

Complexul Muzeal Național
„Moldova” Iași

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Arhiepiscopia Iașilor
Mănăstirea Secu

Buletin informativ

al Simpozionului Național
Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei

II

Editura Cetatea Doamnei

**Complexul Muzeal Național
„Moldova” Iași**

**Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Arhiepiscopia Iașilor
Mănăstirea Secu**

Buletin informativ

al Simpozionului Național

Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei

II

**Editura Cetatea Doamnei
Piatra Neamț, 2016**

Colegiul director

Dr. Lăcrămioara Stratulat
Arhim. Vichentie Amariei

Redacția

Costică Asăvoaie
Cosmin Niță - secretar de redacție
Vitalie Josanu

Tehnoredactare și corectură

Costică Asăvoaie
Cosmin Niță

ISSN 2392 - 6988
ISSN-L 2392 - 6988

CUPRINS

Cuvânt către cititori	5
Costin Clit, Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț (II)	7
Ion Gumenâi, Întemeierea și împrumutarea Schitului lui Zosima reflectate în lucrarea lui Andronic Popovici „Istoria Mănăstirii Neamț și Secu”	87
Igor Bercu, Andronic Popovici și perioada de viață la Mănăstirea Secu	93
Costin Clit, Însemnări de pe cartea veche din Muzeul Eparhial din Huși (1743-1951) ..	101
Laurențiu Chiriac, Organizarea ecleziastică în fostul ținut al Tutovei și atribuțiile juridice ale clericilor (secolul al XVII-lea)	127
Ioan Sasu, Radu Andrei, Virgil Băbâi, Alcătuirea așezămintelor monahale din Moldova în secolele XVII-XVIII	140
Aurel Nicodei, Considerații istorico-arhitecturale asupra Mănăstirii Rogozu. Com. Slobozia Bradului, Jud. Vrancea	179
Mariana Șlapac, Arhitectura și restaurarea mănăstirii Curchi	187
Valentin Arapu, Prigoana armenilor vizavi de imaginea celuilalt în Țara Moldovei (sec. XVI)	197
Restituiri	
Ion Chiru Nanov, În preajma Ceahlăului. Mănăstirea Secu (Cosmin Niță)	212
Recenzii și note bibliografice	
<i>Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, Cuvânt înainte de Sandu Miclescu, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, 569 p. (Costică Asăvoaie)</i>	219
<i>Prutul. Revistă de cultură, Huși, Serie nouă, Anul VI (XV), Nr. 1(57)/2016. Fondator Costin Clit, 238 p. (Costică Asăvoaie)</i>	220
Abrevieri	221
Informații utile pentru actuali și viitorii colaboratori	223

Cuvânt către cititori

În anul 2016, cu voia lui Dumnezeu și prin strădania mai multor truditori, am ajuns la sorocul desfășurării celei de a V-a ediții a Simpozionului Național „Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei” și, prin eforturi reunite, punem în fața celor interesați și nr. II al „Buletinului informativ” al acestui simpozion. Acesta însumează nouă materiale, multe dintre ele fiind comunicări ale participanților la ediția anterioară (2015) a Simpozionului.

Avem o mare bucurie în suflet văzând că la manifestarea noastră participă constant un număr de specialiști la care, an de an, se adaugă alții. Bucuria crește atunci când vedem că materialele prezentate își găsesc locul, prin bunăvoința autorilor, în paginile *Buletinului*. Interesul și efortul de punere în lumină a istoriei Mănăstirii Secu, deși atât Simpozionul cât și revista sunt deschise pentru întreaga istorie a neamului românesc și nu numai, ne face să credem că inițierea acestor acte de cultură a fost o alegere bună, iar în jurul lor se încropește o adevărată „obște” științifică. Se fac eforturi de îmbunătățire a acestui *Buletin* prin adăugarea de noi articole și studii, atât a celor care au participat la edițiile anterioare, cât și a celor care vor să se alătore pe care cu dragoste îi așteptăm.

Cerem bunului Dumnezeu să dăruiască binecuvântarea Sa tuturor celor care se ostenesc împreună cu noi, celor ce doresc să ni se alătore și tuturor cititorilor.

Starețul Mănăstirii Secu,
Arhimandrit Vichentie Amariei

Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț (II)¹

Costin Clit

30. 1733 (7241) aprilie 7, Iași. *Grigorie Ghica Voievod volnicește pe un aprod să aducă pe toți țiganii ce se trag din Bejan Moaleș de la paharnicul Iordache Cantacuzino, care a avut judecată cu episcopul Ghedeon de Huși.*

† **Ио Георгие Гика в(о)водѣ, Б(о)жю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)дрѣ З(е)мли Молдавскои.** Dat-am carte(a) domnii mele slugii noastre cestui aprod, să fie volnic a mergi la dumnalui Iordache Ca(n)tacuzino păh(arnic) și să ia de la dumnalui pe toț(i) țiganii ce s(e) trag din Bejan Moaleș și di pi țiganca lui, di cari țigani în trecute dzile au avut giudecat(ă) sfinția sa chir Ghidioan, episcopul de Huș(i), cu dumnalui păh(arnicul), și atunce neaflându-s(e) scrisorile Episcopii s-au dat carte de rămas păharnicului, ce iată acmu au găsit părintele aceli scrisori și păh(arnicul) au luat țiganii rău. Pentru aceia pe carte, legat ce i-am scris să aibă omul g(ospo)d a lua țiganii și carte(a) acia de rămas ce-au luat păh(arnicul) să o aduc(ă) aice.

Și nime să nu ste(a) înapotriva cărții g(ospo)d.

U Ias v(ă)le(a)t 7241 ap(rilie) 7

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 36, Original, filigran, pecete inelară aplicată în chinovar.

31. 1734 (7242) ianuarie 10, Iași. *Constantin Neculai Mavrocordat Voievod volnicește pe egumenul și soborul mănăstirii Secul ca să caute țigani șerbi pentru slujba așezământului.*

† **Ио Костандин Некѣли воевода, Божю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)дрѣ З(е)мли Молдавскои.** Dat-am carte d(o)mnii mele rugătoriului nostru egumenul și a totu săborul de la sfânta m(ă)n(ă)stire Săcul, și pe cini ș-ar trimite să fie volnici cu carte(a) d(o)mnii mele a înbla și a căuta p(r)in țară și oriunde ș-ar afla drepti șerbi țigani di a m(ă)n(ă)stirii, ori în țigani domnești, ori boiarești, ori călugărești să aibă a-i lua cu tot ce-ar ave(a) ei și să-i ducă la m(ă)n(ă)stire, să

¹ Documentele de față au fost publicate în această formă de către autor în revista „Prutul”, Huși, nr. 55, 56 și 57, fiind preluate cu acordul său.

fie pentru slujba sfintii m(ă)n(ă)stirii, iar cine ari ave(a) ceva a răspunde să vie să ste(a) față cu dresă ce-ar ave(a) și nime să nu cuteză a sta împotriva cărții d(o)mnii mele.

U Ias (vă)le(a)t 7242 ghen(ar) 10

Проч г лог(о)фѣт

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 37, original, pecete mijlocie aplicată în chinovar.

32. 1736 (7244) iulie 25. *Grigorie al II-lea Ghica Voievod întărește lui Ghedeon, episcopul de Roman, egumenului și soborului mănăstirii Secul stăpânirea asupra țiganilor din neamul lui Bejan Moaleș.*

† Но Григорие Гика воевода, Божию м(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской. Dat-am ș-am întărit cinstit părintelui și rugătoriului nostru Svinții sale chir Ghedeon, Ep(i)sc(o)pul de Roman, și rugătoriului nostru egumenului și a tot săborul de la sv(â)nta m(ă)n(ă)stire Săcul, pe niște țigani, anume Timuș, ficiorul lui Bejan Moaleș, cu ficiorul lui, anume Ștefan și Neculai și Tănas, nepoț(i) lui Timuș, și pe alți țigani pe toți cât(i) s-or afla din niamul lui Bejan Moaleș, care țigani au fostu dați de Neculai Uréche, spăt(ar), Sv(i)ntii M(ă)n(ă)stiri de la Cetate Niamțului, metohul m(ă)n(ă)stirii Săcului, și la velet 7268 au mai avut păără călugării de la mănăstiri de la Cetate Niamțului cu călugării de Agapie pentru acești țigani. Și atunce s-au făcut împărțari pe țiganii aceștia denainte(a) boiarilor celor mari ce-au fost atunce, și acel Bejan Moaleș s-au vinit în parte mănăstirii Niamțului cu țiganca lui și cu copii lor, precum am văzut și mărturie de împărțală, cu iscăliturile tuturor boiarilor celor mari, scriind într-acesta chip, în care mărturie iaste iscălit și Iordachi, vist(ier), moșul dumisali Iordachi Cantacuzino, spat(ar), încă și ficiorul său. Cé dumilui Iordachi Cantacuzino, spăt(ar), sculându-s(e) mai în trecuț(ii) ani, au fostu luat pe acești țigani mai sus scriși, cu împresurare trăgându-i di pe țiganca lui Moaleș, zicând c-ar hi fostu acești țigani a moșului dumisali a lui Iordachi, vist(iernic), și la velet 7230 au mai avut păără răpăosatul Iorestu, episcopul de Huși, starețul părintelui Ghidioan, episc(o)pul, cu dumn(ea)lui Iordachi Cantacuzino, spat(ar), pentru acești țigani, și l-au dovedit pe dumn(ea)lui Iordachi Cantacuzino că n-au avut nici o triabă cu acești țigani și i-au tras fără cale, după cum arată mai pre largu ispisocul domnii sale lui Mihai vod(ă). Iar când au fost în domniia noastră întâi la velet 7241, înțălegând spătariul Iordachi și cu Ion Neculce, vor(nic) că dresele

mănăstirei ce-au avut pe acești țigani s-au prăpădit de iznoav(ă) au tras la pără pe Svinția sa părintele Ghidioan, Ep(i)sc(o)pul, tot pentru acești țigani, zicând că țiganca lui Bejan Moaleș au fostu a dumisale și au împărțală cu m(ă)n(ă)stire, și atunce fiind drésele m(ă)n(ă)stirii răsărite și neavând ep(i)sc(o)pul cu ce răspunde s-au fostu giudecat ca să înaprță țiganii și i-au fostu și luat pe țigani dumn(ea)lui. Dară mai pe urmă, c(u)rând după aceasta, aflând sfinția sa părintele Ep(i)sc(o)pul drésele m(ă)n(ă)stirii și aducându-le înainte(a) noastră în domniia întâi, cari văzând domniia mea dovadă adevărată că n-au avut dumn(ea)lui nici o triabă cu acești țigani, am trimis om g(ospo)d de au luat pe țigani de la dumn(ea)lui și i-au dus la m(ă)n(ă)stire, ș-am fost poroncit dumisale ca să de și carte cea de giudecată și tâmplându-se mutare domnii noastre în Țara Românească au rămas carte cea de giudecată tot la dumn(ea)lui pără acmu, iar acmu, miluindu Dumnezău di-am vinit aice cu a doao domniia la strămoșescul nostru scaun, pe dreptate ce-a avut m(ă)n(ă)stire(a) Săcul am trimis om g(ospo)d di-am luat carte cea de giudecată de la dumn(ea)lui spătariul Iordachi ș-am rupt-o, c-au fostu făcută cu nedreptate, ș-am întărit și sf(i)ntii m(ă)n(ă)stiri Săcului cu acestu ispisoc pe toț(i) acești țigani, ce și mai sus s-au scris, anume Timuș, sin Bejan Moaleș, cu ficiorul lui, anume Ștefan, și Neculai, și Tănas, nepoț(i) lui Timuș, și pe alți țigani pe toți cât(i) s-or afla din Bejan Moaleș, ca să le fie drepti robi țigani cu tot rodul lor ce s-or trage dintru dâșii. Și de această pără să nu mai pârască niciodată în véci piste carte domnii mele.

U Ias v(e)let 7244 iuli(e) 25

Ио Григоре Гика воевода.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 40, original, pecete inelară aplicată în chinovar; ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 39, suret din 20 iunie 1789, cu data de 20 iunie 1736.

33. 1736 (7244) august 25. *Velișcu Panaitachi vinde lui Ghedeon, arhiepiscopul Romanului, un copil de țigan.*

† Adecă eu, Vilicicu Panaite, făcut-am adevărat zapisul mieu pentru (că) având eu un copil de țigan, anume Axentie, ficiorul lui Dumitru țigan, cari au ținut pe Tudora țiganca, Dumitru țig(an) fiind al mieu dreptu șerbu țigan, iar Tudora, țiganca lui Dumitru, au fostu a m(ă)n(ă)stirii Săcului, și având Dumitru cu Tudora patru copii, doi s-au vinit la împărțală parte

țigănilui meu și doi s-au vinit în parte țigăncii m(ă)n(ă)stirii Săcului. Deci un copil am fost luat eu mai înainte, iar unul ce au fost rămas l-am vândut Sfinții sale chir Ghidion, arhiepiscop Romanului, drept 30 lei, deci făcându-mi sf(i)nție sa plata deplin întru mănule mele ca-s fi(e) sf(i)nții sale drep(t) rob în veci. Și la această tocmal(ă) a noastră s-au tâmplat mulți boer(i) și oameni de folos car(e) mai gios s-au iscălit, și pentru credința am iscălit și eu.

(Ve)l(eat) 7244 av(gust) 25

Velișcu Panaitache <m.p.>.

† Eu Ștefan, biv vtori logofăt, am scris zăpislul cu zisa lui Vilicicu Panaitache.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 41, original, filigran.

34. 1737 (7245) ianuarie 9. *Grigore Ghica Voievod volnicește pe cel ales de egumenul mănăstirii Secul să adune pe țigăni mănăstirii de ori unde s-ar afla.*

† Но Григоріе Гика воєвода, Бож(ї)ю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскои. Dat-am carte(a) domnii mele rugătoriului nostru egumenului di la sfânta m(ă)n(ă)stire Săcul și pe cine va triimite, să fie volnicu cu carte d(o)mnii mele a înbla și a căuta pin țară și ori unde ș-ar afla drepti șerbi țigani di a m(ă)n(ă)stirii, ori în țigani d(o)mnești, ori boerești, ori călugărești, să aibă ai lua cu totu ce-ar ave(a) ei și să-i strângă la sfânta m(ă)n(ă)stire, să fie pentru poslușanie sfintii m(ă)n(ă)stiri. Iar cine ari ave a răspunde să vie să ste față cu dresă ce-ar ave, și nime să nu ste înpotrivă peste carte d(o)mnii mele.

U Ias (ve)l(ea)t 7245 ghen(ar) 9

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 42, original, filigran, pecete mică aplicată în chinovar, pătat de umezeală.

35. <1743 (7251) ianuarie 18>. *Egumenul Nicodim al mănăstirii Secul se plânge domnului Constantin Nicolae Mavrocordat ca să ia țigăni fugiți din cauza foametei.*

† Milostive și luminate doamne să fii mării(a) ta sănătos. Jăluim mării tale pentru țiganii ce-i știm dreți ai m(ă)n(ă)stirii și din pricina foameții de care s-au tâmplat în alte timpuri s-au împrăștiat p(r)in țară, ca să fie poronca mării tale să ni să de o luminată carte a mării tale să-i strângem la m(ă)n(ă)stire, ce-a fi mila mării tale. Să fii mării(a) ta sănătos.

Rugătoriul mării tale Nicodim, egumen de la m(ă)n(ă)stire Săcul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 43, original.

36. 1743 (7251) ianuarie 18. *Constantin Nicolae Mavrocordat Voievod volnicește pe egumenul Nicodim al mănăstirii Secul să ia țiganii fugiți din cauza foameții.*

Ио Костандин Николае в(ое)вода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской. Să fie volnic pentru țiganii aceia, undi i-ar găsi, ori la ce târgu sau sat, ori la a cui mână, cu știre(a) ispravnicului de ținut să aibă ai lua cu tot ce-ar ave(a) să-i ducă la m(ă)n(ă)stire. Iară având cineva a răspunde să m(e)argă înainte(a) ispravnicului că după poronca ce are, le va lua sama și va da carte de giudecată.

(Ve)l(ea)t 7251 gen(ar) 18

Au trecut la prot(o)col.

Проч вел пит(ар).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 43, original, pecete mijlocie aplicată în chinovar, rupt puțin la îndoituri.

37. 1743 (7251) martie 10. *Lista țiganilor mănăstirii Neamțul și locurile unde sunt împrăștiați.*

Izvod de țigan(ii) mănăstirii Niamțului care sint împrăștieț(i) să-s știe.

(Ve)l(ea)t 7251 mart(ie) 10

- Nicolai Calo la Horodnicini lui Șerban.

- Ursa, țiganca, fata Dochiții, nipoata Gănscules(ii), tij la Horodnicini, care o țini Tonachi, cobzar lui Șarban.

- Ion, snă Budii, ci-i zic Rătan la ținutul Sorocii.

- Vasilie, snă Paisii, la Schinénii Cuzii, cu ficiorii lui.

- Gavril, brat Nicolai Calo, pi Șacovăț, măn(ă)stirii Neamțul.

- Ion Părincea, la Roznov, pi Bistriță, țini o țigancă a banului Andrieș Rusăt.

- 2 țigance la Călinéști la Miron sârdar, anum(e) Măriuța, fata Țimuroaia, și Ursa, fata Tofanii.

- Nistor.

- 2 țiganci, (...) ¹ și alta Păscălița, fata Țimoaia.

- Irina, fata lui Băbălău, nipoată lui Sular Lapășcan, după Lupul Naoe, cu patru copii, făr(ă) o fată a țigancii ce o țin(e) un țigan a Dobrovățului.

- Un copil a Știrsului, anume Vasilie, tij la Urechean.

- Ștefan Știrsul cu un copil, anume Honcul, fugiți.

- Grigori, snă Sămăchiș, care este făcut cu Doroftie, țiganca Pășcanului, este la Pășcan.

Sint, cel întâiu, amândoi a măn(ă)stirii.

- Vărvara, sora Năsoes, fata lui Băbălău, pi care o țini un Andriiu, vicin Bursucanului, și să-s răspundi în Bărzăști în satul lui Poruschii.

- Irina, fata Tomii Șoldan, fămée lui Arsénie Grecean, care amândoi au fost a mănăstirii Neamțului, și cu ficiorii lui să află la mănăstire la Căpriiana.

- Un țigan, anume Vasili, snă Părjii ș-a Irinii, care acea țigancă a fost a Săcului, și s-au dat Săcului pentru dânsa altă țigancă Sanda, fata lui Pintelii, care o ține Gogul, țigan Săcului, care acest țigan este făcut cu Zaharie Părjul, țigan Neamțului, și au avut tocmală nemțénii cu pobroténii d(e)-al crêște mare ca să-l ia iar la Neamțu.

- Doi țigan(i), anume Irimie Părji, care este însurat, și cu fratesău Condre, ficior lui Ghiorghiță Părje, care răzlițindu-s(e) de la Neamțu au murit la Pobrata tatul lor.

- Marco, fecior Florii, la Brătești din gios de Roman.

Izvod de țigani și țigance ci avim la Pobrata, să-s știi.

- Un țigan, anum(e) Nicolai, ficior lui Grigoraș, snă Sandul Culbeci, făcut cu Irina.

- Nastasă, fata lui Sofronie, ce-o ține snă Nicolai Pleșcăi, care să (a)flă l(a) Cioșmanii mitropolii, anumi:

- Lupul țigan, sãn Chiriții, țigan măn(ă)stirei, care (a)u ținut moldovanca, și au făcut 2 copii cu dânsa ș-au murit Lupul și au rămas copii la mumăsa și-s răspundu la Comarna.

Mănăstire Rășca

- Alicsandra, fata lui Mătio a Cașului după Vasili Potorac ot Rășca.
- Istina, ci-au ținut-o Ifrim, țigan Rășcăi, tij a Neamțului.
- Safta, fata lui Nicolai, ci au ținut-o Sirghie.
- Marie, a lui Ștefan a Vizitiu, țigan Rășcăi.
- Solonca și Alba, tij după niști țigani a Rășcăi, care li s-au urmat numili.
- Safta, fata lui Onofriiu, care au ținut-o Costantin Cobzar, țigan a Rășcăi.
- Ioana, fata lui Tălpău, care au ținut-o Andriiu, țigan a Rășcăi, sor(ă) lui Mărăuț Ciobotar, ce-au ținut țiganul Rășcăi.
- Anița, fata Crudii, ci o ține Gherasim, țiganu(l) Rășcăi.
- Cărstâna, fata Palaghii, ci o ține Bejan, țigan Rășcăi.
- Ioana, tij fata Palaghii, ce o ține Samson, snă Floare, țigan a Rășcăi.
- Marie, fata Lăutariului, ce o ținut Vasili, snă Vizitiu.
- Mărie, fata lui Buruiană, ci o țin(ut) Ștefan, snă Ciobotar.
- Tudora, tij fată lui Buruiană, ci o țin(ut) Ion, snă Andonie.
- Dochița, fata lui Tănas, care o țin(ut) Vasilașco, țigan.
- Dochița, fata Țimuroae, ce-au ținut-o Vas(i)lie Băzga, Rășcăi.

Mănăstirea Săcul

- Boghița, fata lui Sular, ce au ținut-o Toadir Vavilon, țigan Săcului.
- Ana, nepoata Țurfuloaia, au ținut-o Gogul, țigan Săcului.
- Nastasie, fata Bodinii, ce-au ținut-o Bulduma, țigan Săcului.
- Sanda, fata lui Pântilii, ci o țin(ut) ficior Gogului, țigan Săcului.
- Nastasie, fata Balicăi, ci o ținut Nicolai, snă Lopatii, țigan Săcului.

- Mărie, fata Budii, o țin(ut) Nicolai, snă Barnii.
- Petca, fata Gângulis, care au ținut-o Andonie.
- Ioana, fata lui Grigoraș țigan Săcului, ce o ține Pavel, ficior Gogului, ot Săcul.

Agapie

- Durca, țiganca care au ținut-o Bale cel Bătrân, țigan Agapiei.
- Osor a Durcăi au ținut alt țigan a Agapiei.
- Mierla, fata lui Ion Talpău, au ținut Ștefan Săsăian.
- Tofana, sor(ă) lui Mierăuț, muma lui Axintie, au ținut Ursul, brat Pascal, țigan Agapiei.
- Gafița, fata lui Ion Ungurean, țigan, au ținut-o Pascal, țigan Agapiei.
- Cătălina, fata lui Colbeci, au ținut-o Gavril.
- Tudora, fata Chiriții, au ținut Ursul, ficior Gădii Strugar.
- Acsinie, fata lui Leuștean, au ținut Vasili Cobzar, țigan Rășcăi.

Bistriț(a)

- Tofana, fata lui Grigor(e) Căprian, muma lui Crăciun, după Andronic, țigan Bistriții, și murind Andronic s-au măritat Mărie după un țigan a vornicului Ion și-au făcut cu acel țigan un ficior, anume Constantin și fete, care o fată au rămas parte vornicului Ion cu mă-sa acolo, iar o fată este după Sandul Căldărar, țigan Bistriții, împreună și fratesău Costantin, care au rămas amândoi parte mănăstirii Niamțului și sint la Bistriță.

- Altă țigancă Mărie, fata lui Sirghie, după un țigan Grigore Pitar, căldărar, țigan Bistriții.
- Oghinie, fata lui Căprian, au ținut Marco, țigan Bistriții, cu 2 ficiori, Vas(i)lie Lupul.
- Lupa, fata lui Sofronie, ce au ținut-o Gheorghie Ciobotar, țigan Bistriții.
- Ficior a Oghinii, carii au murit în Bistriță, anume Durac, Sofronie, Andriiu, și le-(a)u rămas ficiori, Andriiu și
- Gheorghie Ciobotar, snă Loghin, ce-au ținut pe Ioana, țiganca, Rădăuțului.

Tazlău

- Tudora, fata Nacului, ci o țin(ut) Paiul, țigan Tazlăului.
- Ioana, fata Nacului, au ținut Ioniț Concul, țigan Tazlăului.
- 2 țigance a Nacului, fete a lui Grigor(e) Bodin, tij măritate la Tazlău.
- Tudosie, fata lui Culbeci, ci o țin(u)t Concul, țigan Tazlăului.

Moldoviț(a)

- Măriuța, fata Dochiții, Gângulis, care o țini ficiorul Bonicusului, țigan Moldoviții.
- Antimie, fata Florii, o țin(ut) Toadir, snă Cobac, țigan Moldoviț(a).
- O fat(ă) de țigan la Pintilie, datorie când om mergi să o luăm pe zapisul lor.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 44, original, filigran.

---

¹ Tăiat.

38. 1743 (7251) aprilie 4. *Nicolae Vârnăv scrie lui Macarie, egumenul mănăstirii Neamțul, în pricina unor țigani fugiți de la el la mănăstire, între care Toader Nebunul și țiganca lui.*

Hs Săcerăs

† Cinstit și de Dumnezeu ales al meu părinte sufletesc, sfinție ta părinte egumeni Măcarie și a tot săborul Sfintei mănăstiri Niamțului, cu plecăciuni sărut dreaptă mâna sfințiilor voastre, această dat(ă) alt(a) n-am cătră sfinție voastră, făr(ă) cât pentru pricina acestor sălaş(e) de țigani, anume To(a)der Nebunul, fiind al meu au fost fugit în trecute zili și acmu căutându-l eu l-am găsit la sfânta mănăstiri, și am trimis în două rânduri ca să-l iau cu tot ce-ar ave el și sfinție voastră a-ți poprit țiganca puind pricin(ă) că este a sfintii mănăstir(i), dar adevărat că a me nu este, dar nici o știu a cui este, dar aflându-s(e) țiganca dreaptă a sfintii mănăstiri precum îmi scrii sfinție ta părinte egumeni, poftesc pe sfințieli voastre să dați țiganca pe mâna trimișilor mei cu tot ce ar ave țiganul, și viind vreme împărțării atunce om sta la împărțală de om împărți și va lua

țiganka pe obicei un copil mai mult pentru slujba ei și răvașul acesta al meu li-ți ține sfințiili voastre în loc de zăpis, numai poftesc pe sfinție voastră să dați țiganka cu tot ce-ar ave, că mi sa-au și urât a mai trimite, și neplăcând sfințiilor voastre și această scrisoari la iarmarocul la Sfetii Ghiorghii n(e)-om (în)tâlmi și de-ți pofti și altă scrisoari voi face și alta. Poftesc pe sfințiili voastre că țiganul are o iapă și doi străjnici și două vaci, să nu-s popriască, iar de a zice cineva că-i dator că țiganul cu ceva, fiind și sfinție ta părinte egumeni la iarmaroc, om sta amândoi și om lua sama și ce a fi datorie driaptă om eu oi pl(ăt)i înainte sfinții tale la iarmaroc, numai să i-s popriască țiganului nimic. Aceasta facem știre să fiț(i) sfinție voastră sănătoși.

(Ve)l(ea)t 7251 ap(rilie) 4

A sfințiilor voastre fiu sufletesc

<ss> Nicolai Vărnăv

Răvașul lui Nicolai Vărnăv pentru Ioana țiganka, fata lui Gânguleț.

† În cinstită mâna sfinții sale părintelui Macarie, egumenului ot Niamț, cu cinste și fericită sănătatesă să de.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 45, original, pecete, ceară neagră.

39. 1744 (7252) aprilie 7. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, poruncește biv vel banului Andrei Roset, ispravnicul ținutului Neamț, ca să facă împărțeala dreaptă a țiganilor împărțiți între mănăstirile Neamțul, Bistrița și Tazlău în urma jalbei lui Macarie, egumenul mănăstirii Neamțul.*

Ио Иолн Николде в(о)е(о)дд, Бож(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)ддръ Земли Молдавскон.

† Credincios boiariul domnii méle, dumit(ale) Andrei Rosăt, biv vel ban, ispravnicul de ținutul Niamțului, s(ă)nătate. Facem știre că aice ni-au jăluit rugătoriul nostru Macarie, eg(u)men de la m(ă)năstirea Niamțul, zicând că are m(ă)năstirea câțva țigani de înpărțală cu m(ă)năstirea Bistrița și cu m(ă)năstirea Tazlăului, și cu alții, și m(ă)năstirea Niamțul este păgubaș de slujba țiganilor, ce să cuvine partea m(ă)năstirii. Pentru care iată că scriem dum(itale), luând cartea domnii méle să chemi pe călugării de Bistriță și de Tazlău și pe alții, cu cine ar avea m(ă)năstirea

Niamțul țigani de împărțală, faț(ă), să iai sama, și cu toț(i) cu aceia după cum s-a cădea cu dreptate, să-i împarți cu țigani, și ce s-a veni driaptă partea m(ă)năstirii Niamțului din împărțala ce li vii faci dum(nealo)r, cu cine va avea țigani de împărțală egum(enul) de Niamțu, să-i dai pe toți țigani ce va fi partea m(ă)năstirii la mâna egum(enului) ca să-i ducă la m(ă)năstiré, și după cum vei găsi cu dreptate și li vii faci împărțală, să le hotărăști cu carte de giudecată la fieșticari mână în care să arăte parte ace i s-au convenit ca să-i stăpâniască fără nici o pricină. Aceasta scriem.

(Ve)l(ea)t 7252 ap(rilie) 7

КАНТА, ХАТ(МАН).

<Pe verso>>: † Credincios boariului domnii melé dunit(ale) Andrei Roset, biv vel ban, isprav(nic) de ținutul Niamțului, cu s(ă)nătate să să dea.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 46, original, filigran, pecete mijlocie aplicată în ceară roșie pe folio II.

40. 1744 (7252) iunie 4. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, volnicește pe trimisul egumenului Nicodim al mănăstirii Secul, să caute pe țigani mănăstirii răspândiți pe la mănăstirile Pobrata și Suceava și Episcopia Romanului.*

† **Ио ИОН НИКОЛАЕ В(ОЕ)В(О)ЛА, Б(О)Ж(ІЮ) М(И)Л(О)СТІЮ, Г(О)СП(О)ДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛАДВЕСКОИ.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătoriului nostru Sfinții sale lui Nicodim, egumenul de la mănăstire Săcului, și pre cine va trimite la ficiorii lui Ștefan Moaleș, țiganul, nepotul lui Timuș Moaleș, ce-au dat samă egumenul că sint drepti robi a Săcului, să fie volnic cu carte(a) domnii mele ai cerca și de unde ar fi să aibă ai lua cu parte lor de ficiori cu tot ce-ar ave(a), să-i strângă la mănăstire. Așjdere și pentru niște țigani ce zisă că sint ai Săcului și să află la mănăstire(a) Pobrata, pre acéia încăș cu parte lor de ficior(i), să aibă voe ai lua cu tot ce-ar ave(a) să-i ducă la m(ă)n(ă)stire. Așidere și pentru alți țigani ce zisă că sint drepti ai Săcului și unii să află acmu la Suceav(a), anume Rușul și Gavril, fratesău și surorile lor, ficiorii lui Tonac, nepoții Lambii, și un Ion Dobrogianul cu țiganca lui la Episcopie Romanului, iarăș să fie volnic trimisul egumenului să-i ia cu tot ce-ar ave să-i strângă la mănăstire și nime să nu să pue înprotiva cărții

domnii mele. Iară cine va ave a răspunde să m(e)argă înainte ispravnicilor de ținut că au poroncă să ia sama și să giudece și pe giudecată să de carte de mărturie.

V(e)l(ea)to 7252 iuni(e) 4

Проч г лог(о)фѣт

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 47, original, filigran, pecete mijlocie octogonală aplicată în chinovar.

41. 1744 (7252) iunie 24, Iași. *Carte de blestem a lui Nichifor, mitropolitul Sucevii, în pricina lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, cu Ursecheștii pentru niște țigani.*

Nichifor din mila lui D(u)mnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Sucevei și a toată Moldavia.

† Facem știre cu această carte de blăstăm, precum veniră înaintea smereniei noastre molitfa sa chir popa Nicodim, egumen, și cu tot soborul de la sf(â)nta m(ă)nastier Săcul, și ni să jăluiră că au avut sf(â)nta niște țigance drepte ale m(ă)năstirii măritate după niște țigani a Ursechăștilor, pre caré ni-au arătat și un izvod cu pecétea și iscălitura lui Misail, anumé Stratiia, sora Lămbeștilor, care au fost măritată după un țigan a Ursechăștilor, cu care au făcut 4 copii, și altă țigancă, anumé Drăguna, sora Lambei celui bătrân, care au fost măritată după un țigan a Ursecheoiaia, anume Duca căldărariul, carei au făcut și copii, și altă țigancă, anumé Porhira, fata lui Simion Muntian, măritată tij după un țigan a Ursecheoiaia, anumé Davoiu, din care țigance rămâind multă sămânță de împărțală și acmu călugării de Săcul cerșând la Vinedict Ursache și la niamul lui partea țigancelor sale, iar Vinedict Ursache și cu niamurile lui ce să trag din Ursăchești tăgăduiesc cum că nu știu nemică de acéle țigance să fie fost ai Săcului. Pentru care iată că am făcut această carte de blăstăm, întâiu asupra lui Vinedict Ursache și altor Ursechești, carii ar ști cum acele țigance Stratiia, Drăguna și Porhira, au fost drépte a m(ă)n(ă)stirii și li-ar tăgădui sămânța lor, vrând să păgub(e)ască m(ă)n(ă)stirea, cum și asupra altor streini carii ar ști pentru pricina acestor țigance și n-ar mărturisi adevărul, unii ca aceia toți împreună să fie blăstămați de D(o)mnul D(u)mnezeu și de Maica Pră(ci)stă, de 12 Apostoli și de 318 oteți de la Nichéia, fierul, pietrile, lémnele, să putrediască și să-s risip(e)ască, iar trupurile lor să stia întregi. Să aibă parte cu Iuda și cu trecletul Arie, și să-i înghiță pământul de vii ca pre Datan și Aviron, să-i lov(e)ască cutremurul lui Cain și bubele lui Gheiazi, în toată viața lor procops(e)ală să nu

aibă și ertare să nu afle, și de smerenia noastră ce ni-au dat D(o)mnul D(u)mnezeu încă să fie afurisiți și dați anatemii Maranata. Așijderea și pentru alți țigani ai Săcului la cine ar fi și iar tăgădui și cine iar ști unde sint și n-ar mărturisi să fie supt tot blăstămul și afurisania ce scrie mai sus, iar oricarii ș-or cunoaște păcatul și or întoarce și or da țiganii ce-or fi drepti ai Săcului, cum și carii știind or mărturisi adevărul să fie ertați și blagosloviți în véci.

U Ias v(e)l(ea)t 7252 iunie 24

Никифор, митрополит Молдавиеи. <m.p.>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 48, original, filigran.

42. 1745 (7253) august 3. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, întărește lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, stăpânirea asupra țiganilor Ilie Curuțul și Lamba țiganul cu neamul lor.*

† **Ио Иодн Николдк В(оЕ)В(о)А(д), Б(о)ж(ї)ю г(о)сп(о)др(ъ) Земли Молдавскои.** Dat-am cartea domnii méle rugătorilor noștri, Nicodim eg(u)menul și a tot soborul de la sfânta măn(ă)stire Săcul, să fie volnici cu cartea domnii méle a ține și a stăpâni a lor drepti șerbi și țigani, ce are sfânta mănăstire, anume Ilie Curuțul cu fratesău Gheorghie, ficiorii lui Avvan țiganul și cu tot niamul lor ce s-ar tragi din Avvan țiganul cu țiganca lui. Așijder(i) și pe toț(i) ficiorii și nepoții Lambii țiganul, care țigan(i) sănt danie și miluire mănăstirii Cetății Niamțului, car(e) este mitoh sfintii mănăstiri Săcul, după cum pre largu arată și ispisocul răpoosatului Gheorghie Ghica vod(ă) din l(ea)t 7167, ghen(ar) 12. Deci oricari din țiganii aceștia ar fi înprăștieț(i) pi undeva să aibă ai lua cu tot ce-ar ave și să-i ducă să-i așéze la mănăstire să-i stăpâniască ca pri niști robi a măn(ă)stirii, și nime să nu stea împotriva cărții domnii méle.

(Ve)l(ea)t 7253 av(gust) 3

Г лог(о)фѣт

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 49, original, filigran, pecete mică octogonală aplicată în chinovar, puțin rupt în stânga.

43. 1745 (7253) august 14. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, volnicește pe Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, să apere pe Avan țiganul de Lupul Balșe medelnicerul.*

† **Ио Иолн Николае в(о)в(о)ад, Б(о)ж(і)ю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)адръ Земли Молдавской.** Dat-am cartea domnii rugătoriului nostru sfinții sali lui Nicodim, egumenul de la mănăstire(a) Săcul, și să fie volnic a apăra de cătră dumn(e)alui medelnicerul Lupul Balșe pe Avan țiganul cu tot rodul ce-a fi eșit dintru dănsul, să nu fie volnic a trage de la mănăstire până nu va sta față la divan, pentru căci s-au jăluit egumenul că pe țiganul acesta îl stăpânește mănăstire, de când și este și nu numai pe Avan, ci și pe părinții lui tot mănăstire i-au stăpânit de la Vasilie vod(ă) încoace. Iară acmu medelnicerul Balșe zicând că este a lui ar fi luat carte noastră să-l tragă, ci pentru aceia să fie volnic să nu-l de păr va sta față la divan și nime să nu ste(a) înpotriva cărții g(ospo)d.

(Ve)l(ea)t 7253 av(gust) 14

Г лог(о)фът

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 50, original, filigran, pecete mică aplicată în chinovar.

44. 1746 (7254) ianuarie 11. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, volnicește pe egumenul mănăstirii Secul să aducă pe țiganul mănăstirii Ștefan Bucătariul de oriunde s-ar afla.*

† **Ио Иолн Николаи в(о)в(о)ад, Б(о)ж(і)ю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)адра Земли Молдавской.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătoriului nostru egumenului de Săcul, și pe cine va trimite să fie volnic cu carte domnii mele a cerca și a căuta oriunde ar gă(si) pe un Ștefan Bucătariul țigan să-l e și să-l ducă la mănăstire, cari țigan dedi samă egumănul că este dreptu a mănăstirii Săcului, și nime să nu ste(a) înpotriva cărții domnii mele, iar având cineva ceva a răspunde să vie de fați.

(Ve)le(a)t 7254 gen(ar) 11

Г лог(о)фът

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 51, original, filigran, pecete inelară aplicată în chinovar.

45. 1746 (7254) februarie 1. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, poruncește lui Iordache Rusăt, biv vel vornic, și lui Toader Cantacuzino, biv vel stolnic, să cerceteze pricina lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, cu feciorul lui Ion Turcul pentru niște țigani.*

† **Ио Иодн Николаи воевода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)дара Земли Молдавской.** Scriem domnia mea la credincioș(i) boiarii noștri, d(u)mn(ea)lor Iordache Rusăt, biv vel vornic, i Toader Cantacuzino, biv vel stolnic. Facem știri dumilorvoastre că domnii mele au dat jalobă rugătoriul nostru Nicodim, egumenul de Săcul, zicându că un ficior a lui Ion Turcul din Piiatră să acolisăște de niște țigani a m(ă)n(ă)stirii Săcului puind pricină că-i tragé de pe muma țiganilor și ar hi avându și o scrisoare pentru care viindu-vă carte domnii méle să chieați față pe ficiorul Turcului și pe egumenul și să fie față și țigani și să le luați(i) sama de amănuntul și cu bună dreptate să aflați adivărul și să judecați precum s-a cădea și să dați și mărturie la mâna cu-i să cade. Aceasta scriem.

(Ve)l(ea)tu 7254 fev(ruarie) 1

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 52, original, filigran, pecete mare ovală în chinovar.

46. 1747 (7255) ianuarie 14, Iași. *Carte de blestem a lui Nichifor, mitropolitul Sucevii, în pricina lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, cu medelnicerul Lupul Balș, pentru stăpânirea unor țigani.*

Nichifor din mila lui D(u)mnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Sucevei și a toată Moldavia.

† Facem știre cu această carte de blăstăm, precum veni înaintea smereniei noastre molitfa sa chir popa Nicodim egumen și cu tot soborul de la sf(â)nta m(ă)n(ă)stire Săcul, și ni să jăluiră că au avut m(ă)n(ă)stirea un țigan, anumé Avan, și de la Vasilie vod(ă) încoace tot m(ă)n(ă)stirea l-au stăpânit, și pre dânsul și țiganca lui, și pre toată sãmânța lor, și nime nu s-au acolisit de dănșii, iară acmu să scoală dum(nealui) Lupul Balș, med(elnicer), și trage să ias(ă) parte de pre țigan(ul) lui Avan, arătând că acea țigancă iaste a lui Șoldan. Pentru care neputându-să îndrepta într-alt chip, iată că am făcut această carte de blăstăm asupra căroră ar fi știință sau dintru alții ar fi auzit pentru această țigancă a lui Avan a cui iaste, a m(ă)n(ă)stirii, au a lui Șoldan, și n-ar

mărturisi adevărul sau carii ar fi ținând minte mai acolișitu-s-au vr(e)odată Șoldan sau niamul lui de această țigancă, au tot m(ă)n(ă)stirea i-au stăpânit cu pace, și asupra cărora s-ar bucura la dare, sau pentru hatârul cuiva de-ar face vr(e)o mărturie sau scrisoare mincinoasă, făcând pagubă și strămbătate și supărare m(ă)n(ă)stirii, și nu s-ar întoarce să stea la dreptate, unii ca aceia, toți împreună, să fie blestemați de D(o)mnul D(u)mnezeu, și de Maica Pr(e)cistă, de 12 Ap(o)stoli și de 318 oțeți de la Nichéia, fierul, pietrile, lémnele să putrediască și să să răsipască, iară trupurile lor să stia întregi, să aibă parte cu Iuda și cu trecletul Arie, și să-i înghiță pământul de vii ca pre Datan și Aviron, să-i lov(e)ască cutremurul lui Cain și bubele lui Ghiaz, în toată viața lor procopsală să nu aibă și ertare să nu afle, și de smerenia noastră ce ni-au dat D(o)mnul D(u)mnezeu încă să fie afurisiți și dați anatemii maranata, iară oricarii ș-or cunoaște păcatul și s-or întoarce ș-or sta la dreptate, mărturisind de toate adevărul, să fie ertați și blagosloviți în véci.

U Ias v(e)l(ea)t 7255 ghenar 14

Никифор, митрополит Молдавии. <m.p.>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 53, original, filigran.

47. 1747 (7255) aprilie 4. *Egumenul mănăstirii Moldovița, Ieromanuhul Agafton, monahii Isaie și Tofan, de la mănăstirea Moldovița, dau zapis lui Ghedeon, egumenul mănăstirii Neamțului, pentru schimb de țigani.*

† Adecă noi călugării de la sfânta mănăstire Moldovița carii ne-am și iscălit mai gios, făcut-am zapisul nostru la mâna sfinției sale părintelui Gedeon, egumenului și a tot soborului sf(i)ntii mănăstiri Neamțului, pentru țigancele sf(i)ntii mănăstiri a Neamțului, carele sânt măritate după țigani noștri a mănăstirii Moldoviții, precum să avem noi moldovicinii a da alte țiganci mănăstirii Neamțu(lu)i pentr(u) aceste țiga(n)ci a Neamțului, careli sânt date după țigani Moldoviții. Deci să vie cu ficiori frumoș(i) de fire să le dăm frumoasă ca să-ș(i) placă unul altuei¹ și să numai fie între noi pricin(ă), precum avem aci la obicei și cu mănăstire(a) Putna, și cu alte sfinte mănăstiri de eu țiganci de la noi, și de la noi mărgu de eu de la alte măn(ă)stiri, și gălceavă n-am avut nici cu o mănăstire, pentru acila lucru. Deci așe am socotit să fim și cu sfințiile vostre să daț(i) țigancili cu copilașii săi și cu tot ci ar ave(a) acolo să-ș(i) m(e)argă la țigani săi și s(ă) rămăe această scrisoare a noastră la mâna sfințiilor voastre, iar nedându-să

țigancili înapoi, ca să ne daț(i) înapoi scrisoare(a) noastră pe trimisul nostru. Și pentru credința am pus și pécite(a) sfintii mănăstiri Moldoviții, și ne-am și iscălit mai gios pentru mai mare credință.

Ap(rilie) 4 v(e)leat 7255

Ioan egumen Moldoviț(a).

Monah Isaie.

Ier(o)monah Agafton.

Și eu monah Tofan dichiu ot Mo(l)dovițe

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 54, original, pecete mijlocie aplicată în fum.

---

¹. Deteriorat.

48. 1750 (7258) ianuarie 9. *Constantin Mihai Racoviță volnicește pe Eftimie, egumenul mănăstirii Secul să strângă țiganii mănăstirii de oriunde s-ar afla.*

† **Ио Костандин Миѡди Раковиц в(о)в(о)дд, Б(о)ж(і)ю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)ддръ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătoriului nostru sfinții sale Eftemie, egumănelui di la mănăstire Săcul, și pre cine va trimite să fie volnic cu carte(a) domnii mele și a căuta țigani de ai mănăstirii ce ni-au jăluit egumenul că s-au strămutat de la locul lor ducându-să pe la alte locuri. Deci or(i)unde i-ar găsi, ori în țigani domnești, ori boerești, ori mănăstirești, prin știre(a) ispravnicului de ținut, carii s-or dovidi că sint drepti țigani a mănăstirii să-i rădice cu tot ce-ar ave(a) ei și să-i ducă la urma lor la mănăstire și nime să nu ste înpotriva cărții g(o)sp(o)d, iar având cineva ceva a răspunde să vie di faț(ă) la divan.

(Ve)l(ea)t 7258 ghen(ar) 9

Бел лог(о)фѡт) проч

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 55, original, pecete inelară în chinovar.

49. 1750 (7258) aprilie 17. *„Înpărțala dé țigani a sfintii mănăstiri N(e)amțului și a sfintii mănăstiri Căpriinii”.*

† Împărțala dé țigani a sfintii mănăstiri N(e)amțului și a sfintii mănăstiri Căpriinii.

Ion țigan a Căpriinii au ținutu o țigancă a N(e)amțului, anume Acsănie și au făcut patru copii, doi fêți și dou(ă) fété, anume Simion și Posticu și Uliana și Ana, și au vinitu în parti sfintii mănăstiri N(e)amțului un fātu și o fată, anumi Simion și Ana, și în partea sfintii mănăstiri Căpriinii un fātu și o fat(ă), anumi Posticu și Uliana.

Neculai țigan, sãn Florii, au ținutu o țigancă a N(a)amțului, sor(ă) Acsăniei, anumi Iftinca, și au făcut trii copii, un fātu și dou(ă) fété, anumi Dumitru și pi Merla și pé Dochița, și au vinit în partea sfintii mănăstiri N(e)amțului u fată, anumi Dochița, și în partea sfintii mănăstirii Căpriinii u fată, anumi Nerla¹, și fătul au rămas neîmpărțitu giuământat a N(e)amțului și giuământate a Căpriinii, și cându a vini la vârstă, fiindu vrednic dé slujbă s-or învoi amândou(ă) mănăstirili și s-a înto(a)rci or N(e)amțul Căpriinii, or Căpriiana N(a)amțului, și atunci s-a faci scrisoarea la a cui samă a rămânea și aci(a)sta scrisoare am făcutu unu la mâna altui, iar înpréunându-ne noi cu sfînție sa eguminul atunci om faci scrisoarea și om puné și pecitéli mănăstirii.

(Ve)l(ea)t 7259 ap(rilie) 17

Chiril ot Căpriana.

Iar pentru Anna s-au dat sfintii mănăstiri Niamțului pe Nerla și cu sorsa Dochița, am socotit să nu le dispa(r)tu fiind surori să m(e)argă la un loc.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 56, original.

---

¹. Mai sus Merla.

50. 1752 (7260) aprilie 28. *Nicanor, egumenul mănăstirii Neamț, Grigorie proegumen și Iorest, egumenul mănăstirii Hangul, adeveresc schimbul de țigani făcut între mănăstirea Secul și Șerban Botian*

Întâmplându-s(e) di ni-am adunat la Vânători, metohul Săcului, din poronca Prea Svințitului săpânului nostru părintelui mitropolitului pentru împărțala unor țigan(i) a mănăstirii Hangului și cu a mănăstirii Bistriții, și avându și fratele nostru chir Calistru, egumenul Săcului, o pricină ca aceasta, cu dumn(e)alui Șerban Botian, trăgându dumis(ale) di pi Anghelina, țiganca

lui Șarban ca-s ia parte din ce s-au născut din trânsa, dar svinția sa fratele Calistru neștiindu pricina acestor țigan(i), au strânsu toț(i) bătrânii satului și s-au întribat înainti(a) noastră pricina aceasta în ce chip au cursu, și ei au dat sam(ă) ș-au mărturisit într-acestaș chip, zicându că cu adivărat acea Anghelină au fost țigancă lui Șoldan, ș-au loat-o la Săcul cu un țigan drept a Săcului, anumi Avan, dar pentru acea Anghelină, țiganca lui Șoldan, s-au dat altă țigancă în locul aceștie driaptă țigancă a Săcului, anumi Sofronie, sora lui Andronic, și fată Nicolii Buldumii, și s-au știut lucrul odihnit și di o parte și de alta. Și pentru această împărțală tâmplându-s(e) și Balios Vasilie, giudile mănăstirii Hangului, au arătat precum trăind dum(nealui) (Lupul)¹ Balșu l-au chiebat dumis(ale) pi acest Vasilie Balios și l-au întribat di pricina aceasta, ș-au mărturisit înainti noastră precum singur dumis(ale) au zis că s-au fost dat țigancă pentru țigancă, cum s-au arătat mai sus, avându și dumis(ale) a lua parte la această împărțală, dar mai întribând noi oare la ce vréme să fie fost schimbul acesta, au dat Băsăiu cel bătrân și cu Ion Bălan samă, nipot acei Sofronii di frate, că acest schimbu au fost în zilele Episcopului Ioan di Roman, și cum au dat ei samă din nume în nume s-au cunoscut că s-au făcut acest schimbu cu adivărat. Și pentru încredințare și îndreptare svintii mănăstiri Săcului am iscălit și noi.

(Ve)l(ea)t 7260 ap(rilie) 28

Nicanor, eg(umen) Niamțului <m.p.>

Ier(omonah) Iorest, igumen a Hangului.

Grigorie, proin egumen.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 57, original, filigran.

---

¹. Spațiu gol.

51. 1752 (7260) mai 8. *Carte de judecată în pricina lui Radul Botian cu Calistru, egumenul mănăstirii Secu, pentru stăpânirea țiganilor Ilie și Gheorghe, fiii lui Avan.*

† Facem știre că au vinit Radul Botian la noi cerșind giudecată cu svinția sa părintele Calistru Iani, eguminul de la măn(ă)stire Săcului, trăgându Radul Botianul să e de la măn(ă)stiri pe Ilie și pe Gheorghii, țigani, ficiorii lui Avan și Anghelinii, țigancă, zicând Radul că Anghelina, țiganca, au fostu dr(e)aptă țigancă a Șoldăneștilor și trăgându să e parti di pi Anghilina; Iar

sfinție sa părintile egumenul au arătat diresi domnești pe aciști țigani, o carte de la mărie sa Gheorghii Ghica vod(ă) din let 7166 ap(rilie) 18, că au întărit sfintii măn(ă)stiri din Cetate Niamțului 2 sălaș(e) di țigani, anume Lamba cu fimie sa și cu ficiorii săi, și pe Toadir cu fimie sa și cu ficiorii săi, cari țigani au fostu dripti domniști din diresi de dani și miluiri ce-au avutu de la mărie sa Vasili vod(ă). Și au mai arătat altă carte tij de la mărie sa Gheorghii Ghica vod(ă) din let 7267 gen(ar) 12, cum că au dat și au întăritu sfântii măn(ă)stiri de Cetate Niamțului 2 sălaș(e) di țigan(i), anume Lamba cu fimie sa și cu ficiorii săi și pe Avan, țigan, cu fimie sa și cu ficiorii săi, arătând mărie sa Gheorghii Ghica vod(ă) că au luat pe Toadir, țigan, de la măn(ă)stiri din Cetate Niamțului și l-au datu la Cetate mării sali la Suceavă și au dat în locul lui Toadir pe Avan, țiganul, măn(ă)stirii măn(ă)stirii din Cetate Niamțului pentru Toadiru, cari țigani au fostu dripti domniști. Și au mai arătat părintili egumenul de la Săcul și altu ispisocu de la mărie sa Antiohii Cantimir vod(ă) din let 7214, mart(ie) 1, precum s-au pârât de fați înainte mării sale sluga mării sali Vasăli, vătav de grajduri g(os)pod , înpriun(ă) cu fimie sa Ioana, săminție lui Ciolpan vist(iernic), cu călugării di la sfânta măn(ă)stiri de la Cetate Niamțului pintru niști țigani, ficiorii Lambii, țigan, și într-acestu ispisoc a mării sali Antiohi vod(ă), iarăș dovidiști cu mărturie svinții sali chir Misail, mitropolitu, pe cum au luat mărie sa Gheorghii Ghica vod(ă) pe Toader, țigan, di l-au dat la cetate Sucevii și în locul lui Toader, țigan, au dat măn(ă)stirii de la Cetate Niamțului altu țigan din țiganii domniști pe Avan, țigan, cu fimie sa și cu ficiorii săi. Și de atunce până acmu tot măn(ă)stire(a) au stăpânit pe acești țigani(i); iar Radul Bot(i)anul nici o dovadă altă n-au arătat făr cât că Anghilina, țiganca lui Avan, că au fostu a Șoldăneștilor. Și aducându noi pe toți țiganii măn(ă)stirii faț(ă), luându-le sama pintru această țigancă Anghelina, cum știu ei fost-au a Șoldăneștilor, au n-au fostu, iar din țigani un Văsiu, țiganul, om ca di 90 an(i), și un Bălan, țigan, om ca di vr(e)o 80 ani, au dat samă că în domnie mării sali Ducăi vod(ă), înainte fo(a)miții cei mari, au trimis Șoldan la măn(ă)stire ca să e pe Anghelina, țiganca, și călugării de la măn(ă)stire n-au vrut să o de(a), și pi urmă au vinit săngur Șoldan trăgându să e pe Anghilina, și fiindu la măn(ă)stire un egumin, anume Ioan, au dat pe Sofronie, țiganca, fată mari, mătușa lui Ion Bălan, țigan, ci esti mai sus numitu, schimbu pentru Anghelina, țiganca, ș-au luat Șoldan pe ace Sofronie, țiganca, și au dus-o la casa lui și au măritat-o dând-o după un țigan a lui. Iar Botianul au răspunsu că nu știe di această Sofronii, nici să află niam de acei Sofronii în țiganii Șoldăneștilor, ce să arăte călugării carte de schimbătură. Călugării au răspunsu că carte de

schimbătură n-au, că perindu-le multe scrisori di moșiili măn(ă)stirii de va fi fostu și carte de schimbătură va fi p(i)eritu împreună cu celilanti scrisori.

Deci noi socotind stăpânire de atâta an(i) că tot măn(ă)stire(a) au stăpânit pe acești țigani și după schimbătura ce-au dat samă țigani că au făcut au trecut 70 ani și nimine nu s-au acolisit di aciști țigan(i) din niamul Șoldăniștilor ai tragi, am socotit aciști 2 țigani bătrâni ce sântu scris mai sus Văsăiu și Ion Bălan, cari au dat samă de schimbătura aceasta ce s-au făcut și cu alți 2 țigani bătrâni a măn(ă)stirii, 4 țigani să giuri în sfânta biserică cum că au dat mănăstire(a) pe Sofronie, țiganca măn(ă)stirii, lui Șoldan schimbu pintru Anghelina, și giurându să aibă pace măn(ă)stire(a)dispre Radu Bot(i)an, și Radul Botianul să-ș cauti pe niamul Sofronii. Și după cum am giudecat am dat această mărturii a noastră la mâna călugărilor de la măn(ă)stire(a) Săcului. Aceasta.

(Ve)l(ea)t 7260 mai 8

<ss> (...), spat(ar).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 58, original, filigran.

52. 1752 (7260) mai 9. *Maria, jupâneasa răposatului Ștefan Catargiu, biv vel clucer, și cu fiii săi fac danie mănăstirii Neamțul moșia Brăneștilor din ținutul Orhei, pe apa Răutului.*

Иakov, Митрополит Молдавии, ддЕверескъ.

Marie, cluceroaia, a răpăusatului Ștefan Catargiu, biv vel cliucer, dinpreună cu fii mei Costantin, și Ștefăniță, făcut-am această adevărată scrisoare noastră la mâna Sfinții sale, părintelui egumenului și a tot soborul de la Sfinta mănăstire Niamțului, unde să cinstești și să prăznuește hramul Înălțării Domnului și Mântuitorului nostru I(isu)s H(risto)s, la care esti și cia făcătoare de minuni icoană Maica Născătoariide Dumnezeu și sfintul marile m(u)cenic Gheorghie carile să închină, precum ni-am socotit noi de bună voia noastră, de nime nesăliț(i) nici asupriț(i), ce di a noastră bună voia am miluit și am dat danie sfintii m(ă)năstiri Niamțului o moșie, anume Brăneștii, în ținutul Orheiului, pe apa Răutului, ca-s fii moșie a sfintii mănăstiri în veci danie întru pomenire noastră a tuturor, și a răpăusatului boerului meu, cel ami sus numit Ștefan Catargiu, biv vel cliucer, care această moșie și mie îmi este de pe boeriul meu, și scrisori ce am avut pe dânsa toate li-am dat sfintii m(ă)năstiri. Deci pentru această danie ce-am făcut noi

ca-s aibă părinții aș face și întăritură domniască pe scrisoarea noastră, iar de să va întâmpla ca-s să-s scoale vreunul din ficiorii mei sau din nepoții mei sau din tot niamul meu, ca-s să amestece piste danie noastră și să supere sf(â)nta mănăstire, unul ca acela să fii blăstămat de Domn(u)lu Dumnezeu și de Pre(a)curate maica sfinții sale, și de toț(i) Sfinții, și să aibă păra înainte(a) strașnicului giudeț cu cu Sv(â)ntul marile m(u)cenic Gheorghie și să fii blăstămat de tot soborul a sfintii mănăstiri, și de noi încă să fii neertat în veci. Și la această danie s-au tământat mulți oameni buni și bătrâni și părinți cari mai gios s-au iscălit, și noi încă pentru credința am iscălit și am pus și pecete.

V(e)leat 7260 me(a)s(en)ța mai 9

Marie a răpăusatului Ștefan Catargiul.

Și eu preutul Gavriil ot Hlăpești am scris.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 59, original, filigran, pecete inelară aplicată în tuș negru, puțin rupt la îndoituri.

53. - 1752 (7260) iulie 18. *Mărturia lui Șerban Botianul, fost paharnic, despre stingerea pricinii sale cu Calistru Iane, egumenul mănăstirii Secu, pentru stăpânirea unei țigănci Anghelina.*

† Adică eu Șerban Botianul, biv vtor păh(arnic), împreună cu soțul meu Anița, fata lui Șoldan, vor(nic), și cu fiiul nostrum Radul, adiverim cu această adivărată scrisoare a noastră, la mână sfinții sali chir Calistru Iane, egumenul, și a tot a totu săborul di la sfânta mănăstire Secul, să-s știe că după multă pricină și giudecăți ce-am avutu între noi pentru o țigancă, anumé Anghelina, ce-au fostu a noastră di pi Șoldan, vornicu(l), ș-au ținut-o Avan, țigan a mănăstirii, cu care au avutu și ficior, și trecându câtăva vremé, trăgându noi acum ca să luăm parte di țigani di pe ace țigancă di la mănăstire, și călugării răspunzindu c-au luat Șoldan di la mănăstire schinbu în locu Anghelinii pe altă țigancă, anumé Sofronie, și scoțindu și țigani bătrâni care au ținutu minte di pe ace vreme să giure precum adivăratu s-au făcut schinbul Acela, am vinitu și până la divanul mării sal(e) lui vodă, și hotărându-ne giudecata să giure patru țigani bătrâni a mănăstirii, pe mărturie lor că adivăratu s-au făcutu schinbul acela și-s răbdăm noi, apoi ne-am învoitu noi în de noi ca să nu mai giure țigani și ni-au datu părintile egumenul o țigancă, anume (...) ¹ fata

(...)². Și ni-am primitu și noi ca di acum înainte să nu mai avem nici o pricină între noi, și ni-am datu și scrisori unii la mână altora ca di acum înainte oricari din noi s-ar mai scula cu pricină, ori la judecată ș-ar me(r)gi, să nu li să ție în samă, și pentru mai în a(d)evărat(ă) credința am iscălit și noi și alți boeri carii s-au întânplatu.

Ot Ias let 7260 iuli(e) 18

+ Șerban Botean, păh(arnic).

+ Anița.

Radul Boteanul

Iani, vel stolnic.

(...), biv vel med(elnicer).

Dinainte noastră s-au așezat.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 60, original, filigran.

54. - 1752 (7260) iulie 21. *Carte de judecată a boierilor, cu rezoluție domnească, în pricina lui Calistru Iane, egumenul mănăstirii Secu cu Șerban Botianul, pentru stăpânirea țigăncii Anghelina.*

† **Ио Костандин Михали Раквиц в(ое)вода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)дръ Земле Молдавской.** Dupe hotărâre dum(nealor) boierilor judecători ce arată printr-această carte de judecată, gășind și domniia me a fi cu cale, am întărit și cu a domnii mele pecete.

† Facem știre că din poronca luminatu pre înălțatu d(o)mnului nostru Ion Costandin Mihail Cehan Racoviț vovoda s-au judecatu față înainte noastră sfinție sa Calistru Iane, egumenul de la sfânta mănăstire Săcul cu dumn(ea)lui Șerban Botianul, biv vtori păh(arnic), ginerile lui Șoldan și cu fiiul său Radul, pentru o țigancă, anume Anghelina, ce-au fost a lui Șoldan vornicul ș-au ținut-o pe ace țigancă Avan, țigan a mănăstirii, ș-au avutu și ficiori și piste 80 ani ce-au trecut la mijlocu acum sculându-să Șerban Botianul cu fiiul său Radul, au cerut parte din țigani ce să tragu din Anghelina țigancă, făcuți cu Avan țigan. Iar egumenul Calistru și cu totu săborul de la monastiri Săcul au răspunsu c-au luat Șoldan schinbu de la mănăstire altă

țigancă, anumé Sofronie în locul Anghelenii, scoțind și dovadă țigani bătrâni a mănăstirii, carii au ținutu minte di pe ace vremé, mărturisind și priimind și giurământ cum ei știu ș-au fostu față când au vinit Șoldan la mănăstire ș-au luat pe Sofronie fată mare schinbu în locul Anghelini și ne arătară părinții călugări o carte de giudecată di la domn(u)lui Aristarhu, biv vel spat(ar)u, scriind că și dumn(ea)lui au fostu giudecatu, giurând acei țigani a mănăstirii că cu adevăratu au făcutu schinbul acela să aibă pace mănăstire de cătră dumn(ea)lui Șerban Botianul și de fiiul său Radul, care ei neodihnindu-să pe giudecată au vinitu și la giudecata noastră și noi încă cercetând pricina cu amănuntul și văzind c-au trecut vreme de 80 ani di cându acești țigani s-au aflatu tot în stăpânire(a) mănăstirii și niamul lui Șoldan au tăcutu mălcum, n-au mai tras parte dintr-ace(a)ștă țigancă, nici au avut altă giudecată, s-au dovedit că n-au avutu nici o triabă niamul lui Șoldan cu acești țigani, precum și acum nici o dovadă, nici o îndreptare asupra aceștii pricini n-au arătat, ce numai cu gurile lor și din vreme ce călugării au avutu și stăpânire în 80 ani nesupărați de nimé, și având și marturi pe țigani ce bătrâni a mănăstirii, cum mai sus am zisu am hotărātu giudecata lor să giure 4 țigani bătrâni a mănăstirii pe mărturie lor și-s aibă parte mănăstire. Și rânduindu-să cu vornici di poartă la giurământu, iar Șerban Botianul și fiiu(l) său Radul nu i-au lăsatu să giure, ș-au rămas ei din giudecată să de pace țiganilor mănăstirii. Iar după aceasta cerșind ei învoială să le învoiască călugării și să le de și lor un sufletu dintr-acești țigani, socotit-au părinții călugări că de un sufletu de țigan nu iaste atâta pagubă mănăstirii și măcară că nu era(u) ei datori a da nimică, rămâind Botianul din giudecată, numai din voe lor au datu o copilă fată, anume (...) ¹ fata lui (...) ², lui Șerban Botianul, și au datu Șerban Botianul împreună cu fiiul său Radul și zapisu la mână călugărilor ca să fie așezaț(i), și niciodată să nu mai aibă ei cuvântu di răspunsu pintru această pricină. Pentru aceasta dară și noi după hotărârea giudecății și pe zapisul așezării am datu această carte la mână călugărilor ca să-ș stăpâniască țigani cu pace și aceasta pără să nu-s mai părăscă.

U Ias let 7260 iul(ie) 22

<ss> Iani, vel stolnic.

<ss> (...) Buhăescul, biv vel med(elnicer).

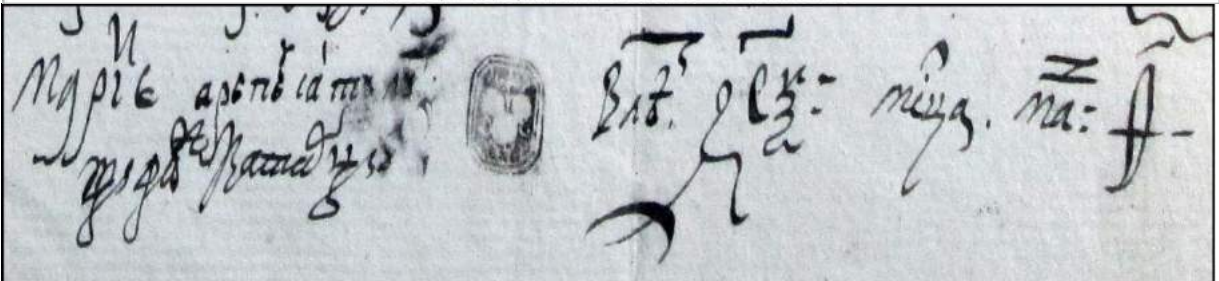
ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 61, original, filigran, pecete mijlocie aplicată în chinovar.

---

^{1,2} . Spații goale.

Iacob, Mitropolitul Moldovei - 9 mai 1752

Pecetea cluceresei Maria Catargiu: 9 mai 1752

55. 1660 (7168) aprilie 27. *Sava, mitropolitul Moldovei, egumenul Gheorghe și tot soborul mănăstirii Secul dau și întăresc Schitului administrat de egumenul Iorest o poiană Colibița „de cea parte de Bistriță”.*

† Sava arhiep(i)sc(o)p i mitropolit Sucevschei i Gheorghie egumenul și cu tot săborul de la sfânta măn(ă)stire de la Săcul. Scriem și mărturisim cu cestu zapis al nostru cum ne-am tocmit și de a noastră bună voe am dat de nime siliți nici asupriți ce de bun(ă) voia noastră o poiană ce să chiiamă Colibița de cea parte de Bistriță, care poiană le-au fostu danie de la sfinția sa părintel(e) răpăusatul Varlaam. Deci noi încă am socotit cu egumenul Gheorghie și cu tot săborul de la sfânta mănăstire de la Săcul și ne-am tocmit cu Iorestu egumenul și cu tot săborul de la schit și le-am dat acea poiană care mai sus scriem Colibița din capul poienii din sus din sus din părau până în vărstatul. Iar la alte moșii ce vor a sfintei măn(ă)stiri a Săcului pe de iasta parte de Bistriță la nimic să nu-s mai amestece. Așijdere nici noi de acmu înainte ca să numai avem nic o triabă cu acea poian(ă) Colibița, nici dintr-alți călugări carii să vor rădica pre urma noastră nici

dăn(ă)oar(ă) în véci, ce să le fie lor direaptă ocin(ă) și moșie, și să aibă aș faci și dires domnescu. Pentru credința am iscălit și am pus pecețile ca să-s(e) știe. Iar cine să va tinde mai mult precum am tocmnit să fie afurisit și proclét.

Ѓ Ис, въл(ѣ)то *зрѣи <7168 / 1660 > ап(риле) кз <27>.

САВА, МИТРОПОЛИТ БУКЕВСКИ.

ANI, Colecția Documente, 400 / 18, original și copie.

56. 1753 (7261) august 8. *Matei Ghica voievod, domnul Moldovei, poruncește ispravnicilor de la ținuturi să rânduiască adunarea țiganilor împrăștiați ai Mănăstirii Neamțului.*

† **Ио Матеи Гика в(ое)вода, Б(о)жиеи м(и)л(о)стїю г(о)сп(о)др(ъ) Земли Молдавскои.** Scriem domniia mea la credincioșii boiari domnii méle, dumnealor ispravnicii de pre la ținuturi. Vă facem domniia mea știre că ni-au dat jalbă rugătorii noștri, igumenul și cu tot săborul di la sv(â)nta Mănăstire Niamțul, zicând că au țigani împrăștiați di la m(ă)n(ă)stire și vor să-i strângă fiind drepti robii lor, pentru carii trimițind să-i cerce. Iată că vă poroncim dându-vă în știre pe cum c-au aflat ori la cari din ținuturi țigani de-ai mănăstirii să rânduți dumilor voastre dinpreună cu omu(l) mănăstirii să m(e)argă să-i aducă înainte-vă față și să luați sama și carei vor fi drepti a lor și țigani și țigancele, să-i dați pe mâna trimisului, cu tot ce vor ave, să-i ducă la mănăstire, să-i aibă suptu stăpânire(a) lor ca pre drepti robii lor. Dară și aceasta vă arătăm, de vor fi țâind vr(e)unii din țigani mănăstirii Niamțului niscaiva țigance ale altor stăpâni ori țigani altor stăpâni niscaiva țigance de a mănăstirii, poroncim unii ca aceia să nu să desparță țiganu(l) de țigancă, fiind luați cu cununie, ci a cui va fi țiganul și unde va fi țiganul, acolo să fie și țiganca, numai copiii lor să-i înpărțiți dumneavoastră pe obicei, și atunce la înpărțală stăpânul țigancii să ia un copil mai multu la parte(a) sa pentru slujba țigancii, iară țiganca să rămâ(i)e la țigan, dară țigani ce vor fi sterpi, nefăcând ficiori, nici aceia să nu să desparță, numai un an să slujască amândoi înpreună la stăpânul țiganului și altu anu la stăpânul țigancii, și așa viț urma ai înpărți și să dați izvoade di înpărțare iscălite și de dumneavoastră și și¹ de acei stăpâni a țiganilor. Aceasta vă poroncim.

*зсѣа <7261 / 1753> авгѣст ѿ <8>.

Проч Г лог(о)ф(ъ)т.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 62, Original, filigran, pecete mijlocie aplicată în chinovar, puțin rupt pe margini și la îndoituri.

---

¹ Repetiția lui „și”, conform documentului.

57. 1755 (7263) august 18. *Matei Ghica voievod poruncește lui Gavril, egumenul mănăstirii Răchitoasa, să restituie mănăstirii Secul pe Ion țiganul, luat în schimbul lui Postolache țiganul, iar pentru acesta să se răfuiască cu banul Iordache Balșe, care l-a luat.*

† **Ио Матей Гика в(ое)вода, Б(о)жию м(и)л(о)стїю г(о)сп(о)дар(ъ) Земли Молдавскон.** Scriem domnia mia la rugătoriul nostru Gavril, egumenul de la sf(â)nta mănăstire Răchitoasa. Îți facem știre c-au dat jaloabă domnii mele rugătoriul nostru Parftenie egumenul și cu alți călugări de la mănăstire(a) Secul, zicând pi cum un Ion, țiganul, fratele lui Negrei, țiganul, este drept robu a Secului și ține o țigancă a mănăstirii Mirăi. Dară și un Postolache, țiganul mănăstirii Răchitoasii țind o țigancă a mănăstirii Secului, și poftindu-se țiganul Răchitoasii să șază la Secul de unde este țiganca, precum țini țiganul Secului poftind să șază la Răchitoasa de unde este țiganca, zisără călugării de la Secul că ti-ai învoit sfinția ta cu dânșii priimind acea învoială și Stefan, proigumenul de Mira, și v-aț(i) dat scrisori unii la mâna altora, să stăpâniască Secul pe Postolachi, țiganul, cu țiganca lui și mănăstire(a) Răchitoasa să ție pe Ion, țiganul Secului și cu țiganca lui, și așe i-au ținut și i-au stăpânit până în anul acesta. Dară pe urmă au trimis dumnalui Iordache Balșe, banul, ș-au luat de la Secul pi Postolache, țiganul, la casa dumisale, zicând că este a dumisale și mănăstire(a) s-au păgubit de slujba țiganului și a țigancii, pentru care cerșind dreptate iată că-ț(i) scriem fiind că țiganu(l) Răchitoasii au ieșit cu gâlceavă, să cauți să dai pe Ion, țiganul Secului la mâna călugărilor de Secul de(n)preună cu țiganca lui, că nu puteț(i) să-i despărțiți fiind luați cu cununie, și sfinția ta ți-i căuta gâlceava cu banul Balșe, ori di ai altă a răspunde să trimiți vechil la divan, că neașezându-te cu secanii ț-a vini om g(o)spo(d). Aceasta poroncim.

*зсѣг <7263 / 1755> ав(гѣст) ѿі <18>.

Проч вел лог(о)ф(ъ)т.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 64, original, filigran, pecete mijlocie aplicată în chinovar, puțin rupt la îndoituri.

58. 1756 (7264) februarie 23. *Șerban Botuanul și femeia lui Anița se învoiesc cu Partenie, egumenul mănăstirii Secul, să li se dea un sălaș de țigani, iar pe ceilalți țigani la care mai au dreptul îi fac danie mănăstirii, pentru ca să nu mai fie pricină de judecată.*

Șerban Botuanul, 2 păh(arnic), denpreună cu soțul meu Aneța, fata răposatului Ștefan Șoldan, biv vel stolnicu, și cu fiul meu Radul, făcut-am adevărată scrisoare(a) no(astră) la mână sfințai sale părintelui Parftenei, egumen ot Săcul, și la totu soborul, precum având noi multă pricină cu mănăstire(a) Săcul pentru țăgani, anume cu Ruțăștii și am avutu și giudecată, dar giudecata no(a)stră s-au întunecatu și au rămassă ne de numai o fată, dar pe urmă obligându noi pentru întunecar(ea) giudecății no(a)stre și având noi dreptate ca să luăm noi dintr-acești țăgan(i) măcar că ni să faci mai multu bluâm dentr-acești țăgan(i), dar noi am lăsatu pentru sfânta mănăstir(e) să ne de un sălaș de țăgan(i) și alții ce mai trecu i-am lăsatu să fii la sfânta mănăstire pentru pomenire moș(i)lor și a părin(ților) noastre ca să fii poman(ă) sfintei mănăstiri, și cu sfințae sa părintele egumenul și cu totu soborul și cu știre(a) sfințai sale preosfințatul chirio chir Iacov, mitropolit, ni-au datu un sălaș de țăgan(i), anumi pi Pricopii țăganul și cu fimie sa, anumi Tofana și cu toți copii lor, anumi Lupul.

Și luându noi acestu sălașu de țăgani de la mănăstiri de acu înainti să nu mai avem a ne mai scula cu precină asupra mănăstirii, neci noi, neci niamurile no(a)stre, anume dumnalui Iordachi Balș, vel ban, nici dumnalui Lupul Balș, neci dumnalui Vasăle Balș, ci dumnalor d(e)-or ave(a) ceva să să întrebi cu noi, iar sfintei mănăstiri să-i de(a) paci pentru acești țăgani și d(e)-or fi ne(s)cai țăgani di-ai mănăstirii la dumnalor să nu-i propr(e)ască pentru acești țăgani, ce să(-i) de(a) la mănăstiri. Și această scriso(a)r(e) s-au făcutu înainti(a) a mulți părinți egumeni și o(a)meni bini car(e) mai gios s-au iscălitu, și eu încă pentru credința am iscălitu cu mână mi(a) și eu și fiul meu.

Iancul Boteanul, pis.

***ЗСѢА** <7264 / 1756> **ФЕВ(Р)АРИЕ** **КГ** <23> **ДНЕ.**

Am scris această scriso(a)r(e) cu mână mi(a).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 65, original, filigran.

59. 1756 (7265) decembrie 1. *Constantin Mihail Cehan Racovița voievod, domnul Moldovei, face danie schitului de lângă Mănăstirea Neamțul, ctitoria sa, pe Ion Muntean, argat, cu neamul său și alți țigani drept stătători.*

† **НО КОНСТАНДИН МИХАН ЧИХАН РАКОВИЦЪ ВОЕВОДА, БОЖІЮ М(И)Л(О)СТІЮ Г(О)П(О)ДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ.** De vreme ce svintele și dumnezeiaștele lăcașuri n-au vrut sv(â)ntul Dumnezău a să chivernisi cu altu mijlocu fără numai cu daniile și afierosirile pravoslavnicilor creștini, fiind că cei ce săvârșescu bunătățile cele de suflet folositoare și placate lui Dumnezău nu numai în viața aceasta să laudă, ce și după petrecanie lor sufletele lor să învrednicescu în lăcașurile dreptilor. Acum dar și domnie me den dumnezăiasca pronie fiind miluiți cu domnie aceștii de Dumnezeu păzite țăr(i) a Moldovii den dumnezeiască răvnă îndemnându-ne de am făcut den temelie un svântu schit la ținutul Niamțului aproape de sv(â)nta m(ă)n(ă)stire Niamțul, deosăbit de alte afierosiri ce-am afierosit domnie me la acest sv(â)ntu schit fiind și hramul Intrare(a) în Beserică a Pre Sv(i)ntei Stăpânii noastre de Dumn(e)zău Născătoare și Pre Fecioară Marie. Den cât sv(â)ntul Dumnezeu ni-au dăruit bunătate(a) sa noauă, am mai afierosit domnie me și acești țigani ce arătăm mai gios, anume Ion Muntian, argat, cu țiganca lui Marie și cu ficiorii lor Gheorghii, și Andrii, și Ion și Marie și cu tot rodul ce să vor naște dentru dănșii, și Ștefan, țigan strein, frate cu Ion Bondar, bucătar a sv(i)ntei Episcopii Romanului, ce ține pe Marie, țiganca, m(ă)năstirii Săcului și cu parte(a) lui de copii, anume Safta, Irina, Dochița, Iftimie și Andrei, frate lor, să să împartă după obicei, adecă parte(a) țiganului să o stăpâniască schitul și parte(a) țigancii să o stăpâniascăm(ă)n(ă)stirea Săcul, și Șarban, țigan strein cu țiganca lui Ioana și cu toți copiii lor, și Costantin Cibotar, țigan, cu țiganca lui Catrina și cu toți copiii lor. Acești țigani toți de mai sus arătați întărim domnie me sv(â)ntului schit de mai sus arătat ca să fie de la domnie me drepti șarbi țigani stătători și nestrămutați de la sv(â)ntul schit în veci, și să-i stăpâniască cu pace, și poftim domnie me și pre alți luminați domni ce Dumnezeu va rândui pre urma noastră cu domnie țării aceștie să întăriască această puțină milă ce-am făcut sv(â)ntului schit pentru a domniilor sale vecinica pomenire.

БѢЛ(Ѣ)Т(О) *ЗСѢѢ <7265 / 1756> ДЕКЕМ(ВРИЕ) 1 <1> ДНИ.

Ștefan Buhăescu log(o)făt проч тох.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 66, original, filigran, pecete aplicată în tuș roșu; ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 63, Copie din 28 decembrie 1818 a lui „Ilie arhimandrit și stareț Sfintelor) M(ănăstiri) Neamțului și Săcului”.

60. 1757 (7265) ianuarie 4. Sava, egumenul mănăstirii Pângărați, face un schimb de țigani cu Nifon, egumenul mănăstirii Secul.

† Ermonah Sava, egumen sfânta măn(ă)stire Pângăraț(i) și cu tot săborul, dat-am încredințat(ă) scrisoare(a) noastră la mâna fratelui Nifon, egum(en) ot Săcul și la tot săborul, précum să-s(e) știe că având noi o țigancă la măn(ă)stire(a) Săcul, din poronca sfin(t)i(ei) sale părintelui mitropolit ca să ne învoim, și ne-au dat un țigan anum(e) Ion, cu țigancă lui și cu feciorii lui, iar din câț(i) feciori au rămas a Acsinii, țigancii noastre, la Săcul, noi să numai avem treabă că așe ne-am învoit. Și pentru credința am pus și pecete(a) sfintei mănăstiri.

В(н)л(к)т(о) *ꝛꝑꝥ <7265 / 1757> гѣн(аріе) ѿ <4> .

Eu monah Savva, eg(u)men Pângărați.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 67, original, filigran, pecete în fum.

61. 1757 (7265) iunie 5. Izvod de țigani Mănăstirii Neamțul împărăștiați, cu locul unde se află și neamul din care se trag.

*ꝛꝑꝥ <7265 / 1757> нꝛн(іе) ѿ <5> .

† Izvod de țigani măn(ă)stirii Niamțului carii sânt împărăștieți cari din ce niam să trage, tot anume:

† Lupa, fata lui Nistorîn Eși să-s împart(ă) cu ficiorii lui Stamatie.

† O fată ș(i) un ficior a Lupului, chirigii la Comarna pe Jijie.

† Tofana, fata lui Gheorghie Calo, o ține un țigan a lui Neculai Răcoviță de la Șurinești.

† 2 fete a lui Arsănie Grecii, la măn(ă)stire(a) Dobrovățului, măritate, Mărița, Nastasie.

† 3 ficiori a lui Naculai Calău, la Lupul Costachi la Obârșieni.

- † 1 fată a lui Neculai Calo la Iordachi la Epureni.
- † 2 fete tij a lui Neculai Calo tij la Lupul Costachie.
- † Sămion, ficior Grecii, chimingiriu pe Prut, la Rănzăști.
- † O fată a Greciila măn(ă)stire(a) Căprienii.
- † Lupul, ficior lui Băltag, la Lupul Doniciu.
- † Macovei Părce, tij la Doniciu.
- † Pricopi, ficior lui Toader Grecii, la Tilșeu cu o fată a lui Ioniță, țigan măn(ă)stiresc.
- † Lupul, nepot lui Găsculețu Chiur, robul, în Eși.
- † Ion Chiuhuiu la Șipote pe Bahlui.
- † Fata Lupului Tricoliciului, Lupa, la Tazlău, din niamul Badtului.
- † Ficorii Părincii la Roznov, la Neculai Ruset, de împărțal(ă).
- † Anița, nepoat(ă) lui Gănguleț, fata Petcăi, la Neculai Vărnava la Săcueni.
- † Petca, sor(ă) lui Gănguleț, la Săliște, de împărțal(ă) cu Canană.
- † Sămina, fata Florii, la Miron Gane.
- † (...)¹, fata lui Neculai Băltag, măritat(ă) la Botășeni.
- † Neculai, ficior Părjii, cu-n frate a lui, la Rediul mitropolii.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 68, original.

---

¹ Spațiu gol.

62. 1757 (7265) iulie 20. *Ion Scarlat Ghica voievod întărește anaforaua din 1757 (7265), iunie 30, prin care stabilește situația și dreptul moldovenilor sau moldovencilor căsătoriți cu țigani, după obiceiul pământului.*

† **Ио Скарлат Гика в(ое)вод, Бож(ию) мил(о)ст(ію) г(ос)п(о)дар(ъ) Земли Молдавскон.** După hotărâre(a) dumn(ealor) veliților bo(i)eri cunoscându și domnie me că este cu cale și cu dreptate am întărit și cu a domniei mele pecete.

В(ъ)л(ъ)т(о) *зсѣе <7265 / 1757> исл(ие) ѿ <20> .

Pre înălțate doamne

† Din luminată poronca mării tale, viind înainte(a) noastră sfinție sa părintele Nican, proin egum(en) ot mănăstire(a) Niamțului, ni-au adus un răvaș de jalobă în care jeluește mării tale că are m(ă)n(ă)stirea Niamțului câteva feti de țigan(i) drepté roabé a mănăstirii, pe care țigance li-au luat moldoveni și le țin cu cununie, și mănăstire(a) esté păgubașe de slujba lor. Să roagă mării tale să aibă (...) ¹ să nu rămâie mănăstire(a) păgubașe de a lor slujbă și (după) ² jaloba proin egumenului fiind orânduit la noi ca să cercetăm pricina ace(a)sta, am cercetat și așe am aflat că este cu cale și după obiceiul pământului de va lua moldovan pe țigancă și va fi cu știință de amândouă părțile, va rămâne și moldovanul dipreună cu țiganca suptu robie la stăpânul țigancii ca tot rodul lor. Asemine și țigan de va lua moldovancă și va fi cu știință de amândouă părțile, iarăș va rămâne și moldovanca roabă cu țiganul și cu tot rodul lor la stăpânul țiganului. Iar de va lua ori țigan pe moldovancă ori moldovancă pe țigan, și va fi cu neștiință, și apoi când vor înștiința și or vre(a) a să despărți, atunce să vor împărți copii lor în doauă de vor fi, și va lua moldovanca ori moldovanul partea lui de copii care vor fi sloboz(i) dispre jugul robiei, și va lua și țiganul or(i) țiganca partea lor de copii și vor fi și copii lor robi ca și dănșii la stăpânii lor. Noi mărie ta așe știm că esté obiceiul pământului și așe socotim a fi și cu dreptate, iar cea desăvârșit hotărâre rămâne la pre înaltă înțelepciune(a) mării tali.

Λ(†)τ(ο) *ꝛꝛꝛꝛ <7265 / 1757> ИЖН(ИЕ) Λ̂ <30> .

Plecat slugile mării tale

Ion Palade, vel spat(ar).

<Alte 5 semnături>.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 69, original, pecete mijlocie în chinovar, pătat de umezeală.

---

^{1,2} Lipit.

63. 1759 (7267) iunie 2. *Hrisant, egumenul mănăstirii Tazlău, face un schimb de țigani cu Nifon, egumenul mănăstirii Secul.*

Dat-am scrisoare(a) me la mâna fratelui nostru chir Nifon, egum(en) a tot soborul sfintii mănăstiri Săcului sud Niamțu, precum să-s(e) știi că luându un Neculaiu, țigan a Săcului, pe Iftimie, țiganca mănăst(irii) Tazlăului, și n(e)-am învoit și ni-am așezat între noi și în locul țigancii Iftimii a Tazlăului, au dat Săcul pi un flăcău țigan, anumi Pavăl, sin Ion Moaleș, nepotu(l) Iftimii, aceștii mai sus numite. Și de acmu înnainte să n-aibă călugării di la Tazlău să mai ceară pe Iftimie, cum și călugării de Săcul să n-aibă a mai cere pe Pavăl, și pentru credința ni-am datu scrisori unul la altul și s-au iscălit și carii s-au tãmplat față la această bună învoială.

***сѣзз** <7267 / 1759> **ИѢН(ИЕ)** **Ѣ** <2> .

<ss> Tazlau Hrisant (...).

<ss>

(...) diacon, am scris cu învoiala numiților egum(eni).

<Pe verso-ul filei a doua>: Învoială pentru un Nicolae, țigan a Săcului, căsătorindu-să au luat pe o țigancă Eftimia a Tazlăului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 70, original, difolio.

64. 1759 (7267) iunie 10. *Ioan Teodor Callimachi (Calmașul) întărește anafora de la Scarlat Ghica voievod prin care se stabilește situația și dreptul moldovenilor sau moldovencilor căsătoriți cu țigani sau țigănci, după obiceiul pământului.*

† **Ио Теодор в(ое)вода, Бож(ню) мил(о)ст(ію) г(ос)п(о)даръ Зѣмли Молдавской.**
 Facem știré cu această carté a domnii mele, tuturor cui să cade a ști că viind înaintea domnii mele rugătoriul nostru Avramie, egumenul de la sfânta mănăstiré Niamțul, ni-au arătat o anafora de la domnie sa Scarlat Ghica, vod(ă), întru caré scrie că dând jalobă la domnie sa Nicanul, proin eg(u)men de la această mănăstiré, cum că aré mănăstirea Niamțului câteva fete de țigan driapte roabe ale mănăstirii pré care țigance le-au luat moldoveni și le țin cu cununie și mănăstirea au rămas păgubașă de slujba lor; și s-au rugat domnii sale să aibă dreptate să nu rămâe mănăstirea păgubaș(ă) de a lor slujbă. Și după jaloba proin eg(u)men(ului) l-au orânduit la dumnealor veliții bo(i)eri ca să cerce pricina aceasta, și după cercetarea ce-au făcut au aflat că este cu cale după obiceiul pământului de va lua moldovan pe țigancă și va fi cu știință de amândoaă părțile va rămânea și moldovanul depreună cu țiganca supt robie la stăpânul țigancii cu tot rodul lor.

Asămine și țigan de va lua moldovancă și va fi cu știință de amândoa părțile, iarăș va rămâné și moldovanca roabă cu țiganul și cu tot rodul lor la stăpânul țiganului, iar de va lua ori țigan pe moldovancă, ori moldovancă să ia țigan și va fi cu neștiință, și apoi când să vor înștiința și or vrea a să despărți, atunce să vor împărți copiii lor în doao de vor fi, și va lua moldovanca, ori moldovanul, parte lui de copii, care vor fi sloboz(i) dispré jugul robiei, și va lua și țiganul, ori țiganca, parte lor de copii, și vor fi și copiii lor robi ca și dânșii la stăpânul lor, care anafora s-au întărit și cu a domnii sale pecete. Drept aceia dar cunoscând și domnie mea că această hotărâre ce s-au făcut iaste bună și cu cale făcută, am întărit și cu cartea domnii mele aceasta, ca să-s(e) păzască hotărârea aceasta de mai sus scrisă nestrămutat. Aceasta înștiințăm.

Л(ѣ)т(о) *зсзз <7267 / 1759> иѣн(иѣ) ѿ <10> .

Проч вел лог(о)фѣт.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 72, original, filigran, pecete mijlochie în chinovar.

65. 1761 (7270) septembrie 9. *Nifon, egumenul mănăstirii Secul, face un schimb de țigani cu paharnicul Dinu Balș.*

Nifon, egumen, cu tot soborul di la măn(ă)stire(a) Săcului, înștiințăm cu această scrisoare a noastră precum ca având noi o țigancă, anume Ana, măritată după un Postolache, țigan a dum(i)sale Dinului Balș, pah(arnic), și dumn(ea)lui încă avându o țigancă după un țigan a măn(ă)stirii, anume Iftimie. Deci, ne-am așazat ca să fie una pentru alta, să nu să mai înpartă și pricini să nu fie pentru aceast(a) în veci. Și pentru credința am pus pecete(a) măn(ă)stirii.

*зсѣ <7270 / 1761> сѣп(темвриѣ) ѿ <9> .

Nifon, eg(u)menul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 73, copie.

66. 1762 (7270) mai 10. *Mihail Sturza, vornic, face danie mănăstirii Secul niște țigani.*

Dat-am aceast(ă) scrisoare a me de așezari la mâna sfinții sali egumenului Nifon de Secul, precum având noi niști țigani mestecați(i) cu a mănăstirii i-am lăsat să fie a sfintii mănăstiri,

numai o fată di țigan, anume Iftinca, fata lui Crăciun, ci o ține un țigan al măn(ă)s(tirii), anume Lupul, ficior lui Bogdan, cari esti a mănăstirii Secului. Aceasta mi-au dat-o egumenul și m-am priimit și eu și mai mult să n-aibu a ceri și pi alții ci avem ai mai ceri i-am dat sfintii mănăstiri ca să fie pentru pomenire sufletilor părinților și a noastri și pentru credința am iscălit.

Λ(κ)τ(ο) *зсѡ <7270 / 1762> мѡи ѿ <10> .

M(i)h(ail) Sturza vor(ni)c

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 74, original, filigran.

67. 1763 (7271) ianuarie 11. *Grigorie Ioan Callimachi voievod volnicește un armășel să adune pe țiganii împrăștiați ai Mănăstirii Neamțul.*

† **Ио Григорие Иоан в(о)евода, Б(о)ж(ню) мил(о)ст(ію) г(о)п(о)д(аръ) Зимли Молдавскои.** De vremi ce domnii mele ni-au jăluit cuvios rugătorul nostru egum(en) de la mănăstirea Niamțul cum că din țiganii ce aré sfânta măn(ă)stiré, o samă de țigani s-ar fi împrăștiet p(r)in țară și nici de cum numitul egum(en) nu poate să-i strângă la mănăstire. Drept aceia volnicim domnie mea pe sluga noastră cinst(itul) armășal, să aibă a mergi și ori unde la ce ținut ar găsi pe țiganii acii sfinti mănăstiri, anumi Romașcul, țigan, Iftimie, țigan, brat Romașcu, Toader, țigan, Petrea, țigan, i Ghiorghiț(ă), țigan, Iuliana, țigancă, Ursul, sin Iul(i)enii, țigance, Axintie, țig(an), Vasile, sin Zah(a)rii, țig(an), i Simion, țig(an), nepot lui Pricopie, Toader, țig(an), și pri a(ce)știe țig(ani) să aibă ai lua omul g(ospo)d cu copii(i) lor și cu tot ce vor avea, și rădicându-i să-i ducă la numita măn(ă)stiré, cum și pe alți țigani ce s-ar dovedi că sint drepti a măn(ă)stirii iarăș rădicându-i să-i ducă la numita măn(ă)stiré. Dar de va (i)eși cineva să zică cum că sint stăpâni acelor țig(ani) să-i de omul g(ospo)d pi chizășie acelor stăpâni ce se vor răspundi că sint stăpânii țiganilor, luând și zăpis de la mâna lor cu zi de soroc ca la zioa sorocului ce-și vor pune să-s(e) afli la divan, îns(ă) prin știre(a) ispravnicilor de ținut să aibă ai rădica omul g(ospo)d pe acii țigani. Într-alt chip să nu fie că așa este poronca domnii mele.

Λ(κ)τ(ο) *зсѡѧ <7271 / 1763> ген(аріе) ѧѿ <11> .

Проч хѧт(ман).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 75 original, filigran, pecete mijlocie ovală în chinovar.

68. 1763 (7271) ianuarie 15. *Grigorie Ioan Callimachi voievod poruncește lui Neculachi Vintura, fost mare cămăraș, staroste de Putna, se cerceteze pricina țiganului Toma, nepotul lui Negriuiu, al mănăstirii Secul, care a fost jefuit de egumenul mănăstirii Cornii, ținutul Putna.*

† **Ио Григоріе Иоан в(о)вода, Б(о)ж(и)ю мил(о)ствѣ г(о)сп(о)дарѣ Зимл(и) Молдавскон.** Credincios bo(i)eriul domnii meli dum(nealui) Neculachi Vintura, biv vel cam(a)raș, staroste de Putna. Îți facem știré că ni s-au jăluit rugătoriul nostru Nifon egum(enul) de la mănăstirea Săcul pentru că ari sfânta mănăstire un țigan drept rob a mănăstirii, anume Toma, nepot lui Negriaiu, țigan, cel ari pe Negriuiu mănăstirea danie danie la mănăstiré sălaș întreg de la Iordachi, be(i)zzăde, sin Antohii Rusăt, vod(ă), cu ispisocu, și în anul trecut egumenul de Corni ot Putna găsindu pe acestu Toma țig(a)n, nepot lui Negriaiu și apucându-l să-l tragă că esti a mănăstirii Cornii, i-au luat o iapă cu străjnic și un zăbonu și o părechi de cioboti și un brâu și o șe și o ladă și 9 lei pol, bani, făcându-l fără cali. Pentru cari țiganu(l) arătându egumenul că-i a măn(ăstirii) Săcului și l-au jăcuitu fără cali, iată că-ți scriem dum(itale) starosti. Văzindu carti domnii meli să cercetezi și de va fi adevărat precum au jăluit egum(enul) de Săcul și că l-a(r) fi jăcuit egum(enul) de Corni pe țigan fără cali și fără giudecată, să-i plinești păr la cel puținu ce i-a fi luitu egum(enul) de Corni, iar având mai mult a răspundi să le puneți zi de sorocu la Sfetii Teodor să vie egum(enul) de Cornicu scrisori ce-ar ave(a) să ste(a) de față la giudecată cu vechilul egum(enului) de Săcul și cum li să va hotărî giudecata de la divan așe vor urma. Aceasta scriem.

✱ **зсод** <7271 / 1763> **ген(аріе)** **ѣѣ** <15> .

Проч вел лог(о)ф(ъ)т

Pe verso-ul filei a doua: † Izvod de cât(e) suflete și ne(a)muri sint din ne(a)mul lui Negreiu ce s-au scos de la Corni.

† Ioan, Toma, brat ego.

† Ștefana cu 2 fete, soror(i) lor.

† Tudora cu fii ei.

† Irina, sor(ă) lor.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 76, original, difolio, filigran, pecete mijlocie ovală în chinovar.

69. 1763 (7271) iulie 5. *Zapisul lui Iorest, egumenul schitului Cornii, ținutul Putna, în pricina cu mănăstirea Secul, pentru stăpânirea țiganului Negreiu și a neamului său.*

† Adică eu Iorest, egumen ot schitul Cornii, ținutul Putnii, făcut-am adivărată scr(is)oare la mână molitfii sale Vinidict, ermonah, vichil mănăstiri(rii) Săcului, precum să știe că având noi giudecată înainte(a) dum(nealui) giupânului Manolache Costache, vel log(o)făt, pentru un Toma Negreiu, țigan, și cu sora sa Ștefana și cu fata Ștefanii (...) ¹ și Ion, brat Tomii și cu tot neamul lor, pe cari îi trăgem eu supt stăpânire(a) schitului, fiind traitori mai demult la schit, dar neavând nimică scrisori pe numiții țigani. Și aflându-să un zapis de la Iord(ach)e, beizadi, ficior lui Antonii vod(ă), din v(e)le(a)t 7211 la mănăstiri(a) Săcul, în cari zapis scrii pe un Negreiu, țigan, moșul acestor, că l-au dani Cetății Niamțul, și văzind și eu zapisul acelade a me bună vo(i)e m-am lăsat denainte(a) giudecății să rămăe țiganii aciști de mai sus numiți de acum supt stăpânire(a) Săcului dându-mă și giudecata rămas, neavând scrisori și eu încăș m-am supus giudecății de acum să nu mă mai acolisăscu cât de puțin di numiții țigani, nici eu, nici alți călugări de la schit. Dar pentru o iapă cu străj nec și altă ce am fost o meu de la țigan să vie la mă(nă)stire Toma, țigan, să i le dau toate, dar 7 lei pol ce-am luat bani de la Toma, țigan, au socotit dumis(ale) vel log(o)făt să rămăe la schit și țigan(ul) banii să nu-i mai ceară niciodată și de acum mai multă pricină să nu mai fie între noi și pentru adivărată credința am iscălit. Și cheltuială ce s-au făcut pentru pricina țiganilor acestora de amândooauă părțile iarăș s-au hotărât nici să-m(i) de nimică, nici eu să-i dau nimică, și asămine mi-au dat și molitfa sa scrisoare la mâna me.

Л(к)т(о) *зсѡа <7271 / 1763> иѡли(е) ѿ <5> .

† Ermonah Iorest, stareț ot Cornii.

† Dinainte me s-au făcut aceste așezări

Manolache Costachi, vel log(o)făt <m. p.>.

L. Balș, vel vorn(ic), m-am tâmplat <m. p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 77, original, filigran.

---

¹ Spațiu gol.

70. 1766 (7274) aprilie 19. Împărțea de țigani între mănăstirile Secul și Pângărați.

Împărțala de țigani ce au avut măn(ă)stirea Săcul cu măn(ă)stirea Pângărații.

ап(риліе) ❖ <19> дні *зсѡд <7274 / 1766>

† Un țigan al măn(ă)stirii Săcului, anume Gligoraș Văsiu, au luat o țigancă a măn(ă)stirii Pângărații, anume Axinia, fată lui Zotic, anume Sava, și au făcut patru feciori și patru fete, anume Sava, Ion, Gligore, Iftimie, Tudora, Dochița, Catrina, Ioana, și căsătorindu-se acește toț(i), au luat țigance de ale măn(ă)stirii Săcului, și au făcut copii și fete: Sava, copii, patru, Ion, copii, doi, Gligore, copii, trei, Iftimie, copii, trei, Tudora, murind, i-au rămas o fată, Dochița, stearpă, Catrina, copii, șase, Ioana, murind, i-au rămas un copil; Și i-am împărțit întru aceasta chip: din cele opt suflet(e) mari, s-au scos doao moarte, Tudora și Ioana, iar șase suflete s-au împărțit în doao, trei la o parte, trei la altă parte, iar copii s-au făcut peste tot doaozeci, și trăgându-ș(i) Săcul parte de pe bărbat(i) jumătate și de pe femei toată partia deplin, fiind țigancile Săcului, iar Pângărațul trăgându-ș(i) partia de pe jumătata de parte acelor mari, i s-au venit a patra parte din copii, trei copii la Săcul și unul la Pângăraț(i), i s-au venit Săcului copii cinsprezece și Pângărațului copii cinci; au mai dat Pângărațului un suflet pentru slujba țigancii, adecă pentru Axiniia. Împreunăț(in)d sufletele mari cu mici, au venit partia Săcului șaptesprezece suflete, iar Pângărațului noao suflete, și dintru aceștea ce scrie mai sus s-au dat Pângărațului pe Ion, ce-i zic Batog, cu țiganca sa i cu doi copii i pe Gligore, brat, cu țiganca sa, cu trei copii, care s-au făcut noao suflete de pe cum arată mai sus. Așa ne-am împărțit cu dreptate și ne-am așăzat cum au fost mai bine, și de acum pentru aceasta să nu mai avem pricină în véci.

Climent, ig(u)m(e)n Pângăraț(i)

Sava, proigum(en).

Cu tot soborul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 78, original, filigran.

71. 1766 (7264). Listă de țigani aflați la Pășcan și cu cine sunt căsătoriți.

Izvod de țigan(ii) ce sânt la Pășcan.

*зсѡд <7274 / 1766>

- Ștefan, țigan, ficiorul Tomii Mo(a)leş, au luat pe Safta, țigancă a Pășcanului.
- Dumitru, sãn lui Ștefan Mo(a)leş, însurat au luat pe Anița, țigancă a Pășcanului, a făcut 4 copii.
- Niculaiu, sãn lui Ștefan, însurat au luat pe Catrină, țigancă a Pășcanului, are 5 copii cu 1 măritată.
- Măriuța, sãn lui Ștefan, măritată după Gavril Hardin, țigan a Pășăcanului.
- Vărvara, sãn lui Ștefan, ce o ține Gorghî Nasoe, pânzar, țigan a Pășcanului, are 5 copii.
- Eva, sin lui Ștefan, ce o ține Mitre Vezeteu, are 2 copii.
- Marie, sãn lui Ștefan, ce o ține Dumitrașcu, ficior Ciuntului, țigan a Pășcanului, are 5 copii.
- Anton, sãn lui Ștefan, ține pe Iftimie, țigancă a mănăstirii Secului, are un copil.
- Gorghîțe Margine, țigan a Pășcanului, a luat pe Catrina, fata lui Niculaiu Mo(a)leş, țigancă mănăstirii Săcului, au 5 copii dinpreună cu 1 ce este însurat.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 79, original, filigran, pătat de umezeală și fum.

72. 1769 august 20. *Scrisoarea lui Hrisant, egumenul mănăstirii Pobrata, la mâna părinților mănăstirii Secul pentru o țigancă Anița, măritată cu un țigan de la Secul, asupra căruia Pășcanu nu are niciun drept.*

Adeverim cu scrisoarea noastră pentru o țigancă, anume Anița, care Aniță iaste fată lui Onufrei, țigan, al Pobratei, făcută cu Doroftiia, țigancă Pășcanului, și au făcut ei împreună doi copii, anume pre această Aniță și pre Ștefan, și murind Onufrie, au luat Pășcan pre Doroftiia cu Ștefan și au rămas Anița aici în mân(ă)stire la Pobrat(a), partea măn(ă)stirii, care această țigancă Anița s-au mărtitat dupre un țigan al Săcului, anume Dumitru Moaleș, și dumis(ale) Pășcan n-are nicio treabă cu Anița, țigancă, că iaste dreaptă roabă a sfintei măn(ă)stire Pobratei, fiind că au luat pre Ștefan partea dum(nealui) și pentru credința dăm această scrisoare la mâna părinților de la măn(ă)stire(a) Săcul.

* АѲѲѲ <1769> АБ(ГѲС)Т К <20> .

<ss> Hrisant¹

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 80, original, filigran.

---

¹ În limba greacă.

73. 1776 februarie 26. *Izvodul ieromonahului Sava de la mănăstirea Secul cu Țigani fugiți.*

Izvod de Țigani ce sânt fugiți de la mănăstire, carii sânt drepți a mănăstirii dați miluire.

Savin cu femeia lui și cu copii(i) lui.

Isaac cu femeia și cu copii(i) lui.

Ion cu femeia și cu copii(i) lui.

Acești sânt feciorii lui Niculae, nepoții lui Negrei, dați mănăstirii de mărie sa be(i)zede(a) a lui Antonie vodă, carii sânt la Bărboș(i), la coco(a)na Safta.

Lupul, fratele lui Savin și a lui Isac și a lui Ion, iaste la du(m)nealui vornicul Conache la Rădăcinești.

Ursul, sân Sava Gogul.

Ion, sân Niculae Bulgagiu.

Ion, sân Toader Iosif, la Răchitoas(a).

Lupul, sân Macovei Junghilă, la Doljești.

Acești toți cu femeile și cu feciorii lor sânt răsipiți.

Gheorghită Ureagiche cu fămeia și cu copii(i) lui.

Gheorghie Băoaleș cu fămeia lui.

Aceștea sânt la Săliște la părint(ele) Evdimie.

Pi țară, carii sânt dați mănăstirii de Vasilie voevod.

Ion Panhilie, Vasilie Panhilie, Anton Panhilie. Aceștea toți cu femeile lor și cu feciorii lor sânt dați miluire mănăstirii de răpousatul Alexandru Ilieș vodă și de Gheorghie Duca voevod din valet *зрѣс <7166>.

Carii aceștea toți sânt la Beserecani, pe Prut, și la Bodiceni, peste Prut.

*ΑΨΟΣ <1776> ФЕВ(Р)АРИЕ КС <26> .

Ieromonah Savva, ot Sf(â)nta mănăstire Săcul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 85, original, filigran.

74. 1776 iunie 14. *Țiganii Gavril herar, Dumitru curelar, Ion Chemon jude și alții, se dau chezăși comisului Vasile ca să-i plătească paguba de o pușcă pentru Lupul Lăcătuș.*

Adecă noi țiganii, eu Gavril herar, eu Dumitru curălar, eu Ion Chemon, judile, eu Vas(i)le Cocole, care mai jos ne vom puni degitele, dat-am adevărat zapesul nost(ru) la mâna comisului Vas(i)le precum să știe că n(e)-am apucat noi chezăș(i) pentru pricina unei pușce a (u)nui căpitan de moscal(i), că dându-o în mâna acestu Lup Lăcătuș și a stăpânului lui și fugind stăpânul aceastui Lup Lăcătuș și prăpădindu-să o pușcă acelu căpitan de moscali de la Lăcătuș aceast, adecă Lupul i stăpânului său, au (a)pucat căpitanul de moscali și au împlinit de la dumn(ealui) comis(ul) Vas(i)le treizăci lei, și dumnalui comisul apucând pe aceast Lupul Lăcătuș el sângur au mărturisăt înaintea no(a)stră cându (du)pă ce au fugit stăpânul său au fost pușca în cas(ă) și au p(i)erit și cine au furat nu știi. Deci noi pentru aceast(a), noi acest(i) mai sus arătaț(i) l-am luat în chezășii pără într-o săptămână de zăle de ast(ă)zi iuni(e) 14 ca s(ă)-și caute și el pe und(e) ave prepus și negăsând să avem noi a plăti aceast(ă) pagubă. Și la (a)ceast(ă) mărturie ne-(a)m întâmplat și noi părinții car(e) ne vom iscăle.

1776 iuni(e) 14

Mo(na)h Iosie

Mo(na)h Isaac ot Săcul.

Și pentru credința ne-(a)m pus degitele chezăș și platnece.

Eu Gavrel herar.

Eu Dumetru curălar, starost(e).

Eu Ion Chemon.

Eu Vas(i)le, judele, Cocole.

Chezăși platnici.

Și am scris eu cu zăsa acestora de mai sus arătaț(i) și am iscălit.

<ss>

<Pe fila 2, însemnarea>: 20 = 30 = Adică doozăci lei s-au dat la mâna dumisale comisului Vasile din zapisul acesta la ghen(ar) 15.

ANI, Fond Mănăstirea Secul, II / 86, original.

75. 1776 iunie 15. Grigore Alexandru Ghica, voievod, pune zi de soroc egumenului mănăstirii Răchitoasa să se înfățișeze în pricina cu ieromonahul Sava, economul mănăstirii Secul, pentru țiganul Ion Negrei.

Ио Григорие Александръ Гика (вое)вода, Б(о)ж(ию) мил(о)ст(ію) г(ос)п(о)дар(ъ) Земли Молдавскои. De vreme ce domnii mele au jăluit rugătoriuul nostru ier(o)monah(ul) Sava, iconomul mănăstirii Secului, cum că un țigan drept al mănăstirii, anume Ion Negrei aflându-să la mănăstirea Răchitoasa, dupe jalbă ce au (dat) domnii meli precuvioșie sa Paise starețul s-au trimes armașul să aducă pe acest țigan de la Răchitoasa și egumenul de Răchitoasa nu l-au dat. (...) ¹ Deci se pune zi de sorocu egumenului la (...) ² să să afle față la divan ca să să judece cu iconomul măn(ă)stirii Secului, că neviind la sorocul de mai sus arătat să va aduce cu om g(os)p(o)d și cu cibote. Aceasta poroncim.

*AΨOS <1776> ИЖН(ИЕ) ѿі <26> .

Проч хатм(ан).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 87, original, filigran, pecete ovală mijlocie, în chinoovar.

---

^{1,2} Spațiu gol.

76. 1777 ianuarie 19. Grigore Alexandru Ghica, voievod poruncește ispravnicilor ținutului Neamțului să cerceteze pricina păhărnicesei Safta Adam de la Bărboși, ținutul Fălciului, cu mănăstirea Secul pentru pricină de țigani.

Ио Григорие Александръ Гика (вое)вода, Б(о)ж(ию) мил(о)ст(ію) г(ос)п(о)дар(ъ) Земли Молдавскои. Cinst(iți) și credincioși bo(i)erii domnii mele dum(neatale) Lascarache Roset, biv vel spat(ar), i Costache, biv vel post(elnic), isprav(nici) de ținutul Neamțului, săn(ă)t(ate). Să face știre că domnii mele au jăluit păhărniceasa Safta Adămoae, arătând că un țigan a mănăstirii Secului, nemerind la casa sa acmu 20 de ani și făcându-să că este țigan striin și făr(ă) de stăpân au luat pe o țigancă a jăluitoareii cu care au făcut și patru copii, și egumenul de Secu aflându-l au trimes de au luat pe țigan cu țigancă și cu copii cu tot, și la urmă viind țiganul

înapoi i-au mai furat și un cal, și să află țiganul în mănăstirea Secului cu țiganca și cu toț(i) copiii(i) și cu calul ce au luat și egumenul de Secu n-ar fi vrând să facă împărțală. Pentru care cerțind dreptate, iată scriem dumn(ea)v(oastră) să cercetați, și fiind față atât vechilul păhărnicesii, cât și vechilul egumenului de Secu, să să aducă țigani(i) înaintea dum(nea)v(oastră), și dupe cum a fi cu dreptate să le faceți împărțală și să-i pliniț(i) și calul ce zice că i-au furat țiganu(l). Iar de va fi pricina într-alt chip și nu-i veț(i) putea odihni acolo, cu zi de soroc și cu mărturia dum(nea)v(oastră) să vie la divan. Aceasta scriem.

1777 ghen(ar) 19

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 88, original, filigran.

77. 1777 martie 12. *Păhărniceasa Safta Adam din satul Bărboși, ținutul Fălciului, scrie starețului mănăstirii Secul să-i trimită o țigancă cu doi copii luați de la dânsa.*

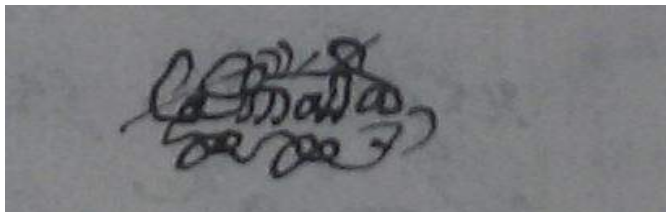
Cinst(it) și al meu părinte sufletesc Sfinția ta, părinti stareț de la mănăstirea Săcului cu plecăciuni mă închin și sărut cinstit(ă) mâna Sfinții tale.

Această data mai mult n-avuiu fără decât iarăș am triimis la sfinții(a) ta, să-m(i) dai țiganca me cu 2 copchii, iar de nu mi-i da țaganca mea măcar și altă țigancă să-m(i) dai cu 2 copchii, măcar că mi să fac 3 sufleté în parte(a) me, fiind că țiganca di aice s-au luat cu 4 copchii. Și mă rog părinti să-i dai țăgani pi mâna ficiilor acestora, să nu-m(i) mai faci și altă dată treapăd și cheltuială, pentru cari să nu socotești sfinția ta că ț-o-i dărui țigani, că Dumnezău știi cu câtă datorii și névoi trăiescu, și iată că-ț(i) spui părinti că n-oi să las țaganca cu partea ei, că am mai dat astă iarnă 10 lei unui ficior di au vinit acolo și me-i scris sfinția ta că ti-i afla la Eș, pi la Bobotează, și am mers și eu la Eș după cum me-ai scris, și acum de iznoavă am maid at și acestui ficior 10. Dar nu-i păcat de Dumnezău să-m(i) atăta supărari, fiind fimei(e) săracă și plină di datorii, dar acei țăgani căț(i) ani au umblat făr di stăpân, eu sănt vinovată să-ț(i) împlinesc slujba lor și di poștești sfinția ta și judecată, să aib răspuns măcar că eu socotesc că sfinția ta ești săngur judicata și cumpăna dreptății, și nu ti-i bucura la mini la o névoiașă, și calul ci l-au luat să-l aducă și să-ș(i) e vaca că mii nu-m(i) trebui(e) vaca lui. Aceasta mă rog, și să fii sfinția ta sănătos.

mart(ie) 12

Al sfinții tale fiică sufletească

<ss> Safta Adam

Pe verso: <De la dum(neaei) Safta Adămoae pentru un țig(an) a Săcului ci au luat o țigancă cu 2 copii a dum(isale). 1777 mart(ie) 20>; <Cinstit și de Dumnézău iubitor Sfinția sa părintelui stareț di la mănăstire(a) Săcu, cu plecăciuni, să să dea>.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 89, original, filigran, difolio, pecete ovală în ceară roșie.

78. 1777 martie 16. *Episcopul Romanului poruncește lui Paisie, starețul mănăstirii Secul, să dea țiganului Andrei Codrean al Episcopiei iapa înapoi.*

Cuvioase stareț chir Paisiie, cu părintească blagoslovenie

Într-aceste zile (i)eșind un țigan a episcopiei Andrei Codrean, și umblând după trebuința sa, l-ar fi găsit giuzăi măn(ă)stirii Săcului, și luându-l l-au dus la mitohul măn(ă)stirii și părinții ce s-au tămplat acolo, au pus pe țigan la opreală și i-au luat o iapă ce-au fost s-o vând(ă), și țiganul scăpând de la închisoare au venit, iar iapa au rămas acolo. Pentru care vei ști cuvioșia ta că acest țigan iaste drept a episcopii, și nu are măn(ă)stirea Săcul vreo stăpânire pe țigan, fără numai că tatăl țiganului acestuia au luat pe o țigancă a măn(ă)stirii, pentru care iaste datoare episcopia să dea țigancă pentru țigancă (de nu i-a fi dat) după obiceiul măn(ă)stirilor. Iar de sânt alte pricini deosăbite să vie trimisul măn(ă)stirii să arate, și despre noi nu va avea măn(ă)stirea pagubă, și până să va face această cercetare pentru țigan, să poroncești cuvioșie ta poftit să-s(e) dea iapa țiganului, și sântem,

a Cuvioșiei tale părinte sufletesc

Episcop Rom(an)schi

1777 martie 16

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 90, original, filigran, difolio.

79. 1777 martie 24. *Nicolae Macarița, sluga păhărnicesei Safta Adam, de la Bărboși, ținutul Fălciului, dă scrisoare starețului și soborului mănăstirii Secul pentru împărțeața țișanilor între stăpâna sa și mănăstire.*

Adecă eu, Nicolae Macarița omul dum(neaei) pah(arnicesei) Saftai Adămoaii de la ținutul Fălciului, satul Bărboși, dat-am adevărată scrisoarea mea la cinstită mâna părintelui stareț(u) și a tot soborul de la sf(â)nta măn(ă)st(i)rea Săcului, precum să-s(e) știe că avându sf(â)nta măn(ă)stire Săcu un țișan, anume Ion, feciorul lui Nicolae Crețesc(u), ce să trag din Negrei, au ținut o țișancă a dum(i)s(ale) pah(arnicesei) Safta Adămoae, anume Ghiniia și au făcut cu dânsa patru copii și luând părinții pre Ion cu fame cu copii cu tot la măn(ă)stire, și neașteptând dum(neaei) până la împărțeața, părinții mi-au dat pre Ion, holt(ei), feciorul lui Toader Răzmiriță, ce să trag din Junghe Lapte, și pre Sanda, fata (lui) Ion, nepot lui Burdujel, și fiindcă și o fată a lui Isaac Crețesc(u), anume Elena, au fost măritată duple un țișan a dum(neaei) păh(ărnicesei), anume Ștefan Vezitiul, și au făcut cu dânsa o copilă, anume Mariia și lăsându-ș(i) țișanca bărbatul au venit la măn(ă)stire, iar copila au rămas cu tată său la dum(neaei) pah(arniceasa) de împărțeața. Iar pentru p(o)l sufleti ce au rămas măn(ă)stirea datoare dum(neaei) păh(ărnicesei) s-au socotit slujba țișanului de 20 ani și pentru mai adevărata credință am dat această scrisoare la mâna părinților, pân(ă) vor veni părinții să ias(ă) de la dumn(eaei) scrisoare de împărțeața cu pecetea și cu iscălitura dum(neaei) și am iscălit.

✕ ⲁⲱⲠⲟⲩ <1777> ⲙⲁⲣⲧⲏⲈ Ⲓⲁ <24> .

Eu Nicolae Macariț(a), sluga dum(neaei) păh(ărnicesei) Saftai Adămoae.

Și aceasta scrisoare s-au făcut înaintea a tot soborul măn(ă)stirii Săcului <ss> Varlam, ier(o)monah.

Teofil, dichiu.

Erei Teodor, ot Vânător(i).

Monah Sava.

(...) Isaac, ot Săc(u).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 91, original, filigran, difolio.

80. 1777 august <f. z.>. Vasile, fratele lui Toader, fiul lui Mihalache Rusu, dă chezășie părinților mănăstirii Secul pentru fratele său Toader că va veni la mănăstirea Moldovița, iar de nu va face el slujba aceluia.

Adecă eu Vasile, frate lui Toader, sin Mihalachi Rusul, țigan al măn(ă)stirii Săcului, dat-am adivărat zapisul mieu la mână părinților din măn(ă)stirea Săcul, precum că di va lăsa pe frate(le) meu igum(e)n(ului) di Moldoviță, după scrisoare ce i-au dat părintele starițul cătră igum(e)n, ca să-l lasă, nu să va duci într-alt(ă) parte ci va vini drept la sfinta măn(ă)stire, iar di să va duci într-altă parte (i)eșind di acolo, nu numai să aibu al căuta și al aduci la măn(ă)stire, ci încă să aibu a sluji măn(ă)st(i)ri(i) și slujba rândului lui, după așăzare(a) ci avem. Și pentru mai adivărată credința am pus degitul.

* $\overline{\text{AVP} \text{O} \text{Z}}$ <1777> **ABP(S)CT**

Eu Vasile, sin Mihalachi Rusul, țig(an), chizăș.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 92, original, filigran.

81. 1777 (7286) octombrie 13. Ioachim, proegumenul Mănăstirii Neamțul, scrie lui Tarasie, starețul mănăstirii Agapia, privitor la cununia unui țigan de la Neamțul cu o țigancă de la Agapia.

† Întru HS iubit frate chir Taras(e), starețe S(fin)t(ei) măn(ă)st(iri) Agapii

Cu frățască dragoste ne închinăm la tot soborul s(fin)t(ei) măn(ă)st(iri). Altă n-avem cătră s(fân)t(a), iată am trimis acest țigan al măn(ă)s(t(iri)) noastre, anum(e) Vasili, sin Nasoi¹, cum că s-au învoit cu o țigancă de acolo și învoindu-s(e) amândoi poftim să-i dați poroncă să-s(e) înpriuni și să vie amândoi să-s(e) cunune aici la noi și vom socoti dătorii după obiceiul măn(stire)sc ne vom împăca la urmă unde va rămâne datorie, au vom da, au vom lua și poftim și pe fratele Iosaf dichiu să nu fie piedic(ă). Cu aceste iarăș sântem frăției voastre întru HS frați.

*зпис <1777> ок(томврие) гѣ <13> .

Ioachim, proigum(en) i sf(ân)t(ul) sobor Niamțului.

Și va rămâne ace(a)stă scrisoare la măn(ă)stire(a) Agapie în loc de zăpis, cu aceste însă, dându-s(e) țiganca, iar nedându-s(e) țiganca să vii scrisoare(a) iarăș la noi.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 93, original, filigran.

---

¹ Transcriere incertă.

82. 1778 (7286) ianuarie 23. *Macarie, egumenul mănăstirii Agapia, scrie lui Varlam, egumenul Mănăstirii Neamțul, ca să dea o fată de țigan în căsătorie unui țigan de la Agapia, promițându-i că-i va da la rândul său fete sau văduve pentru țiganii de la Neamțul.*

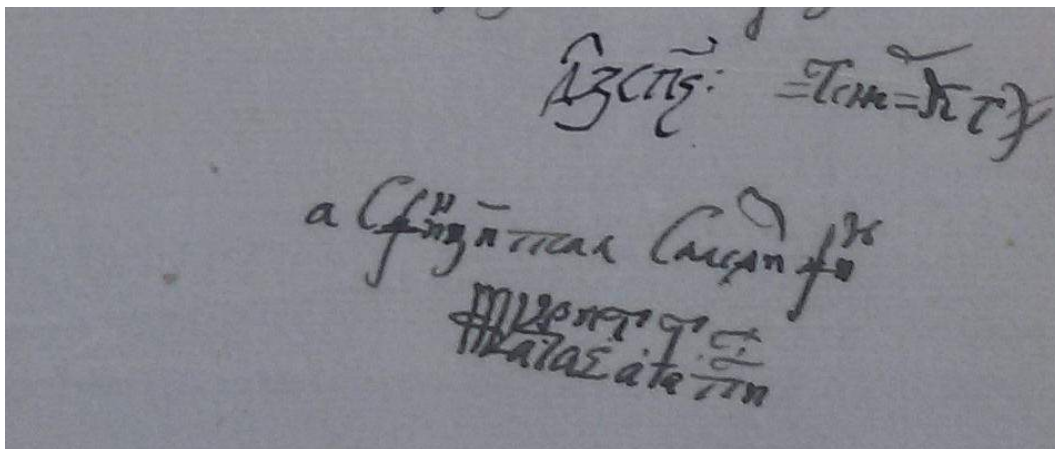
Cinstit și al meu mai mare duhovnicescu părinte, Sfinție ta chir Varlame, egumen sfintii mănăstiri Neamțului. Sfinții tale metanii și cu mult(ă) plecăciune închinându-mă săru(t) pre cinstit(ă) dreapta Sfinții tale și iată că tri(mi)săiu pe acestu țigan holteiu, poftescu pe sfinție ta să-i dai vo(i)e să e pe fata lui Mihălache Budacului de la O(a)nce și trimite și Sfinție ta la noi holtei sau și văduvoiu și om da fete fete și văduve că avem, numai poftesc să aveți trecire(a) această dată cu(m) vii ști sfinți ta, că fata s-au învoit cu flăcău(l), numai la sfinți ta au rămas să dai vo(i)e. De aceasta fac știre Sfinții tale.

Л(ѣ)т(о) *зпис <7276 / 1778> генар кѣ <23> .

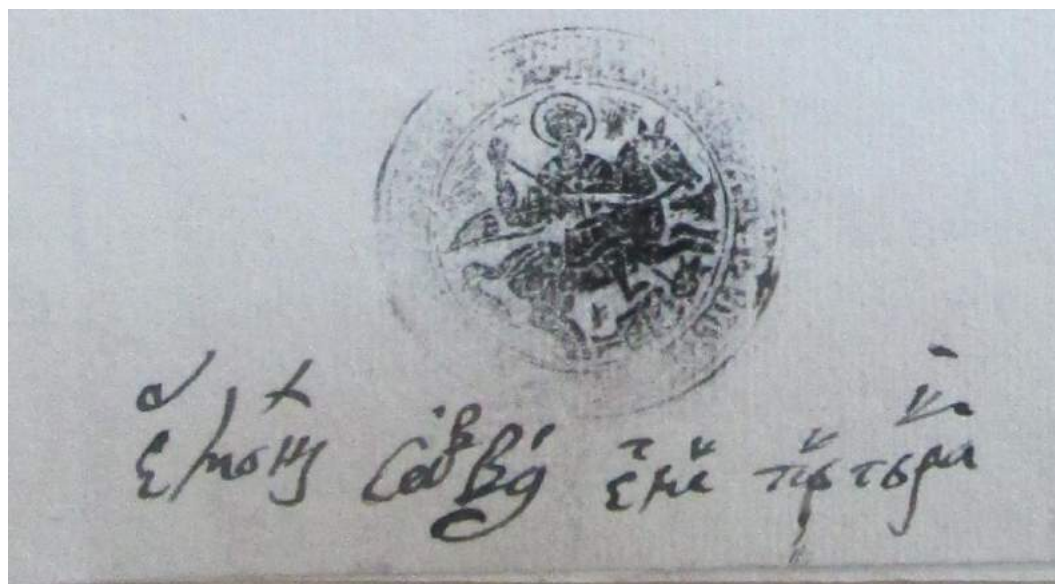
A Sfinții(i) tal(e) smerit fiu

<ss> Macari(e), eg(umen) Agapii.

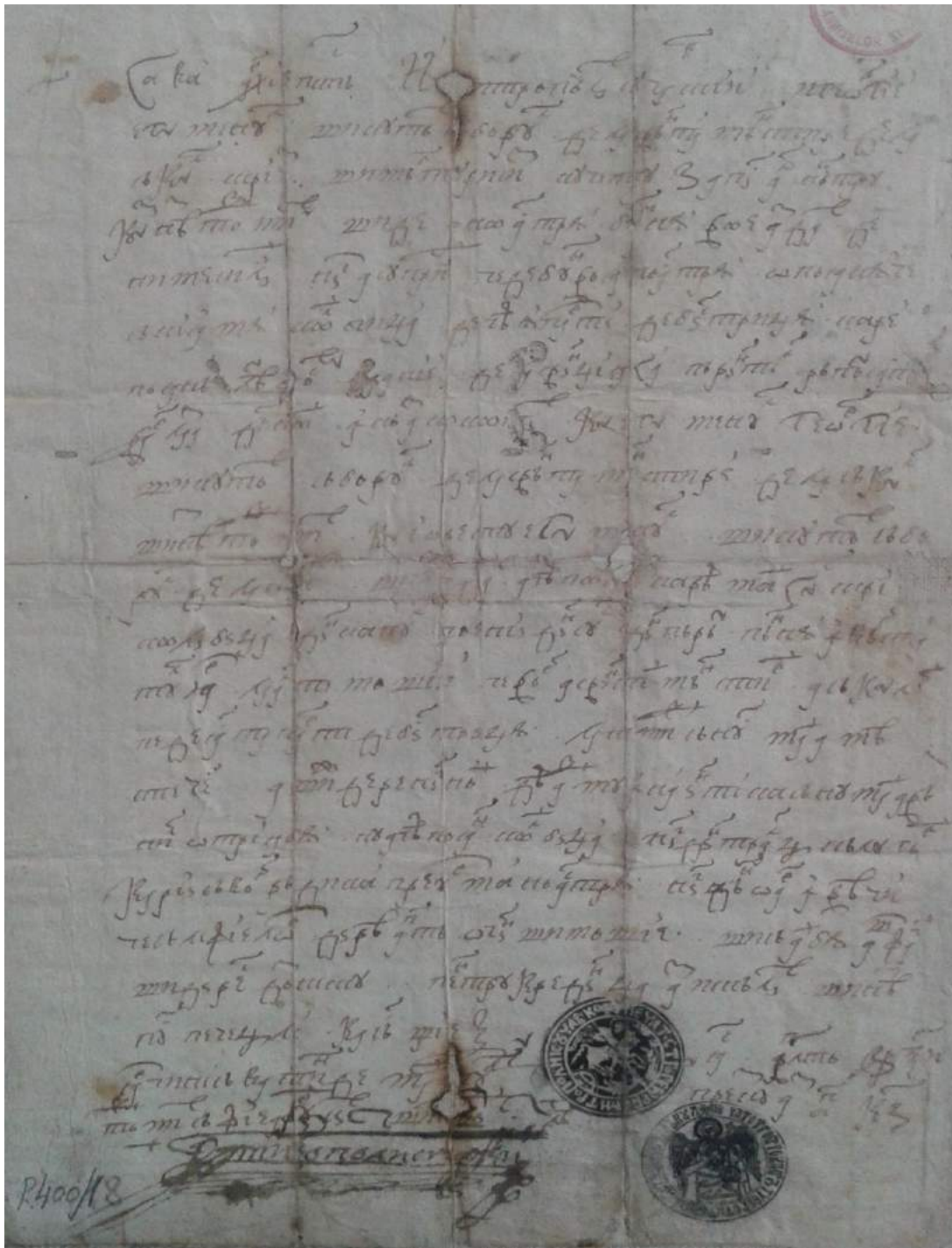
Și de a fi dat diiacul Vasile cărțile la sfinție ta mă rog să mi le trimiț(i).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 94, original.

Pecetea Mănăstirii Pângărați (4 decembrie 1757)

1660 (7168) aprilie 27. Sava, mitropolitul Moldovei, egumenul Gheorghe și tot soborul mănăstirii Secul dau și întăresc Schitului administrat de egumenul Iorest o poiană Colibița „de cea parte de Bistriță”.

83. 1774 februarie 13. *Varlaam, ieromonahul de la Mănăstirea Secu, către Varlam, egumenul Mănăstirii Neamțul, pentru un schimb de țigani.*

† Cu plecată mitanie sărut cins(tită) mână sf(in)ți(te) cinst(ite) și al meu mai mar(e) sf(in)ți(te) părin(te) Varlame, egum(en) sfintei și dumnezăeștii Măn(ă)stiri Neamțul, cu plecată scrisoar(ea) me(a) aceasta, dar mai mult n-avusăiu cătră sf(in)ție, făr(ă) decât poftesc pe sf(in)ță(ie) pentru acești doi flăcăi di țigan ai noștri ce s-au învoit unul cu Sanda, fată Ursului Furdacul, și unul cu Mariie, fat(ă) Tuduri, poftesc pe sf(in)ți(te) să le dai voe să ii ei, și noi încă om da fâti acolo cându or trebui și să fii sf(in)țai săn(ă)tos.

1774 fev(ruarie) 13

Al sf(in)țai(ei) părintesc și plecat

Varlaam, ier(o)monah ot Săcu.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 81, original.

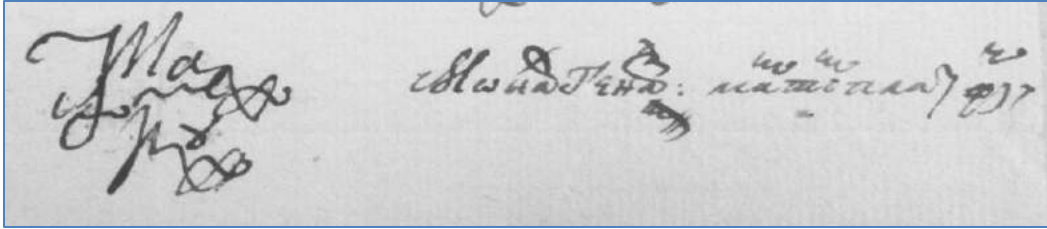
84. 1774 iunie 8. *Adeverință pentru o scrisoare de împărțeală de țigani între jîtnicerul Neculai Cucoran și vornicul Iordache Cantacuziono.*

Înștiințaz cu această scrisoare a mea pentru o scrisoare de împărțală ce au avut tată(l) meu Neculai Cucoran, jît(nicer), cu dumnealui Iordachi Cant(a)coz(i)no, vornic, pentru Ion, țiganul, Holban, și pentru fâmeia lui Anița și Safta, țiganca, care această scrisoare iast(e) la cumnatu(l) meu Andrunachi Doltul, având ca să-ș(i) caute pentru Safta, țiganca, cu dumnealui Ioniți Cant(a), vist(iernic), fiindu Safta, țiganca, dată surori-mea de zestre. Deci această scrisoare scoțindu-o eu să o trimit la măn(ăs)t(i)re, iar nescoțindu-o eu, să aibă părinții a cére fiind că eu am dat-o în mână cumnatu-mieu, fiind și frati-mieu părintele Ghenadi față când am dat-o. Și am iscălit ca să să știe.

* $\overline{\text{A}\Psi\text{O}\Delta}$ <1774> ИСН(ІЕ) И <8>

Monah Ghenadi, m-am tãmplat fați.

<ss> Zosima Cuj(...).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 116, original, difolio.

85. 1776 ianuarie 25. *Ghenadie, egumenul Mănăstirii Secu, scrie lui Varlaam, egumenul Mănăstirii Neamțul, trimițându-i doi flăcăi de țigan pentru o datorie.*

Cin(st)it și al meu întru H(risto)s mai mare frat(e), sf(in)ite părinte chir Varlaam, egumen svint(ei) Măn(ă)st(iri) Neamțului, cu plicăciune mă închin sf(in)ite). Iată trimiseiu pintru datorie acești 2 flăcăi țigănaș(i), poft(esc) pi sf(in)ite ca să nu înble în deșărt, fiindu și noi cari au venit aice nu s-au ostenit în zădar și învoindu-se poft(esc) acmu să-s(e) șade, fiind și vrime în scurt și vreme di iarnă înblă în cheltuială, di iasta poft(esc) pi sf(in)ite și sănt,

* $\overline{\text{AVCO}}$ <1776> ГЕНАД(ІЕ) КѢ <25>

A sf(in)iei mai mic întru H(risto)s frate

Ghenadie, egumen (...).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 84, original, filigran.

86. 1776 iunie 14. *Țiganii Gavril herar, Dumetru curelar, Ion Chemon jude și alții se dau chezași comisului Vasile ca să-i plătească paguba de o pușcă pentru Lupul Lăcătuș.*

Adecă noi țăganii, eu Gavrel herar, eu Dumetru curălar, eu Ion Chemon judele, eu Vas(i)le Cocole, care mai jos ne vom puni degiteli, dat-am adevărat zapesul nost(ru) la mână dum(nealui) comesului Vas(i)le, precum să știe că n(e)-am apucat noi chezăș(i) pentru pricina unii pușce a (u)nui căpitan de moscal(i), că dându-o în mână acestu(i) Lup lăcătuș și a stăpânului lui, șe fugând stăpânul acestui Lup lăcătuș și prăpădindu-să o pușcă acelui căpitan de moscali de la lăcătuș, aceast(a), adecă Lupul i stăpânulu său au (a)pucat căpetan(ul) cel de moscali și au

împlinit de la dumi(sale) comis(ul) Vas(i)le treizăci lei și dumn(e)alui comisul apucând pe această Lupul lăcătuș, el sângur au mărturisat înaintea no(a)stră cându (du)pă ce au fugit stăpânul său au fost pușca în cas(ă) și au p(i)erit și cene au furat nu știi, d(e) ac(e)i(a) noi, pentru această, noi acest(i) mai sus arătaț(i) l-am luat în chezășii păra într-o săptămână de zăle de ast(ă)ză iuni(e) 14 ca s(ă)-și caute și el pe und(e) (a) ave(a) prepus și negăsând să avem noi a plăti această(ă) pagubă și la (a)ceastă(ă) mărturie ne-(a)m întâmplat și noi părinții cari ne vom iscăle.

1776 iuni(e) 14

Arh. Iosie.

Arh. Isaac ot Săcul.

Și pentru credința ne-(a)m pus degitele chezăș și platnece.

Eu Gavrel, herar.

Eu Dumetru, curălar, starost(e).

Eu Ion Chemon.

Eu Vas(i)le, judele Cocole.

Chezăși platneci.

Și am scris eu cu zăsa sa acestora de mai sus arătaț(i) și am iscălit.

<ss>

<Pe fila 3, scris de altă mână>: 20 lei, adică doozăci lei s-au dat la mâna dumisale comisului Vasile din zăpisul acesta la ghen(arie) 15.

<Pe verso-ul filei a doua, scris>: Zăpisul pricinilor ot Vânători.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 86, original, difolio.

87. 1778 (7286) ianuarie 10 (27). *Ignatie, dichiul Mănăstirii Secu, scrie lui Venedict, egumenul Mănăstirii Neamțul, ca să dea niște țigănci unor țigani de la Secu pentru însurătoare, cu promisiune de schimb.*

Cinst(ite) și al nostru mai mare păr(i)nte sfinț(ite) chir părinte Venedicte, igum(en)u(l)

Măn(ă)st(i)rii Neamțului cu plecate metanie mă închin sfinții tale.

Plecată scrisoare(a) mea di alt(a) mai mult nu iaste cătră sfinția ta fără decât veind acești doi țigani ai noștri, anume Lupul, sin Tămășan, și Niță, sin Evertime, pentru rânduiala însuratului, și găsindu-ș(i) acolo în țigani sfinții măn(ă)st(i)ri(i) tale fete cu care ar putea ei să să învoiască, poftesc pe sfinția ta ca să nu fie popriț(i) și măn(ă)st(i)rea noastră încă când vei trimite sfinți(a) (ta) flăcăi din țigani măn(ă)st(i)rii, nu să vor popri. De aceasta n-am lipsit a înștiința pe sfinția ta și ani sfinți(ei) să fie de D(u)mnzeu mulți și fericiți(i), rămâind,

Al sfinți(ei), plecat și gata spre slujbă

Ignatie, dichiu(l) Sfinții Măn(ă)st(i)ri Săcului.

Λ(κ)τ(ο) *ⷮⷰⷱⷳ <7286 / 1778> ρεν(αρίε) ̂ <10> .

1778 ghen(ar) 27

Chița, fata lui Vasile Leuștean, care au luat-o țig(anul) Măn(ă)st(irii) Secului.

<Pe verso-ul filei, scris de altă mână>: Răvaș de la Măn(ă)s(tirea) Săcului pentru țig(a)n(i) ca-s(ă) (...) Chița, fat(a) lui Vas(i)le Leușt(e)an.

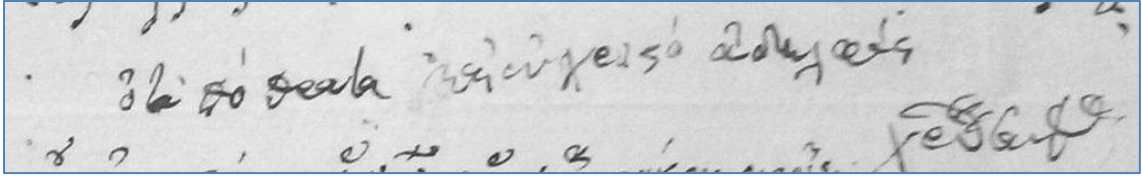
ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 95, original, filigran.

88. 1778 februarie 1. *Hrisant, egumenul Mănăstirii Pobrata, scrie lui Varlam, egumenul Mănăstirii Neamțul, ca să dea o țigancă unui țigan de la Pobrata pentru însurătoare, cu promisiune de schimb.*

† Cu frățasc(ă) dragoste și cu fericită sănătate mă închin frății tale, frate chir Varlam, egum(en) sf(intei) Măn(ă)st(iri) Niamțului. Alt(a) n-am această(ă) dat(ă) cătră frăție ta făr(ă) decât iast(e) c-am trimes acest țigan, anum(e) Acsint(e), holtei. Poftesc să-i dai voe în sat să-ș(i) caute și dac(ă) s-a învoi cu vreo fat(ă) de țigan, să fie cu știre(a) și cu voe(a) frății tale să o e, să o aducă aice și noi om da alta de aice, dup(ă) obiceiul mănăstirilor. Și cu aceasta să fii frăție ta sănătos.

Λ(κ)τ(ο) *ⷮⷰⷱⷳ <1778> φεν(ρδარიε) ̂ <1> .

(...) Hrisant¹.

Au luat pe fata Ursului Mărculeț, anume Marie.

<Pe verso-ul filei a doua, scris de aceeași mână>: † Cinstit(ă) mâna frății sale, fratelui chir Varlam, egum(enul) sf(intei) Măn(ăstiri) Niamțului, cu frățasc(ă) dragost(e) și cu sănătate să să de(a).

<Pe verso-ul filei a doua, scris de altă mână și în altă vreme>: De la egum(enul) de Pobrata Hrisanon.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 96, original, filigran.

---

¹ În limba greacă.

89. 1778 februarie 6. *Ghenadie, egumenul, dă un răvaș la mâna unui țigan ca să-și poată alege o țigancă de la o mănăstire*

Și pentru acest țig(an) învoindu-se cu vr(e)o fată, pof(tesc) să fie cu voe sf(intiei) și după rânduiala m(ă)n(ă)st(i)rilor noi în(...) da fete de aici unde s-or învoi. Și sânt a sf(intiei) mai mic întru H(ri)s(tos) frate.

1778 fev(ruarie) 6

Ghenadii, egumen.

Au luat fata Furdacului Gavril, anume Mărina.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 97, original.

90. 1778 (7286) iulie 15. *Macarie, egumenul Mănăstirii Agapia, scrie lui Ignatie, dichiul Mănăstirii Secul, ca să dea o țigancă în căsătorie unui țigan de la Agapia, cu promisiune de schimb.*

Cinstit și al meu pre(a)iubit și întru H(ri)s(tos) frate, sfinție ta părinte Ignati(e), dichiu(l) Sfin(tei) Mănăstiri Săcului, să fii sfin(ția) (ta) sănătos, iar eu cu smerit(e) metanii și cu fericit(ă) sănătate mă închin sfinții tale și iată că trimisăiu acestu țigan holteiu. Poftescu pe sfinție ta să-i dai voe în sat și un(de) s-ar învoi cu vreo (fa)tă să o e și trimitae¹ și sfinție ta la noi țigani holtei și om da fete. De aceasta înștiințezu pe sfinție ta. A sfinții tale întru H(ri)s(tos).

* $\overline{\text{зспс}}$ <7286 / 1778> $\overline{\text{излие}}$ $\widehat{\text{еї}}$ <15> .

Macari(e), eg(umen) Agapii.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 98, original, filigran.

---

¹ Conform textului.

91. 1779 ianuarie 15. *Paisie, starețul Mănăstirii Secul, cere lui Ioanichie, ieromonah, clisiarhul Mănăstirii Neamțul, o țigancă, pentru a se căsători cu un țigan al Mănăstirii Secul, cu promisiune de schimb.*

Cu cea întru D(o)mnul d(u)hov(nicească) dragoste mă închin sfinții tale cinst(ite) părinte Io(a)nichie, ieromonah, clisiiarh Sfintii Măn(ăsti)ri Neamțului. Pricina di alt(a) nu iaste cătră sfinția ta, fără dicât pentru un țigan al nostru holt(ei), ficiorul lui Mihăilă Gogul, țigan, ce s-au învoit cu fata lui Ion Buhodai, țigan al Măn(ă)st(i)rii Neamțului. Poftesc pe sfinția ta fiind că m-am înștiințat cum că sfinți(te) ești rânduitor în locul prea cuvioșii sale părintelui egumenului, ca să dai voe țiganului ca să-ș(i) ia logodnica, și în locul aceștii țigance veți trimiti și sfinția voastră pe alt flăcău de țigan ca să ia pe altă țigancă din țigani noștri. De aceasta înștiințaz pe sfinți(a) și rămâi al sfinți(i), cătră Dumnezeu rugător.

1779 ghen(ar) 15

Paisie, starețul Săcului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 99, original, filigran.

92. 1779 (7287) ianuarie 20. Răvaș de la Macarie, egumenul Mănăstirii Agapia, pentru trei copii de țigani, care vor fi dați Mănăstirii Secul când vor fi mari.

Pentru trii copii ce are matro(a)na care va să o e Dotes, țiganul Agapiei, când or crești mărișori să-i e Mănăstire(a) Săcului de la Agapiei, să nu hii opriț(i). Și pentru credința s-au dat acestu răvaș.

Macari(e), eg(umen) Agapiei.

*зспз <7287 / 1779> генаp(іе) к̂ <20> .

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 100, original, filigran.

93. 1779 februarie 3. Constantin Dimitrie Moruz voievod poruncește lui Enache Canta, biv vel ban, și lui Manolache Cuzi, biv vel paharnic, ispravnicii ținutului Suceava, ca să cerceteze pricina lui Paisie, starețul Mănăstirii Secul, cu Mănăstirea Pobrata, pentru împărțea unor țigani.

† Но Констандин Димитрие Моруз в(ое)вод, Бож(ію) мил(о)ст(ію), г(о)с(о)подар(ъ) Земле Молдавскон. Cinstiț(i) credincioș(i) bo(i)erii domnii mele, dum(neata) Enache Cant(a),

biv vel ban, i dum(neata) Manolachi Cuzi, biv vel pah(arnic), isprav(nici) de ținutul Sucevii, sănătate. Să face știre dum(nea)v(oastră) că domniei mele au dat jalobă cuvios părintele nostru Paisăe, starețul mă(năs)t(irii) Săcului, arătând că are mă(năs)t(i)re(a) câț(i)va țăgani, care țăgani sânt să-i împartă cu mă(năs)t(i)re(a) Pobrata și cere ca să-s(e) împartă țăgani Măn(ă)st(irii) Săcului osăbiț(i) de cătră țăgani Pobratii, pentru care iată scriem dum(nea)v(oastră) luând carte(a) domniei mele să aduceți față pe egumenul numitei măn(ăs)t(iri) și fiind și vechilul starețului Măn(ăs)t(irii) Săcului să staț(i) a le lua sama și s(ă) cercetați pricina foarte cu amăruntul și cu bună dreptate, și după cum viț(i) găsi a fi cu cale și cu dreptate să alegeț(i) țăgani Măn(ăs)t(irii) Săcului osăbiț(i) de cătră țăgani Măn(ăs)t(irii) Pobratii, și după alegire(a) ce viț(i) face să daț(i) și mărturie de împărțală la mânele lor, iscălite de dumneavoastră, odihnind pe numitul starețu cu dreptate(a) ce i s-a cade, iar neodihnindu-s(e) vreo parte cu alegire(a) ce viț(i) face dum(neavoastră), cu zi de soroc și cu mărturie dum(neavoastră) să-i trimiteț(i) la divan. Aceasta scriem.

*ΑΨΘΘ <1779> ΦΕΒΡ(Σ)ΑΡ(Ι)Ε Γ̃ <3>

Προϋ χατ(μαν).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 101, original, difolio, filigran, pecete mică în chinovar.

94. 1779 februarie 3. *Necolai, exarhul mitropoliei, scrie preotului Ion din Topoliță despre cumunia unor țigani, rude între ei, de la Mănăstirile Neamțul și Secul.*

† Întălege preote Ion, ot Topoliță, Gheorghii, țigan, holt(ei), ce va să ea pe Ana, fat(ă), Sândă voea să să cunune, de n-a hi mai mult decât voi arăta mai jos.

Lupul, văr primare; Mariia.

Ana, f(...)¹

Gheorghii, văr primare; Sanda.

Bez, Lupul ține pe Sanda, care am și tras sămn unul la alt(ul), iar Gheorghii va să ea pe Ana, ce iar am tras sămnu la dânsa, și Ana este nepoată de văr primare Lupului. Și așa Sanda voea să să cunune și nesălinind și stăpânii țiganilor să-i cununi.

1779 fev(ruarie) 3

Necolai, Exarh Mit(ropolie).

<Pe verso>: Răvaș de la Nicolae, exarh(ul) mitr(opoliei), p(e)ntru cununie țiganilor m(ă)n(ăstirii) Secului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 102, original.

---

¹ Rupt.

95. 1779 februarie 3. *Constantin Dimitrie Moruzi voievod poruncește lui Necolai Ruset, biv vel ban, și lui Constantin Balș, biv vel clucer, ispravnici de ținutul Bacău, să cerceteze pricina dintre Paisie, starețul Mănăstirii Secul, cu Mănăstirea Tazlău, pentru o împărțeață de țigani.*

† Ио Констандин Димитрие Мъръз в(о)вод, Бож(ію) мил(о)ст(ію), г(о)сподр(ъ) Земли Молдавскон. Cinstiț(i) credincioș(i) bo(i)erii domniei mele, dumi(tale) Necolai Rus(e)t, biv vel ban, i dum(itale) Costandin Balș, biv vel clucer, ispravnici de ținutul Bacăului, săn(ă)tate. Să face știre dum(nea)v(oastră) că domniei mele au dat jalobă cuvios rugătoriul nostru Paisăe, starețul Măn(ă)st(i)rii Săcului, arătând că are măn(ă)st(i)re(a) căț(i)va țigani, care țigani sânt să-i împartă cu cu Măn(ă)st(i)re(a) Tazlăul și cere ca să-s(e) împartă țaganii Mă(nă)st(i)rii Săcului osăbiț(i) de cătră țaganii Tazlăului. Pentru caré iată scriem dum(nea)v(oastră) luând carte(a) domniei mele să aduceț(i) față pe egumenul numitei măn(ă)st(i)ri, și fiind vechilul starețului Măn(ă)st(i)rii Săcului să staț(i) a le lua sama și s(ă) cercetaț(i) pricina foarte cu amăruntul și cu bună dreptate, și după cum veț(i) găsi a fi a fi cu cale și cu dreptate să alegeți țaganii Măn(ă)st(i)rii Săcului osăbiț(i) de cătră țaganii Măn(ă)st(i)rii Tazlăului, și după alegire ce viț(i) face să dați și mărturie de împărțală la mănule lor iscălite de dum(nea)v(oastră), odihnind pe numitul stareț cu dreptate(a) ce i să căde(a), iar neodihnindu-s(e) vreo parte cu alegire(a) ce viț(i) face dum(nea)v(oastră), cu zi de soroc și cu mărturie dum(nea)v(oastră) să-i trimiteț(i) la divan. Aceasta scriem.

1779 fevruari(e) 3

Проч хат(ман).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 105, original, difolio, filigran, pecete mică în chinovar.

96. 1779 februarie 6. *Scrisoarea lui Neculai, exarhul Mitropoliei, privitoare la cununia unor țigani, rude între ei, de la Mănăstirile Neamțul și Secul, încuviințată de preotul Ion ot Topoliță.*

† Gheorghii, holt(ei), țigan al Neamțului, va să ea pe Ana, fat(a), țiganca Săcului, și prin mărt(uria) preot(ului) Ion, ot Topoliț(ă), e-am¹ dat vo(i)é să să cunune, de a hii într-acesta chipu, cum că acestu Gheorghii va să ea pe Ana, nepoat(ă) de văr a Lupului, care Lupu ține pe vară primar(ă) a lui Gheorghii, și așa s-au dat vo(i)é să să cunune, însă fiind mai mult să nu îndrăznești și de va fi și cu vo(i)é stăpânilor. Aceast(a).

1779 fev(ruarie) 6

Neculai, Exarh Mit(ropolie).

<Pe verso>: Vo(i)e de cununie a unui țigan a Secului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 103, original.

---

¹ i-am.

97. 1779 februarie 7. *Neculai, exarhul Mitropoliei, scrie preoților de la Neamțul și lui Patrachie, duchiul Secului, să cerceteze și să îngăduie cununia unor țigani de la cele două mănăstiri.*

† Gheorghii, țigan al Mănăstiri(i) Neamțul, ce va să ea pe Ioana, țigancă a Săcului, ce vin la a doo(a) cununie, iar bărbatul ei este fugit de cinci ani și nu tră(i)ește cu dânsa, nici cheltuiala îi trage de atât(i)a ani și pân(ă) acum încă este fugit și fiind într-acesta chipu s-au dat vo(i)é să să cunune și tot să mai cercetaț(i) preoț(i) de la Neamțu(l), mai vartos părintele Patrachie, dicheul Săcului, după cercetare iscăbind să-l cununați preoții, că aceast(a) fiind roabă și, să-i fugă bărbat(ul) de atât(i)a ani fără nici un cuvânt, să să mărite. Aceast(a).

1779 fev(ruarie) 7

Neculai, Exarh Mit(ropolie).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 104, original.

98. 1779 martie 21. *Scrisoare către egumenul Mănăstirii Pobrata privitoare la pricina cu mănăstirea Secul pentru o împărțală de țigani.*

Cu fiasca plecăciune plecăciuni ne închinăm svinții tali părinte egumeni de Probata Scrisoarea de altă cătră svinție ta nu iasti făr(ă) decât pentru împărțala de țigani ce ave(a) Măn(ă)st(i)rea Bistrița. Părinții de la Săcul ni-au adus luminată cartea mării sali lui vodă întru cari ni să poroncești ca să fim și noi la împărțală, cară împărțală s-au și făcut. Numai pentru Ștefănie, fata lui Simeon Gogul a Săcului, ce-au ținut-o Luca, țigan a Probății, care țigancă roadă n-au făcut și au murit la Probata, și pe urmă Luca s-au însurat și au luat pe Nastasie, fata Lișiții, iarăș(i) a Măn(ă)st(i)rii Săcului, cu cari au făcut cinci ficiori și o fată și să află toți la (...) ¹ Bistrița, pe cari cerșindu-i Săcul de la Bistrița, părintile egumen au arătat cum că tatăl Lucăi au fost a Pobratii și au luat o țigancă a Bistriții cu cari au făcut pe Luca, și la împărțala ce-au avut Măn(ă)st(i)rea Bistrița cu Măn(ă)st(i)rea Probata, au dat Bistriții pe Luca cu toată roada lui de copii ce-au făcut cu Nastasiia, țiganca Săcului.

Deci fiind că Bistrița i-au luat cu împărțală, n-ari dreptati a-i da Săcului, ce are să răspundă Probata Săcului, fiind că au dat lucru strein. Pentru cari viind părintile ieromonah Sava la sfinție ta, să faci împărțală și ce s-a veni parte(a) Săcului din roada Nastasiei să-s(e) de(a) asăminea și pentru slujba Ștefăniei iarăș(i) să te învo(i)ești sfinție ta, ca să ia această împărțală de țigani săvârșire.

Cu aceasta și rămânem,

1779 mart(ie) 21

A sfinții tali fii sufletești.

<ss>

<ss>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 106, original, difolio, filigran.

---

¹ Spațiu gol.

99. 1779 mai 3. *Hrisant, egumenul Mănăstirii Pobrata, mărturisește în pricina cu Mănăstirea Secu, pentru o împărțeală de țigani.*

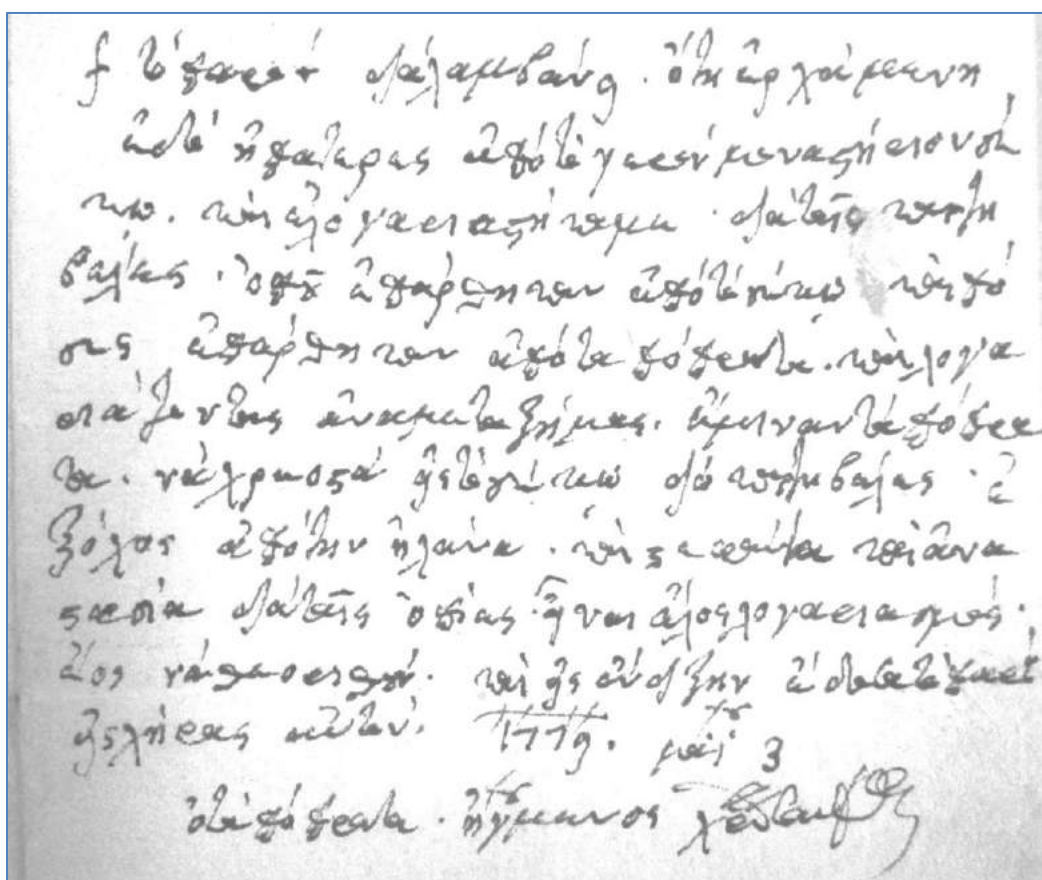
Această scrisoare cuprinde că, venind aicea părinții de la sf(â)nta Mănăstire Secu, ne-am socotit pentru țigancile care s-au luat de la Secu, și câte s-au luat de la Secu și câte s-au luat de la Pobrota, și socotindu-ne între noi, au rămas Pobrota datoare Secului cu doa(u)ă țigance, afară de Elena, și de Stefana, și de Anastasiia, pentru care iaste altă socoteală, până să va privi, și spre adeverire am dat aceasta la mâna lor.

1779 maiu 3

Hrisant, igumenul Pobrotii

S-au tălmăcit de Chiril, monahul, la anul 1812, sept(mbrie) 19

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 107, difolio, filigran, original în limba greacă, traducere din 19 septembrie 1812.

100. 1780 martie 2. *Țiganii robi de la Mănăstirea Neamțul dau chezășie că nu vor fugi.*

Noi robii Sf(i)nteii Mă(năs)tirii Neamțului, dat-am adevărat zapisul nostru în mâna pări(n)telui starețului, precum să știi că ne-am apucat chizăși unii pentru alții, ca acum la rădicatul nostru de la mă(n)(ăs)tire la Timișești să avem a ne păzi ca să nu fugă, ce să stăm și să ne așezăm la un loc cu toții și întâiu eu Macoveiu am luat asupra mea, adecă pe Sandul Gheazgu, Vasilie Argatu, Petre a lui Pavel, Lupul Blaga, Pavel Blaga, Pavel a lui Tărnulețu, Ursul Gărgălețu, Vasilie Purcariu, Toader al Unguroaicii, Grigorie Bârdea. Iară eu Sandul Gheangul am luat asupra mea pe Macove(i) Jugănar, Ion, sân Macovei, Timoteiu, Gheorghită, fratele lui Gligorie, Ilie, sân Gheangul, Ursul Mărculețu, Gligorie Butnar, Ion Balica, Luca Balica, Gheorghie Ciobotar. Iar eu Grigorie Bordea am luat asupra mea pe Mateiu Nasoe, Lulașcu, Zaharie, Chiriac, Toma Gheangu, Gavriil, sân Tomii, Toader Cioconariu, Ion Bureche, Păladie Butnariul, Simion Chimirgeriul. Iară eu Lupul Bărnoae am luat asupra mea pe Ursul Rotar, Dometie, Lupul Zalău, Irimie Blaga, Nechita Cerbu, Ilie Motan, Andronache Grečuțu, Costandin Pulbere, Ion, sân Marcul, Vasilie, sân Grecul. Iară eu Istratie am luat asupra mea pe Gavriil, zet lui Toader Prundul, Grigorie Otean, Ion Cerbul, Ion Țămboiu, Vasilie Leușt(e)an, Ion Leușt(e)an, Luca Leușt(e)an, Procopie Argatul, Ion Bodranu, Prijeapochie Bulearcă, Vasilie Balica, Ion, sân Ursii, Andreiu, zet Ursie, Toader Sămătișe. Iară eu Costandin Pulbere am luat asupra mea pe Nichita și pe Toader, sân Hoisia, și pe Nicolae Hoisia, și pe Ion Țămurea. Care zapisu noi cei mai sus numiți chizăș(i) și eu Toader Ciocănar îl întărimu cu a noastre iscălituri și cu punerea degetelor, și de s-ar întâmpla a fugi vreunul dintr-înșii ori dintru a căruia ceată noi să avem a-i căuta și iarăș(i) la locul lor a-i aduce. Aceasta adeverim însuș noi asupra noastră.

* $\widehat{\Delta\Psi\Pi}$ <1780> $\widehat{\Delta\rho(\tau i e)}$ $\widehat{\Xi}$ <2>

Eu Macovei, chizeș.

Eu Sandul Gheangul, chizeș.

Eu Grigorie Bordea, chizeș.

Eu Lupul Abărnoaei, chizăș.

Eu Istratie, chizeș.

Eu Toader Ciocănar, chizeș.

Eu Ursul Mărculeț, chizeș.
Eu Ursul Rotar, chizeș.
Eu Pavel Hapzec, chizeș.
Eu Ilie Motan, chizeș.
Eu Ion Țămboiu, chizeș.
Eu Pavel Mărculețu.
Eu Gheorghită a Unguroaicii.
Eu Sandu Buruiană.
Eu Grigorie Tătarul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 108, original, difolio.

101. 1780 iulie 11. *Gheorghe Burghele, ceaușul, se învoiește cu Paisie, starețul Mănăstirii Neamțul, pentru împărțea unor țigani.*

Împărțală de țigani(i) ce-am avut cu sfinția sa părintele chir Paisie, starețul sfintii Măn(ăs)t(i)ri Neamțului, pentru o țigancă, anume Lupa, fata lui Ion Ciobotar, care țigan au fost a dumn(ealui) Mihalachi Panaite, iar Petca, țiganca, fămeia lui Ion, au fost a Mănăstirii Neamțului și, la împărțala ce-au avut atunce(a) măn(ăs)t(i)re(a), au venit această țigancă Lupa în partea noastră, care mai pe urmă fugind iarăș(i) la măn(ăs)t(i)re s-au măritat după un Mihai, sin Matei, țigan, iarăș(i) a măn(ăs)t(i)rii, cu care țigan au făcut un copil, anume Dimitrie.

Deci învoindu-ne cu sfinția sa părintele starețul și cu tot soborul, ne-au dat în locul Lupii, țigancii noastre, pe Parascheva, fata lui Vasile și a Catrinii a Neamțului, iar pentru Dimitru, copilul lui Mihai și a Lupii, avînd eu a lua jumătate de suflet, partea mea, și jumătate de suflet partea măn(ăs)t(i)rii, iarăș(i) m-am învoit și pentru partea mea me-au dat măn(ăs)t(i)re(a) doi boi tineri. Deci într-acestaș(i) chip învoindu-ne o parte și alta, să-i aibă Măn(ăs)t(i)re(a) Neamțul de aice(a) înainte a stăpâni pre Lupa, țiganca, și pre copilul ei Dimitrie în véci, iar eu să-m(i) stăpânesc pe Paraschiva, fata lui Vasile și a Catrinii în veci, și dându-m(i) scrisoare asămine la mâna mea sf(â)nta măn(ăs)t(i)re i-am dat și eu pre această scrisoare iscălită de mine și de ginerele meu Gheorghie Burghele, fiind de față la această împărțală și învoială.

*ΛΨΠ <1780> ΗΣΛ(Τ)Ε ΔΓ <11>

<ss>

Ion Burghеле, ceauș.

<Pe verso>: Împărțală de țigani cu Gheorghie Burghele, ceauș.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 109, original, difolio, filigran.

102. 1781 aprilie 11. *Robii Mănăstirii Secul dau chezășie / lui Paisie starețul / pentru alți robi ai Mănăstirii că nu se vor mai răscula.*

Cu prea plecată metanie căzând sărutăm prea cinstit picioarele prea sfinții tale al nostru prea cinstit stăpân. Cu pre(a) plecată scrisoarea noastră am năzuit la prea milostivă mila prea sfinții tale pentru acești robi a sfintei Mănăstirii Săcului și ai prea sfinții tale care ș(i)-au cunoscut greș(e)ala lor, noi toți robi(i) sfintei Mănăstirii și ai prea sfinții tale dăm acest zăpis al nostru la prea cinstită mâna sfinții tale precum că de acum înainte copii de copii noștri nu ne vom mai scula cu pricinii asupra stăpânilor, iar mai sculându-să vreunul dintre noi cu vreo pricină noi toți să fim supt pedeapsa și urgia, numai ne rugăm să fie mila prea sfinții tale, ca p(r)in chizășia noastră să te milostivești să-i (i)erți și pe aceștia ai prea sfinții tale robii, noi care ne-am pus și degitile mai gios.

Eu Ion Moaleș.

Eu Acsănte.

Eu Sijin Crețăscu.

Eu Ursul Pataoc.

Eu Costandin Coj(o)cariu.

Eu Simion Bucătariu.

Eu Eftimie Cobzariu.

Eu Simion Jitariu.

Eu Ignat Ciopăca.

Eu Grigoraș Sămăchișă.

Eu Ion Sârbu.

Eu Toader Cozma.

Eu Ștefan Gologan.

Eu Cozma Ciopăca.

Eu Mih(a)il Gogu.

Eu Didae.

Eu Toader Vărtan.

Eu Ion(i)ță Stângă.

Eu Vas(i)le Bradu.

Eu Dumitru Moaleș.

Eu Lupu Crețăscu.

Și noi tot satul cu bun cu rău chizăș(i) unul pentru alt(ul).

ΛΠ(ΡΗΛΙΕ) ΔΙ̂ <11> * ΛΨΠΑ <1781>

Cum și pentru Ștefan Gologan și Cozma Ciopăca iarăș(i) cu greș(e)ală i-am fost pârât, că noi de acum înainte vom fi gata a sluji orici orânduitoriu ne-ar porunci, măcar un băț să fie orânduit noi tot satul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 110, original, filigran.

103. 1781 aprilie 12. *Chezășia tuturor robilor Mănăstirii Secul pentru supunere față de starețul Paisie și a dichiului rânduitor.*

Noi toți robii sfint(ei) Măn(ă)st(i)ri Săcului carii mai gios ne-am pus degitele carii din vremea ce au venit sfinția sa părintele starețul Paisie, noi văzind blândéțile și bunătatea sfinții sale și a rânduitorilor și a tot soborul am început încet încet a ne înprotivi ascultării, unii într-una, alții întru alta, odihnindu-ne sfinție sa întru toat(e) neajungirile noastre mai mult decât la alții vechi egumeni, făcându-ne și rânduri la slujba sfint(ei) măn(ă)st(i)ri, adică o săptămână la măn(ă)st(i)re și doaoă acasă. Și cu toate acestea noi n-am cunoscut mila sfinții sale, ci din zi în zi mai spre rău ne-am răzvrătit și așa am petrecut cât au fost sfinția sa în sfânt(a) Măn(ă)st(i)re Săcul și tot soborul, în răutatea noastră iconomisind în tot chipul cu feliuri de chipuri spre îndreptarea noastră, până când au venit sfinția sa și în sfânt(a) Măn(ăs)t(i)re Neamțul și nicidecum noi nu ne-am deșteptat, nici ne-am îndreptat, ci din rău spre mai rău ne-am abătut,

încât am sculat și zurba pe toată țigănimea asupra juzilor ci era(u) rânduți pest(e) noi, carii de nu ar fi scăpat în mitocul sfint(ei) măn(ă)st(i)ri li să pricinuia și ucidere. Și nu ne-am îndestulat încă cu aceasta, ci ne-am rădicat și asupra părintelui Patrachie, decheului ce era pest(e) noi rânduit, ca să lipsească, așijderea, și juzii. Pentru care pricină am venit noi singuri la părintele starețul de am pârât, și sfinție sa au rânduit soborul de au luat seama între noi și între părint(e)le Patrachie și între juzii, și au aflat toate arătările și pârile noastre réle precum și sânt, măcar că au fost și mai înaint(e) cunoscute di sfinția sa, fiind că cu câți părinți den ei ne-au rânduit mai înaint(e), carii toți au fost cu frica lui D(u)mnezeu, însă din pricina noastră s-au lepădat de ascultarea aceasta și așa acuma dovedindu-să tot vicleșugul și răutatea noastră prin care voiam a supune pre sobor și a umbla după voia noastră, după a noastră răutate și vicleșug țigănesc ca pre niște drepti vinovați(i), prin cercetarea a tot soborul și a însuș sf(intiei) (sale) ne-au pedepsit cu băta(i)e la sfânt(a) măn(ă)st(i)re și cu închisoare, și după vrédnica noastră vinovăție vrând sfinția sa să ne trimită în butuci și la Iaș(i), ca să ne luăm și de acolo dreapta pedeapsă după faptele noastre. La care văzând noi că după faptele noastre ducându-ne la Iaș(i) vom cădea supt grea urgie și pedeapsă, am căzut cu toții cu mult(e) lacrimi la tot soborul ca să mijlocească cătră sf(ântul) părint(e)le starețul ca să ne iart(e) di a ne mai trimit(e) la Iaș(i), apucându-ne cu mare tărie și chizăjluire unul pentru altul.

Întâi, ca să nu ne răsipim de la sălășluirea noastră, ci să ne apucăm de muncă și de toată schivirniseala vieții noastre și să stăm locului unul pe altul păzind.

A do(u)a, întru toate să avem a ne supune rânduitului dicheu ce va fi peste noi și altor părinți din săbor ce vor fi rânduiți(i) la treb(uri)le sf(intei) măn(ă)st(i)ri, nimic înprotivindu-ne, nici cu cuvântul, nici cu dosirea.

Al treilea, oricând și ori în ce vréme și ori la ce slujbă vom fi rânduți, atât pre la moșiile céle depărtate, cum la céle mai de aproape, și la măn(ă)st(i)re fără de știrea rânduitului părint(e) să nu lipsim niciunul de la slujbă.

Al patrula(a), când juzii ne vor aduce poronca părint(e)lui dichiu, din cuvântul dintâi neașteptînd al doilea, să sărim ori la cé slujbă ni să va poronci deodată cu toții, iar care n-ar sări, noi să avem a-lprinde.

Al cincilea, să avem cu toții de la bătrân pân(a) la copil a dezrădăcina dintru noi toate năravurile și răutățile noastre, bețiile, svezile și alte toate obicinuință réle, iare carele nu s-ar părăsi să avem a-l da în mânilor dichiiilor, ca să-l pedepsească după vina lui.

Al șasăle(a), că mai mult de aicea înainte zurbale să nu avem a mai rădica, atât asupra părinților dichii și a altor părinți ce vor fi rânduiți, cum și a juzilor, și di vom simți ori pre care umblând întru această faptă, noi îndată să avem a-l prinde și a-l da în mâinile dichiiilor.

Al șaptele(a), oricarele dintri noi ar voi să meargă pe la alte sate și târguri pentru agoniseala noastră, să nu avem a ne clăti de la sălășluirea noastră făr(ă) de știrea dichiiului și a juzilor.

Deci, văzind soborul apăsarea noastră această de mai sus arătată, s-au rugat de sf(ântul) părintele starețul, și sfinția sa pentru rugămintea părinților s-au milostivit și ne-au (i)ertat, apucându-ne deosăbit și înaintea sfinții sale, cum că toate ponturile ce am arătat mai sus prea deplin le vom păzi, și sfinția sa văzind a noastră supunire ca un stăpân milostiv s-au făgăduit că va căuta dreptatea noastră. Iar când și când oricare dintru noi, ori tânăr, ori bătrân, s-ar abate dintru această așazare a no(a)stră să fie de grea urgie și aspre pedeapsă, dovații (!)fiind noi înșine asupra acelora.

Și pentru mai adevărată credința ne-am pus și degitile.

* $\overline{\text{A\Psi\Pi\Lambda}}$ <1781> $\overline{\text{A\Pi(\rho)\text{H}\text{I}\text{E}}}$ $\overline{\text{B}\text{I}}$ <12>

Eu Gheorghie Sava.

Eu Lupul Chimul.

Eu Vasile Bălan.

Eu Vasile Ciopacă.

Eu Vasile Tămășan.

Eu Ioan Chimul.

Eu Grigori Jitar.

Eu Vasile Târlă.

Eu Pintilii Chiacul.

Eu Vasile Mihalache.

Eu Acsint(e) Bălan.

Eu Nichita Crețesc(u).

<Pe verso-ul filei a doua însemnarea>: Zapisul țiganilor ai m(ănăsti)r(ii) Secului pentru nesupunerea lor ce-au făcut în vremea păr(intelui) starețului Paisie.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 111, original, difolio, filigran.

104. 1781 aprilie 13. *Opre Cercel și Ioniță Bolocan adevăresc prin zăpis că au luat din porunca lui Iordache cămărașul niște țigani de la Mănăstirea Neamțul și i-au dus în cetele țigănești ale cămărașului.*

Adecă eu Opre Cercel și eu Ioniți Bolocan, juzi g(ospo)d, dat-am adevărat zăpisul nostru la cin(s)t(i)tă mâna sf(in)ției (sale), părintelui Paisie, starețul sfint(ei) Măn(ăs)t(i)ri Neamțului, precum să-s(e) știe că fiind noi trimiș(i) de dum(n)i(a)lui cămărașul al doilea, cuconul Iordach(e) Țint(ă), ca să rădicăm pi Stan, țiganul morar, cu copiei¹ și cu toată casa lui din țigănimea Măn(ăsti)rii Săcului și să-l ducem în cétele țiganilor g(ospo)d după poronca ce au dat sfinția sa dichiu Măn(ăsti)rii Săcului. Ni l-au dat p(r)in mâna noastră cu femeia și cu toți copii(i) lui, dinpreună cu un car cu patru boi ai lui și cu toate célélante calabalâcuri ale casii lui, pre care luându-l în mâna no(a)stră cu toat(e) céle de mai sus arătate am dat acest zăpis al nostru la cin(s)t(i)tă mâna sf(in)ției ca să-i fie de încredințare, puind și degitele.

*ΑΨΠΑ <1781> *ΑΠ(ΡΗΛΙΕ) ΓΓ* <13>

Eu Opre Cercel, am pus degitul.

Eu Ioniți Bolocan, am pus digitul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 112, original, difolio, filigran.

---

¹.copiii.

105. 1781 mai 15. *Simion Focșa adeverește că a luat din porunca cuconului Constantin Lambrino o țigancă Tudosca de la Mănăstirea Secul, rămânând dator în schimb Mănăstirii cu o țigancă.*

Dat-am această adivărată scrisoare a mea la cin(stită) mâna sfinții sale părintelui chir Paisăe, starițul sfintii Măn(ăs)t(i)ri Neamțului și a Măn(ăs)t(i)rii Săcului, precum să să știe că fiind eu trimis di dum(nealui) cuconul Costandin Lambrino ca si eu pre un țigan drept al dumni(alui), anume Murguleț Bonte, scripcar, care țigan ia pre o țigancă a Măn(ăs)t(i)rii Săcului,

anume Tudosca, fata lui Savin Negrei, cari acum să poriclescu Crețăscu, și fiindcă acum am luat pre țigan împreună și pre țiganca măn(ăs)t(i)rii, carii păra acum n-au nici un copil, pentru care țigancă rămâind să de(a) dumn(ealui) cuconul altă țigancă în locul ei, și nidând părinților mâna ca să meargă acum împreună cu mine ca să-ș(i) ia altă țigancă în locu, fată mare, am dat această scrisoare a mea, ca viind părinții după mine să aibu a scoate di la cuconul țigancă pentru țigancă fără de sminteală, iar di să va faci sminteală să nu să dea să aibă părinții a împlini cu om g(os)pod, și câtă cheltuială să va faci să aibu eu a da, și niștiind eu carte pentru credința mi-am pus degitul.

*[⸘]ΑΨΠΑ <1781> ΜΑΗ ΕΙ <15>

Eu Simion Focșa, sluga dumi(sale).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 113, original, difolio, filigran.

106. 1781 mai 27. *Paisie, starețul Mănăstirii Neamțul, cere lui Constantin Lambrino să-i trimită țiganca în schimbul Tudoscăi.*

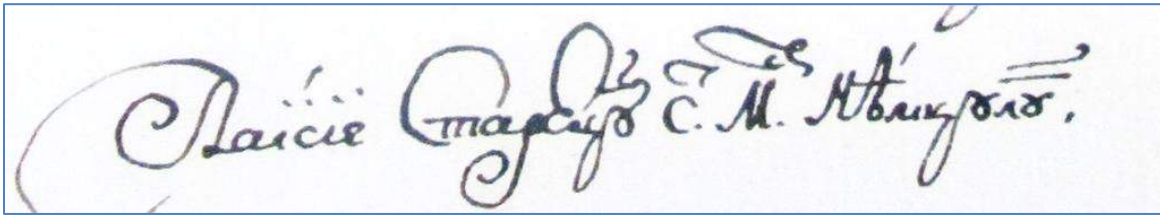
Cu părinteasca dragoste și cu evlavie mă închin dumi(tale) arhon cin(stite) post(elnice) Costandine Lambrino

După cercetare(a) fericitii sănătății dumi(tale) înștiințaz pe dum(itale) că iată după cum am și scris dumi(tale) cu trimisul ci au luat pre Murguleți, țigan(ul) dum(itale), trimisăi pre acest cin(stit) frate al nostru ieromonah Sarafim, carili veind la dum(neata), poftesc să să dea în locul Tudoscăi, țigăncii măn(ăs)irii Săcului, ci au luat-o țigan(ul) dum(itale), altă țigancă la măn(ăs)ire, fată mare, pre cari să ni trimiți dum(neata) și scrisoare iscălită la măn(ăs)ire cum că ai dat-o dum(neata) în locul Tudoscăi, și Tudosca să rămâ(i)e dreaptă țigancă a dumi(tale), ca să rămâ(i)e și sfinta măn(ăs)ire odihnită, și dum(neata). Și dând schimbul, scrisoare(a) mea aceasta va fi dum(itale) de stăpânire pre Tudosca, țiganca, măn(ăs)irii, cum și scrisoare(a) dum(itale) ci ne vei trimite va rămâne de stăpâniri mănăstiri(i) pe țiganca dumi(tale). Di aceasta n-am lipsit a înștiința, și să fii dum(neata) sănătos, rămâind,

1781 mai 27

Al dum(itale) părinte suf(letesc) și cătră D(u)mnezeu rugător.

Paisie, starețul S(fi)n(tei) M(ă)n(ăsti)r(i) Neamțului <m. p.>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 114, original, difolio, filigran.

107. 1784 iunie 2. *Scrisoare către Paisie, egumenul Mănăstirii Neamțului, ca să dea un țigan Ioniță în împărțeală cu păhărniceasa Safta Adam, de la Bărboși, ținutul Fălciului, fugit la mănăstire.*

Cu plecă(ă)ciuni și litanii închinăm dum(nea)v(oastră)
Sărut cin(s)ti(tă) și blagoslovită dreapta sfinții tale

Pentru o împărțală di țigani ci au avut dumneaei păh(ărniceasa) Safta Adămoaia, au luat un flăcău di țănanu¹, anumi Ioniț(ă), și aducîndu-l acasă avînd și eu cu dum(nea)ei împărțală mi l-au dat mie, și numai ci l-am dus acasă au fugit, și acum apucînd eu pi dum(nea)ei cu judecată me-au arătat cum că țăganul esti acolo la măn(ă)sti(r)e, că i-au spus țăganii măn(ăs)t(rii) cum că di atunci au vinit la măn(s)t(ir)i; Și iată acmu triimisât acestu ficior la cari, după multa a Sfințai tale bunătati, mă rogu să porunciști Sfințaia ta să aducă pe țăganu și să-l dea pi mâna triimisului meu să mi-lu aducă, iar fiind țăganul mieu tributari la mănăsti(re), ori să-l însoari, ori di altă tribuință, eu însăș pentru voia Sfinții tale oi învoi și l-oi lăsa, ci să-m(i) daț(i) o fată, ori un bă(i)et mai micu și dîndu-mi altu țăgan eu însăș când a vini părintile ci esti vechilu asupra moșiiilor di la Soroca voi da zapisăli pi țiganu(l) mieu și sfințăia ta să-m(i) triimiț(i) scrisor(i) pi țăgan sau țăgancă ci mi-i triimiti, numai mă rog să-m(i) triimiț(i) țăganu(l), rămîind al Sfințai tale mai mic fiu suflitis(c).

1784 iuni(e) 2

<ss>

<Însemnare pe f. 2> <Pe fila a doua, scris>:: Țăganul acesta s-au luat di la măn(ăs)ti(re) în zilele mării sale Gligori Ghica vo(i)evod.

<Pe verso-ul filei a doua, scris>:: Cin(s)ti(te) al meu părinti suflet(esc) Sfințai sale părintilui Paisă, egum(en) ot Măn(ăs)t(irea) Neamțul, cu pli(că)ciun€, să se dea.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 115, original, difolio, sigiliu în ceară neagră.

---

¹. țăganu.

108. 1785 aprilie 16. *Iacov, Episcopul Hușului, scrie lui Paisie, egumenul Mănăstirii Neamțul, privitor la purtarea monahului Evsevie și la fuga unor țigani de la mănăstire ajunși la Episcopie.*

Prea cuvioase stareț a Sfantii Mănăstiri Neamțului chir Paisie
Arhierească blagoslovénie triimitem Prea cuvioșii tale

Precum mai înainte nespuse bucurie am avut văzind că cea după voia lui D(u)mnezeu viață a preacuvioșii tale sporește și crești numărul fiilor celor duhovnicești, așa și acmu după pronie cea d(u)mnezăiască în sfânta mănăstire a Înălțării Domnului cu eponimia Neamțul, întru care atăț(i)a frați pé cea dreaptă cale a voii lui D(u)mnezeu cu înțeleapta și părint(e)asca ocârmuire a prea cuvioșii tale să povățu(i)esc spre slava lui D(u)mnezeu și bucuria și lauda patrii noastre, ne simțim îndatoriți a fi silitori după putința noastră pentru odihna și mulțămire(a) preacuvioșii tale și a sfântului lăcaș, fiind și noi unul din adunare(a) fraților și fiu a sfintei mănăstiri după podvigul cinului călugăresc.

Pentru aceia încredințăm pre preacuvioșie ta că dragoste(a) preacuvioșii tale și a sfintii mănăstiri nu numai ne agiungise monahului Evsevie, ci nici o întâmplare nu poate să o răcească, și de s-au și îndreptat numitul Evsevie înaintea preacuvioșii tale cu aruncare(a) pricinii asupra dichilui nostru ierodiaconului Calinic, vei și preacuvioșie ta că nu pentru altă pricină au fost trimis la mitocul mănăstirii să aducă țiganca Crucerescului, fără numai ca să știe în ce chip țiganca acmu să află la mănăstire. Care după cé s-au înștiințat Crucerescul n-au mai pus nicio pricină, și nu era trebuință a triimite numitului monah Evsevie și scrisoare, fiind mitohul atâta de aproape de episcopia noastră, pentru care putea să îngăduiască și să vie să ne înștiințeze ca să-ș(i) afle dreptatea și să nu joace un joc atâta de necuvios cinului călugăresc, zic, nu trebu(i)e să-s(e)

rădicé cu pari asupra oamenilor noștri și să strige că or face moarte, necinstind tot cinul călugăresc cu scandăla privitorilor și micșurând ipolipsul părinților ce sânt supt ascultare(a) preacuvioșii tale. Însă pentru cela cé ne învață să purtăm sarcina unul altuia și pentru dragoste(a) preacuvioșii tale, fie (i)ertat cuviosul monah Evsevie, că pe noi nu ne mâhnesc atâta neagiungirile unora ca acestora, cât ne vesălesc cucernicia și bună orânduiala părinților cilor ascultători de învățăturile preacuvioșii tale, dintre cari am cunoscut și pe triimisul cătră noi a preacuvioșii tale cuviosul ierodiiakon Ghenadie, căruia după cerire(a) preacuvioșii tale i s-au dat de cătră noi voie și blagoslovenie și carte de milosténie ca să umble pentru milosténie în eparhie noastră. Și am scris și protopopului nostru de Lăpușna să fie agiutoriu triimisului preacuvioșii tale și de va găsi grâu să cumpere, cari noi îl dăruim sfintei mănăstiri. Pentru cari i s-au rânduit să ia 100 lei de la protopopul nostru de Lăpușna.

Osăbit te înștiințáz pentru niști țigani fugiți de la măn(ă)stire, carii și câți arată pitacul triimis, carii unii sânt mai de curând fugiți, iar altul este fugit de cinsprăzăci ani, carii ca să nu să înprăștie pe la bo(i)eri i-am oprit aice și i-am întrebat ce iaste pricina pentru care fug de măn(ă)stire. Ei mi-au răspuns că nu să pot cuprindi cu chivirnis(e)ala pentru hrana vieții lor.

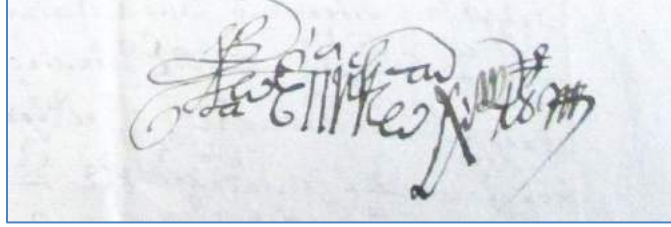
Deci poftesc pé preacuvioșie ta să li să dea acestor țigani de aice țidule cu dajdea lor ce s-a socoti, și eu voiu triimite pentru dânșii dajdea la mănăstire, numai ca să nu să înstreineze, și cu vréme(a) să vor aduci iarăș la mănăstire, arătând celoralalți țigani că acéștie s-au lăsat cu dajdie și câte mult și că să vor aduce la mănăstire ca să nu să mai obrăznicească și alții ca să fugă. Și această iconomie cu țigani cercetând vii găsi preacuvioșie ta că au făcut-o și alți(i) mai înainte de noi arhieriei ce au fost din sfânta Mănăstire Niamțul. După aceste(a) rugându-ți de la milostivul D(u)mnezeu împreună cu cea plină de duhovniceasca bucurie petrecire a luminatului praznic a Învierii Mântuitorului nostru I(isu)s H(risto)s îndelungată viață spre buna ocârmuire și îndreptare celor duhovnicești frați rămânem,

απρ(η)λ(ίε) σί <16>

*αψπϵ <1785>

A preacuvioșii tale după darul D(u)hului sfânt, sufletesc părinte.

Iacov, Episcop Huș(u)lui

< Pe verso-ul filei a doua, scris >: Preacuviosului stareț chir Paisie de la sfânta Mănăstire Neamțului, cu fericită săn(ă)tate și cu blagoslovénie să să dei; Di la prea sfinția sa părinte chir Iacov, episcop di Huș(i) pentru țigani(i) ci să află fugiț(i) acolo la Huș(i) la episcopie di la mă(năs)t(i)re(a) Neamțul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 117, original, difolio, filigran.

109. 1785 aprilie 16. *Lista țiganilor Mănăstirii Neamțului fugiți la Episcopia Hușului.*

Țigani ce să află fugiți de la Mănăstire(a) Neamțul veniți la Episcopie Huș(u)lui.

1785 ap(rilie) 16

Domintie Furdacu cu fimeia lui.

Ion Furdacu cu fimeia lui.

Ion Țimure cu fimeia lui și cu un copil frate a lui anume Trif.

Iancul Țimurea cu capul lui ce au fost lipsit de la măn(ă)stire de 15 ani.

Pintelei, sin Ion Leuștian, ce au fost fugit cu o Ruscă a unui soldat de la maior din Iaș(i), și umblând ca să o ia nu l-am lăsat, ci am triimis pe Ruscă la maioru(l) ca să o dea după bărbatul ei și lui Pinteleiu, țiganu(l), i s-au dat voie să-se însoare să ia țigancă ori ori de la vreo mănăstire ori de la episcopie. Pentru care țigancă să-se poată învoi mămăstire(a) cu lesnire cu stăpânul ei, și au luat pe o țigancă a episcopiei cu cununie cerșindu-o în multi rânduri de la noi.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 118, original, filigran.

110. 1785 mai 20. *Ignatie, egumenul Mănăstirii Treisfetitelor din Iași, se învoiește cu Paisie, starețul Mănăstirilor Neamțul și Secul, pentru un schimb de țigani între Treisfetite și Secul.*

Gavril mitropolit Moldavii adevărim.

Adevărim printr-această a noastră scrisoare la mâna precuvioșii sale chir Paisăe, starețul svintelor Mănăstiri Niamțul și Săcul precum să știe că un țigan a Mănăstirii Săcul, anume Lozănschi, sãn Ion Jitariul, cu cununie luându pe o țigancă a Mănăstirii Triisfetitili, anume Nastasăe, fata lui Gheorghie, ficiorul lui Grigoraș, și a Gafiții, țiganul Triisfetitelor, și țăganca Gafița a Agapieii, am făcut învoială cu mănăstire(a) Săcul, și în locul Nastasăei ni-au dat pe un Grigoraș, ficiorul Ștefăniei, fetii Domnescului, care au fost driaptă țigancă a Mănăstirii Săcului, și au ținut-o un țigan a Episcopiei Romanului, și acest Grigoraș au venit în parte(a) mâni-sa la Mănăstire(a) Săcul. Deci fiind schinbul acesta cu bună priimire(a) amînduror părților, de astăz(i) înainte și în veci să aibă Mănăstire(a) Săcul a stăpâni pe Nastasăe ca pe a sa driaptă roabă cu tot rodul ce va (i)eși dinrânsa. Așisdere și Mănăstire(a) Triisvetitele să aibă a stăpâni pe Grigoraș, ficiorul Ștefăniei, fetii Domnescului, cu tot rodul ce va (i)eși dinrânsul, în veci. Și fiind că am luat asemine(a) scrisoare cu pecetea numitei Mănăstiri Săcul și cu iscălitura starețului pe stăpânire(a) numitului Grigoraș, țiganu(l), am dat și de la noi această scrisoare cu pecete(a) Mănăstirii Triisvetitelor și cu iscălitura noastră.

1785 maiu 20

<ss>

< Pe verso-ul filei a doua, scris >: Zapis de la egum(enul) de la sf(ânta) Măn(ă)stiré Trei Sfetitile din Iași pentru împărțala ce au făcut cu țiganii cu sf(ânta) M(ă)n(ăstire) Secului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 119, original, difolio, filigran.

111. 1785 august 10. *Ioan Ursoianu, biv treti logofăt, scrie lui Paisie, starețul Mănăstirii Neamțul, ca să-i trimită țiganii risipiți pe la mănăstire și să facă schimb pentru cei căsătoriți. Țiganii se aflau sub povățuirea lui Iacov, Episcopul Hușului.*

Cu smerită închinăciune serut cinstită driapta precuvioșiei tale

Vremea și întâmplarea au mijlocit ca prin această plecată a mea scrisoare ce fac înștiințare precuvioșiei tale că măriia sa Costandin Muruz v(oie)voda mi-au dat danie și miluire

un selaș de țigani streini cu hrisovul mării sale, un țigan bătrân muntian cu țăganca lui și cu toți ficiorii lor, după cum i-au dat înscris atuncea vornicul de țăganii g(o)spod; dar fiind că acești țăgani să afla supt povățuirea prea sfinții sale părintelui Iacov, episcopul Hușului, încă din vremea ce era dicheu la mitropolie, și de la prea sfinția sa luând eu răspunsu cum că sint înprăștieți pe la depărtate locuri și că cu astăzi cu mâine prin iconomie preasfinții sale îm(i) vor veni țăganii la mână cerșindu-mi încă se-l și împărtaşesc cu un copil din țăganii acește, mult m-am zbuclumiat și m-am cheltuit căutându-i pân(ă) am aflat pe țăgani, care pe unde se află. Și dând jalobă mării sale lui vod(ă), arătând și hrisovul domnesc de danie, s-au milostivit și măriia sa și cu luminată cartea mării sale s-au rânduie armășel spre strângerea țăganilor la casa mea, pe ficiorii țăganului, de pe unde i-am găsi de la case bo(i)erești și mănăstirești i-am pus la mână. Iar țăganul cel bătrân cu țăganca lui, fiind că să află la moșia Mogoșeștii, a Mănăstirii Niamțului, pe Siret, având ei fată pe Măriuța, care iaste măritată la Mănăstirea Niamțului, după un țăgan mănăstiresc, anume Lupul Calăul, iată armășelul, după poronca domniască, vine ca să-i rădice și pe acește și să mi-i aducă.

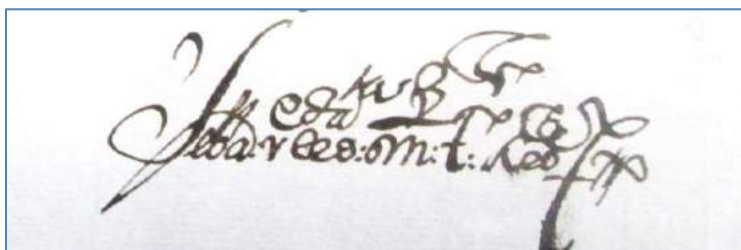
Deci eu știind că după cum ochiul nu poate suferi o mică lechia, asemenea la preacuvioșia ta iaste nesuferit lucru strein și strămbătatea cuiva, și neîndoindu-mă că se va socoti aceasta înaintea preacuvioșiei tale vreo mâhnăciune, mă rog preacuvioșiei tale se poroncești se se dea pe țăganul cel bătrân împreună cu țăganca lui, iar pentru fata lor Măriuța, fiind că un frate al Măriuții, anumi Andrei, au luat pe o țăgancă măn(ă)stiriască, adec(ă) pe Ilinca, fata lui Pricopi Buliarcă, țăgan măn(ă)năstiresc și acmu în trecuta septămână fugind țăganca de la bărbat din satul Storneștii a mitropoliei, au venit la mănăstire. Mă rog să fie poronca preacuvioșiei tale se se dea la armășel și pe Ilinca, țăganca, ca se-ș(i) vie la bărbat, și va fi aceasta în locul Măriuții, una pentru alta. Mă rog se nu să facă smintială pentru țăganca Ilinca, căci fiind cununată cu țăganul, nici legea nu dă ca să să despartă, dar nici mănăstirea nu păgubește nimic rămâind țăganca mea Măriuța la mănăstire în locul aceștia. Iar pentru rodul ce-au (i)eșit din Măriuța rămâne ca să fac împărțială cu mănăstire(a), și fiind că mie acmu nu-mi dă mâna într-această dată se stau după această triabă, fiind rânduie la hotărâțul unor moșii a preosfinții sale mitropolitului, aceasta va rămânea pe când voi avea vremé și mă voi învoi eu cu mănăstirea cum a fi mai bine, încă din cel drept de la mine va mai trece la sfînta mănăstire, și măcar că țăganul cel bătrân, după obicéiul țăganilor, mi să pare se-ș(i) fi schimbat numele, dar la cea de pe urmă, măcar oricum se-l cheme, eu încredințaz pe preacuvioșia ta cu chezeșuirea sufletului meu că atât vornicul de țăgani care

iaste față, cât și preasfinția sa episcopul, pe acest selaș de țigani m-au încredințat, însuși preasfinția sa mi-au dat mie a înțelege câți ficiori are țiganul cel bătrân, și anume care ce meștersug are, și pentru fata țiganului că s-au măritat după țiganul Mănăstirii Niamțului prin știrea prea sfinții sale, și altele câte s-au vorbit pentru țiganul acesta preasfinția sa le știe. Mă rog preacuvioșiei tale după atâta ostenială și cheltuială ce mi s-au pricinuit pân(ă) acmu pentru țiganii acește, se nu mi să facă smintială, nici să fie umbletul armășelului în zadar, după cum preacuvioșia ta strămbătate nimăruia nu va (i)eși. Iar eu,

1785 av(gust) 10

Al preacuvioșiei tale fiiu sufletesc și plecată slugă

Ioan Ursoianu, БИВ Г ЛОГ(О)Ф(Ъ)Т <m. p.>

Măriuța, care o țâne Lupul Calău, au depreună făcuți un ficior Vasile Ci(o)botar și o fată Ioana.

Vasilie iaste însurat, țâne pe Irina, țagancă mănăstiriasc(ă) la Vânătorii Niamțului, și au copii.

Ioana încă iasti măritată după Neculai Ci(o)botar, țagan mănăstiresc și au copii.

<Pe verso-ul filei a doua, scris>: Preacuviosului cinstitului părintelui meu sufletesc sfinții sale staréțului Paisie al Sfintei Mănăstiri Niamțului, cu smerită închinăciune; De la dum(nealui) Ioniți Ursoian, biv 3 logofăt, pentru Măriuța, țigancă, pi cari o au ținut-o Lupul Calăul, țigan al Măn(ăsti)rii Neamțului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 120, original, difolio, filigran.

112. 1785 septembrie 4. *Iacov Rășchitor, armășelul, mărturisește că a strâns de la Mănăstirea Neamțul, după porunca domnească, niște țigani de ai lui Ioniță Ursoianul, biv trei logofăt.*

Adică eu Iacov Rășchitor, armășal, dat-am acest adivărat sinet al meu la mâna sfinții sale părintelui starețului chir Paisie di la sfinta Măn(ăsti)ri Neamțul, că fiind eu rânduit cu carti g(os)pod ca să strângu niști țigani ai dumisale biv 3 log(o)f(ă)t Ioniță Ursoianul, adică pi un Radul și pe fimeia lui Safta, țigani bătrâni munténi, și pe o țigancă, anume Ilinca, fata lui Pricopi Bulearcă, ci fugisă di la bărbatul său Andriiu, sin Radul, și a Saftii, țigancii, aflându-i în țigani Mă(năs)tirii Neamțului mi s-au dat pre mână, pre cari după porunca g(os)pod ci am avut să am ai da în mâna dumisale biv 3 log(o)f(ă)t(ului). Și spre adiverință am pus degitul niștiind carte.

* $\text{A}\Psi\text{PE}$ <1785> $\text{C}\Psi\text{PT}(\text{E}\text{M}\text{B}\text{R}\text{I}\text{E}) \text{A}$ <4>

Eu Iacov Rășchitor, armășal.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 121, original, difolio, filigran.

113. 1786 mai 25. *Vătaful Vasile Manole din Negrești mărturisește pentru un țigan al său, Ioniță Muntean, luat înapoi de la Mănăstirea Secul împreună cu femeia sa, făcându-se și împărțea copiilor între dânsul și mănăstire.*

Adiveresc prin această adivărată scrisoare a mea pentru un Ioniță Muntean, țigan, care știe și meșterșug al ciobotăriei, care țigan fiind că iaste dat miie danie și miluire de la măriia sa Costantin Dimitrie Muruz v(oie)voda din drepti țigani domnești, cu fimeia și cu copii lor, pre cari țigan fiind că l-am aflat în țigani sfi(n)t(e)i Măn(ăs)t(i)ri Săcului, și după dreptate cerându-l di la sfințiia sa părintele starețului chir Paisie, mi l-au dat și l-am luat împreună și cu cinci copii, anume Grigorie, Axiniia, Efrem, Mariia, Tudora, bez di Mariia, tij fată a acestui țigan, care au rămas Măn(ăs)tire(a) Săcului fiind măritată după un țigan al al măn(ăs)tirii, anume Tomă Crețăscu. Așijderea am mai luat încă o copiliță mică, tij fată lui Ioniț(ă) Munteanul, ciobotar, anume Paraschiva, iar pe fămeia lui, anume Eftimiia, cu care au făcut și alte copii, cei di mai sus arătați, fiind că au murit nu o am luat, însă pentru această țigancă au rămas să să facă cercetare di iaste dreaptă a măn(ăs)tirii sau nu, căci așa au dat samă că ar fi a măn(ăs)tirii fată a unii Sandii a

lui Miron, țigan, măn(ăs)tiresc, și pre urmă după ci s-a dovedi, atunce după rânduială și după toată dreptatea ci va da, atâta sfînt(ei) măn(ăs)tirii, cum și mie, să avem a ni trage partea. Și pentru mai adivărată credința am dat această scrisoare, pre cari o am și iscălit-o.

*ΑΨΠΣ <1786> ΜΑΗ ΚΕ <25>

Vasăle Manole, văt(av).

<Pe verso-ul filei a doua, scris>: Zapisul vătavului Vasile Manole ot Negrești pentru Ioniț(ă) Munteanul, țig(an) a dumi(sale), și pentru țiganca lui ci au fost a Mănăstirii Săcului.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 122, original, difolio, filigran.

114. 1786 iulie 19. *Scrisoare adresată lui Paisie, starețul Mănăstirilor Neamțul și Secul, ca să-i dea înapoi o țigancă Ștefania, măritată cu un țigan de la Mănăstirea Neamțului.*

Cu fiască plecăciuni închinându-mă, sărut cinst(ită) mâna sfinției tale

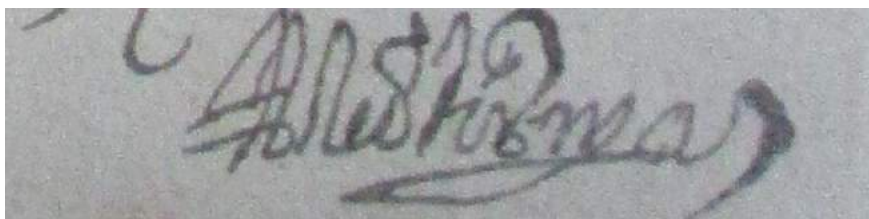
Dorim săn(ă)t(ate) de a purure a ave(a) înștiințare pentru a sfinției tale fericită săn(ă)tati, de cari înștiințându-mă că este întriagă să mă bucur din tot sufletul mieu și să laudu pre înaltul zăditori cari pentru mângă(i)ere(a) noastră a fiilor Sfinției tale celor duhovnicești păzăști pe sfinție ta supt a sa bogată milă, cari și pe noi pentru rugăciunile sfinției tale ne țâni săn(ă)toș(i) și păr(ă) acu(m) trăim apăraț(i) de supărările celi mai greli a înprotivnicilor, și de acu(m) nădăjduim pe mila înaltului zăditori că pentru sfintele rugăciuni a sfinției tale vom fi apăraț(i) măcar de om ave(a) și ispite.

Osăbit fiind încredințat în părintească bun(ă)tate(a) și dragoste(a) sfinției tale mă îndrăznesc pentru o țigancă, anume Ștefănie, cari țigancă este driaptă a me(a) de pe răpăusatul socrumieu jăc(nicerul) Mih(ă)lache Cheșcu; și această țigancă să află măritată după un țig(an) a Mănăstirii Niamțului Ion Chimingeriul sau Jătariul, cu șădere(a) lui să află în Vânători, aproape de casăle Dediului, cari țigancă pentru că este driaptă a me(a) fără pricină spre încredințare(a) sfinției tali triimit și scrisoare care am pe acest niam de țig(ani), cari scrisoare cunoscundu-să a fi vrednică de credință și de cătră sfinție ta precum o țân eu, mă nădăjdu(i)esc și dreptății ce-i alege poroncite și de a fi țăganca fără de roadă, atunce cer să mi să de(a) din drepti țiganii Mănăstirii o

fată de țig(an), care să află vârstă de măritat, fiind că am un țigan holtei lucrători de pământ să-l însor și măcar că dreptate(a) pravililelor pământului mă îndrăznești a mai cere un suflet pentru slujba țigancii, dar dându-mi-să țiganca care o cer cu dreptate fără(ă) de ostentială, atunci eu mă las de ace(a) dreptate, pentru cari mă rog sfinției tale, fiind că am casă și copii cărora le trebu(i)ești slujbă și mai vârtos fete mari de măritat cărora le trebu(i)ești la căsătoriile lor zăstri, să arăt(i) milostivă bunătate și driaptă roaba me(a) să mi să de(a) pe cum sânt încredințat că or câștiga copii(i) miei fără pricină driaptă moștenire(a) lor. Și mă rog sfinției tali, la sfintele rugăciuni ce faci cătră milostivul Dumnezeu să nu ne uiți și pe noi, rămâind

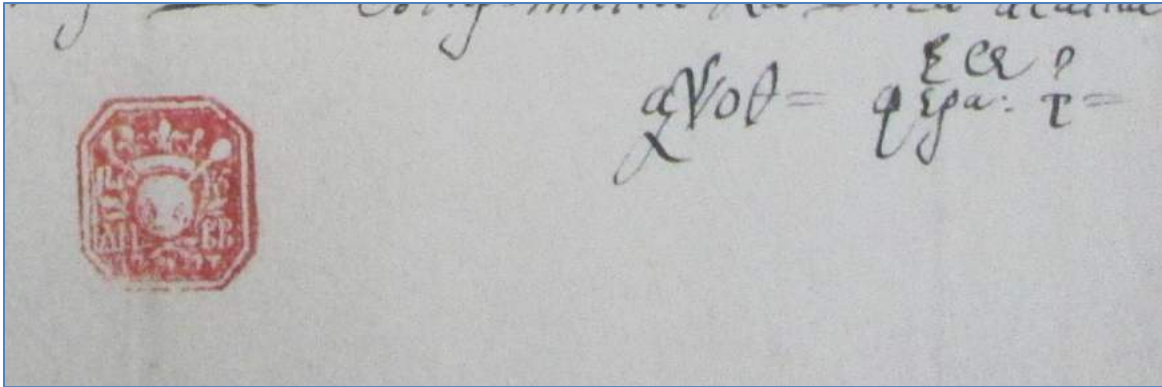
A sfinției tale plecat și duh(ovnesc) și închinati slugă <ss>.

1786 iuli(e) 19

<Pe fila a treia, scris>: Măriuța, țiganca, fata lui Neculai Crăcescul, țigan Măn(ăs)tirii Rășcăi, au vândut-o măn(ăs)tire(a) Rășca răposatului Mihălache Cheșcu, socrului dumis(ale) șat(rarului) Ilie Cărstea, luându-o un țigan a dumisale răposatului Mihălachi Cheșcu, anume Ioniță, ficiorul lui Simion, țiganul, cu care au făcut șasă copii, anume Vasilie, și Gheorghie și Gherasim și Toader și Ștefaniia și Iliana. Și zăpisul cel în vânzare a măn(ăs)tirii Rășcăi scrie din let *зспг <7283 / 1775> мли еѣ <15>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, III / 123, original, difolio, filigran.

Pecete domnească din 3 februarie 1779

Pecetea Mănăstirii Trei Sfetitele din Iași (20 mai 1785)

Întemeierea și împrăștierea Schitului lui Zosima reflectate în lucrarea lui Andronic Popovici „Istoria Mănăstirii Neamț și Secu”*

Ion Gumenâi

Materialul de față, după cum rezultă din titlu, are drept scop punerea în valoare a datelor și istorisirilor redată de către Andronic Popovici în lucrarea sa *Istoria Sfintelor mănăstirii Neamț și Secu* și anume a celor din volumul doi al manuscrisului ce se păstrează la Arhiva Națională a Republicii Moldova, în Fondul 2119, inventar 3, dosar 71.

Ca o primă problemă este pusă în discuție întemeierea schitului de către starețul Zosima și a acelor factori care au dus la crearea acestui lăcaș monastic.

În lucrarea, amintită deja, a lui Andronic Popovici, acesta arată că „... *din șirul glăsurii documentelor domnești, a celor ce sânt pentru hotarul munților ai acestei Sfinte monastiri a Neamțului, între munții Carpați, apoi mulți din monahi, având ca pre o cetate de scăpare și apărare pre această sfântă și dumnezeiască monastire, au început a să postnici prin pustietățile și peșterile cele din stâncile cele mari de piatră a acestor munți, de prin preajma ei, la singurătate...*

... *Dintru care bune dovezi prea lămurit să poate socoti și creade cum că și cel dintâiu stareț începătoriu al Sfintei Monastiri Secului, prea cuviosul părintele nostru Zosima, unul dintre pustnicii aceștea să număra în anii 1560 și să postnicea chiar în locul unde să află și până acum bisearica cea întru cinstea Nașterii Sfântului Ioan prorocului înaintea mergătoriului și botezătoriului Domnului, între munții Carpații, puțin mai la vale de zidul ogrăzii a acestei Sfinte monastiri Secului, în partea dinspre Răsărit, unde – adunându-să pre lângă dânsul și alții vre o câțva ucenici și urmându-i viețuirii lui ceii îngerești – au fost nevoiți a întemeia acolo un schit și o bisericuță de lemn la care au pus prăznuirea Nașterii Cinstului Slăvitului Proroc înainte mergătoriului și botezătoriului Domnului Ioan și așa au petrecut acolo, sârguindu-să pururea a spori bine și cu plăcere de Dumnezeu, întru nevoințele Sihăstriei. Iară schitul își avea numirea de pre starețul începătoriu său, adecă “Zosima”, pentru care se adeverește în Sfândul Pomealnic cel mare al acestei Sfinte Monastiri Secu”¹.*

---

* Articol realizat în cadrul proiectului *Valorizarea patrimoniului național documentar al Republicii Moldova (surse istorico-religioase)* Nr. 15.817.06.22F.

¹Andronic Popovici, *Istoria Sfintelor mănăstirii Neamț și Secu*, vol. II, Arhiva Națională a Republicii Moldova, Fond 2119, inventar III, dosar 71, fila 2v.- 3v.

Deci, după cum se consemnează în manuscrisul lui Andronic Popovici, prima atestare a Schitului Zosima ar fi anul 1560, deci în perioada domniei lui Alexandru Lăpușeanu.

Acest lucru însă este contestat de o serie de specialiști care arată că, de fapt, în jurul anului 1500, pe domeniul Cetății Neamțului se așează o serie de sihastri care vor întemeia mai apoi, în 1530 sub conducerea Ieroschimonahului Zosima, călugăr de la Mănăstirea Neamț, schitul cu același nume: Schitul lui Zosima².

Situația este prezentată și mai confuz de către Iulian Predescu care, într-un articol de-al său, plasează – în faza inițială – întemeierea schitului la 1564, după care însă preia informațiile citate deja în pasajul anterior³. În acest caz poate apărea ideea conform căreia Andronic Popovici ar fi putut greși anul confundând slovele – cifre. Acest lucru ni se pare însă imposibil dacă confruntăm scrierea acestora astfel încât anul 7038 (1530) care graphic ar apărea ca **ЖКН** cu anul 7068 (1560) adică **ЖЖН**. Acest lucru ni se pare imposibil, dată fiind experiența pe care o avea călugărul cărturar. Credem că adevărul este de partea lui Andronic Popovici deoarece pentru aceasta există mai multe argumente. Ne referim la faptul că, din punct de vedere documentar, nu există nici un indiciu cu privire la așezarea unor sihastri pe moșia Cetății Neamțului la 1500, nici despre întemeierea schitului de către Zosima la 1530 și nici despre daniile și lucrările efectuate de către familia domnitoare la acest lăcaș de cult⁴, lucru care ni se pare mai puțin firesc. Suntem tentați să-i dăm crezare lui Andronic Popovici, fiind de părerea că chiar dacă anul 1560 nu este anul întemeierii Schitului lui Zosima, cel puțin poate fi considerat ca fiind anul primei sale atestări documentare, lucru cu care era de acord, parțial, și Alexandru Gonța, care afirma că acest lăcaș de cult este o ctitorie a lui Alexandru Lăpușeanu⁵.

---

² Vezi de exemplul site-ul oficial al Mănăstirii Secu - <http://secu.mmb.ro/istoric.html>. Tot în această sursă se vorbește și despre faptul că Petru Rareș a construit biserica iar soția sa ar fi construit, în 1550, zidul de piatră din jurul mănăstirii.

³ Iulian Predescu, *Mănăstirea Secu*, pe <http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-moldovei-bucovinei/manastirea-secu-68087.html>.

⁴ În unele surse, pentru argumentarea acestor ani, se vorbește despre faptul că actele au fost pierdute sau că pisania a fost pierdută, așa cum parvine informația din *Ghidul Mănăstirilor din România* de pe site-ul http://www.ortodox.ro/manastiri/manastirea_secu.html se afirmă că nu departe de mănăstirea Secu se afla Schitul lui Zosima așa cum reiese dintr-o inscripție ce se afla la intrarea în schit dar care a fost pierdută în 1821, când ultima rezistență a Eteriei este înfrântă de către turci care incendiază lăcașul. Alte surse însă afirmă că „Episcopul Melchisedec Ștefanescu, vorbind despre începuturile Mănăstirii Secu, amintește că până în anul 1910, pe zidul clopotniței din mănăstire, în nișa unde se află acum o frescă cu Sf. Ioan Botezătorul, se găsea pisania originală de la biserica construită de Voievodul Petru Rareș, pisanie care s-a deteriorat din cauza asprimii vremurilor” (<http://secu.mmb.ro/istoric.html>).

⁵ Cf. Alexandru I. Gonța, *Un așezământ de cult de la Alexandru Lăpușeanu pe valea Secului înainte de ctitoria lui Nestor Ureche. Schitul Zosima*, în „Studii de Istorie Medievală”, Editura „Dosoftei”, Iași, 1998. Cu același punct de

În altă ordine de idei, ne face să fim de acord cu călugărul Andronic și faptul că informațiile și documentele citate de către autorul lucrării *Istoria Sfintelor Mănăstiri Neamț și Secu* se confirmă și sunt datate corect, în acest sens fiind argumentate, în majoritatea cazurilor, în colecțiile de acte și documente ulterior publicate.

Nu în ultimul rând, servește drept argument și faptul că sunt conflicte iscate între Schitul lui Zosima și vecinii săi mănăstirea Agapia sau Neamț, când se face apel la actul de danie dat de către voievodul Alexandru Lăpușneanu; dacă aceasta ar fi fost întemeiată și locul ar fi fost donat de către Petru Rareș, atunci ar fi trebuit să se facă referire la un act de danie, emanat de la acest domnitor și nu de la amintitul Alexandru Lăpușneanu.

Tot ca un argument în favoarea datării lui Andronic Popovici, cu toate că indirect, ne servește și prima danie făcută către acest schit. Dacă acceptăm anul 1530 atunci nu ne putem explica de ce pe o perioadă îndelungată de timp acest lăcaș de cult nu a primit nici o înzestrare deoarece nu este consemnată documentar, lucru care nu este caracteristic nici acestui spațiu și nici populației autohtone. Astfel, una dintre primele danii arătate de către Andronic Popovici este făcută de: „un boiar, anume Gheorghie biv vel stolnic împreună cu soția sa Anastasia, milostivindu-să în anul 7072 (1564) [care,] au dăruit cea mai întâiu averea acestor monahi, un vad de moară în gârla Putnei, în partea despre apus în satul Purceleștii, rugându-se prin documentul lor cel de danie ca să li să scrie numele lor în sfântul pomealnic cel mare, spre veacinica pomenire a sufletelor lor și a filor lor și a tot neamul lor”⁶. Respectivul act nu este trecut în principalele colecții de documente cu referire la spațiul românesc medieval dar apare amintit la 1624 ianuarie 13, când Radu Voievod întărește Mănăstirii Secului un vad de moară, cel amintit mai sus, din dresese de miluire ce au avut de la Ștefan Tomșa voievod dăruite, de stolnicul Gheorghie și soția sa pentru pomenirea lor și a copiilor lor pentru care au fost scriși în sfântul pomelnic⁷.

Este evident că apariția unui nou lăcaș de cult care aducea după sine, evident, și delimitarea unui loc pentru acesta precum și noi proprietăți, era văzut negativ de vecinii acestuia, ducând la anumite confruntări. Iată cum descrie autorul *Istoriilor mănăstirilor...* începutul acestor

---

vedere este de acord și cercetătorul Igor Sava în lucrarea sa *Domeniul mănăstiresc în Țara Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea – secolul al XVI-lea*, Pontos, Chișinău, 2012, 332 p.

De fapt, Al. Gonța identifică și persoana lui Zosima, dar aceasta este deja un alt subiect de discuție.

⁶ Andronic Popovici, *op.cit.*, fila 4. Despre acest lucru se amintește și la Al. Gonta făcându-se referire la D. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, p. XII-XIII.

⁷ *Documente privind Istoria României, Seria A. Moldova*, (în continuare DIR, A.), *Veacul al XVII-lea*, vol.4, nr. 346.

disensiuni: „Obiceiul preaînrautătitului diavol este însă ca la tot lucrul bun ce să înceape întru slava lui Dumnezeu și spre folosul sufletelor omenești el să pizmuiască și să stea împotrivă prin tot fealiul de chipuri, cu toată puterea sa, spre a să opri. Deci, nepărându-i bine despre întemeierea a acestui Sfânt și Dumnezeesc locaș, iată ce au meșteșugit prea mult măestrul, că niște lăcuiitori din satul Vânătorii (carele sat pe acea vreme era supt stăpânirea Cetății ceii de la Târgul Neamțului și lăcuiitorii acelui sat erau rânduiți de cătră ocârmuire spre a vâna hiară sălbatică prin munții aceștiia pentru ocârmuire. Acesta era birul lor), afând pre acești călugări așezați pe acel loc, au început a le face mari supărări prin multe fealiuri și chipuri, ba încă de mai multe ori – din îndemnarea Satanei – să ispita ai și bate; iar prea cuviosul părintele nostru, igumenul Zosima, văzând că se adauge răutăți a acelor oameni, din zi în zi spre mai urâtă urmare, au mers la binecredinciosul domn al Moldaviei, Alexandru voievod Lăpușneanul și cu lacrimi sau rugat ca să-și facă milă și să le dea vre un fealiu de act în scris cu așa cuprindere cum că au voie ca să viețuiască în pace pre acel loc, nebânduiți despre nimeni și ca să-și curățească câte puțin loc, prin pădurea a acelor pustii munți, și să își samene câte ceva din ceale ce le-ar urma nevoia spre ținerea acestei vieți, spunându-i – pre lângă acestea – și despre necazurile ce pătimea din partea acelor lăcuiitori. Deci, binecredinciosul domn, priimindu-i cererea precuviosului stareț, cu mare dragoste creștinescă fiindu-i știut sfânta petrecere a acelor monahi mai înainte încă din auz de pre alții, s-au milostivit și îndată au dat în mâna precuviosului părintelui nostru Zosima mai întâiu o mică scrisoare domnească, care este în limba sârbească, scrisă către vătămării satului Vânătorii a cetății ceii de la târgul Neamțului, hotărându-le cu mare îngrozire ca să lease a vieții în pace acești călugări și să nu le facă nimenia nici o supărare acolo unde viețuiesc și să nevoiesc ei și nici la locurile pe care le-ar curăți ei prin acei munți să nu să atingă nimenea”⁸.

Continuând șirul evenimentelor autorul arată: „Apoi, în anul 7073 (1565), trimițând oameni domnești credincioși ai săi acolo, între Munții Carpații, unde să începuse a să întemeia acest Sfânt lăcaș le-au regulat și le-au ales ca o moșie anume ca să aibă înprejur din hotarul moșiei Munții a cetății domnești ceii de la târgul Neamțului, fiindcă și acest Sfânt lăcaș să începuse a să întemeia pre acel loc carele până atuncea au fost supt stăpânirea cetății”⁹.

---

⁸ *Ibidem*, fila 4v.

⁹ *Ibidem*.

Această moșie a fost întărită de Bogdan voievod 7066 (1568) și reîntărită de către Petru Voievod în 7081 (1573). Nici una dintre aceste informații nu este confirmată de documentele din colecțiile ulterior publicate.

În schimb, după moartea lui Zosima și numirea ca strareț a lui Dositei sau Dosoftei, Petru voievod întărește, aceluiași schit unde este hramul întru cinstea nașterii Sfântului marelui proroc Ioan Botezătorul, o moară lângă Borcești, danie ce este confirmată documentar prin actul din 10 martie 7097 (1588)¹⁰.

În următorul an o călugăriță pe numele Evparaxia, va dăruii Schitului lui Zosima proprietatea sa, pe care o avea în satul Borcești, și anume o prisacă, rugând ca după moartea sa să fie introdusă în pomelnicele cel mare și cel mic ale schitului și să fie prohodită de către călugării acestuia. Ca urmare la 24 octombrie 7098 (1589), același voievod va întări noua danie¹¹.

Urmând șirul daniilor și întăriturilor față de acest lăcaș sfânt, credem că merită a fi amintit actul de întărire emis în 1591 de Aron voievod prin care se întărea schitului de pe pâraul Secu atât toată moșia Borcești cât și moșia Munții pe care se afla amplasat lăcașul monastic¹².

În același an, la 1 septembrie, între Serafim ieromonahul și tot soborul de la mănăstirea Neamț și dascălul Dosoftei cu toți frații de la Schitul lui Zosima, se întocmea un act de împăcare și recunoaștere a hotarelor între aceste două așezăminte călugărești, urmând ca toate neînțelegerile pe viitor să fie rezolvate prin bună înțelegere¹³.

Cu toate acestea, neînțelegerile cu alți vecini au continuat, astfel încât Aron voievod a emis încă un act de întăritură pentru moșia Munții Schitului lui Zosima, iar urmașul său la scaunul domnesc, Eremia Movilă, a fost nevoit să mai emită un asemenea act, iar apoi și pentru moșia Borcești¹⁴.

Neînțelegerile, însă între călugării de la schitul de pe Secu și vecinii lor nu au putut fi aplanate și Eremia Movilă Voievod, în anul 1598, emite din nou o serie de acte de întărire Schitului lui Zosima pentru moșiile sale. În același timp însă, domnitorul lărgeste proprietățile acestui lăcaș. Astfel, la 22 iulie 1598, printr-un hrisov, Eremia Movilă dăruiește lăcașului

---

¹⁰ Ibidem, fila 5, precum și *DIR, A., Veacul XVI*, vol.3, nr. 473.

¹¹ Ibidem; *DIR, A., Veacul XVI*, vol.3, nr. 535.

¹² Ibidem, fila 5 verso.

¹³ *DIR, A., Veacul XVII*, vol. 4, nr. 41.

¹⁴ Andronic Popovici, op.cit., fila 6. Mai mult, Eremia Movilă, în actul său de la 5 mai 1596, arată că călugării de la Schitul lui Zosima vor stăpâni tot locul pe care îl vor curăți din gura Secului, unde dă în Neamț, și până unde vor reuși (*DIR, A., sec. XVII*, vol. 4, nr.183).

amintit poiana numită „Rusul”, iar la 15 aprilie anul următor întărea călugărilor de la Schitul lui Zosima dreptul de a-și paște oile pe braniștea cetății de lângă târgul Neamț¹⁵.

Referindu-se în continuare la daniile făcute către Schitul lui Zosima Andronic Popovici mai arăta: „și la 3 zile ale lunii lui iulie, în anul 7108 [1600] au mai dat și alt hrisov, tot în limba sârbească, scris pe pergament, prin carele arată cum că au împuternicit pre călugării din această Sfânt schit al lui Zosima ca în veaci să stăpânească pre toate fânațele până la locul ce să numește „Gura Carpănului”. Apoi în anul 7109 [1601], la 8 zile ale lunii lui iulie, un boiaru anume Doniciu dvornic au dăruit acestui Sfânt lăcaș niște case ale sale, cu tot locul lor, în capitala Iașii, lângă ograda bisericii Preacuvioasei Maicii noastre Paraschevi(i) spre a fi metoh monastirii”¹⁶.

Prin urmare, informația documentară avută la dispoziție ne permite să tragem o concluzie. Astfel, după, părerea noastră, drept primă atestare documentară a Schitului lui Zosima poate fi considerat anul indicat de către Andronic Popovici 1560, argumentele în favoarea acestei afirmații fiind înserate mai sus.

Cât privește problema împrumutării acestui lăcaș de cult, informațiile adunate din documente ne permit să afirmăm că o primă acțiune de înzestrare a avut loc în anul 1564 când Gheorghe stolnicul și soția sa a dăruit acestui schit un vad de moară.

Cu toate că apariția noului schit nu a fost văzută cu ochi buni de către cei ce deja se aflau stabiliți în această regiune, lucru care a dus la o serie de conflicte ce a generat emiterea unui șir întreg de acte de întărire și de „legalizare”, am spune noi, a proprietăților și hotarelor schitului, emise de către domni, aceștea din urmă nu au uitat să facă și o serie de dani, precum au făcut-o și o serie de persoane particulare. Astfel către, momentul înființării noului locaș de către Nestor Ureche, în proprietatea Schitului lui Zosima se aflau unele moșii, chiar dacă nu atât de întinse, dar care cuprindeau doua sate – Borcești și Munții –, o moară, o prisacă, o poiană, un loc pentru fânaț, un loc pentru păscut oile și o serie de case în Iași care puteau fi folosite ca metoh pentru acest locaș de cult.

---

¹⁵ *Ibidem*, fila 7; Eremia Movilă, aproximativ în aceeași perioadă, emite un hrisov, la 9 septembrie 1598 și unul la 4 februarie 1599, prin care se încerca reglementarea hotarelor între Schitul lui Zosima și mănăstirea Agapia ultima având pretenții de stăpânire asupra locului și hotarului unde se afla acest lăcaș de cult.

¹⁶ *Ibidem*, fila 7v. În afară de aceasta – Andronic arată că, pentru a intra în posesia acestei moșii, Schitul a fost nevoit să plătească o datorie a lui Donici dvornic 88 de taleri lui Gheorghie pârcălab.

Andronic Popovici și perioada de viețuire la Mănăstirea Secu*

Igor Bercu

Basarabia – spațiu istoric românesc – constituie un valoros tezaur cultural-spiritual care, din varii motive, nu a fost suficient valorificat. Numeroase personalități născute pe aceste meleaguri și-au desfășurat întreaga lor activitate peste Prut sau, viceversa, cei care s-au născut în Vechiul Regat sau Transilvania s-au jertfit cu totală dăruire de sine pentru luminarea basarabenilor. Un loc de seamă în acest sens îl ocupă personalitățile bisericești, care au prețuit, dezvoltat și promovat spiritualitatea ortodoxă românească în Basarabia.

Astfel, mănăstirile basarabene au adăpostit mai multe personalități din dreapta Prutului care, prin activitatea lor prodigioasă, au ocupat un loc bine meritat în cultura românească. Printre aceștia se evidențiază starețul și arhimandritul Andronic Popovici iar rodul activității sale a fost mult apreciat de contemporanii săi. Sunt cunoscute mai multe lucrări dedicate vieții și activității arhimandritului Andronic Popovici. Menționăm publicațiile semnate de protoiereul P. I. Ciudețchii¹, arhimandritul Gurie Grosu², mitropolitului Arsenie Stadnițchii³ și preotul Maxim Melinte⁴.

Descendent al unei familii cu rădăcini adânci și puternic ancorate în învățătura creștină, atât pe linia paternă cât și pe cea maternă, părintele Andronic a fost reprezentantul cel mai de seamă al acesteia.

Născut la 4 iulie 1820 în satul Lungani⁵, ținutul Iași, primise de la tatăl său, preotul Nicolae, cu numele de familie Nan, mama sa fiind născută Badenschi⁶. Însă în nici o lucrare

---

*Articol realizat în cadrul proiectului *Valorizarea patrimoniului național documentar al Republicii Moldova (surse istorico-religioase)* Nr. **15.817.06.22F**.

¹ Павел Иванович Чудецкий, *Ново-Нямецкий монастырь*, în Кишиневские Епархиальные Ведомости, 1880, nr. 19-20.

² Гросу Гурие, Архимандрит, *История Ново-Нямецкого Свято-Вознесенского монастыря в Бессарабии*, Кишинёв, 1911.

³ Стадницкий Авксентий, *Архимандрит Андроник, игумен Ново-Нямецкого монастыря в Бессарабии*, în Кишиневские Епархиальные Ведомости, 1894-1895.

⁴ www.biserica-ghidighici.md/.../andronic-popov..., Pr. Drd. Maxim Melinte, *Andronic Popovici – duhovnic și cărturar al secolului XIX*, citat 28.XII.2014.

⁵ Arhim. Andronic Popovici, *Oareși care aduceri aminte, despre mine mult păcătosul Andronic arhimandritul ...*, în ANRM, Fond 2119, inventar 3, dos. 95, f. 3r.; Pr. Paul Mihail, *Geneza studiului întocmit de Episcopul Melchisedec despre Grigorie Țamblac*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an. XLV, nr.7-9, 1969, p. 506. În nota 2, conform informației pe care o da părintele Andronic Popovici, într-o scrisoare inedită din 13 septembrie 1890 adresată Episcopului Melchisedec, se afirmă că acesta s-ar fi născut în satul Brăiești, același ținut al Cârliștii. Acest fapt pune în contradicție două afirmații ale aceluiași autor, ori, în al doilea caz, părintele Andronic se referă la satul în care a trăit el după ce tatăl său a fost hirotonit preot.

n-a semnat cu aceste nume deoarece când a scris era deja călugăr⁷. La primirea tainei Sfântului Botez copilul a primit numele Andrei, în cinstea Sfântului Andrei Cretanul⁸.

În istoria monahismului ortodox s-a instituit tradiția ca neofitul, înainte să fie tuns, să depună niște făgăduințe, numite de regulă „voturile monahale”, care sunt în număr de trei: fecioria, neagonisirea și ascultarea. Aceasta din urmă are o importanță fundamentală pentru întreaga stare duhovnicească a călugărului. Mitropolitul Ierotei Vlahos spunea despre părintele Efreim Katunakiotul, unul din cei mai importanți părinți aghioriți ai secolului trecut, că „a dat o mare importanță ascultării și de asemenea a învățat că monahul vine la mănăstire ca să facă ascultare; ascultarea va aduce rugăciunea, iar rugăciunea va aduce teologia”⁹.

În cadrul așezămintelor monahale sistemul vieții de obște a făcut necesară încadrarea viețuitorilor în activități potrivite cu specificul și nevoile mănăstirilor, precum și cu înclinările și abilitățile membrilor acestora¹⁰. Ascultările sunt sinonime cu activitățile ce s-au desfășurat și se mai desfășoară în mănăstirile românești. Activitatea la care este pus monahul de soborul mănăstirii, este considerată ca o activitate de cinste. Concepția că, în orice ascultare, lucrezi „pentru Domnul”, face ca orice ascultare să fie nobilă și neajignitoare. În ascultarea la care este rânduit, monahul lucrează cu tragere de inimă, se identifică cu ea, căci nu pentru oameni lucrează, ci pentru însuși Domnul. În sensul enunțat mai sus, pentru persoana părintelui Andronic ascultarea va ocupa un rol deosebit pe tot parcursul vieții sale. Prin această virtute se pot explica reușitele și evoluția multilaterală a personalității sale care, într-un final, va duce la eternizarea numelui său de mare rugător și cărturar.

La vârsta de 11 ani, după cum singur mărturisește în scrierile sale, a intrat în obștea Mănăstirii Neamț. Era în ziua de 11 martie 1839, în Sâmbăta a cincea a Postului mare și a cântării Acatistului Bunei Vestiri a Maicii Domnului după Vohodul mic al Sfintei Liturghii. Tânărul frate Andrei a fost tuns în monahism de către starețul Neonil¹¹, unul dintre cei mai de

---

⁶ *Ibidem*, f. 3v, nota 1.

⁷ În publicațiile lui P. Ciudețchi, *Ново-Нямецкий Монастырь*, în Кишинёвские Епархиальные Ведомости, 1880, nr. 19-20 și ale arhimandritului Gurie (Grosu), *История Ново-Нямецкого Свято-Вознесенского Монастыря*, Кишинёв, 1911 îi este atribuit numele „Popovici”. Etimologia acestui nume are la bază cuvântul *popă* (popovici – în limba rusă – fiu de preot).

⁸ Arhim. Andronic Popovici, *Ibidem*, f. 3-3v.

⁹ Ierotei Vlahos, Mitropolitul de Nafhaktos, *Monahismul ortodox ca viață profetică, apostolică și martirică*, traducere de monahul Calist, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2005, p. 25.

¹⁰ Diac. Ioan Ivan, *Ascultări călugărești în secolul al XIX-lea la Mănăstirea Neamț*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XXXV, nr. 7-8, 1959, p. 433.

¹¹ Arhim. Andronic Popovici, *Pentru toți stareții mănăstirilor Neamț și Secul de la 1794 pînă la 1855*, Cartea a VI-a, în ANRM, Fond 2119, inventar 3, dos. 72, f. 159 v.

seamă stareți ai mănăstirii din prima jumătate a secolului al XIX-lea¹², fiind rebotezat Andronic. După 15 ani de ascultare este hirotonit preot și numit ecleziarh al bisericii și duhovnic al obștii. Aici, la Neamț, tânărul Andrei Nan-Badenschi va altoi în sufletul său „sămînța cea bună” a paisianismului¹³, pe care cu cinste și osârdie o va purta pe întreg parcursul vieții sale.

Bunicul de pe mamă, Daniil, nevoitor al mănăstirii Neamț, a fost primul părinte și povățuitor duhovnicesc al fratelui Andrei, de la primirea în mănăstire, ca ascultător în rândul fraților și toată perioada de „încercare”, înainte de tunderea propriu-zisă în monahism.

În data de 13 iulie 1840 monahul Andronic sosește la Mănăstirea Secu, unde fusese rânduit paracliser¹⁴. Apoi, egumenul mănăstirii, ieromonahul Dimitrie, îl ia de ucenic la chilia lui. Tentativa de a-l hirotonisi pe monahul Andronic în calitatea de diacon, în luna octombrie al aceluiași an, s-a soldat cu un eșec, datorită implicării Dicasteriei.

Faptul că și în cârmuirea Mănăstirii Secu se aflau membri sau apropiați ai Dicasteriei a făcut ca monahul Andronic să fie supus la un șir de ascultări după bunăvoința lor, întâi la ciubotărie, apoi ca ajutor la strana cântăreților, unde era tipic chiar duhovnicul său, ieromonahul Neofit¹⁵; de la acesta a început să învâțe cântările bisericești. Pe data de 5 aprilie 1842, în duminica a V-a a Postului Mare, a fost hirotonit diacon¹⁶ la Iași de episcopul Meletie Stavropoleos. După doi ani, în 1844, arhierul Irinarh Miculescu Dioclias – neavând diacon – l-a cerut în această funcție pe părintele Andronic, care după câteva slujbe, când a văzut că în repetate rânduri a fost îndemnat să mănânce carne de către apropiații boierului Nicolae Roznovanu, la biserica căruia liturghisea, diaconul Andronic, fără acordul arhierului, se întoarce la mănăstirea Secu. În data de 21 decembrie 1846 s-a învrednicit de-a fi trimis de starețul Neonil la înmormântarea Mitropolitului Veniamin Costache, una din marile figuri ale Bisericii Ortodoxe Române¹⁷.

După incendiul de la 1844, mănăstirea Secu s-a refăcut în trei ani de zile, când părintele Andronic a fost rânduit tipic al bisericii sobornicești, în care timp, în turnul clopotniței, deasupra porții mari, a întemeiat biblioteca. Anterior, biblioteca nu dispunea de o

---

¹² Arhidiacon Partenie Apetrei, *Arhimandritul Neonil*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LII, nr. 7-8, 1976, p. 550-562.

¹³ Paisianism, învățătura lui Paisie Velicikovski, este acel curent de revigorare a vieții spirituale prin readucerea în actualitate a scrierilor patristice și reorganizarea comunității monahale sub forma vieții de obște; detalii la Valentina Pelin, *Paisianismul în contextul cultural și spiritual sud-est și est european (sec. XVIII-XIX)*, Editura Pontos, Chișinău, 2014.

¹⁴ Popovici Andronic, Arhim., *Oareși care aduceri ...*, f. 15 r.

¹⁵ *Ibidem*, f. 18v.

¹⁶ Idem, *Pentru toți stareții ...*, f. 175.

¹⁷ N. C. Enescu, *Veniamin Costache, ctitor și îndrumător al școlilor naționale din Moldova*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XLIII, nr. 1-2, 1967, p. 32.

încăpere specială. Predecesorul său, ieroschimonahul Neofit, păstra toate cărțile mănăstirii într-un cufăr din chilia sa. În urma incendiului care a avut loc în mănăstire aproape toate cărțile au ars, pentru că era dificil de-a fi scoase din cufăr, aflat în chilie. Referindu-se la aceste clipe dramatice din viața Mănăstirii Secu, părintele Andronic mărturisește: „*Am fost rînduit de ascultare ca să fiu tipicariu soborniceștei biserici, în locul părintelui duhovnicului Neofit... Pentru că pătimise încă și mare primejdie cînd a fost pojarul, că au ars barba și i-a fript obrazul și mânilor și picioarele, fiindcă că el pe toate cărțile mănăstirii le ținea întru un dulap în chilie: și s-au sărguit, pe cît s-au putut le-au scăpat...*”¹⁸. Ținând cont de experiența anterioară, părintele Andronic insistă asupra amenajării noii biblioteci, pentru care au fost procurate cărți în mai multe limbi – română, slavonă și greacă – într-o clădire separată. Felul și dragostea cu care a adunat și înregistrat această bibliotecă – pe care însuși o întemeiasă – arată marea sa pasiune înăscută față de carte. Despre această laborioasă activitate ne relatează însuși autorul ei: „*Și am întemeiat bibliotecă, deasupra sfintei porți supt clopotnița cea mare...Și m-am sîrguit de am adunat tot felul de cărți în limba moldovenească, slavonească și grecească, așezîndu-le în două dulapuri mari și am făcut dinspre fereastră un pat mare, din dulapuri groși, de brad, pe carele se întind cărțile, de se usucă, ne urmînd nevoia a se mai scoate afară*”¹⁹.

Fiind un om de o mare tenacitate, ierodiaconul Andronic găsea permanent timp, printre alte ocupații, să citească și să transcrie textele, care îi plăceau. De perioada aflării lui Andronic la Mănăstirea Secu ține datarea primelor sale manuscrise, care au fost materializate în cele trei antologii ale *Psalticii* (1 - 1841²⁰, 2 – 1844²¹, 3 – 1849²²). Aceste scrieri impresionează prin volum dar, totodată, poartă semnul tulburărilor sufletești prin care trecea autorul la acel moment.

Prima scriere cu titlul răspândit „*Psaltichie cu slujba de noapte, a privegherilor*” cuprinde circa 285 de file, avînd cîntări mai importante semnate de: Iosif Monahul²³, Gheorghe Cretanul²⁴, Manuil Protopsalt²⁵, Grigorie Lampodorie²⁶.

---

¹⁸ Arhim. Andronic Popovici, *Oareși care aduceri ...*, f. 22-22 v.

¹⁹ *Ibidem*, f. 22 v.

²⁰ Idem, *Slujba de noapte, a privegherilor și utreniei: anixandare și polielee și evologhitare*, în ANRM, Fond 2119, inventar 4, dos. 4.

²¹ Idem, *Psaltice (Antologie de cîntări bisericesti)*, 1844, în ANRM, Fond 2119, inventar 3, dos. 6.

²² Idem, *Rînduiala care se cîntă la privegherile praznicelor împărătești: a vecerniei și a utreniei*, în ANRM, Fond 2119, inventar 4, dos. 5.

²³ *Ibidem*, f. 10 r., 26 r., 98 r..

²⁴ *Ibidem*, f. 55 v..

²⁵ *Ibidem*, f. 60 v..

²⁶ *Ibidem*, f. 180 v..

Manuscrisul pierdut, al doilea în ordinea cronologică, cu titlul „*Psaltichie, cu rînduiala D[um]nezeăștei Liturghii*”²⁷, are 328 file. Dintr-o scrisoare inedită semnată de părintele Andronic Popovici către Melchisedec Ștefănescu, episcop de Huși, Ismail și Roman, datată 1890, aflăm despre soarta acestui manuscris achiziționat prin modalități necunoscute de autorul epistolei, vândute de un anume negustor Corneiu Vîlcu: „*Apoi, în urmă (după 1878) am găsit vîndute de același (Corneiu Din Vîlcu), alte 18 cărți între care și una Psaltichie scrisă de mîna mea și dăruită în Biserica Mare acolo la Monastirea Neamului, de mine, încă în an(ul) 1849, cînd eram încă ierodiacon, precum să și scrie într-însa de mine și pe legătura ei de atunci. Și întru altele cărți unde au fost semnat că este a obștei starețului Paisie: s-au văzut ras acel sfînt nume și pus numele al acestuia ce o stăpînea*”²⁸.

Următorul manuscris, cuprinde ca și primul, „*Psaltichie, cu slujba de noapte, a privegherilor*”²⁹, însumează 417 file și are la sfârșit anexat Acatistului Cuvioasei Parascheva³⁰.

În vara anului 1850, iunie 4, a fost hirotonit ieromonah în biserica sobornicească a mănăstirii Neamț de episcopul Mardarie Apomias,³¹ locțiitor al Mitropolitului Țării Moldovei. Probabil acest fapt a constituit o determinantă în plus pentru activitatea cărturărească a monahului.

Spre sfârșitul perioadei de viață la Mănăstirea Secu, părintele Andronic Popovici își extinde treptat aria activității sale cultural-științifice, prin copierea mai multor lucrări pe care le socotea necesare comunității.

Cele trei antologii la care a trudit harnicul ieromonah au fost completate, în 1851, de către părintele Andronic, cu noi lucrări. Astfel, munca i s-a materializat prin „*Jurnal de călătorie a ieroschimonahului Chiriac, care descrie calea de la mănăstirea Secu până la Sfântul munte Athos și în Ierusalim*” și „*Notițe de călătorie în Rusia în 1850*” ale aceluiași ieroshimonah Chiriac.

Legăturile Țării Moldovei cu Patriarhia Ortodoxă a Ierusalimului s-au statornicit din vremuri vechi. Ele s-au manifestat în special prin daniile permanente sau periodice, mai cu

---

²⁷ Idem, *Catalog, despre toate cărțile alcătuite de mine*, în ANRM, Fond 2119, inventar 3, dos. 5.

²⁸ Pr. Paul Mihail, *Geneza studiului întocmit de Episcopul Melchiselec, despre Grigorie Țamblac*, în „*Mitropolia Moldovei și Sucevei*”, anul XLV, nr. 7-9, 1969, p. 506.

²⁹ Arhim. Andronic Popovici, *Rînduiala care se ...*, în ANRM, Fond 2119, inventar 4, dos. 5.

³⁰ *Ibidem*, f. 357-417 v.

³¹ Mardarie Apomias a fost locotenent de mitropolit al Moldovei de la 16 august 1849 pînă la 10 februarie 1851. De mic a trăit în preajma mănăstirii Neamțului. Între 1831 și 1845 este arhimandrit și duhovnicul mitropoliei Moldovei. Hirotonit arhieru la 10 mai 1845. La 28 februarie 1851 se retrage devenind egumen al mănăstirii Coșula – Botoșani. A avut o activitate rodnică pe tărîm bisericesc și patriotic. A încetat din viață la 7 decembrie 1854 la Mănăstirea Coșula; Cf. PR. Mihai Mănuță, *Arhierul Mardarie Apomias, locotenent de Mitropolit al Moldovei*, în „*Mitropolia Moldovei și Sucevei*”, anul XXXV, nr. 9-12, 1959, p. 636-648.

seama din veacurile al XVI-lea și XVII-lea încoace. Patriarhii Teofan și Paisie au venit de mai multe ori în Țara Moldovei, la Iași, după ajutoare, care le-au fost generos și cu folos acordate.

Urmând exemplul predecesorilor săi, ieroschimonahului Chiriac de la mănăstirea Secu, în luna mai 1840, pleacă să se închine la Locurile Sfinte. În timpul drumului el a vizitat insulele Lemnos, Rodos și Chios, apoi Beirutul, Sidonul și Jaffa, Ierusalimul, Bethleemul, Nazaretul și Tiberiada. Peste câțiva ani el își scrie amintirile despre această călătorie, care au circulat în mai multe copii prin mănăstirile moldovene. Probabil, una dintre acestea i-a servit drept sursă model ieromonahului Andronic Popovici întru materializarea noului manuscris. Originalul notițelor celor două manuscrise se păstrează în fondul bibliotecii mănăstirii Noul Neamț.

Activitatea cărturărească nu s-a limitat doar la acestea, el traduce mai multe lucrări din limba rusă, printre care și lucrarea ierarhului rus Dimitrii Rostovschii „*Cercetarea*”, dedicată examinării schismei, pe care, părintele Andronic Popovici a dăruit-o în anul 1855 și schitului Acoperământul Maicii Domnului.

De asemenea, la mănăstirea Secu ieromonahului Andronic Popovici trudește asupra a două din cele patru volume ale „*Istoriei bisericești și politicești de la nașterea Domnului până în 1858*” (cronograf), vol. II – 1850³², vol. III – 1851³³. Celelalte două volume, ulterioare, au fost scrise la mănăstirea Neamț, volumul întâi finalizat în anul 1853, iar al patrulea în 1858. Continuarea și finalizarea lucrului la cele două volume, la mănăstirea Neamț, probabil poate fi explicată prin faptul că sursele documentare care se aflau aici permiteau realizarea acestei lucrări de mari dimensiuni. Mai târziu, cele patru volume în manuscris „*Istoriei bisericești și politicești de la nașterea Domnului până în 1858*” (cronograf), de asemenea, au fost dăruite schitului Acoperământul Maicii Domnului.

Lucrarea semnată de părintele Andronic Popovici depășește o mie de pagini, fiind în cea mai mare parte o realizare compilativă. În linii mari, aceasta reprezintă începutul cercetărilor ieromonahului Andronic în domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe și în special celei din Principatele Române. Totodată, autorul acordă a atenție deosebită istoriei mănăstirilor din spațiu românesc, de care era legat prin destin. Volumul II acoperă perioada dintre anii 301-1000, conținând 360 de file. Nu este exclus ca scrierea respectivă să fi fost elaborată de către părintele Andronic sub îndrumarea directă a duhovnicului său, Chiriac. Volumul III ale

---

³² Arhim. Andronic Popovici, *Istoriile bisericești și politicești de la începutul anilor 301 și până la sfârșitul a una mie de ani de la Nașterea D(o)mnului*, în Biblioteca Academiei Române, mss. rom., nr. 1239.

³³ Idem, *Istoriile bisericești și politicești din anii de la H(risto)s*, în Biblioteca Academiei Române, mss. Rom., nr. 1240.

„Istoriilor bisericești și politicești” se axează pe evenimentele din perioada anilor 1001-1700 și conține 343 file.

La 15 mai 1853 Andronic a fost hirotonit duhovnic în biserica Mitropoliei din Iași, de episcopul Nectarie Sotiriopoleos, vicarul Mitropoliei.

Suferind de o boală cumplită în piept și gât, a dorit nespus să plece la Constantinopol pentru a se închina izvorului Maicii Domnului, ce se numește „Balucie”, călătorie ce a săvârșit-o în lunile iunie-august 1851³⁴. Data exactă a plecării sale nu ne este cunoscută dar, după vreo câteva zile șezute prin Constantinopol, la 11 iunie 1851 se afla în soborniceasca biserică a Patriarhiei. Avusese în gând să rămână mai multă vreme în Constantinopol ca să vadă bine „pre toate sfințeniile cele ce încă se mai păstrează printr-însu”³⁵. Însă, văzând că otomanii se pregătesc de război împotriva Rusiei, a hotărât să se întoarcă în țară, unde a ajuns la 1 august. Printre alte lucruri cumpărate de el din capitala Imperiului Otoman merită atenția o Evanghelie destul de voluminoasă, în limba greacă, îmbrăcată în argint aurit. Probabil, la venirea în Basarabia, părintele Andronic a luat-o cu sine printre lucrurile personale, pentru că astăzi se află în Muzeul Mănăstirii Noul Neamț.

În scurt timp, la 16 august 1851, s-a mutat către Domnul starețul Benedict „carele era cel mai de pe urmă dintre ucenicii preafericitului părintelui nostru stareț Paisie Velicicovski, dintre aceea pe care i-am aflat încă între cei vii la intrarea noastră din început în Mănăstirea Neamțului și – după ieșirea din stareție – să liniștise acolo, în Mănăstirea Secu”³⁶.

După înmormântarea acestuia, văzând ostilitatea egumenului Teodosie al Secului, s-a adresat starețului Neonil anunțându-i sosirea sa de la Constantinopol, și – totodată – informându-l de necazurile sale. Acesta l-a rânduit „duhovnic la bolnița cea mare a bătrânilor și a tinerilor monahi celor foarte bolnavi și a orbilor, totodată rânduindu-mi și doamnă chilii alături cu Biserica Sf(ânt)ului Marelui Mucenic Ioan, și ucenic pe un monah tânăr, anume Vasilisc...”³⁷. Odată cu numirea sa ca duhovnic la mănăstirea Neamț, se începe deja un alt capitol al vieții părintelui Andronic, în care se implică activ, sau cel puțin asistă, la marile transformări și tulburări din lavra Neamțului, legate în special de acțiunile Guvernului care începuse faimoasa reformă a secularizării averilor mănăstirești.

Prin urmare, perioada de viețuire la Mănăstirea Secu a părintelui Andronic Popovici se caracterizează prin supunerea la un șir de ascultări după bunăvoința părinților, cea ce i-a permis să se ridice pe o nouă treaptă în plan spiritual. Experiența acumulată și dragostea de

³⁴ Idem, *Oareși care aduceri ...*, f. 23 r.

³⁵ *Ibidem*, f. 23.

³⁶ *Ibidem*, f. 23 v.

³⁷ *Ibidem*.

Dumnezeu au generat o fructuoasă activitate cărturărească a părintelui, materializată prin mai multe lucrări trudite în acest important centru ecleziastic al lumii ortodoxe.

Totodată, remarcăm că primele scrieri ale părintelui Andronic, ce au fost trudite la Mănăstirea Secu, nu sunt lucrări originale ci transcrieri din alte manuscrise sau tipărituri. Probabil, ele inițial au fost concepute doar pentru uzul personal, fie pentru a-și înlesni învățarea cântărilor bisericesti, fie pentru rânduiala zilnică de rugăciune la chilie sau diferite învățături duhovnicești.

Pe lângă activitatea cărturărească, harnicul ieromonah, în timpul aflării la Mănăstirea Secu, a depus un efort substanțial în vederea întemeierii unei noi biblioteci, cu o încăpere specială, deoarece, așa cum s-a mai arătat, toate cărțile mănăstirii ce se păstrau într-un loc neprotejat anterior, au ars în totalitate în incendiul de la 1844. Acest fapt denotă silința și truda părintelui Andronic Popovici în vederea îmbogățirii și păstrării fondului de carte de la Mănăstirea Secu, atât pentru comunitatea monahală de atunci cât și pentru urmașii membrilor acesteia.

În concluzie, putem susține că ieromonahul Andronic Popovici a desfășurat o activitate fructuoasă în perioada viețuirii sale la Mănăstirea Secu. Această activitate s-a desfășurat în mai multe direcții: perfecționarea spirituală, activitate cultural-științifică, orânduirea și sporirea fondului de carte al mănăstirii.

Însemnări de pe cartea veche din Muzeul Eparhial din Huși (1743-1951)

Costin Clit

Importanța însemnărilor de pe cărți a fost evidențiată recent de autorii unui *valoros corpus* ce cuprinde patru volume. „*Vechile însemnări de pe cărți, manuscrise și tipărite, reprezintă un izvor de importanță covârșitoare pentru istoria culturii și cea politică, economică și socială, relevând aspecte esențiale pentru cunoașterea istoriei românești până la mijlocul secolului al XIX-lea. Ele oferă informații cu privire la viața culturală, stăpânirea funciară, producția agricolă, categorii sociale, dări, monedă, prețuri, circulație monetară, metrologie istorică, politica economică a unor domni, meșteșugari, organizarea muncii, căi de comunicație, mijloace de transport etc*”¹.

Continuăm valorizarea însemnărilor inedite pe care am reușit să le transcriem din cărțile vechi aflate în custodia Muzeului Eparhial din Huși², în timpul și cu sprijinul lui Nicodim Arsenie, starețul mănăstirii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși³. Am inclus și unele însemnări publicate în „Anuarul Eparhiei Hușilor pe anul 1938”, Huși, Tipografia și librăria George Cerceș, 1938, precum și conținutul a două Sfinte Antimise aflate în custodia Muzeului Eparhial din Huși. Însemnările surprind informații diverse, unele de o importanță deosebită în deslușirea trecutului bisericilor, schiturilor și mănăstirilor din Eparhia Hușului, a circulației cărților bisericești sau de natură genealogică, și de ce nu a blestemelor.

1743 (7251) ianuarie 30

Să știe că această sfântă carti *Pendicostar*, carti au cumpărat preutul (...) ¹ Neculaiu ot Sc(â)ntei(a) 13 lei pol bani gata, a molitv(e)i sali drepti bani, să fie pomană ficiorilor și nepoți și strănepoți, iară cine ar fura-o și cini ar vinde să fie afurisit treclit, proclit, anaftima,

¹ *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, Un corpus editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, volumul I (1429-1750), Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. V.

² A se vedea și Olimpia Mitric, *Fondul de carte veche bisericească de la Complexul Muzeistic Huși (Prezentare generală)*, în „Cronica Episcopiei Romanului și Hușilor”, III, 1991, p. 215-221.

³ Costin Clit, *Însemnări de pe cărți* (I), în „Prutul” Revistă de cultură, Huși, Serie nouă, Anul IV (XIII), nr. 1 (53) / 2014, p.55-111; *Însemnări de pe cărți* (II), în „Prutul”, Anul IV (XIII), nr. 2 (54) / 2014, p. 81-95; *Însemnări de pe cărți* (III), în „Prutul”, Anul V (XIV), nr. 1 (55) / 2015, p. 107-134; *Însemnări de pe cărți* (IV), în „Prutul”, Anul V (XIV), nr. 2 (56) / 2015, p. 153-177; *Însemnări de pe cărți* (V), în „Prutul”, Anul VI (XV), nr. 1 (57) / 2016, p. 175-197; Costin Clit, *Însemnări de pe carte veche (1691-1900)*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXXV, 2014, p. 86-156.

burduh dracului, negru ca Iuda, să-l love(a)scă cutremurul lui Cain și bubeli lui Gheiză, vinovat iadului, deosăbit de ficiori(i) mei, să rămâi a lor pomană veș(ni)că și (...). **БѢ АЕ(А)Т(О) *ЗСНА <7251> рЕНАР(іЕ) Ѡ <30>**. _____

¹. Rupt.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 6-27; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial din Huși (III 223).

<1753>

Iarăș cu părințasca dragoste ne închinăm dumn(eatale) / Și întru blagoslovenie trimitem dumn(eatale) dar de la noi un *Penticostar*, care acmu cu agiutoriu lui Dumnezău au (i)eșit dintru a noastră tipografie, poftim pe dumn(eata) fiule cu dragoste să priimești. / Iacov mitropolit.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, coperta 2; proveniența: parohia Unțești; Muzeul Eparhial din Huși (III 234); Altă însemnare, nedată: „Acestu *Pindicostariu* l-au dăruit sfinții(a) sa părintile mitropolitu(l) țării Moaldavii și l-au dăruit dum(nealui) Știhan Roset, vist(iernic)”, coperta 3, grafie chirilică.

1753 (7261) martie 16

Această sfântă carte *Penticostar* am cumpărat eu Gligoraș Cozma și am dat la bis(e)rica no(a)stră la Rădeni să fie pomană mie și soțului meu Marii și copiilor noștri, și cini s-ar ispiti să o fure sau să o e făr(ă) vo(i)e no(a)stră sau a copiilor noștri, să fie blăstămat de Dumnezău și de Maica Pricista și să fie pârâș Sfântul Mihailă i Gavril, și am cumpărat această carte în zilele lui Costantin, snă Mihaiu Cehan Racoviț(ă) vo(i)evod la **АЕ(А)Т(О) *ЗСНА <7251> МАРТ(іЕ) Ѡ <16>**. <ss> G(l)ig(o)raș Cozma.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753 ; p. 50-55v.; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial din Huși (III 241).

1757 (7265) martie <f. z>

Acestu *Pindicostariu* l-am cumpărat eu preutul Nicodim¹ și l-am dat sfintii biserici la Gârcini unde să prăznu(i)ește Sfântul (I)erarhu Neculaiu, grabnicul agiutătoriu, iar cine l-ar vinde sau cine l-ar fura, acela om să fie ne(iertat)¹ (de)² Domnul Hristos și de Maica Precistă și de cei doisprăzece Apostoli și d(e) treisutioptsprăzeci oteți di la Nichie și să-i fie traiul cu

trekletul Ariei și cu Iuda vânzătorul în veci. / Ermonah Nicodim ot Gărcin(i), strănepot lui Vrabie, postelnic. / Și l-am cumpărat în prețu șesi lei pol. / (Бє) лє(а)т(о) $\overline{\text{хзѣѣ}}$ <7265 / 1757> **МАРТ(ІЄ)**.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 71-78v.; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial din Huși (III 227).

¹. A se vedea și însemnarea ieromonahului Nicodim Hudici din 1762 de pe un *Penticostarion*, 1753, în † Veniamin, *Schitul Mălinești (Vaslui)*, în „Buletinul Episcopiei Hușilor”, An X, nr. 2, februarie 1934, p. 10; Costin Clit, *Schiturile Porcăreț și Mălinești*, „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXXI, vol. I, 2010, p. 141 (și Extras, p. 9).

^{2,3}. Lipsă pagină.

1761 (7271) septembrie 1

Să-s(e) știe de când am fost eu dascal la Socola înbla **вє** л(ѣ)т(о) $\overline{\text{хзѣа}}$ <7271 / 1761> **сѣп(тємврїє) ѿ** <30>. Ioniț(ă), l(o)g(o)f(ă)t.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, fără pagină de gardă și p. 1-2, p. 185; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 238).

1761-1762 (7270) <f. l. z.>

Să-s(e) știe de când am fost, adic(ă) eu Moisa, dascal la beserica la Socola ș(i) înbla **(вѣ) лѣт(о) $\overline{\text{хзѣ}}$** <7270 / 1761-1762> / <ss> Moisë.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, fără pagină de gardă și p. 1-2, p. 185; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 238).

<a doua jumătate sec. XVIII-prima jumătate sec. XIX>

(...)¹ esti dre(a)ptă a pereutului Zahari(a) ot Sc(hi)openi și cini ar în(s)triina-o di(n) mâna copiilor sfinții s(a)le, să f(ie) blăstămaț(i) di Domnu(l) nostru Iisus Hr(is)tos și di Preacurata sa Maica și di sfinți(i) părinți cei di la Nichie și di Sfinți(i) Apostoli făr(ă) dicât, ca-s(ă) sluj(e)ască la sfânta bis(e)rică în Sc(hi)openi și nimi să nu a(i)bă ai prăpi di la mâna l(...)²și. Aș(i)ș)dire și cini s-a scula să o dipărtezi di la mâna lor sau di la bis(e)ric(ă) să fi(e)

blăstămaț(i) di Domnul, e(a)r feciori(i) mei să nu fi(e) opriț(i) a u lua di(n) bis(e)ric(ă) și ei să a(i)b(ă) a mă pomini în vieța lor. Aș(ij)dire și ce(n)i vor ceti di pi dânsa. Eu preut Zaharie.

Pe un *Penticostarion*, fără pagina de gardă, începe cu p. 4, p. 4-20; fără proveniență (probabil parohia Șchiopeni, azi Văleni); Muzeul Eparhial din Huși (III 224).

---

¹. lipsă pagini.

². Rupt.

1773 (7281) august 15

Această sfântă *Ofătoih*¹ l-am cumpăratu eu Petcu Sirbu și ficiorul meu Giur(ge)² în 11 lei, pentru sufletul meu și al casii și cupiilor³ mei și am dat-o la sfânta bisiric(ă) în Bogdăniști undi să priznuești Sf(e)tii Niculaiu ca să slujască cu dânsa și când or vre(a) să (i)es să fiu neoprit, iar cești săr ispiti să o furi să fii blăstamaț(i) de Domnul nostru IS HS și de 318 părinți di la Nichie și de toți sfinții, iar cini ar colacio să fii (i)ertatu și de noi și de D(u)mnezeu. La лє(а)т(о) *зспл <7281 / 1773> иѣн(іе), иѣл(іе), лєгѣс(т) іѣ <15> / Erei Niculaiu .

Pe un *Octoih*, fără pagina de gardă (începe cu p. 5), p. 146 v.-162; proveniența: parohia Fălciu I; Muzeul Eparhial din Huși (III 355).

---

¹. Conform textului.

². Rupt.

³. copiilor.

1774 <f. l. z.>

Aceasta s-au cumpărat de **ctitori ...2 lei**, anume Mihălachi, 6 lei; anume Eni Bosuioc, o rublă; anume Lionte o rublă; și Todirașc(u) 1 leu; Бє лє(а)т(о) *лѣпѣлѣ <1774>. Și cine l-a lua-o si fii supt blăstămul celor 3 suti și optsprăzici părinți.

Acestu *Pinticostarion* s-au cumpărat di titorii bisericii, anume Mihălachi Tătarul, 6 lei, și Ion Tiron, 2 lei, și Lionte Tiron, o rublă, și Eni Bosuiocu, o rublă. Și cini l-a lu(a)-o să fii suptu blăstămul celor trii sute și optsărăzece părinți.

Pe un *Penticostarion*, p. 35 v.-49 v.; 55 v-61; fără pagină de gardă, începe cu p. 2, proveniența: parohia Căzănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 209); Se pare că a aparținut și bisericii din Dolheni (a se vedea însemnarea din 23 aprilie 1893).

<după 1774-prima jumătate a sec. XIX>

Aice am însămnat condacu de luni la glas la una / iar marți la glas al doile(a) / iar m(i)ercuri și viniri la glas al triile(a) / iar joi la glas / iar de simbătă la glas al opta . (E)u¹ am arătat celor ce nu pre(a) știu orânduiala.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, ultima pagină; proveniența: parohia Oprișița; Muzeul Eparhial din Huși (III 359).

---

¹. Ros de carii.

1776 <f. l. z>

Ace(a)st(ă) cart(e) ce să numește *Penticostar* iasti cumpărat de mine de la popa Mihaiu din Iaș(i) și oricine l-ar fura să fie supt blăstăm, și domnu era Ghica, iar mitropolit Gavriil, și înbla вє лє(л)т(ѡ) $\text{*}\widehat{\text{лψξε}}$ ¹ <1763>. În care am pus și iscălitura mea, Ioan log(o)f(ă)ț mit(ropolie), iar de la anul $\text{*}\widehat{\text{лψѡ}}$ <1776> m-am învrednicit darului preoții și-am iscălit, Ioan, proin protopop.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 31v.-41; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial din Huși (III 223).

---

¹.Cifra unităților modificată din 3 în 5.

1783 (7291) aprilie 3

Această carte anumi *Penticostar*, s-au dat la biserica din Crăsnășani unde să prăznu(i)ești hramul S(fe)te Nicolai și carte(a) s-au dat să fie a bisericii. В(ъ) лє(л)т(ѡ) $\text{*}\widehat{\text{зсчл}}$ <7291> лприл(іє) $\widehat{\text{г}}$ <3>. / Enohentii Episcop Huș(ului).

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753; proveniența: parohia Crăsnășeni; Muzeul Eparhial din Huși (III 244).

---

¹.Tăiat la legat; La acea data episcopal Inochentie era decedat.

<după 1783-prima jumătate a sec. XIX>

Iordachi Ghiordul / și văzi(n)dul iscălit am silit și eu Lupul fiul său.

Sfântă carti *Penticostarion* este dum(nea)lui (p. 217 v.).

Pe un *Penticostar*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1783, p. 216 v., grafie chirilică; proveniența: parohia Curteni; Muzeul Eparhial din Huși (III 226); Altă însemnare: „Pară Nicușor, sat Curteni, com(una) Oltenești, jud(ețul Vaslui)”, după 1968, grafie latină, coperta 3.

<după 1785-prima jumătate a sec. XIX>

Să să știi că această carte s-au cumpărat / aceas(tă) carte *Pinticostar* la schitul Armășoae și bani s-au 11 lei cumpărătoare cărții, și acești bani i-au dat:

Lei	Părale	
1	8	Diaconul Ichim o(t) Toporăștii.
1	-	Alisandru Buhle.
-	60	Vasili (...)
-	30	Toader Oatul.
-	30	Gheorghe Șarban.
-	6	Tănas(e) Leahul
-	10	Ermonah Tarasie.
-	10	Ermonah Misail – monahia Serafima.

Această sfântă carte să să știe că au făcută iermonah Tărasie cu milostenie, însă cumpărătura îi este unsprăzăci lei, cari făcând cu milostenie șesă lei și jumătate, iar patru lei și jumătate i-au dat sfinție sa și am lăsat-o pomană sfântului schit Armăș(oaia) ca să fiu pomenit la sfântul jărtăvnic, și eu și părinții mei și cei ce au dat denpreună au (...).

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, prima pagină albă; proveniența: parohia Armășoia; Muzeul Eparhial din Huși (III 276).

1785 ianuarie 20

(...) din București, și nimeni amestec nu ari la cumpărătura lui, făr(ă) numai un mocan, anumi Dumitru Malacul Purfila m-ău ajutat cu trei lei ca să-l pomenescu la sfântul jărtfelnic la $\text{лѢ(Л)Т(Ѧ) / * \text{л} \psi \text{п} \text{Ѣ} <1785>, \text{ГЕНАР(ІЕ)} \hat{\text{K}} <20>$

Pe un *Penticostarion*, București, 1783, fără pagină de gardă și p. 1-5, p. 6-9; proveniența: parohia Rânzești; Muzeul Eparhial din Huși (III 219).

---

¹. Lipsă primele 5 pagini.

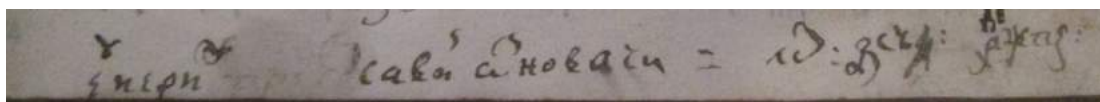
1786 <f. l. z>

Să-s(e) știi că acest *Penticostar* de la biserica Corlăteștii fiind că era stricat și deslegat, l-am dat eu la popa Mihaiu ot mitropolii și l-au tocmit și i-am dat 20 parale. / <ss> Dumitrachi Jora, post(elnic).

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 245).

1786 <f. l. z>

(...)¹ Băhnar, Văsili Bălan, Ifrim Rotar, (...) ², Arteni, Pavăl (...) ³, Toma Timofti, Ion Muntean, Toader Cioban, Proca sin Bahnar, (...) ⁴, Ion, sin Gligori Butnar, (...) ⁵, Pavăl Pivnicer, (...) ⁶, Pintelei Hoțoțău, (...) ⁷, Ion Butnar, Dănăilă Hondru, Toader, sân lui (...) ⁸, Costandin Blanar, Nistor Sinița, (...) ⁹, Toadr Carp, Ioniț(ă), brat, Toma Rusului, (...) ¹⁰, au dat-o (...) ¹¹ Novacii (...) ¹², hramul Sfinților Vo(i)evoz(i) Mihail (...) ¹³, pomană pentru sufletili sale, iar cine ar voi să o muti di acolo făr(ă) știre(a) preutului și făr(ă) acestor creștini cari s-au iscălit aice, să fie ne(i)ertat de noi și de D(u)mnezeu și de toț(i) sfinții, de cei fiișticarili creștin având puteri și dându-i mâna să o răscumperi și cu voi(a) lor să o ei (...) ¹⁴ aceasta am scris eu ierei (preot) Savin ot Novaci. $\text{Въ лѢ(Л)Т(Ѧ) * \text{зсчд} <7294> * \text{л} \psi \text{пс} <1786>$.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, fără început, București, 1774, p. 8-35; proveniența: parohia Oprișița; Muzeul Eparhial din Huși (III 359).

---

¹⁻¹⁴. Tăiat la legat

1786 (7294) mai 4

Acestu sfântu *P(enticostarion)*¹ (...) / Ion, 8 lei, adică opt lei / (...)² s-au dat (...)³ pentru (...) legat / și pe dănsul al pomini în viața (...) și tot niamul / eu i(e)rodiiakon am scris cu zisa lui Ion Munti(a)n(u) / **БѢ ЛЕ(Л)Т(О) ЗСЧД <7294> МАИ А <4>**, în domnia preluminatului domnu Ion Alecsandru Mavrocordat, Zamfira do(a)mna și iapiscop⁴ Iacobu ot Huș(i).

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 1v.-14v.; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

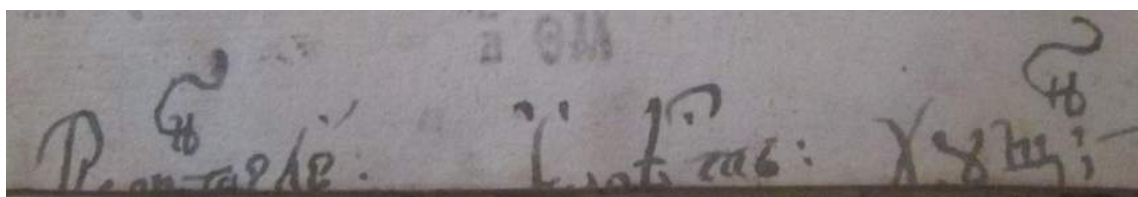
---

^{1,2,3}. Rupt.

⁴. episcop.

1786 (7294) iulie 8

(Să s(e) știi)¹ de când au răposat (pări)²ntele (...) Hușan în zilele mării sale Alixandru Mavrocordat **ЗСЧД / 7294 / <1786> ИСА(ІЕ) И <8>**. <ss> Ghenadie Caz(i)mir

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, fără început (începe cu p. 10), București, 1774, p. 193 v.-197; proveniența: parohia Gologofta; Muzeul Eparhial din Huși (III 357).

---

^{1,2}. Tăiat la legat.

1786 (7295) <septembrie>

Să se știi că acest *Penticostariu* s-au cumpărat di Antohi Ciure cu agiutoriu lui Dumnezeu și prin milostenii / zece par(ale) au dat cap(itanul) Avram. / **(БѢ) Л(Ѣ)Т(О) ЗСЧЕ <7295> / АΨΗΣ <1786> (...)**¹.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753; p. 28v.-30; fără proveniență; Muzeul Eparhial din Huși (III 241); Altă însemnare: „Această Sfântă și pre Dumnezăe(a)scă carte, anumi

Penticostari, esti a dumisali părintelui Mihălache pentru cari mila Dumnezeu ca să-i fii dumisale pomană”, p. 224, grafie chirilică.

---

¹. Rupt.

1787 (7295) ianuarie 12

S-au născut fiul nostru Vasili în zilili pre (...) ¹lui de H(risto)s, D(o)mnul nostru, Alixandru Ion (Mavrocordat) ² (m) ³ării sali în Iaș(i) și s-au născut în postul Naștirii lui H(risto)s în zioa (Sfântului) Spiridon. La **вє лє(а)т(о) зсчє <7295> генар(тїє) ѿв <12>**

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 214v. ; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

---

^{1, 2, 3}. Rupt.

1788 mai 25

Să se știe de când au p(i)erit soarile în anul 1788, m(i)ercuri, înainte Ispasului, într-amiazăzi, și armie nemțască era tot în târgul Eșii. / Antiohi Ciure / ***лѡѡни <1788>, маю кѣ <25>**.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753; p. 45v.; fără proveniență; Muzeul Eparhial din Huși (III 241).

1790 (7298) martie 2

Să știe de cându s-au cutremurat pământul tare mai ca și cel mare și era la două ceasuri din no(a)pte, umbla veletul pe această slovă ***зсчи <7298 / 1790> мар(тїє) кс¹ <26>** zile. / Slova anului **ѿ**.

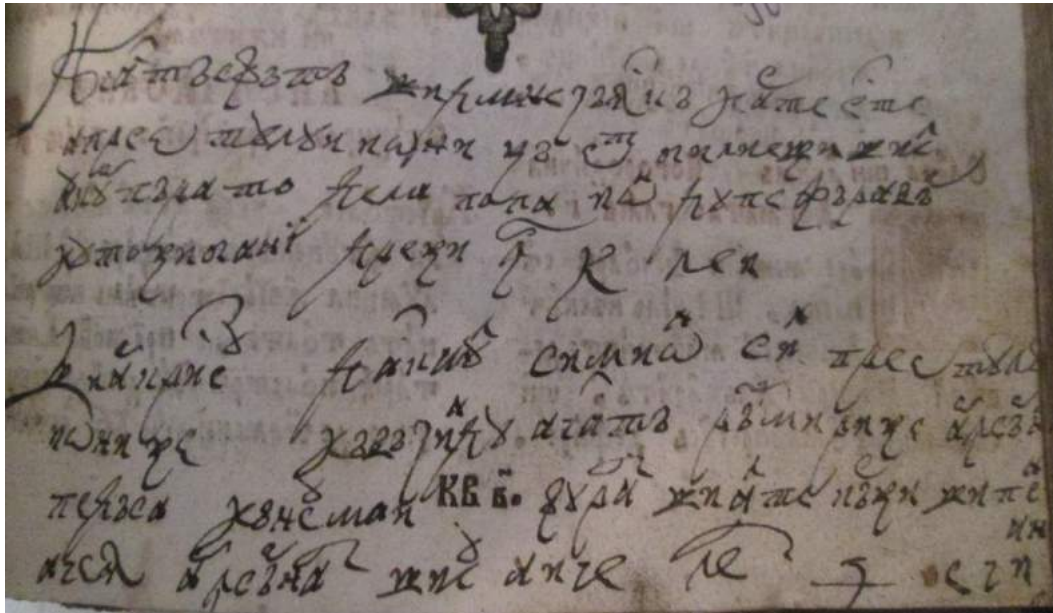
Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, p. 182 v; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 358).

---

¹. Tăiat la legat.

1790 ap(rilie) <f. z.>

Această sfă(n)tă și d(umnezăiască) carte este a preotului Ioniță ot Biliești și el au cumpărat-o de la popa Ion dupe Jăravăț cu toți banii drepti în 20 lei și a(m) scris eu dascalul Simion sin preotulu(i) Ionițe, că văzindu această răzmirițe am însămn(at) pe dă(n)sa, că ne-(a)u mai furat și alte cărți și pen(tru) am însămnat și eu aice. ЛѢТ *ЗСЧИ <7298 / 1790> ап(риліе).

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, p. 90; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 358).

1790 mai 5

(...)¹ l-am cumpăraat² eu preotul Tooma³ din Olănēști și am daat⁴ pe dānsul 15 lei, adică cinsprézeci lei, iară întâmplāndu-să să-l furi oricarile să fii suupt⁵ blāstām(ul) Maaicii⁶ Precisti(i), să nu-i fii Dumnezeu cu milă la zio(a) judecăți(i), nici lui, nici ficiooriloor⁷ lui. / *АУЧ <1790>, МАЮ ѿ <5>

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, p. 3-18; proveniența: parohia Portari; Muzeul Eparhial din Huși (III 205).

¹. Rupt.

^{2, 3, 4, 5, 6, 7}. Conform textului.

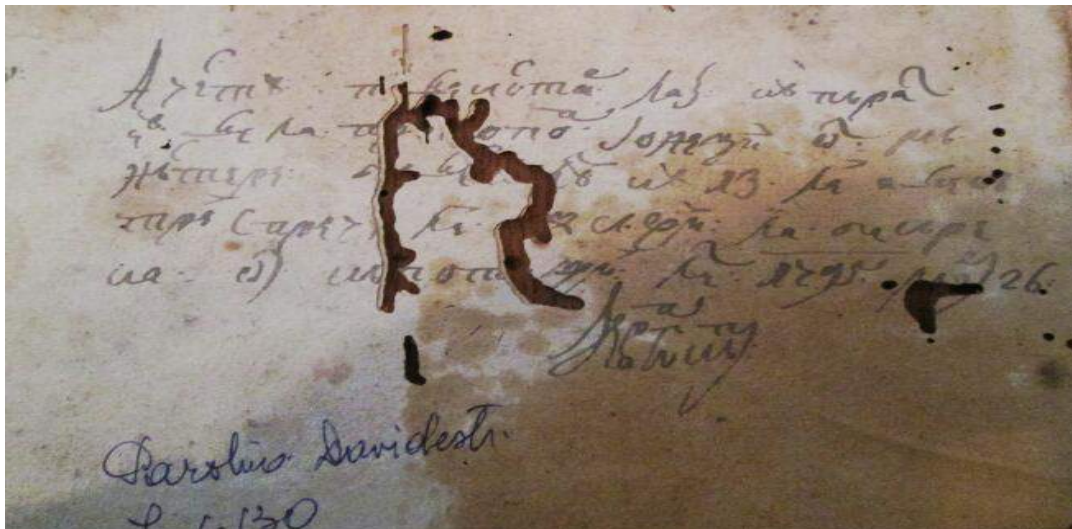
1794 aprilie 13

Acest svântu *Penticostariu* și dumnezăiască carte esti a svintii bisărici din Dialul Mari, țin(u)t(ul) T(u)t(o)v(a), unde să cinstești și să prăznuști hramul purtătorului de biruință Mucenicul Gheorghie. / 1794 apr(ilie) 13 / <ss> I(oan) C(odreanu).

Pe un *Penticostarion*, fără pagină de gardă (începe cu p. 4), Iași, 1753, p. 20-29; fără proveniență (a aparținut bisericii din Dealul Mare); Muzeul Eparhial din Huși (III 292); La p. 28 v., însemnarea: „Pre cinstit dumniata părint(e) Gligoraș alta n-am cătră dum(nea)t(a)”, grafie chirilică.

1795 martie 25

Acestu *P(en)dicostar* l-am cumpărat eu de la pr(ot)opop Ioneții ot mănăstire(a) B(o)¹d(e)s(cu)²lui cu 13 lei, adecă treispre(ze)ce lei, și să fii la bisărica ot Căpoteștii. (Бѣ) λϵ(λ)τ(Ϡ) 1795 mart(ie) 26. / <ss> Carp G(...) căp(i)t(an).

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, coperta 2; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial din Huși (III 223).

---

¹. Ros de carii.

1795 martie 25

Ace(a)stă carte ce să cheamă *Pendecostar* am cumpărat eu carele mai jos m-am și iscălit de la preut Ioneții de la mănăstire(a) Bo(de)scului ce au fostu și protopop cu 13 lei,

adică treisprez(ce) lei, și am dat-o la sfînta bisărecă ot Căpotești, deci să fii înspre po(me)nire.
/ <ss> Carp G(...) căp(i)t(an). / 1795 mart(ie) 26.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 27v.; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial din Huși (III 223).

1797 <f. l. z>

Ace(a)stă carte ci să numești pe nume *Pint(i)costar* este a dumisale cuconului Iordache Mic(l)e, vel med(elnicer). / La лє(λ)т(σ)/ *λψϗз <1797>.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 224v.; proveniența: parohia Unțești; Muzeul Eparhial din Huși (III 234).

1797 iunie 30

Să să știe de când au răposat părintele Dimitrie, p(r)otopopul din Iași, întru această duminică, fiind slova Pashalii **Н**, în luna lui mai **КД** <24>, seara pe la **ѿ** <9> ceasuri de zi și în urma sfinții sale au murit și fiică sa Tasiie, fiind fată mare, de ciumă până în **М** <40> de zile, și până a **Е** <5> zi au murit și preuteasa Soltana, tot de ciumă, care s-au și îngropat la schitul lui Tărăță, iar pe fiica sa la vie lor, iar pe sfinție sa la Tăierea Sfântului Ioan **прїидитечю**, slova Pashaliei (**Н**), iar veleatul umbra 1797 mai, **КД** <24>, și fiică sa și pre(u)teasa în luna lui iunie **КЕ** <25> și **Л** <30>, și dinpreună pre toți d(...)¹ra sintei a zice

(...)²u său să-i (i)erte și să-i miluiască în sinurile lui Avraam să odihnească. Și am scris eu Neculai das(călul), ca să să pomenească acel stăpân al meu

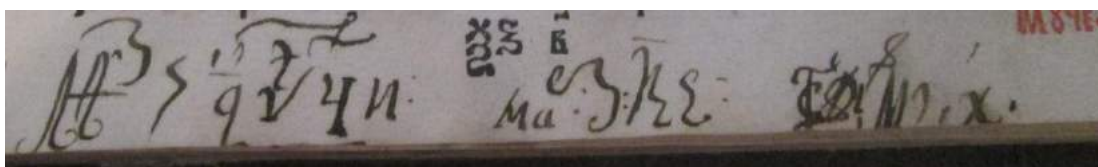
Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 185v.-194; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial din Huși (III 223).

^{1,2}. Rupt.

1798 martie 25

† Să-s(e) știi de când m-am călugărit eu Ghenadii, și m-au călugărit sfinție sa părinte(le) Io(a)saf, arhimandrit din sfânta mănăstiré Floreștii, fiind sfinție sa egumen și m-au călugărit în sfânta și marea Joi, la carile s-au întâmplat și Blagovișteniile în sfânta și mare Joi.

ЛѢТ(Ѹ) *АУЧИ <1798> МАРТ(ІЕ) КЕ <25> . <ss> Ghenadi monah.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, fără început (începe cu p. 10), București, 1774, p. 256 v.-262; proveniența: parohia Gologofta; Muzeul Eparhial din Huși (III 357); Altă însemnare: „Cântăreț la strana dreaptă / G. Gugleș”, p. 272 v., grafie latină.

1800 octombrie 14

Luna lui octomvri(e) 14. Umbla БѢ ЛЕ(Δ)Т(Ѹ) 1800.

Să să știi di cându s-au cutremurat pământul tari di au crăpat și au (i)eșit năsâp, pi la alti locuri au (i)eșit și păcură și s-au fărâmat mănăstiri și dugheni în zilele preluminatului și preînălțatului domnu Alicsandru Costantin Moruz v(oievod).

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, p. 135; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 358).

<după 1800>

Aceast(ă) cart(e) s-au legat de mine Ștefan Airini.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, prima pagină albă; proveniența: parohia Todirești; Muzeul Eparhial din Huși (III 258).

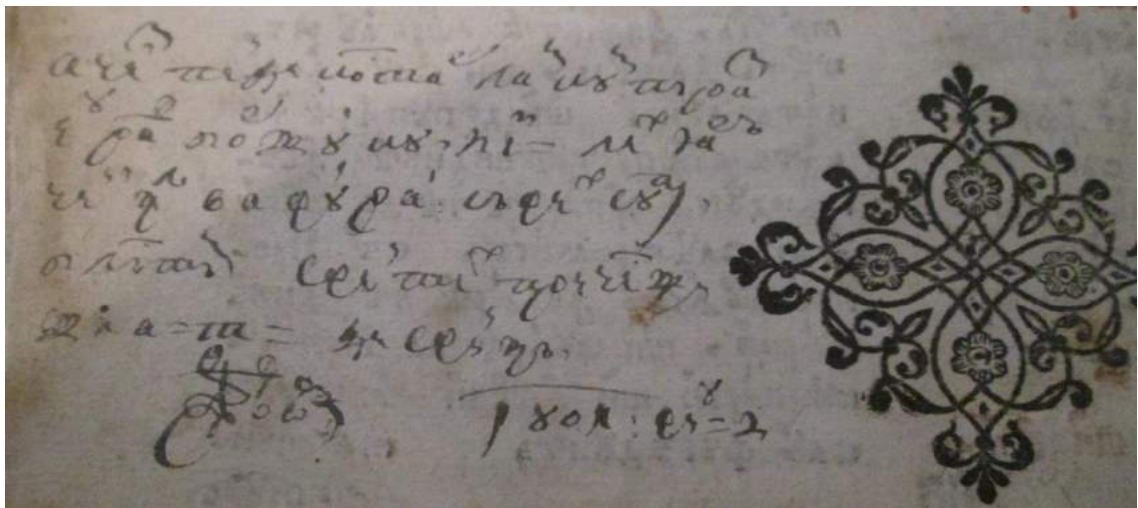
<prima jumătate a sec. XIX>

Valea Oanii.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, grafie chirilică; proveniența: parohia Coșești; Muzeul Eparhial din Huși (III 257).

1801 februarie 2

Acest *Penticostar* l-am cumpărat eu Rad(u) Borșu cu 18 lei, iară cini îl va fura să fii supt blăstăm(ul) Sfintei Precești și a 300 de sfinți. / <ss> Radu Borș / 1801 fiu(rar) 2.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, p. 220 v.; proveniența: parohia Todirești; Muzeul Eparhial din Huși (III 258).

1801 septembrie 9

Să să știi di cându s-au născut fiica me(a) Tarsița în zilele preluminatului și preînălțatului domnu Costantin Alicsandru Ipsălant voevod, umbla **ВЕ ЛѢТ(Ѧ) АWA <1801> СЪПТЕМЕР(ІЕ) <9>**. / Ierei Gligoraș.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, p. 46; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 358).

1801 septembrie 25

Simioan, duhov(nic) Sf(întul) Necolaiu g(os)pod. / 1801 săpt(embrie) 25.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, fără pagina de gardă, p.58; proveniența: parohia Dănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 256).

1803 martie 18

Să să știi de când s-au născut fiul meu Ghiorghi în zilili preluminatului și preînălțatului domnu Alicsandru Costantin Moruz voevod la **ВЪ ЛѢТ(Ѹ) *АВГ <1803> МАРТІ(Е) НІ <18>**. Ierei Gligoraș, sãn preotului Ionița ot Ghiliești.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, p. 227; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 358).

1804 ianuarie 17

Această iscălitură esti a me(a) a preotulu(i) ierei Gligoraș din satul Puțani, sãnu preotului Ionița (din) satul Ghilieștii, ținut(ul) Putni(i), și am fostu preot la sat(ul) Odae lui Manolache, ținut(ul) Covurluiului, ocolu(l) Prutului, și umbla velet 100804¹, 804, luna lui ghenar 17 / ierei Gligoraș ot Tămăona² / erei Gligoraș, Maria, prezvetire(ța), Tarsița, Ghe(o)rghi, și tot ne(a)mul lor.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, p. 378-423; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 358).

---

¹. Conform textului.

². Altă cerneală.

1808 iunie 22

La 1806 no(i)emvr(ie) 12 trecând o(a)ste(a) rusască Nistrul au vinit în Moldova, și fără di nici un războiu au luat din mǎnuli turcilor patru cetăți în Hotinu, Benderiul, Akkerman, ce-i zic și Cetate(a) Albă, și Chilie, fiind povățuitor oștilor rusăști Ivan Mehelson, carili murind în țara munteniască, au vinit în locul său cniazul Prazorovschii (...) ¹. <ss> Gheorghii Folcuz / 1808 iuni(e) 22.

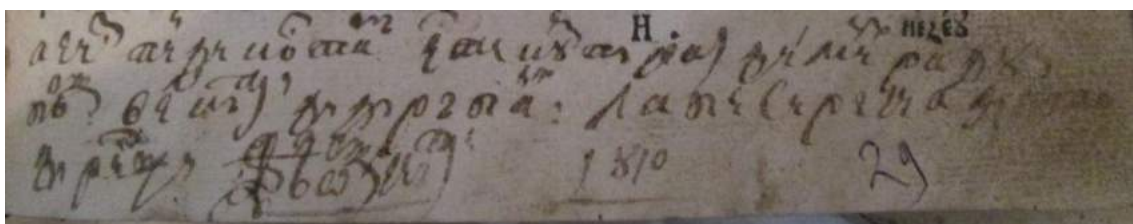
Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, fără pagină de gardă și p. 1-2, coperta 3; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 238).

---

¹. Urmează trei cuvinte în limba greacă.

1810 <f. l. z.>

Acest *Penticostariu* este cumpărat de meni Radu Borș, vel căp(i)t(an) di dărăbani, la biserica din Todirești. / <ss> Radu Borș, căp(i)t(an) / 1810.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, p. 29; proveniența: parohia Todirești; Muzeul Eparhial din Huși (III 258).

1814 iunie 17

De la Ioniță dascal cumpărat din Focșani Moldoveni. / 1814 iunie 17.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii; proveniența: parohia Cartierul Nou, Vaslui; Muzeul Eparhial din Huși (III 314).

<1814 iunie 17>

Această carti *Penticostar(ion)* iasti cumpărat di dumi(sale) sp(ătarul)¹ (...) ² și afierosită la sfânta bisărică ci să prăznuiești Sfântul Ieraș di la satul Grecii, s-ar întâmpla să o ioi sau să o fure de unde iasti afiarosită să fii blăstămatu di toți sfinții.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, p. 2-9; proveniența: parohia Cartierul Nou, Vaslui; Muzeul Eparhial din Huși (III 314).

---

^{1,2}. Deteriorat.

1816 iulie

Din cărțali vechi al(e) Susănil(o)r. / (1)816 iul(ie).

Pe un *Penticostarion*, 1743, p. 1v-2; proveniența: parohia Băcani, Vaslui; Muzeul Eparhial din Huși (III 218).

<1821>

La 1821, fevr(uarie) 22, fiind marți sara, au sosit în Iaș(i) Ipsilant i un Gheorghii Canta, fiul lui Mateiu Canta sau Delianu <și un ficior a lui Caragheorghii>¹, cu câț(i)va oameni ai lor / viind di pist(e) Prut / și în Iaș(i) fiind câț(i)va arnăuț(i) strânși la un Tuficuci baș Gheorghii, cu carii împreunându-s(e) toț(i) la un loc, în noapte(a) aceia strângându toț(i) turcii din Iaș(i) pi câț(i) i-au găsit neguț(i)tori și alții i-au și tăiat. Apoi păr(ă) la 27 fevr(uarie) s-au făcut mulți volintiri di arnăuț(i) din slugi bo(i)erești i neguțitori și alții, fiind duminica sânto(...)lui în postul mare, în cari zi din dimineaț(ă) toț(i) oștenii călări și pe jos s-au adunat la mănăstire(a) Trisfetitele, unde fiind mitropolit(ul) și alți arh(i)erei li s-au făcut molibin, de unde (i)eșind cii călări cu sabiile goale, s-au făcut două rânduri pe ulița mare, la vale p(r)in curte(a) domniască au coborât la Podul Roș trăgându-li și toate clopotile. Iar cei pedestri s-au dus la Tufecuci baș, de unde dându-să voie să ia cu hapca în silă, cât de pe uliță, însă cu plată / ferindu butcile / apoi a lor obrăznicie să întărisă păn(ă) și p(r)in grajdiurile bo(i)erilor intra, încât să închisăsi porțile ogrăzilor pi la bo(i)eri ca și în vreme(a) ciumii, cari întâmplare au fost pricina nepomenitii struncinări a țării cu prădăciuni în tot cuprins(ul) țării dispre oștile otomanicești.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, fără pagină de gardă și p. 1-2, coperta 2; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 238).

---

¹.Tăiat.

1832 aprilie 24

Această carte ce să numești *Tălc(uierea)*¹ *Evăngheli(ei)* esti cu(m)părată (...) ² bani drepti 35 lei și am afierosit-o Sfantul(ui) Mucenic Dimitrie spre a me(a) și a soțul(ui) meu și a tot niam(ul) nostru (...) pomenire, și cine a o înstreina din sfântă biserică să fii afurisit di Sfinți(i) Apostoli, și-(a)m dat sfin(...) spre a me(a) preutu(l) Ilie și tot ne(a)mul nostru. / 1832 april(ie) în 24 z(ile).

Pe o *Cazanie*, 1801, p. 1-4; proveniența: biserica Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial din Huși; Alte însemnări: „I(e)rodiacul Gh. Codreanu / 1874”; „Diaconul Gh. Codreanu / 1874, sept(embrie) 8”; „Ir. Radu”; „Tiron Dimiriu”; „Dimitrache Vasiliu” (p. 39);

^{1,2}. Rupt.

1833 mai 22

(I)zvodu di banii cii ci s-au dat toț(i) la le(ga)tul cărților a sfintii bisărici Mai Mari Voi(e)vozi. / 1833 maiu 22.

L(e)i	Părali	
-	6	Iani Pară
2	12	Ilii Parara
-	20	Vasili Vechiulal
-	10	Dumitrul Pară
2	12	To(a)deru Dudumanul
-	8	Măruța lui Neculai
-	7	Neculai Crăsti
-	10	Trofin Perjărul
1	-	Neculaiu Coiritorul
-	10	Griig(or)i Borse
-	10	Petri Prisăcarul
-	10	Năchita Moșneagul

Pe un *Penticostar*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1783, prima pagină albă; proveniența: parohia Curteni; Muzeul Eparhial din Huși (III 226).

<după 1834>

Acestu stânt¹ *Penticostar* este cumpărat de preotul Moisë Samoil și de lăcuitori(i) din satul Odae Bursucanului cu mila lui Dumnezeu și este dăruit la bisărica cu hramul Adormiri(i) Maicii Domnului.

Pe un *Penticostarion*, Tipografia Mănăstirii Neamțului, 1834, pagina de gardă și următoarele, grafie chirilică; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 335); Altă însemnare: „Gh. Oprea, episcop Odaia Bursucani”, grafie latină.

---

¹.sfânt.

1836 (7344) aprilie 28

Să să știi de când m-am născut eu preutul Vasile la vele(a)tul de la zidire(a) lumii 7295 în postul Nașterii lui Hris(tos), într-o sâmbătă, le decemvri(e) 12, în zioa di Sfântul Spiridon / iar de la Hris(tos) 1836¹ 1791². Iar acum de la Adam esti veleatul 7344, april(ie) 28.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, ultima pagină albă; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

---

¹. Tăiat.

².Altă cerneală și scris; a se vedea însemnarea din 12 ianuarie 1787.

1841 mai 16

Să să știi di când s-au însurat fiul nostru Dumitrachi la ve(lea)t 1841 mai 16.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, ultima pagină albă; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

1842 ianuarie 25

La anul 1842 ghenar(ie) s-au legat aceasta carte, anumi *Pendicostari*, cu cheltuiala robului lui Dumnezeu și ctitor bisericii cu hram(ul) Sfântului Ierarh Necolai. <ss> Dimitrachi Buznea.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1782; proveniența: parohia Țibăneștii Buhlii; Muzeul Eparhial din Huși (III 222).

1842 decembrie 2

Anul 1842 / Să să știi di când au răposat preutea(sa) Ileana a preutului Vasili sin Savin. / Luna de(cem)v(rie) 1, în zioa Sfântu(lui) Sp(i)ridon.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, prima pagină albă; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

1843 mai 13

Cercat-am condeiul de bun, condeiul este bun, dară mâna este ră. / 1843 mai 13 / Ioan sin preutu(l) Vasile.

Pe o *Cazanie*, 1801, coperta 3; proveniența: biserica Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial din Huși.

1853 martie 25

Aceast(ă) carte e(ste) a bisiricii sat(ului) Todirești. / 1853 mart(ie) 25.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, p. 16 v.; proveniența: parohia Todirești; Muzeul Eparhial din Huși (III 258).

1863 aprilie 14

Aice am însămnat să-s(e) știi de când s-au mutat din viață dascalu(l) Simion Bosăi, ci au slujit dascălie în bisărica din satu(l) Tătărăni la strana mare, la 1863 apr(ilie) 13 s-au mormântat. Am scris erii Costand(i)n / 1863 apr(ilie) 14.

Pe un *Penticostarion*, Râmnic, 1767, fără început, coperta 2; proveniența: parohia Tătărăni; Muzeul Eparhial din Huși (III 315), Altă însemnare: „Paroh, pr. Alexandrescu . 2 III 1967”.

1874 mai 13

Se se știe de cându m-am făcut preot subsemnatul în sâmbăta lui Lazăr și am slujit în ziua de Paști la 30 martie 1874.

Preutul Costache Ursice(s)cu.

Și am scris aicea dimineața în ziua de Duminica mare după ce ne-am citit Pravila privito(a)re preuții și aceasta am scrisspre aminitire și unde se poate mai bine păstra până la niștiinți ani, când din memoria omului se p(i)erdi fiind cu multe însărcinatu, precum cu greutățile acești(i) lumi și gânduri multe neștiindu pe care să apuce și se răcorește numai când

mori, dacă ai făcut fapte vrednice și atunci încă fiind întristat ca un (...) ¹, adică mergând la doctoru am venit neîndreptat pentru nepurtarea me(a) de grijă, am scris. / 1874 mai 13.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1783, pagina a doua albă; proveniența: parohia Curteni; Muzeul Eparhial din Huși (III 226).

---

¹.Șters.

1871 mai 17

Să se știe că am învățat și eu pe carte(a) asta numită *Chiriadromion*. / 1871 mai 17 / Ion Reșcanu.

Pe o *Cazanie*, 1801, la sfârșitu *Precuvântării*; proveniența: biserica Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial din Huși.

1879 iulie 19

Citind pe această carte și folosindu-mă las să fie pomenire ca suvenir al meu nume și pronume. / Ir. Radu / 1879 iulie 19 / absolvent din cl(asa) IV Seminar.

Pe o *Cazanie*, 1801, ultima pagină albă; proveniența: biserica Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial din Huși; Altă însemnare: „Preotul Dimitrie”.

1882 august 28

Acest *Mineiu* este din biblioteca arhiereului Narcis Crețulescu Botoșine(a)nu, cumpărat pentru trebuința pravilei casei sale. / 1882 aug(ust) 28 . Huși / <ss> † Narcis C. Botoșine(a)nu / În această lună august în 16 zile, Duminică, m-au hirotonisit arhiereu în catedrala Moldovei, Iași, în an 1881, aug(ust) 16, Mitropol(itul) Iosif Naniescu, Melhisedec, Episcop Romanului și Valerian, egumen Sf. Spiridon, împreună cu toți arhieriei sufragani ai Moldovei, zi frumoasă, public f(oarte) mult, cheltuieli mari și paradă duhovnicească, spre știință urmașilor mei. <ss> † N. C. Botoș(oneanu).

Pe *Mineiul lunii lui August*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1846, p. 1-10; proveniența: parohia Sfântul Nicolae din Huși; Muzeul Eparhial din Huși (IV 587).

1882 decembrie 24

Acestu *Mineiu* al luni decemv(r)ii este al bisericii din satul Rășăștii cu patronu(l) Sfin(ții) Împărați Constantin și Elena. / 1882 decembri(e) 24. / Scris de mine A. Trifan.

Eu care am cântat pe acest *Minei* scriu mai jos. Sava Butnariu.

Pe *Mineiul lunii lui decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1845, ultima pagină albă; proveniența: parohia Rășești; Muzeul Eparhial din Huși (IV 577); Alte însemnări: „Ca un(ul) ce am cântat pe acest *Minei* mă subscriu mai jos. / Mihăilescu Gh.”, pagina a doua albă.

1888 august 7

Să să știe ca la 7 august 1888 pe la ora 7 s-au cutremurat pământul tare, însă n-au ținut mult. Acest cutremur au fost pe timpul servitorilor mai jos notați: Iconomul Ioan Carp, Iconomul Neculai Dediu, Preotului Ioan Cosma și a cântăreților Teodor Cr(e)angă și Teodor Dragomir.

Pe *Mineiul lunii lui august*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1846, a doua pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 576).

1893 aprilie 23

În această carte am avut (...) a mă iscăli în ziua de Ispas, 6 maiu 1893, pe când venisem în comuna Dolheni și am făcut a mea rugăciune la mormântul iubitei mele mume Efrosina Ștefănescu, ce a încetat din viață în 23 april(ie), anul 1893. / V. Iancu.

Pe un *Penticostarion*, ultima pagină albă; fără pagină de gardă, începe cu p. 2, proveniența: parohia Căzănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 209).

1896 martie 21

Ca vântul trece / condeiul mi se strică / și-mi lasă în urmă a mea iscălitură ca semn spre memorie spre viitor./ Eu V. Șușdia / Vasile Șufilia cântăreț(i) / 1896 martie 21.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, prima pagină albă; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

1898 <f. l. z.>

Ca vântu(l) ce trece / Condiul mi se strică / Căci mâna putrezește / Și scriso(a)re(a) se citește / Spre memorie mă supscriu mai jos ca cantoru / V. Pamfile / 1898.

Pe *Mineiul lunii lui decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1845, ultima pagină; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial din Huși (IV 577).

1902 decembrie 16

Spre ținere de minte că în ziua de 16 decembrie s-au prădat biserica Sf(inții) Voievozi de niște făcători de rele necunoscuți. Anul 1912.

Pe *Mineiul lunii lui decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1845, coperta 2; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 578); Alte însemnări: „Ad-memoriam S. Creangă”, p. 1; „Spre eterna memorie Balaban Diacon”, p. 1; „Am sfârșit săptămâna astăzi, pentru care m-am subscris. / Balaban Diac(on)”, p. 65 v.

1903 mai 1

Botezatu Constantin, absolvent al Școalei de cântări. / 1903 mai 1.

Botezatu Constantin / mâna va putrezi, iar scrisoarea mea va rămânea spre amintirea mea. / 1903 mai 2 (p. 124 v).

Spre amintire, las al meu nume / (...) Grosu (p. 220 v).

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, la sfârșitul Prefetei; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși.

1905 <f. l. z.>

Spre amintire / 1905 / N. Busuioc, cântăreț Bis(ericii) Sf(ântul) Nicolae.

Pe *Mineiul lunii lui August*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1846, ultima pagină; proveniența: parohia Sfântul Nicolae din Huși; Muzeul Eparhial din Huși (IV 587).

1906 <f. l. z.>

Mihai Fordea, cântăreț la biserica Sf(ântul) Ilie, intrat la 1906.

Pe un *Penticostarion*, Rîmnic, 1767, fără început, coperta 2; proveniența: parohia Tătărași; Muzeul Eparhial din Huși (III 315).

1907 august 3

V. Atanasiu, psalt secund. / 1907 aug(ust) 3.

V. Atanasiu, psalt secund/ 31 august 907 (p. 152 v.).

Pe *Mineiul lunii lui August*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1846, p. 18; proveniența: parohia Sfântul Nicolae din Huși; Muzeul Eparhial din Huși (IV 587).

1909 decembrie 13

Vasile Calmuc, cl(asa) a IV-a cântăreți bisericești. Anul 1909 decembrie 13. / <ss> V. Calmuc.

Pe *Mineiul lunii lui decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1845, penultima pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 578).

1913 mai 28

M. Grecu, cantor. / 1913 mai 28.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 162; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial din Huși (III 223).

1914 august 26

Spre eternăa aducere aminte că am fost ajutor de paraclisier la această biserică mă iscălesc. / <ss> Costică Gr. Bâlhac.

Pe *Mineiul lunii lui august*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1846, coperta 2; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 576).

1919 noiembrie 8

Dascălu(l) Vasile Cojan / 1919 noiemb(rie) 8.

Pe un *Penticostarion*, Râmnic, 1767, fără început, coperta 2; proveniența: parohia Tătărăni; Muzeul Eparhial din Huși (III 315); Altă însemnare: „Acum că am citit pe această carte, cântăreț paroh(ia) Crețești / 1919 april(ie) 12 zile / cântăreț A. V. Cojan”.

1928 noiembrie 30

N. Costăchescu / VII / L(iceul) Codreanu, Bârlad. / 1928 noiembrie 30.

Pe *Mineiul lunii lui decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1845, penultima pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 578); Altă însemnare: „N. Costăchescu / VI Matematică / Liceul Codreanu / 1927 ”; „N. Costăchescu, paraclisier / cl(asa) III, liceul Codreanu, Bârlad / 1922 / Bârlad”, ultima pagină albă;

1929 iulie 7

Știut să fie că s-au cumpărat un rând de veșminte complet pentru slujbă, cu osteneala și sânguința părintelui Ieromonah Gurie Calmuc, sfătuind enoriașii ce cu dragoste au contribuit. Scris la anul mântuirii 1929, semnat astăzi 7 iulie 1929, cântăreț al parohiei Oprișița. <ss> Gh. Tiulei.

Pe un *Octoih ce să zice elinește și Paraclitichia*, București, 1774, coperta 3; proveniența: parohia Oprișița; Muzeul Eparhial din Huși (III 359); Altă însemnare: „Stefan Țărălungă”.

1930 mai 17

1930 mai 17 / Drăgușanu, episcop casier la parohia bisericii Odaea Bursucani.

Pe un *Penticostarion*, Tipografia Mănăstirii Neamțului, 1834, coperta 3; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial din Huși (III 335).

1931 februarie 18

1931 februarie 18 / România / Parohiatu C / Parohia Bereasa, județul Vaslui. Aparține bisericii parohiale Sf(inții) Voi(e)vozi Bereasa. Paroh Econ(om) <ss> M(ihai) Lapteș.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, la sfârșitul *Predosloviei*, p.58; proveniența: parohia Dănești; Muzeul Eparhial din Huși (III 256).

1931 iunie 7

Amintire / Că am servit și eu la acest sf(ântă) biserică în ziua de 7 iunie (1)931 / Eu cântăreț Dtru Crăsneanu / Novaci.

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, p. 214v. ; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

1934 aprilie 4

Am servit și noi cântăreți la sf(ântul) Locaș cu hramul sf(inții) Arhangheli. / V. Vasilache / V. Crăsneanu. / 1934 / 4 aprili(e).

Pe un *Penticostarion*, București, 1743, coperta 3; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial din Huși (III 221).

1935 iunie 23

1935 / iunie / 23 / Duminica Tuturor Sfinților / I(van) Chelle, cântăreț.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși.

1938 august 1

I. Dăscălescu / 1938 – 1 – VIII-a (p.153 v.)

I. Dăscălescu / 1940, august 6 / cântăreț (pagina de gardă).

Pe *Mineiul lunii lui August*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1846; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 587).

1951 decembrie 14

Astăzi 14 –XII 951 la ora 5 dimineța a căzut primii fulgi de zăpadă. / Cânt(ăreț) Tănase V(asi)le / Sf(inții) Voievozi.

Pe *Mineiul lunii lui decemvrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1845, coperta 3; proveniența: parohia Sfinții Voievozi din Bârlad; Muzeul Eparhial din Huși (IV 578).

Organizarea ecleziastică în fostul ținut al Tutovei și atribuțiile juridice ale clericilor (secolul al XVII-lea)

Laurențiu Chiriac

1. Trăsături generale ale organizării ecleziastice

În încercarea noastră de a analiza viața bisericească din aria propusă, este necesar să ținem cont de cadrul social în care se desfășura aceasta. De aceea, dacă în Evul Mediu granița dintre spiritual și temporal nu era sesizabilă, trebuie să analizăm mai întâi cadrul politic, respectiv să enumerăm câteva date și caracteristici ale ținutului pe teritoriul căruia vrem să întreprindem cercetarea. Astfel putem afirma că locul clerului în cadrul societății, în general, și al Bisericii – în special – nu poate fi evaluat decât privind organizarea Moldovei în secolul al XVII-lea.

Organizarea Moldovei în ținuturi nu poate fi pusă pe seama unui fapt anume, această împărțire fiind realizată tocmai în a doua jumătate a secolului al XVI-lea¹. Este sesizabilă legătura care apare între ținut și dregătorii care acționează în teritoriu, împuterniciți de domni, denumirea de ținut evoluând în cea de județ, teritoriul înscris în hotarele unui județ fiind aria de jurisdicție în materie de drept penal sau civil, dar și atribuțiile economice ori cele bisericești.

Ținuturile apar relativ târziu în actele emise de cancelaria domnească, localizarea de ocine și de sate făcându-se, până în a doua jumătate a secolului XV, după cursul apelor sau după formula cunoscută „unde a fost cneaz...jude,...vătăman”².

Vasile C. Nicolau în *Contribuții la studiul organizării administrative a satelor din Moldova* pune împărțirea Moldovei sub domnia lui Petru Voievod Șchiopu pe la 1587; sub acest domn s-a redactat un Catastih cu toate ținuturile Moldovei, iar mai târziu avem mențiunea că prin anul 1750 Moldova era împărțită în 21 de ținuturi: Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Putna, Tecuci, Covurlui, Tutova, Vaslui, Fălciu, Greceni, Codrul, Lăpușna, Soroca, Cernăuți, Dorohoi, Botoșani, Hârlău, Cârlișura, Iași, Câmpulung Moldovenesc.

În anul 1775 aceste ținuturi au fost reduse la 18, deoarece prin luarea Bucovinei, ținuturile Suceava, Cernăuți și Câmpulung Moldovenesc au fost alipite la Austria, ca în 1812,

¹ Vasile C. Nicolau, *Priviri asupra vechii organizării administrative a Moldovei*, Bârlad, s.a., p. 135.

² Dan Amadeo Lăzărescu, *Ținut*, în *Instituții Feudale din Țările Române. Dicționar*, coordonatori: Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, București, 1988, p. 481.

odată cu cedarea Basarabiei ținuturile Moldovei să mai fie reduse cu 4 și anume: Grecenii, Codrul, Lăpușna și Soroca³.

Potrivit izvodului fiscal privitor la „*goștina de oi precum au fostu estimpu, l(ea)t 7173 (1665) ghen(arie) 10*”, în Moldova erau 19 ținuturi, ținutul Tutovei fiind menționat al optulea⁴. Faptul că este menționat al optulea nu trebuie să ne ducă cu gândul că în stabilirea succesiunii s-a ținut cont de anumite privilegii sau de importanța economică. Maniera de prezentare a succesiunii ținuturilor diferă de la o perioadă la alta, evident ținându-se cont de starea beligerantă în care se afla lumea medievală, și – de asemenea – de cei care au încercat să identifice și să analizeze ținuturile din diferite puncte de vedere. Așa se explică faptul că Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei* enumeră 19 ținuturi și nu 18, câte mai rămăseseră după ocuparea Hotinului.

Un negustor anonim, probabil rus, călătorind prin Moldova pe timpul războiului ruso-turc din anii 1736-1739, ne-a lăsat informații interesante privitoare la organizarea administrativ-teritorială și fiscală a Moldovei. El consemnează 18 ținuturi: Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Covurlui, Tutova, Vaslui, Fălciu, Soroca, Cernăuți, Dorohoi, Hârlău, Putna, Tecuci, Lăpușna, Orhei, Cârlișura și Iași⁵. Toate listele fiscale arată că vistieria practica obiceiul ca unele unități teritoriale să plătească o serie de dări separat de ținut, cele cu potențial mai mic sau care jefuite de tătari plăteau împreună, astfel că la 10 octombrie 1741 s-au trimis 18 cărți la dregătorii după ținuturi, să dea poruncă tuturor locuitorilor să aducă pâine de vândut la Iași, grâu, orz, mălai, făină⁶, iar la 11 octombrie 1741 s-au dat „17 cărți pârăcălabilor după la ținuturi, să ia pârăcălăbia pă obicei, că așa este porunca gospod”⁷.

Într-un act extern din 2 martie 1462 dictat de Ștefan cel Mare, prin care făgăduia depunerea omagiului feudal coroanei poloneze, marele voievod se obliga să nu înstrăineze unei alte puteri nici o țară, ținuturi, orașe ori judecii, de aici reieșind că această judecie era cea mai mică unitate administrativă.

La 2 septembrie 1432 Ilie voievod dăruiește lui Dragoș Urlat satul „unde este casa lui”, pe Tutova, după hotarul stabilit de Dragoș cel Bătrân, cu obligația de a ține de steagul de Tutova și de a fi sub ascultarea judeului de acolo⁸. După această unitate administrativă

³ Vasile C. Nicolau, *Contribuții la studiul organizării administrative a satelor din Moldova*, Bârlad, 1910, p. 20.

⁴ Constantin Burac, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 2002, p. 389.

⁵ *Ibidem*, p. 394-395.

⁶ *Ibidem*, p. 397.

⁷ Corneliu Istrati, *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, Iași, 1986, nr. 288, p. 125 (de acum se va cita *Condica lui Constantin Mavrocordat*).

⁸ *Documente Românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos. Catalog*, vol. I, volum editat de Florin Marinescu, Ioan Caproșu, Petronel Zahariuc, Iași, 2005, nr. 1, p. 21.

(judecia), ținuturile pot fi cu o judecie sau mai multe; cu două judecii fiind pe Tutova la Timișești și Buburești⁹.

Misionarul catolic Marco Bandini relatează cu privire la târguri și ținuturi: „*Vom nota aici numai principalele târguri care au ținuturi și dregători proprii; și, mai întâi, pe cele ce se află la marginea provinciei. La sud, târgurile pe care acum le stăpânește principele sunt Galați și Focșani - celelalte sunt ocupate de turci - și le păstrează pe acelea dinspre Transilvania și Muntenia. Între acestea sunt târgurile Adjud, Tecuci, Bârlad, Vaslui. La nord, Cernăuți, Hotin, Soroca, Moghilău; între ele, Ștefănești și Ianova. La răsărit, Scripceni, Orhei, Broasca. Pe celelalte le stăpânește turcul....la apus târgurile și satele sunt în număr cu mult mai mare: Troțuș, Bacău, Piatra Neamț, Baia, Siret, între acestea, Botoșani, Hârlău, Cotnari, Târgu Frumos, Roman, Dorohoi; în mijlocul Moldovei, Iași*”¹⁰.

Pe acest fundal al organizării politice se suprapune organizarea tradițională sătească, organizare care se conduce după cutumele proprii, după legea pământului, dar mai ales potrivit moralei creștine.

Din punct de vedere al jurisdicției administrativ-ecclesiastice, ținutul Tutovei a făcut parte din Episcopia Romanului până în 1852, când - la 23 februarie - divanul obștesc al Moldovei a votat „*leguirea pentru împărșirea teritoriilor pe eparhii*”, Eparhia Hușilor preluând Tutova și Covurluiul, ultimul ținut având să treacă la Eparhia Dunării de Jos la 1864¹¹. Organizarea ținutului Tutovei în parohii sub jurisdicția Episcopiei Hușilor a preluat cu siguranță organizarea făcută pe vremea când acest ținut aparținea Episcopiei Romanului. Datorită lipsei de informații putem privi organizarea Episcopiei de Huși la 1934, pentru a încerca să stabilim numărul aproximativ al parohiilor. Conform *Anuarului Episcopiei Hușilor* din 1934, în județul Tutova erau 11 biserici urbane și 2 paraclise, 91 de biserici de parohie, plus alte biserici filiale, mănăstiri și schituri¹² cu aproximativ 79 de preoți titulari, 16 ajutători și 3 diaconi¹³. În anul 1777 se pare că în Moldova erau 4700 de preoți, iar în ținutul Tutovei 320¹⁴.

---

⁹ M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan voievod*, Iași, 1943, p. 523-524; Al. I. Gonța, *Satul în Moldova Medievală. Instituțiile*, București, 1986, p. 125.

¹⁰ Marco Bandini, *Codex. Vizitarea generală a tuturor Bisericilor catolice de rit roman din Provincia Moldova (1646-1648)*, Ediție bilingvă. Introducere, text latin stabilit, traducere, glosar: prof. univ. dr. Traian Diaconescu, Iași, 2006, p. 368 (de acum se va cita Marco Bandini, *Codex*).

¹¹ Scarlat Porcescu, *Episcopia Hușilor. Pagini de istorie*, Roman, 1990, p. 35.

¹² *Anuarul Episcopiei Hușilor*, 1934, Huși, 1934, p. 54-70.

¹³ Laurențiu Chiriac, *Edificiile religioase medievale din zona Bârladului (secolele XV-XVII)*, Iași, Editura Kolos, 1997, p. 39-40. Gheorghe Clapa, *Bisericile de pe Valea Elanului*, în „Prutul”, nr. 7, dec. 2000, p. 7.

¹⁴ Elena Chiaburu, *Carte și tipar în Țara Moldovei până la 1829*, Iași, 2005, p. 75.

În același timp, acest amplu demers nu va putea fi nicicând încheșat, folositor și valorificat, dacă nu ținem cont de anumite modalități de tratare a temei și de câteva etape necesare în derularea sa. Cercetarea tuturor scrierilor care vizează - mai mult sau mai puțin – situația clerului din spațiul tutovean va avea în vedere expunerea ca atare a ideilor esențiale din aceste studii și analiza lor pertinentă, dar și depistarea eventualelor lor contribuții la cunoașterea sau măcar semnalarea unor activități preoțești din zona deja amintită.

În sfârșit, fără a pretinde neapărat că acest studiu complex al cunoașterii vieții clerului din zona fostului Ținut Tutova va avea și o notă de originalitate, vom încerca să elaborăm concluzii personale asupra stadiului actual al cercetării, coroborând datele obținute până acum și cu necesitatea includerii unor analize recente din zonă. De aici și imperativul reluării și intensificării acestor cercetări. Pentru a căpăta o viziune mai largă asupra temei, vom încerca să facem o evaluare succintă a tuturor scrierilor care vizează viața monahală și clericală din ținutul Tutovei sau a celor care tratează doar domeniul larg bisericesc. De asemenea, apelând la pluridisciplinaritatea acestui vast domeniu, vom evidenția și influențele pe care le-au avut ingerințele politicului și economicului în cercetarea și valorificarea acestor studii legate de preoțimea tutoveană.

2. Atribuțiile juridice și statutul clerului

Până în secolul al XVII-lea nu a existat un set de norme referitoare la organizarea instanțelor de judecată, dar chiar și după apariția normelor organizatorice clerul a ocupat un rol important atât din punct de vedere al personalului prin care se realiza actul de judecată, dar și datorită caracterului de infailibilitate a actului săvârșit, pe care îl oferea participarea unui membru al clerului. Pentru ca sinceritatea și cunoștințele membrilor să nu fie contestate de nimeni, iar autoritatea lucrului judecat să fie acceptată și de partea adversă, dreptul cutumiar, sub influența credinței religioase, a vrut ca membrii convocați pentru această instanță să intre în funcție ca judecători numai sub condiția prestării jurământului în fața altarului și în prezența preotului¹⁵.

Pentru satele medievale românești cea mai citată instanță de judecată era cea a „oamenilor buni și bătrâni” care activa în numele domnului, a dreptății și după morala creștină. Așa stând lucrurile, documentele din perioada medievală, abundă în exemple de preoți care participă ca jurători, ca martori sau ei sunt cei care redactează actele care conchid situația conflictuală. Așa se întâmplă cu „popa Dumitrachi Bălăbanu ot Bălăbănești” care este

---

¹⁵ Al. I. Gonța, *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, București, 1986, p. 365.

amintit într-o poruncă de la Voievod din 22 mai 1666 dată către Lupul Costache biv vel ban și Constandin Sturza biv vel stolnic, ispravnic de ținutul Tutova „...ca să aleagă părțile de moșie din hotarul moșiei Bursuci”¹⁶. Hotărârea „oamenilor buni și bătrâni” putea fi refuzată, refuz care se concretiza prin apelul la instanțe mai înalte de judecăți sau prin neprezentare. Într-un act emis de Moise Movilă, la 17 decembrie 1631, domnia, întărind lui Dumitru și Simion de la Neamț părțile de moșie cu mori și pive din Dobromirești, pe Simila, din județul Tutova, adaugă că face aceasta fără proces, pentru că partea adversă, Chicoș „a fugit de lege”¹⁷. La 3 februarie 1641 - confirmat apoi și de către Vasile Lupu - a avut loc un proces între Dumitru Gheuca (mare vornic) și popa Grigore, ruda sa, cu slugile domnești Matei Stoian și Nicolae pentru satul Dracsini din ținutul Tutova, proces care i-a nemulțumit pe Dumitru Gheuca și popa Grigore, aceștia cerând ca pricina să fie rejudecată de o altă instanță alcătuită de această dată din megieșii mai multor sate¹⁸, iar Matei, Stoian și Nicolae au fost puși să jure dimpreună cu 24 de oameni buni în Sfânta Biserică și pe Sfânta Evanghelie.

Chiar dacă poate fi atestată originea timpurie a creștinismului autohton, nu a existat o organizare bisericească aidoma celei din Occident, unde unitatea parohială a căpătat un rol foarte important. Această evoluție a organizării bisericești începe abia în secolul al XVI-lea și traversează inclusiv veacurile XVII-XVIII. Datorită curențelor la nivelul cunoștințelor majorității preoților, reformele sau acțiunile întreprinse pe plan administrativ din secolele XVII-XVIII au însemnat, de fapt, organizarea și instituționalizarea *de facto* a Bisericii din Țara Moldovei. Până la aceste acțiuni, clerul monahal preluase efectiv atribuțiile de ordin financiar ale episcopilor, iar lipsa unor episcopi rezidenți (care să activeze în teritoriu) a dus la o rupere a organizării eclesiastice, dar și la o scădere a eficienței cultului. Lipsa unor protopopi destoinici care să ghideze și să supravegheze viața bisericească a fost o realitate necontestată, încercări de suplinire prin scipiri ale unor slujitori tocmai indicând această stare.

Domnia și-a asumat sarcina de a reglementa statutul clerului monahal și al celui de mir, atât în privința disciplinei eclesiastice, cât și a regimului obligațiilor¹⁹, mai ales pentru faptul că și în această perioadă clerul a jucat în continuare un rol important în viața Țării Moldovei. Astfel, în timpul lui Miron Barnovschi și a păstoririi mitropolitului Anastasie Crimca s-au luat unele măsuri care să reglementeze preocupările clerului „care nu

---

¹⁶ Direcția Județeană Iași Arhivele Naționale, *Manuscrise*, vol. I, rola 25, f. 47 r. (de acum se va cita ANI).

¹⁷ T. Codrescu, *Uricariul*, VI, Iași 1876, p. 84-85.

¹⁸ Idem, *Uricariul*, XX, Iași, 1892, p. 73 și 75.

¹⁹ Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir din Moldova secolelor XIV-XVI*, Iași, 2007, p 146 (de acum se va cita Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir*).

corespundea de loc cu numirea pe care o aveau”²⁰. Prin așezământul de la 20 septembrie 1626, episcopii Atanasie de Roman, Evloghie de Rădăuți și Pavel de Huși recunoșteau deschis că „*tocmeala și obcinile cele bune*” n-au fost respectate. De acord cu ei au fost și unii călugări, „*carii au avut frica lui Dumnezeu și au iubit podvidul călugăresc*”. Ei au hotărât ca să se interzică călugărilor de a mai avea averi personale: pământ, vite, stupi, etc., în afară de îmbrăcăminte. Au fost opriți să facă orice fel de comerț sau să dea bani cu camătă.

Tot acum s-a prevăzut ca toți călugării dintr-o mănăstire să formeze un singur sobor, să mănânce cu toții la masa comună. În chilii trebuiau să bea numai apă, iar vin numai la hram și praznice. Nici un călugăr nu putea ieși din mănăstire fără voia superiorilor. Egumenul trebuia ales de sobor pe timp de un an și nu putea părăsi mănăstirea decât cu voia stareților și însoțit de un călugăr ales de obște. Realegerea fostului egumen depindea de comportarea avută în timpul funcțiunii²¹.

În această perioadă se încearcă o delimitare a atribuțiilor clericilor. Statutul juridic ține și de poziția socială, care provine din demnitatea slujirii preoțești, într-o comunitate cu un sistem deschis de subordonare și comunicare²².

Preoții se alegeau dintre oamenii comunității, familia întemeiată devenind ulterior una de preoți. Foarte multe documente din secolele XVII-XVIII privitoare la preoți atestă generații de slujitori ai altarului care alături de bunuri materiale moștenesc și slujirea preoțească. Într-un document din 2 decembrie 1705 popa Alexandru sân popa Renți dăruiește lui Ion Păladi marele vistiernic o parte de moșie din Pungești de pe Racova, ținutul Tutovei²³. Aceeași stare de fapt a lucrurilor o atestă și o însemnare de la biserica din parohia Plopu, din Căbești, unde între preoții slujitori întâlnim pe un Telu, apoi Ilie Telu, Vasile Ghilțu, Vasile Bor, Vasile Măstaca, Constantin Corciovă, Ion Pleșu și Constantin Ciobotaru²⁴.

Poziția socială a unui cleric mai era determinată și de elementul cultural care îl plasa pe preot în fruntea societății. Cum în Evul Mediu moșia de pământ era măsura tuturor lucrurilor, statutul social al unui om depindea de capacitatea acestuia de a-și menține proprietatea și a o mări. Astfel îi găsim pe preoți ca martori²⁵, jurători²⁶, făcând schimburi de

---

²⁰ Nicolae Grigoraș, *Situația clerului moldovenesc în prima jumătate a secolului al XVII-lea și reforma domnitorului Miron Barnovschi și a mitropolitului Anastasie Crimca*, în „Mitropolia Moldovei și Bucovinei”, anul XXXIII, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1957, p. 75.

²¹ *Ibidem*.

²² Doru Radosav, *Sentimentul religios la români. O perspectivă istorică (secolele XVII-XX)*, Cluj, 1997, p. 198.

²³ Iacov Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. III, Bârlad, 1915, nr. CCXVIII., p. 193 (de acum se va cita Iacov Antonovici, *Doc. bărlădene*).

²⁴ A.N.I., I, f. 117, v.

²⁵ *Documente privind istoria României (DIR)*, A. Moldova, veacul XVII, vol. II, nr. 216, p. 167.

²⁶ Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana din plasa Simila, județul Vaslui*, Bârlad, 1905, p. 155 (de acum se va cita Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*).

pământ²⁷, cumpărând diferite bunuri mobile și imobile²⁸, pentru ca mai apoi biserica să fie locul unde manifestările sociale și cele cu încărcătură religioasă se confundau, pe lângă alte afaceri seculare, se desfășura actul de justiție, erau redactate actele juridice, iar locașul sfânt sau casa parohială reprezenta chiar locul de păstrare al actelor²⁹.

Datorită demnității slujirii și a statutului de stăpâni de pământ, clericii au constituit un factor de autoritate aflat în contact nemijlocit cu credincioșii. Parohul a constituit de multe ori unica legătură dintre populația rurală și autorități, indiferent de gradul acestora, iar slujba duminicală a reprezentat cea mai des și cea mai sigură metodă de difuzare a oricărei informații oficiale. Numărându-se printre puținii știutori de carte din cadrul comunităților, ei au fost solicitați să transmită, în cadrul bisericii, diverse chemări la judecată (care erau făcute uneori oral, dar altele prin cărți de soroc la al căror conținut nu avea toată lumea acces). Mai mult decât atât, slujitorii altarului aminteau, prin trimitere la sărbătorile religioase, sorocul de judecată sau termenul scadent pentru înapoierea unor datorii³⁰.

În ceea ce privește competența juridică a preoților, ei au beneficiat de un înalt grad de autonomie, clericii acționând ca membri ai tribunalelor sătești și ca persoane mandatate de către autoritățile superioare să facă cercetări în numele lor³¹. Așa se întâmplă la 9 iulie 1724, când Mihai Vodă Racovița întărește lui Ion Paladi spătarul stăpânirea asupra satului Cetățuia de la ținutul Tutovei, pe apa Bârladului, delegat din partea domniei fiind „*rânduit atunci sfiția sa Kir Ghedion Mitropolitul, ca să le ie sama, și precum va afla dreptul, să ne facă știre*”, lucru pentru care domnul văzând acea mărturisire încredințată, făcută de acel răposat arhieru, Ghedeon Mitropolitul, „*și a aflat giudecata dreaptă cu sfântă pravilă am dat și am întărit...*”³². Aceleași instanțe de judecată sătești din care făceau parte și preoții puteau fi convocate de dregătorii locale sau de domni prin trimiși și împuterniciții săi. Membrii acestora erau solicitați să depună mărturie în diferite cazuri³³. După cum putem observa, conform modelului bizantin, pe lângă îndatoririle pastorale, de păstrare a purității credinței, clericii aveau și însărcinări administrative³⁴. Epitimiile acordate de Biserică le dublau pe cele aplicate de instanțele seculare, căci clericii – în afara cazurilor de omor – răspundeau numai în fața organelor ecleziastice. Încă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, marele vornic –

---

²⁷ Idem, *Mănăstirea Florești din Plasa Simila, Județul Tutova*, 1916, p. 6-7 (de acum se va cita Iacov Antonovici, *Mănăstirea Florești*).

²⁸ Idem, *Doc. bârlădene*, vol. IV, nr. LXXII, p. 118-119.

²⁹ Vasile C. Nicolau, *Contribuții la studiul organizării administrative a ....*, p. 31.

³⁰ Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir*, p. 371.

³¹ *Ibidem*, p. 362.

³² Iacov Antonovici, *Doc. bârlădene*, vol. III, nr. X, p. 14.

³³ *Ibidem*, vol. IV, nr. CLXXXIV, p. 313-314.

³⁴ Bogdan-Petru Maleon, *op. cit.*, p. 21.

prin reprezentanții săi și prin pârcălabii din ținuturi – a concurat instanțele ecleziastice în judecarea adulterului și a incestului.

Stabilirea rolului și locului clerului în societatea medievală comportă o abordare nuanțată, în acord cu pluralitatea relațiilor de putere și cu particularitățile culturale din lumea românească a secolului al XVII-lea. Prin modul de viață, în special preoții de mir, erau mai curând parte a lumii țărănești decât o elită cultivată, la curent cu normele oficiale ale devoțiunii și de comportament spiritual, ei beneficiind de o anumită libertate, atât sub raportul îndatoririlor canonice, cât și al moralei individuale. Din perspectiva manifestării în plan comunitar, aceștia participau la forurile de judecată și receptau mărturiile depuse cu prilejul tranzacțiilor funciare efectuate prin acordul părților, adevereu sau scriau acte, donații și testamente și pronunțau blesteme sau anateme³⁵. În acest sens, putem observa numărul foarte mare al prezențelor slujitorilor altarului în viața comunității, prezență înlesnită de valoarea simbolică a preotului - cel care se afla în legătură directă cu Divinitatea, prezența slujitorilor fiind cu atât mai importantă cu cât lumea pioasă de la sat nu făcea o distincție clară între păcat și o abatere civilă. În acest sens, putem surprinde participarea preotului Zaharia din Urlați care apare pe parcursul mai multor ani ca prim martor la diferite vânzări sau schimburi de moșii³⁶.

Din toate organele centrale de stat făcea parte întotdeauna și mitropolitul țării, dimpreună cu ceilalți vlădici, iar mai târziu și alte fețe bisericești, pe lângă domn și boieri. Vorbind despre scaunul de judecată al principelui, misionarul catolic Marco Bandini relatează „...Când judecă, principele stă pe un tron înalt, mitropolitul șade alături...”³⁷. În anumite cazuri, mitropolitul personal era asociat la actele de legiferare personală a domnului, fie prin colaborarea directă ce o avea la emiterea lor, fie prin provocarea lor, dar chiar și numai prin simplu consimțământ exprimat ca părere sau ca „binecuvântare”. Astfel se întâmplă când Alexandru Constantin Moruzzi încearcă să revigoreze administrația țării și dă un hrisov domnesc la 1804, iar „...Arhieriei ai patriei pecetluimu și cu înfricoșat blăstăm, și legăm, ca oricarele ispravnic sau pământean sau strein și ori ce obraz ar fi orânduie într-această dregătorie de nu va fi întocmai următor aceștii puneri la cale ce s-au făcut și va îndrăzni a se abate la cea mai mică asupreală, pe unii ca aceia ca pre niște vrăjmași a creștinilor lui Hristos... iar carii vor urma dreptății... spre sporirea și întemeerea caselor sale, ce se fie și

---

³⁵ *Ibidem*, p. 327-328.

³⁶ *Documente Românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam...*, vol. I, nr. 42-42, p. 40-41.

³⁷ Marco Bandini, *Codex*, p. 398.

ertați și blagosloviți în veci”³⁸. Apoi, Iacov arhiepiscopul și mitropolitul Moldovei dau la 3 octombrie 1796 o carte de blestem, pentru cei care împresoară hotarele moșiilor Urlați, Cogeni și Fântânele, din ținutul Tutovei, cei care au împresurat moșiile și cei care au știință de hotare și alte semne despărțitoare trebuiau să jure, iar aceia care vor mărturisi strâmb, să fie blestemați³⁹. Promulgarea legilor a fost dublată: prin autoritatea de stat a domnului și prin cea bisericească a mitropolitului țării, lucru indicat și de unele pravile. Astfel foaia de titlu de la *Îndreptarea Legii* poartă numele mitropolitului, iar la *Cartea românească de învățătură de la pravile împărătești* se menționează că domnul Vasile Lupu e posibil să mai fi fost ajutat și de alți cărturari cum au fost Meletie Sirigul sau Mitropolitul Varlaam⁴⁰.

În raport cu puterea seculară se observă că s-a încercat o delimitare a atribuțiilor fiecărei părți, judecata preoților fiind cedată Bisericii, intervenția părții civile fiind necesară doar în cazurile delictelor cele mai grave, cum ar fi cele de omor. În *Condica lui Constantin Mavrocordat* se menționează că în atribuțiile protopopilor nu intrau și judecarea mirenilor,⁴¹ iar în problemele de disciplină ecleziastică preoții nu trebuiau judecați de ispravnici⁴². În spațiul românesc, în ciuda unei recuperări timpurii a reglementărilor canonice generale, multă vreme instituția ecleziastică a judecat după legea țării, judecată care avea un timp și un spațiu consacrat. Astfel, judecata se desfășura de la răsăritul și până la apusul soarelui, organele juridice sătești întrunindu-se periodic, cu prilejul marilor sărbători religioase, Nașterea Domnului, Lăsatul Secului, Paștele, Rusaliile etc., sau ori de câte ori apăreau litigii care reclamau o soluționare urgentă⁴³. Atunci când aveau loc împărțiri, schimburi și vânzări de moșii, clericii se implicau garantând onestitatea cu care părțile încheiau acordurile, cum se întâmpla la 22 septembrie 1630, când dascălul Stanciu era martor la facerea unui zăpis din Bicani⁴⁴ sau când oanenii din Schineni se jurau în fața Mitropolitului pentru o pricină⁴⁵.

Jurătorii aveau duble atribuții, în calitate de adeveritori, care confirmau buna-credință din declarația unei părți și o negau pe a celeilalte. Puterea cuvântului creștea dacă aceștia erau persoane demne de încredere, oameni plasați pe o treaptă superioară în societate, și era cu atât mai mult crezut dacă garantul era un membru al clerului. Preotul Constantin din Buda încredințează Isprăvnicia Tutovei că cei 20 de stânjeni din Negrilești au fost răscumpărați de

³⁸ Vasile C. Nicolau, *op. cit.*, p. 31-32.

³⁹ *Documente Românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos...*, p. 238.

⁴⁰ Nicolae Floca, *Tehnica elaborării legilor în statele feudale române*, în „Studii Teologice”, an XXIX, nr. 5-8, mai-august, 1977, București, p. 453.

⁴¹ *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, nr. 257, p. 111.

⁴² *Ibidem*, nr. 819, p. 293.

⁴³ Romulus Vulcănescu, *Etimologie juridică*, p. 190, *apud*, Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir...*, p. 366.

⁴⁴ A.N.I., vol. I, f. 90, v.

⁴⁵ *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, nr. 113 p. 44.

ginerii lui Trohin Sătariul⁴⁶. După stingerea disputelor, restabilirea armoniei în cadrul comunităților era întărită prin jurăminte făcute pe obiecte sfinte și prin blesteme rostite în biserică care aveau rolul de a menține înțelegerile făcute.

Încă din prima jumătate a veacului al XVI-lea, în acord cu tendința generală a societății moldovenești, moștenirile au fost divizate, iar familiile clericale s-au individualizat. Împărțirea moșiilor ne oferă exemple privind apartenența slujitorilor altarului la familiile care au întemeiat satele moldovenești. Preoții se înscriau în categoria oamenilor liberi, deținători de pământ, și cu toate că H. H. Stahl combate ideea eroului eponim⁴⁷, credem că există o legătură între antroponime și toponime. Dintre exemplele de proși care au făcut parte din familia unui personaj eponim, sugestiv este exemplul lui Băilă, fiul lui Băilă de la Racova, care pe la 1580 primea „jumătate din satul Zvăștilești, la obârșia Bogdanei și cu moară la Bogdana”⁴⁸. În spîta de neamuri a Buciumăneștilor întâlnim pe Ioniță, fiul lui Neculai, care la 7 iunie 1773 este împuternicit să dijmuiească după obicei pe cei aflați pe moșia lor, Viștelești⁴⁹. Dată fiind miza menținerii stabilității familiei, perpetuarea demnității preoțești și, implicit, a avantajelor care decurgeau de aici, se putea realiza și pe calea alianțelor matrimoniale, dar și pe calea cedării dreptului de proprietate în familie și a asocierii membrilor la cumpărarea de pământuri, cum se întâmplă la 14 august 1589 - când Petru Șchiopul întărește lui popa Dumitru și tatălui său, Ignat, cumpărătura unei ocine „... *ce ei singuri au cumpărat*”⁵⁰.

Chiar dacă slujitorii altarului se bucurau de prestigiu în cadrul comunității, lucru care le permitea acumularea mai ușoară a unor bunuri, abandonarea oficiului ecleziastic însemna și pierderea prestigiului, dar mai ales a proprietăților.

Pe fondul administrației seculare centrale s-a clădit o altă altă administrație locală, care se conducea după cutume proprii și după norma creștină. Membrii acestor consilii erau oamenii de cinste ai satului, preoții fiind reprezentanți marcanți ai acestora. Datorită demnității slujirii altarului, preoții au constituit principalul element care garanta justetea acțiunii juridice, prestarea jurământului în fața clericilor, în biserici și pe lucruri sfinte, fiind un pas important în realizarea acestuia.

Biserica a reprezentat în multe cazuri locul de desfășurare a judecății, de redactare a actelor, iar mai apoi a devenit locul cel mai sigur de păstrare al acestora.

⁴⁶ Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*, p. 201-202.

⁴⁷ Henri H. Stahl, *Istoria socială a satului românesc. O culegere de texte*, texte selectate și îngrijite de Viorica Nicolau, București, 2002, p. 105-112.

⁴⁸ Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir...*, p. 333.

⁴⁹ Iacov Antonovici, *op. cit.*, p. 97.

Preoții au făcut parte din familiile întemeietoare de sat, care mai târziu au continuat să stăpânească unele sate, posibilitățile acumulării de bunuri fiind mai accesibile datorită statutului aparte pe care îl aveau.

Analizând toate aceste exemple se poate deduce că preoții aveau o pregătire precară, deoarece lipsa unei școli specializate le cerea candidaților un minim de cunoștințe (de multe ori insuficiente) în propovăduirea adevăratei dogme și chiar în săvârșirea completă și corectă a ritualului, iar pentru faptul că cei mai mulți slujitori se alegeau din satele în care slujeau ulterior a făcut ca pregătirea lor să se facă local și cu posibilități intelectuale minime.

Pe parcursul celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea, preoții au căpătat un minim de pregătire intelectuală, consolidându-și și reafirmându-și poziția lor în societate. Datorită demnității pe care o dețineau în cadrul lumii sătești, dar și datorită faptului că ei reprezentau pușinii oameni știutori de carte, au fost asociați cu instanțele de judecată locale, dar și cu segmentul de legătură dintre puterea seculară și populația rurală. Condiția lor de deținători de pământ i-a propulsat pe palierele superioare ale societății, de unde aveau mai ușor acces către cultură și, mai târziu, către funcțiile din aparatul administrativ local sau central.

Pe parcursul secolului al XVII-lea, preoții au fost dintre pușinii oameni care au lăsat diferite însemnări cu privire la evenimentele locale. Aceste scrieri au reprezentat pentru mult timp adevărate monografii ale localităților, menite să facă legătura între generații. Însemnările pe carte au constituit o îndeletnicire a oamenilor învățați, iar evenimentele cele mai importante din viața comunității au fost subiectul principal.

Concluzii

Cercetarea vieții clericale din zona fostului ținut Tutova a presupus parcurgerea unui drum lung, anevoios, străbătut uneori cu stăruință și migală, alteleori cu răbdare și sârguință. Structurată în două părți distincte, această analiză a adus în prim-plan nevoia de a evidenția viața de cult din arealul tutovean, nu numai pentru că era stringent un astfel de demers, dar - mai ales - pentru că multe dintre aspectele vieții clericale sunt deosebite din punct de vedere istoric. Nu-i mai puțin adevărat că aria cultural-spirituală în care ele au fost analizate își are importanța sa, dat fiind faptul că - alături de alte ținuturi din Moldova sudică (ca Tecuciul, Vrancea sau Putna) - s-a creat o zonă puternică de interferențe religioase, vizibile în traiul preoțesc al locurilor.

---

⁵⁰ Idem, *Doc. bărlădene.*, vol. III, nr. LV., p 76.

Statutul juridic al clerului a influențat atât statutul material, cât și cultural. Preoții au beneficiat de un statut juridic aparte, fiind deopotrivă membri activi ai instanțelor de judecată, cât și părți implicate în diverse judecăți. Demnitatea clericală oferea un caracter de infailibilitate actului de judecată, iar comunitatea - fiind profund religioasă - cerea ca jurământul oamenilor „buni și bătrâni” să fie prestat înaintea Divinității, prin intermediul lăcașului sfânt, dar, mai ales, prin intermediul slujitorilor săi.

Într-o lume care se conducea după cutumele proprii și după morala creștină, preoții au avut un rol important în cadrul societății, administrația centrală cedând deliberat unele drepturi și atribuții acestora. Biserica a fost pentru mult timp elementul de legătură între autorități și populația rurală. Aceeași instituție a fost și cea care aducea aminte oamenilor de unele soroace, mai ales că ei percepeau timpul ciclic, zi-lumină, sărbătorile religioase mari, însemnând popasuri în timp și datele după care se ghidau. Datorită faptului că erau printre pușinii știutori de carte, slujitorii altarelor erau cei care făceau cunoscute unele dispoziții ale administrației, atât locale, cât și centrale, la care cei mai mulți nu aveau acces din cauza neștiinței de carte. Din aceeași perspectivă, menționăm că membrii clerului făceau parte din organele centrale, participând efectiv la redactarea legilor sau măcar binecuvântând spre împlinire acestea.

Ca o consecință a aceluiași statut juridic, starea materială a clericilor a fost una aparte. Datorită importanței Bisericii în cadrul administrației Moldovei, domnii au conferit unele privilegii și scutiri totale sau parțiale de dări. Averea principală a constituit-o în continuare moșia de pământ, la care se adăugau pe parcurs alte bunuri mobile și imobile. Scutirile au fost acordate colectiv de domni, de obicei în cazul mănăstirilor, iar în cazul preoților de mir cele mai multe scutiri și dări provin de la episcopi, dar mai ales de la ctitorii lăcașurilor sfinte.

Starea materială a clericilor s-a deosebit, în funcție de treapta ecleziastică pe care se afla. Deosebiri notabile se pot sesiza prin raporturile: monahi-preoți de mir, episcopi-preoți, preoți de sate și preoți de curte. Starea materială a preoților de la sate nu s-a deosebit prea mult de cea a țaranilor, însă elemente de deosebire există. Astfel, datorită prestigiului slujirii eclesiastice, preoții puteau să-și mențină posesiunile și chiar să le mărească.

Preoții au făcut parte din familiile întemeietoare de sate, acest lucru contribuind la starea materială, moștenirea privilegiilor legate de aceste sate sau doar de părți din ele fiind consistentă.

În același timp, preoții au reprezentat pușinii oameni de carte care și-au arătat dragostea pentru cultură, prin copierea de manuscrise, redactarea actelor juridice, pomelnice

sau diferite înscrieri, care aveau menirea de a arăta identitatea de neam, dar și de a face legătura între generații de peste timp și spațiu.

La nivelul cultului ortodox, lipsa unei școli de specialitate a făcut ca dogma savantă și tradiția creștină să se întretaie. Provenind dintre oamenii satului, clericii se manifestau, mai ales în afara cultului, după obiceiurile străvechi. Tradițiile populare se suprapuneau tipicului, împlinirea normelor canonice ținând de cunoștințele și voința preotului.

În același timp, relativitatea și precaritatea unor informații din documente au fost (pe cât posibil) acoperite de coroborarea izvoarelor diplomatice cu alte surse istorice (arheologice, monumentele religioase în sine, inscripțiile și lespezile funerare, pomelnicele, pisaniile, sursele iconografice etc.), fapt pentru care s-a putut realiza o viziune globală asupra vieții clericale din zonă.

Această privire sistematică asupra documentelor care vizează viața de cult din zonă reprezintă doar un prim pas în identificarea unei bogate vieți creștine populare din zonă, atât prin repartizarea relativ uniformă în teritoriu a preoților, cât și prin semnalarea constantă a activității clericale.

Putem afirma că preoții au fost membri marcanți ai tribunalelor sătești, cu un statut aparte, cu privilegii și scutiri, printre puținii știutori de carte, care aveau menirea de a conduce spiritual restul populației. Acestei atribuții i se adăuga și cea de factor de coeziune, un mijlocitor între sacru și profan, între canon și tradiție populară, între elite și celelalte grupuri sociale.

În final, ca o concluzie generală, putem spune că această analiză sistematică a vieții religioase medievale din arealul fostului ținut Tutova constituie doar un prim pas în identificarea unei bogate vieți creștine populare în acest spațiu, fără scopul de a întocmi un “dosar” complet al problemei, ci - mai degrabă - de a predispuce totul către o reflecție organizată. În fond, ceea ce a intenționat demersul nostru este prezentarea unui simplu punct de vedere. El poate să conțină nu numai certitudini, ci și impresii, dar se bazează pe observațiile personale și pe credința că acestea pot fi utile celor dornici de cunoaștere a istoriei zonei fostului ținut Tutova și a minunatei sale vieți religioase.

Alcătuirea așezămintelor monahale din Moldova în secolele XVII-XVIII.

Ioan Sasu, Radu Andrei, Virgil Băbâi

I) Introducere

Secolul al XVII și începutul secolului XVIII, este o perioadă bogată, sub raportul ctitoriilor mănăstirilor sau bisericilor, atât în Țara Românească cât și în Moldova.

În această perioadă, au fost ridicate numeroase mănăstiri și biserici, nu numai de către domnitorii celor două principate, dar și de mitropoliți, episcopi, mari dregători, ieromonahi, preoți de mir și negustori. Între marii ctitori ai acestei perioade se pot menționa :

- **Moldova** - domnitorii Miron Barnovschi, Vasile Lupu și Mitropolitul Anastasie Crimca al Moldovei;
- **Țara Românească** - Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Mitropoliții Ștefan, Varlaam, Teodosie și Antim al Ungrovlahiei, Episcopii Serafim și Ștefan ai Râmnicului, marele spătar Mihai Cantacuzino.

În această perioadă, de regulă, mănăstirile ctitorite de domnitori sau mitropoliți erau de mari dimensiuni, acestea fiind construite din piatră și având ziduri de apărare.

Se pot distinge pentru această etapă două tipuri de amplasamente pentru mănăstiri:

I.1.a) Moldova

I.a.1) Mănăstiri amplasate în locuri retrase: Dragomirna, Hlincea, Bârnova, Hadâmbu, Secu și Hlincea.

I.a.2) Mănăstiri amplasate la marginea sau în interiorul orașelor: Iași - Galata, Barnovschi, Trei Ierarhi, Golia, Cetățuia,

I.2.) Țara Românească

I.2.a) Mănăstiri amplasate în locuri retrase: Tismana, Bradu

I.2.b) Mănăstiri amplasate la marginea sau în interiorul orașelor: mănăstirea Negru Vodă - Câmpulung, Plumbuita - București.

Aceste tipuri de mănăstiri toate fortificate, au răspuns și unor nevoi statale deoarece dominația turcească nu mai permitea construirea de cetăți.

Ansamblurile mănăstirești din cele două principate păstrează elemente prețioase, privind în general arhitectura secolului al XVII-lea dar, în special, legate de:

- programe;
- funcțiunile clădirilor;
- tehnica de a construcție;
- formele arhitecturale;
- mijloacele de realizare.

II) Componente arhitecturale

Ansamblurile arhitecturale mănăstirești realizate în această perioadă sunt păstrate în marea majoritate întregi și nu sunt specifice orașelor.

Mănăstirile erau, în cea mai mare parte, concepute și realizate în strânsă legătură cu microrelieful terenului din amplasament, în mod special în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

În general ansamblurile mănăstirești, erau croite în formă de patrulater, închise de ziduri perimetrare.

II.1) Zidurile perimetrare.

Aceste ziduri sunt de regulă executate, în Țara Românească, cu calcan drept spre exterior iar în Moldova având contraforturi interioare. Zidurile de contur, în Moldova, având contraforturi interioare, erau prevăzute cu metereze (elemente de apărare) și drumuri de strajă.

II.2) Turnurile de colț.

Se întâlnesc mai ales la mănăstirile din Moldova, construite în marea majoritate cu 2-5 caturi (primele niveluri având funcțiuni de depozitare).

La mănăstirile din Țara Românească, turnurile de colț lipsesc la majoritatea mănăstirilor, existând unele excepții la cele construite în zone expuse atacurilor (Câmpia Dunării, defileul Oltului).

II.3) Biserica.

Construcția cea mai importantă a mănăstirii este amplasată aproximativ în centrul geometric al incintei, plasarea ei nefiind întâmplătoare, Biserica constituind elementul dominant al ansamblului.

Uneori, în Moldova, Biserica era concepută ca un fort, având un Exonartex sau un Pronaos întărit, prevăzut cu metereze (la Bisericile - Bârnova, Hadâmbu).

II.4) Turnul de intrare.

Această construcție are o prezență permanentă în programul de arhitectură, amplasate în funcție de drumul principal de acces la mănăstire.

Turnurile de intrare, construite de regulă cu 3-4 caturi, au și funcțiuni de clopotniță. Ele permit accesul în mănăstire (prin gang boltit) având la nivelele superioare diverse destinații - paraclis, bibliotecă, uneori locuință, depozit de muniție (în caz de necesitate) și la ultimul nivel camera clopotelor.

II.5) Clădirile anexe.

Construcții executate în concordanță cu nevoile de viață și muncă monahală, sunt de obicei adosate părții interioare a zidului de incintă.

II.5.01) Chiliile - încăperi având funcțiunea de locuință pentru monahi, sunt de regulă amplasate pe latura de Nord, adosate zidului de incintă, cu orientarea ferestrelor spre Sud.

II.5.02) Stăreția - (casa egumenului) - conducătorul mănăstirii.

II.5.03) Trapeza - sala de mese - un loc însemnat în cadrul lucrărilor de arhitectură mănăstirească. De cele mai multe ori, încăperea era cuprinsă în amfilada de chilii, având uneori 1-2 niveluri de beciuri pentru depozitarea alimentelor.

II.5.04) Bucătăria (cuhnia) - de regulă este legată funcțional de trapeză.

II.5.05) Casa Domnească - servea pentru anumite praznice religioase și pentru adăpostirea în caz de război sau alte amenințări a domnitorului.

II.5.06) Atelierele meșteșugărești - încăperi utilizate pentru confecționarea celor necesare obștii dar și a unor surplusuri destinate schimbului.

II.5.07) Casa de oaspeți - clădire prevăzută pentru cazarea credincioșilor veniți în pelerinaj cu ocazia sărbătorilor religioase importante și a hramurilor Bisericii.

II.5.08) Paraclisul - Biserică folosită de regulă în sezonul rece, prevăzută numai la unele mănăstiri mai mari.

La mănăstirile din secolul XVII și de la începutul secolului XVIII se poate observa și apariția unor construcții anexă cu funcțiuni noi:

II.5.09) Școli - Mănăstirea Trei Ierarhi din Iași (Școala Vasiliană);

II.5.10) Bolnițe - (spitale) - la mănăstirea Dragomirna, județul Suceava.

II.5.11) Latrina - apărută la puține mănăstiri, arătând unele preocupări pentru igienizarea ansamblului mănăstiresc;

II.5.12) Feredeul - „baia”- la mănăstirea Trei Ierarhi din Iasi, nu era o dependență propriu-zisă.

III) Modul de organizare spațială

III.1) Biserica

Forma în plan a incintelor este dreptunghiulară sau apropiat de pătrat (în puține cazuri formele sunt neregulate sau ovale). În general planul incintei este în interinfluență cu volumul bisericilor mănăstirilor, în general întregul volum al bisericilor fiind dimensionat în baza conceptului de pătrat sau având raportul laturilor de $1/\sqrt{2}$.

Biserica, prin amplasarea aproximativ în centrul geometric al ansamblului, oferă posibilitatea de a fi percepută pe toate laturile și înconjurată în timpul unor procesiuni religioase conform calendarului creștin ortodox (cu calendarul îndreptat) - Prohodul Domnului Iisus Hristos (Vinerea Mare), Prohodul Maicii Domnului (14 august). Prin înălțimea turelor și dimensionarea volumului construcției, biserica este elementul dominant al mănăstirii. Amplasarea bisericii nu este întâmplătoare, fiind urmarea unei ierarhizări a spațiilor începând cu accesul în incinta mănăstirii (oferind perspective scurte) și pînă la intrarea principală în biserică. În general, ierarhizarea spațiilor se poate percepe și din imaginile date de perspectivele lungi (exterioare incintei, care oferă o imagine asupra întregului ansamblu mănăstiresc) în care, peste orizontala dată de zidurile înconjurătoare, cu sau fără turnuri de colț, se înalță două volume -Turnul clopotniță și Biserica mănăstirii.

III.2) Turnul clopotniță sau Turnul de intrare.

Construcție cu un rol important pentru punerea în evidență și marcarea intrării în incinta mănăstirii, având un gang de acces executat de cele mai multe ori boltit, de regulă în plin cintru, al cărui ax, în majoritatea cazurilor avea cap de perspectivă volumul sau turla bisericii.

Intrarea principală în incinta mănăstirii și plasarea Turnului clopotniță față de orientarea bisericii, se realiza de obicei pe axa E-SV, existând și intrări în mănăstire pe celelalte laturi în funcție de relația cu drumul de acces la mănăstire și amplasamentul concret.

III.2) Anexele gospodărești - un loc important în alcătuirea mănăstirilor a avut *Sala de mese* sau *Trapeza* plasată de multe ori între corpurile de chilii sau formează

împreună cu bucătăria și alte anexe un corp de clădire separat, bine determinat în cadrul incintei mănăstirești.

III.3) Casele domnești – sunt, de asemenea, bine individualizate în ansamblurile mănăstirești, având de obicei două niveluri: unul pentru pivnițe și altul pentru locuire.

IV) Mănăstiri din Moldova

IV.01 - Mănăstirea Galata

În prezent este o mănăstire de maici. Ctitorită la sfârșitul secolului al XVI-lea de către domnitorul Petru Șchiopul, în a doua sa domnie (1583-1591), situată în partea de Vest a orașului, pe un platou de pe dealul Miroslava, putând fi observată cu ușurință din diferite puncte ale municipiului Iași. Biserica este un exemplu al influenței muntenesti asupra arhitecturii moldovenești și este plasată în zona centrală ușor spre Nord a incintei, înconjurată de ziduri prevăzute cu creneluri.

Incinta, prevăzută cu un turn clopotniță plasat pe latura de Sud, la intrare, are aspectul unei fortărețe, servind adesea ca loc de apărare și uneori ca reședință domnească.

Ansamblul Mănăstirii are următoarele date:

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția - 2010, Județul - Iași.
- b) Denumire - ANSAMBLUL MĂNĂSTIRII GALATA, c) Nr. crt. - 1.119.
- d) Cod L.M.I. - IS-II-a-A-03940 , destinația - MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirii Galata sunt:

- Nr. crt. 1120 , Cod - IS-II-m-A-03940.01.

„Biserica Înălțarea Domnului”, Adresa: Str. Mănăstirii, Nr.4, Iași, Dată -1582 -1583.

- Nr. crt. 1121, Cod - IS-II-m-A-03940.02.

„Biserica Înălțarea Domnului”, Adresa: Str. Mănăstirii, Nr. 4, Iași, Dată -1582 -1583.

- Nr. crt. 1122 , Cod - IS-II-m-A-03940.03.

„Turn Clopotniță”, Adresa: Str. Mănăstirii, Nr. 4, Iași, Dată -1584.

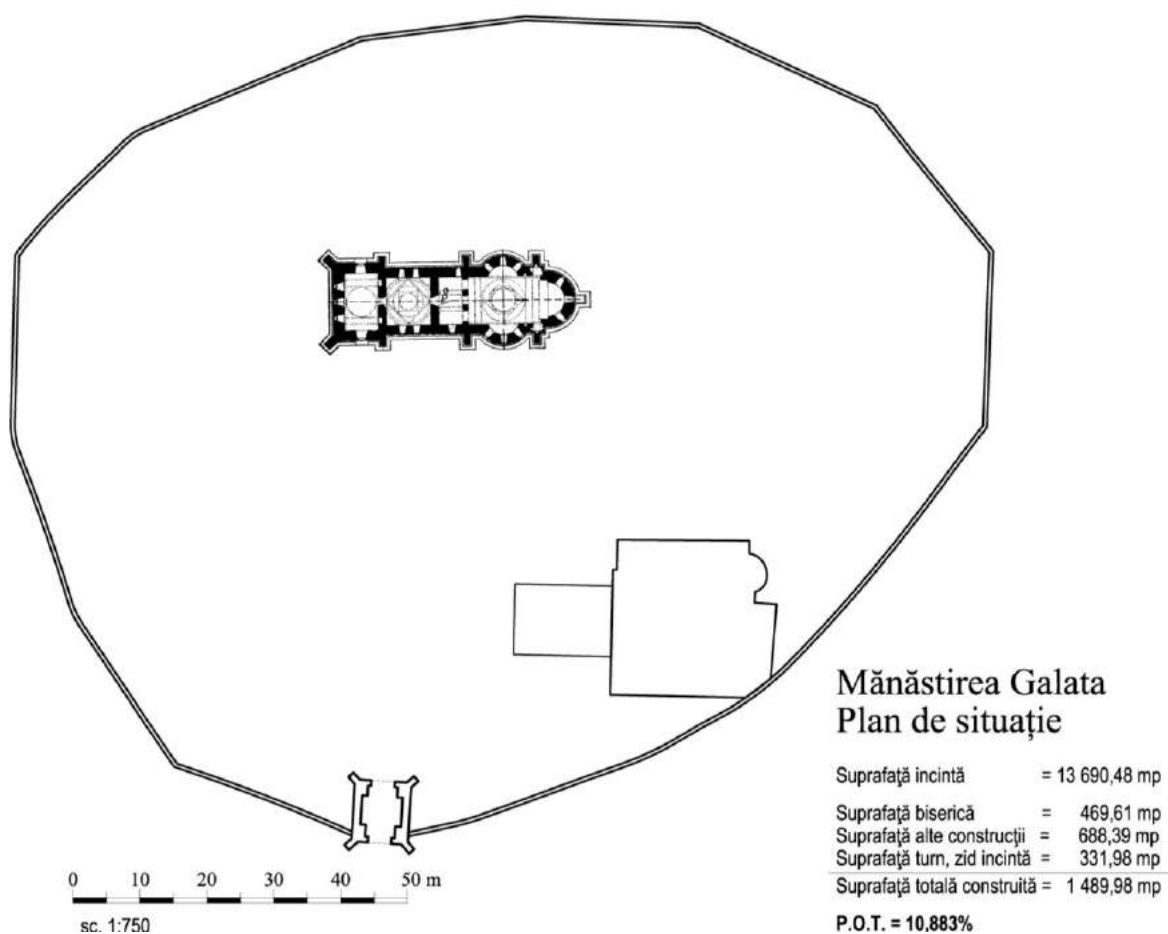
- Nr. crt. 1123 , Cod - IS-II-m-A-03940.04.

„Zid de incintă”, Adresa: Str. Mănăstirii, Nr. 4, Iași, Dată -1584.

Caracteristici

- Accesul spre mănăstire prin latura de Sud, are un parcurs ascendent;

- Incintă fortificată din ziduri din piatră, având drum de strajă, cu forme neregulate în plan;
- Acces în incintă, prin Turn clopotniță, cu gang boltit pe latura Sud, spre Biserică - la cota curbei de nivel;
- În prezent pe latura de Sud - Est - ruine și Casa egumenească;
- Posibila existență unor chilii pe latura de Nord, în prezent nefiind construcții.

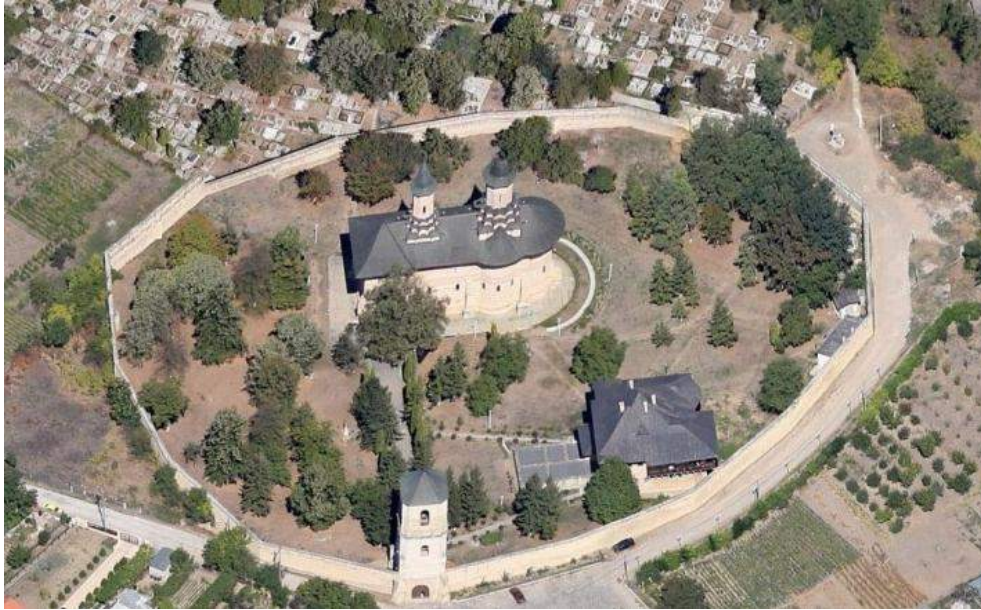

Foto 01-01- Ansamblul Mănăstirii Galata.
Vedere aeriană spre din Sud (anul 2000).

Foto 01-02 - Ansamblul Mănăstirii.
Vedere din Sud (nedată, posibil anii 1915-1920).

Foto 01-03 - Ansamblul Mănăstirii.
Vedere aeriană dinspre Nord (anul 2000).

Foto 01-04 - Biserica Mănăstirii. Vedere din Nord-Est (anul 2000).

IV.02 Mănăstirea Zamca

Mănăstirea Zamca a fost ridicată pe un platou plasat în partea de Vest a orașului Suceava. A fost construită în anul 1606 de comunitatea armenilor stabiliți în Moldova.

Ansamblul Mănăstirii prezintă următoarele date:

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția - 2010, Județul - Suceava.
- b) Denumire - MĂNĂȘTIREA ZAMCA, c) Nr. crt. -183.
- d) Cod L.M.I. - SV-II-a-A-05485 , destinația - MĂNĂȘTIRE.
- e) Datare - sec. XVI - XVII.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirii Zamca sunt:

- Nr. crt. 184 , Cod - SV-II-m-A-05485.01.

„Biserica Sf. Axentie”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - 1551.

- Nr. crt. 185 , Cod - SV-II-m-A-05485.02.

„Paraclisul Sf. Grigore”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - 1606.

- Nr. crt. 186 , Cod - SV-II-m-A-05485.03.

„Paraclisul Sf. Maria”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - sec. XVII.

- Nr. crt. 187 , Cod - SV-II-m-A-05485.04.

„Chilii”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - sec. XIX.

- Nr. crt. 188 , Cod - SV-II-m-A-05485.05.

„Zid de incintă”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - sec. XVII.

- Nr. crt. 189 , Cod - SV-II-m-A-05485.06.

„Turn Clopotniță”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - 1606.

- Nr. crt. 190 , Cod - SV-II-m-A-05485.07.

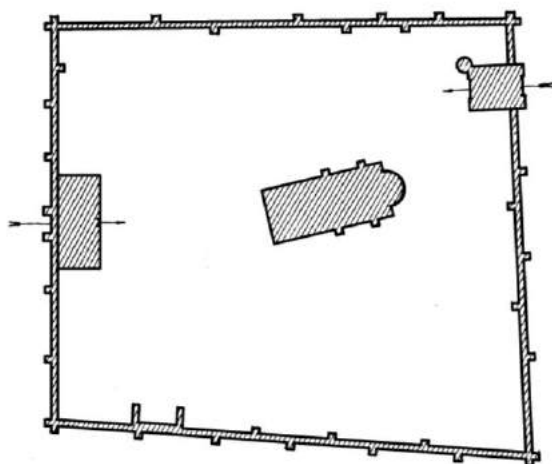
„Fortificația de pământ”, Adresa: Str. Zamca, Nr. 30, Suceava, Datare - 1691.

Incinta mănăstirii în formă de patruleter, este protejată de ziduri întărite cu contraforturi interioare și exterioare, lipsind turnurile de apărare.

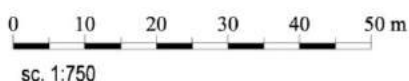
Incinta actuală cuprinde 3 clădiri (Biserica principală, Turnul-clopotniță de pe latura de Est și o clădire cu paraclis la etaj, pe latura de Vest, plasată la intrarea în incinta mănăstirii).

Caracteristici

- Accesul spre mănăstire prin latura de Nord-Est;
- Incintă fortificată, cu forme regulate în plan;
- Acces în incintă, prin Turn clopotniță, cu gang pe latura Est, spre Biserică - la cota curbei de nivel;
- Biserica, construcția principală a ansamblului, este plasată aproximativ în centrul incintei.

Mănăstirea Zamca. Plan de situație

Suprafață incintă	= 3 904,95 mp
Suprafață biserică	= 143,82 mp
Suprafață alte construcții	= 126,92 mp
Suprafață zid incintă	= 256,68 mp
Suprafață totală construită	= 527,42 mp

P.O.T. = 13,506%

Foto 02-01-Ansamblul Mănăstirii Zamca. Vedere dinspre Sud-Est (nedată, posibil anii 1920-1925).

Foto 02-02-Ansamblul Mănăstirii Zamca. Vedere dinspre Nord -Est. (nedată, posibil anii 1920-1925).

Foto 02-03-Ansamblul Mănăstirii Zamca. Vedere aeriană dinspre Sud-Vest (posibil anul 2005).

Foto 02-04-Ansamblul Mănăstirii Zamca.
Vedere aeriană dinspre Sud-Vest (posibil anul 2005).

Foto 02-05-Ansamblul Mănăstirii Zamca.
Vedere dinspre Sud-Vest (anul 2013).

IV.03 Mănăstirea Dragomirna

Este o mănăstire fortificată, construită în perioada 1602-1609, în satul Mitocu Dragomirnei de către Mitropolitul Anastasie Crimca al Moldovei.

Ansamblul Mănăstirii prezintă următoarele date :

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția -2010, Județul - Suceava.
- b) Denumire - MĂNĂSTIREA DRAGOMIRNA, c) Nr. crt. - 305.
- d) Cod L.M.I. - SV-II-a-A-05577, destinația - MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.
- e) Datare - sec.XVII - XIX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirii Dragomirna sunt:

- Nr. crt. 306 , Cod - SV-II-m-A-05577.01.

„Biserica Pogorârea Sf. Duh”, Adresa: Sat Mitocu Dragomirnei, Com. Mitocu Dragomirnei, Jud. Suceava. Dată - 1609.

- Nr. crt. 307 , Cod - SV-II-m-A-05577.02.

„Paraclisul Sf. Nicolae”, Adresa: Sat Mitocu Dragomirnei, Com. Mitocu Dragomirnei, Jud. Suceava. Dată - sec. XVII.

- Nr. crt. 308 , Cod - SV-II-m-A-05577.03.

„Egumenie”, Adresa: Sat Mitocu Dragomirnei, Com. Mitocu Dragomirnei, Jud. Suceava. Dată - sec. XVII.

- Nr. crt. 309 , Cod - SV-II-m-A-05577.04.

„Trapeza”, Adresa: Sat Mitocu Dragomirnei, Com. Mitocu Dragomirnei, Jud. Suceava. Dată - 1609.

- Nr. crt. 310 , Cod - SV-II-m-A-05577.05.

„Zid de incintă”, Adresa: Sat Mitocu Dragomirnei, Com. Mitocu Dragomirnei, Jud. Suceava. Dată - sec. XVII.

Biserica „Pogorârea Sf.Duh” este construită în formă de navă, fiind asemănătoare ca plan, dimensiuni și împărțirea spațiului interior cu alte biserici construite în secolul al XVI-lea. Totuși, ea se deosebește de acestea printr-o absidă poligonală în partea de Vest.

Zidurile de incintă și turnul-clopotniță - În anul 1627 domnitorul Miron Barnovschi (1626-1629,1633) a construit ziduri de apărare. Mănăstirea are aspect de fortăreață, având la colțuri patru turnuri de apărare. Pe latura de Sud este amplasat un turn-clopotniță. Accesul la turnurile de colț se face din incinta mănăstirii. Zidurile de incintă sunt construite din piatră brută de carieră, având dimensiuni mari, de aproximativ 1,7 metri grosime și 11 metri înălțime.

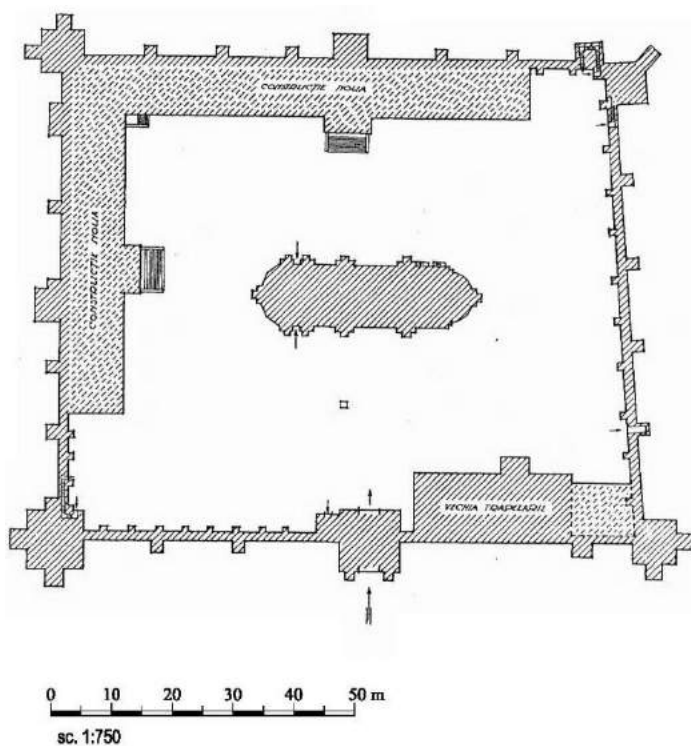
În exterior, zidurile au contraforturi puternice. În interior, un drum de strajă susținut de pilaștri uniți prin arcade. Turnul de poartă are două etaje, având și funcțiunea turn clopotniță, străbătut de un gang boltit. La etajul 1 este un Paraclis, iar la etajul 2, este camera clopotelor.

Trapeza și corpurile de chilii - În incintă, la Est, se găsește Trapeza. Pe laturile de Vest și Nord ale incintei se află casele egumenești și chiliile având regim de înălțime parter și etaj.

Clădirile datează din perioada anilor 1843-1845. Corpul de chilii are, pe latura de Nord, un Paraclis, construit în anul 1976, la etaj 1, pentru slujbele religioase din sezonul rece.

Caracteristici

- Accesul spre mănăstire este ascendent;
- Biserica este plasată în centrul incintei;
- Ziduri mari din piatră, prevăzute cu 4 turnuri de colț în formă de patrulater și un turn clopotniță cu drum de strajă;
- Turn clopotniță - gang + paraclis + camera clopotelor;
- Trapezăria plasată la Est în incintă.

Mănăstirea Dragomirna Plan de situație

Suprafață incintă	=	7861,50 mp
Suprafață biserică	=	364,49 mp
Suprafață zid, alte construcții	=	2491,62 mp
Suprafață totală construită	=	2856,11 mp

P.O.T. = 36,33 %

Foto 03-01-Ansamblul Mănăstirii Dragomirna.
Vedere dinspre Est (posibil anul 2005).

Foto 03-02-Biserica Mănăstirii Dragomirna.
Vedere dinspre Est, Nord-Est. (posibil anul 2005)

Foto 03-03-Ansamblul Mănăstirii Dragomirna.
Vedere dinspre Sud-Est (posibil anul 2005).

IV.04 Mănăstirea Golia

Mănăstirea Golia se prezintă ca un așezământ monahal întărit, având aspectul de fortăreață, înconjurată de un zid înalt, prevăzut la colțuri cu turnuri rotunde și un Turn-clopotniță refăcut în perioada anilor 1900. Zidurile de incintă au o înălțime de până la 8,00 m și o grosime de peste 1,00 m.

Ansamblul Mănăstirii Golia, cu adresa: Iași, Str. Cuza Vodă, Nr. 51 este cuprins în L.M.I. 2010, Jud. Iași și prezintă următoarele date :

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția -2010, Județul - Iași.
- b) Denumire - ANSAMBLUL MĂNĂSTIRII GOLIA, c) Nr. crt. - 1004.
- d) Cod L.M.I. - Cod- IS-II-a-A-03852, destinația - MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.
- e) Datare - sec. XVI - XVIII.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirii Golia sunt:

- Nr. crt. 1005, Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.01.

„Biserica Înălțarea Domnului”, Adresa: Str. Cuza Vodă, Nr. 51, Iași.

Datate- 1652-1660.

- Nr. crt. 1006 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.02.

„Stareție”, Adresa: Str. Cuza Vodă, Nr. 51, Iași. Datate - sec. XVII.

- Nr. crt. 1007 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.03.

„Casa Apelor”, Adresa: Str. Cuza Vodă, Nr. 51, Iași. Datate -1804.

- Nr. crt. 1008 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.04.

„Casa Ion Creangă”, Adresa: Str. Cuza Vodă, Nr. 51, Iași. Datate -1691.

- Nr. crt. 1009 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.05.

„Cișmea”, Adresa: Str. Cuza Vodă ,Nr. 51, Iași. Datate -1766.

- Nr. crt. 1010 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.06.

„Turnuri de colț”, Adresa: Str. Cuza Vodă, Nr. 51, Iași. Datate -1667-1668

- Nr. crt. 1011 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.07.

„Turn Clopotniță”, Adresa: Str. Cuza Vodă ,Nr. 51, Iași. Datate - prima jum. sec. XVII.

- Nr. crt. 1012 , Cod - Cod- IS-II-m-A-03852.08.

„Zid de incintă”, Adresa: Str. Cuza Voda ,Nr. 51, Iasi. Datate - 1667-1668

În incintă se păstrează o casă cu coloane din secolul XVIII, stăreția și alte imobile plasate pe latura de Sud. Lângă turnul clopotniță se află o cișmea construită în timpul domniei lui Alexandru Moruzzi.

Date istorice - Biserica cu hramul „Înălțarea Domnului” din cadrul Ansamblului Mănăstirii Golia, din Iași, a fost ridicată în secolul al XVI-lea pe locul uneia mai vechi, cunoscută ca ctitorie a boierului Ion Golăi.

-Logofătul Ioan Golăi (1548-1577), în anul 1575, dăruiește ctitoriei sale un Tetraevanghelier pe care se preciza că el este ctitorul și că îl donează bisericii de la marginea târgului Iașilor.

-În anul 1606, soția fostului logofăt - Ana și fiul lor, Mihail, au închinat biserica, cu precizarea „din nou zidită” (aceasta presupunând nu numai eventuale refaceri, reparații) mănăstirii Vatoped, de la Muntele Athos. Acest act este întărit și de Ieremia Movilă, în a doua sa domnie, din perioada: septembrie 1600 - 30 iunie 1606.

-Anul 1650 este presupus a fi anul când domnitorul Vasile Lupu (20 martie 1634-3 aprilie 1653) a hotărât rezidirea bisericii Golia, astfel impunându-se ca cel de-al doilea ctitor. În anul 1653 biserica era aproape finalizată având pus acoperișul și – în același timp – a fost pictată în totalitate. Biserica începută de acesta și de a doua sa soție, Ecaterina Cercheza, a fost terminată abia de fiul acestora, Ștefăniță Lupu (21 noiembrie 1659 -17 ianuarie 1661), în anul 1660.

-Pictura murală a fost terminată tot în timpul lui Ștefăniță Lupu, după cum ne informează o inscripție grecească din pronaos și repictată în secolul al XIX-lea. Noua inscripție a acoperit în parte laturile dinspre golul ușii ale celor două tablouri votive: cel al familiei lui Vasile Lupu și cel al lui Ioan Golăi.

-Istoria transformărilor bisericii continuă în a doua domnie a lui Duca Vodă (8 noiembrie 1668 - 10 august 1672), când s-au zidit cele 4 turnuri circulare de la colțurile incintei, cu pisania: „Turnul lui Io Duca Voevod, cu cheltuiala lui Macarie egumenul, 7176 [1668]”.

-În anul 1735, biserica a căzut pradă unui incendiu, „arzând giumătate”. Reparațiile au început după câțiva ani, dar în timpul lucrărilor, în data de 31 mai 1738, s-a produs un cutremur puternic. Nu cunoaștem exact dimensiunea dezastrului și nici data rezidirii cupolelor, dar – probabil – ea a urmat la puțină vreme după acesta, din inițiativa domnitorului Grigore al-II-lea Ghica, care a ocupat scaunul Țării Moldovei de patru ori, în intervalul 26 septembrie 1726 - aprilie 1748, în alternanță cu domnitorul Constantin Mavrocordat.

- O altă etapă din istoria monumentului a fost domnia lui Constantin Mavrocordat (5 aprilie 1733-16 noiembrie 1735).

- În 1735 are loc un mare incendiu în Iași care cuprinde și biserica Goliei.

- La 1738, în timpul lui Grigore al II-lea (Ghica Vodă), chiar pe parcursul lucrărilor de refacere a bisericii, a avut loc un cutremur. De notat că atunci s-a menționat faptul că **s-au prăbușit turlele** (bolțile) bisericii.

- Egumenul Gherasim efectuează mari operațiuni de refacere și de aceea figurează în tabloul votiv de pe peretele vestic al naosului, în partea dreaptă, alături de Ieremia Movilă și Ioan Golăi. În această perioadă este refăcută aproape toată partea superioară a bisericii și zone din pictură iar icoanele împărătești datează tot de atunci.

- În anul 1838 s-au început lucrări de refacere a picturii, conduse de starețul Grigore Irinopoleos, care – de asemenea – se află reprezentat în tabloul votiv, pe partea dreaptă. Cea mai mare parte a bisericii a suferit repictări, în special naosul, altarul și partea superioară a pronaosului. Noua pictură a fost realizată, în cea mai mare parte, culoare peste culoare, într-o tempera destul de slabă, ea respectând, se pare, cea mai mare parte a programului iconografic original. Diferențe notorii sunt la calota turlei pronaosului și chiar în zona tabloului votiv al familiei lui Vasile Lupu.

-În anul 1943, Comisia Monumentelor Istorice a întreprins măsuri de restaurare care au continuat și după război iar în 1947 s-au încheiat, cu ajutorul Mitropoliei Moldovei, a autorităților locale și a Ministerului Culturii. Este ultima intervenție oficială asupra bisericii și a întregului complex de la Golia până la campania de reabilitare a monumentului, începută în anul 2006 și a cărei primă etapă, privind consolidarea structurală a monumentului, s-a încheiat în 2010.

Caracteristici

- Biserica amplasată în centrul incintei mănăstirii;
- Acces în incintă, prin latura Sud, spre biserică este ascendent - conform tradiției (Golgota), având diferență semnificativă de cotă între intrarea amplasată pe latura de Sud și zidul de Nord al incintei;
- Incintă fortificată cu ziduri de piatră și 4 turnuri de colț rotunde în plan;
- Turn clopotniță în forma de patrulater P+3E, cu boltă, zidit de Vasile Lupu la 1641;
- Casa egumenească amplasată la Vest de biserică nefiind adosată zidului perimetral;
- Clădiri în incintă construite în diferite etape, fără legătură funcțională.

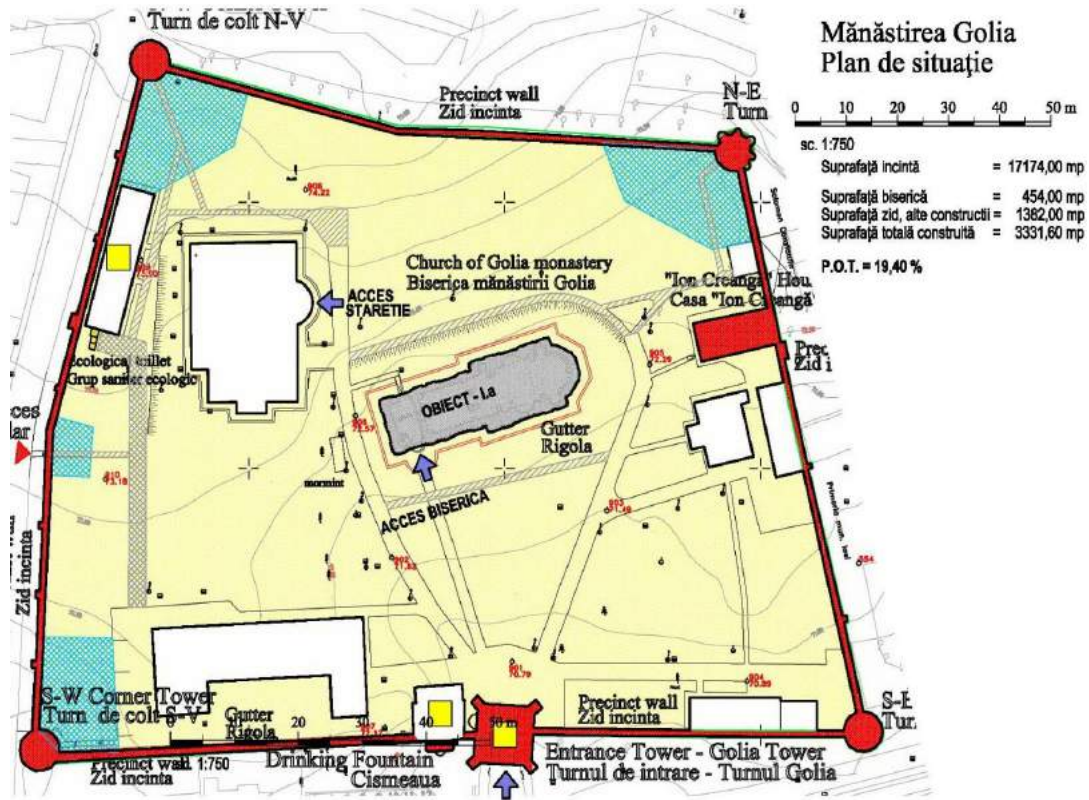

Foto 04-01-Ansamblul Mănăstirii Golia.
Vedere aeriană dinspre Sud-Est (posibil anul 1920).

IV.05 Mănăstirea Bârnova

Ansamblul Mănăstirii Bârnova – amplasată la distanța de aproximativ 7,00 Km de Iași și 3,00 km față de Dealul Repedeza în Sat Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, cu adresa: Str. Barnovschi Vodă, nr.2, Sat Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, având următoarele numere și coduri curente:

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția - 2010, Județul Iași.
- b) Denumire - MĂNĂSTIREA BÂRNOVA, c) Nr. crt. - 1.303
- d) Cod L.M.I.: IS-II-a-A-04103, destinația - MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirii Bârnova sunt:

- Nr. crt. 1304 , Cod - IS-II-m-A-04103.01.

„Biserica Sf. Gheorghe” a mănăstirii Bârnova, Adresa: Sat Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, Dată-1626-1629.

- Nr. crt. 1305 , Cod -IS-II-m-A-04103.02.

„Chilii”, Adresa: Sat Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, Dată -1728.

- Nr. crt. 1306 , Cod -IS-II-m-A-04103.03.

„Ruine în incintă”, Adresa: Sat-Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, Dată - sec.XVII.

- Nr. crt. 1307 , Cod -IS-II-m-A-04103.04.

„Turn de poartă”, Adresa: Sat Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, Dată - sec.XVII.

- Nr. crt. 1308 , Cod -IS-II-m-A-04103.05.

„Zid de incintă”, Adresa: Sat Bârnova, Com. Bârnova, Jud. Iași, Dată - sec.XVII.

Construirea Bisericii a început în anul 1626, în timpul primei domnii a lui Miron Barnovschi, care a deținut scaunul Moldovei în perioada: 20.01.1626 - 30.08.1629 și 04.1633 - 22.06.1633. Construcția bisericii nu a fost finalizată în timpul domniilor, deoarece Miron Barnovschi a fost mazilit de turci în anul 1633. Domnitorii care au urmat nu au reușit să termine acest edificiu religios, majoritatea domniilor fiind de scurtă durată, cu excepția primei domnii a lui Vasile Lupu (20.03.1634 - 03.04.1653), urmată de o scurtă domnie (29.04.1653 - 08.07.1653).

Domnia lui Eustatie Dabija, 16.09.1661-11.09.1665, a marcat continuarea și terminarea lucrărilor la această biserică, domnitorul fiind îngropat în pronaosul bisericii. În timpul domniilor lui Grigore al II-lea Ghica (4 domnii, cuprinse în intervalul 26.09.1726 - 04.1748), datorită epidemiei de friguri din Moldova din anul 1728, Curtea domnească s-a refugiat la Mănăstirea Bârnova, pentru aproximativ 2 săptămâni.

După epidemie s-au început lucrări de reparații la casele din incintă, de consolidare și înălțare a zidului incintei în medie cu 1,00 m.

Până la Unirea Principatelor din anul 1859 în incinta mănăstirii a continuat viața monahală.

Între anii 1859 și 1940, mănăstirea a fost Biserică de mir (ca parohie arondată și cu preot paroh). După anul 1902 s-au făcut unele reparații la biserică și s-a înlocuit catapeteasma, prin grija preotului paroh Gheorghe Mereuță.

În perioada anilor 1940-1959 așezământul a devenit din nou mănăstire (având ca viețuitori monahi). A fost desființată în urma Decretului 410/1959 (Conform unor cifre parțiale din documentele fostei Securități, la 1 ianuarie 1959, în România, existau 224 de mănăstiri ortodoxe, pentru ca în octombrie 1959 (adică după aplicarea prevederilor Regulamentului monahal) să fie inventariate 194 de mănăstiri. La 31 martie 1960 mai funcționau în România 132 mănăstiri. În final, Securitatea estima că a reușit desființarea a 92 de Mănăstiri. Tot din date parțiale, aflăm că la 1 ianuarie 1959 erau 6.014 monahi și monahii. Securitatea estima că, după toate măsurile aplicate, urmau să rămână în Mănăstiri cel mult 1.400 de viețuitori. Potrivit documentelor cercetate, numărul monahilor scoși din Mănăstiri este de aproximativ 4.750). Între anii 1959-1989 a revenit la statutul de biserică de mir (ca parohie arondată cu preot paroh). În anul 1990 s-a reînființat Mănăstirea Bârnova, având ca viețuitori călugărițe până în anul 1992, după care a devenit mănăstire de călugări.

În Moldova, în cazul Bârnovei, turnul amplasat deasupra pridvorului, este o noutate fiind un element de fortificație.

Zidul de incintă - Mănăstirea Bârnova este înconjurată de un zid de incintă construit din piatră, cu o înălțime medie de 5 metri și o grosime de 1,35 m. Zidurile înconjoară mănăstirea din toate părțile, având o formă de patrulater cu laturile de 102x95 m. Zidul a avut contraforturi pe toate laturile. Mănăstirea a avut un drum de strajă din lemn și metereze. În incintă se poate intra pe două căi de acces: pe sub turnul clopotniță de pe latura de vest și printr-o poartă pe latura de est.

Turnul clopotniță - are două etaje; la parter o intrare boltită, la primul etaj tainița iar la etajul 2 camera clopotelor.

Casa Egumenească (Palatul Domnesc) - În curte se găsește Palatul Domnesc, construit în aceeași perioadă cu mănăstirea.

Beciuri - În incinta mănăstirii, aproape de absida altarului, sunt ruine ale unor beciuri construite în secolul al XVII-lea.

Caracteristici

- Incintă dreptunghiulară fortificată, cu ziduri de piatră și tunuri de colț, în plan de forma patrulater;
- Accesul în incinta spre biserică este ascendent - conform tradiției (Golgota);
- Intrarea în biserică plasată pe latura de Sud;
- Biserica are elemente de apărare;
- Turn clopotniță la intrare, cu gang boltit;
- Casa egumenească cu pivnița boltită pe latura de Sud;
- Pe latura de Nord este posibil să fi fost chili, aici nefiind în prezent construcții;
- Ruine - Casa pe latura de Nord - Est.

Mănăstirea Bârnova. Planul de situație

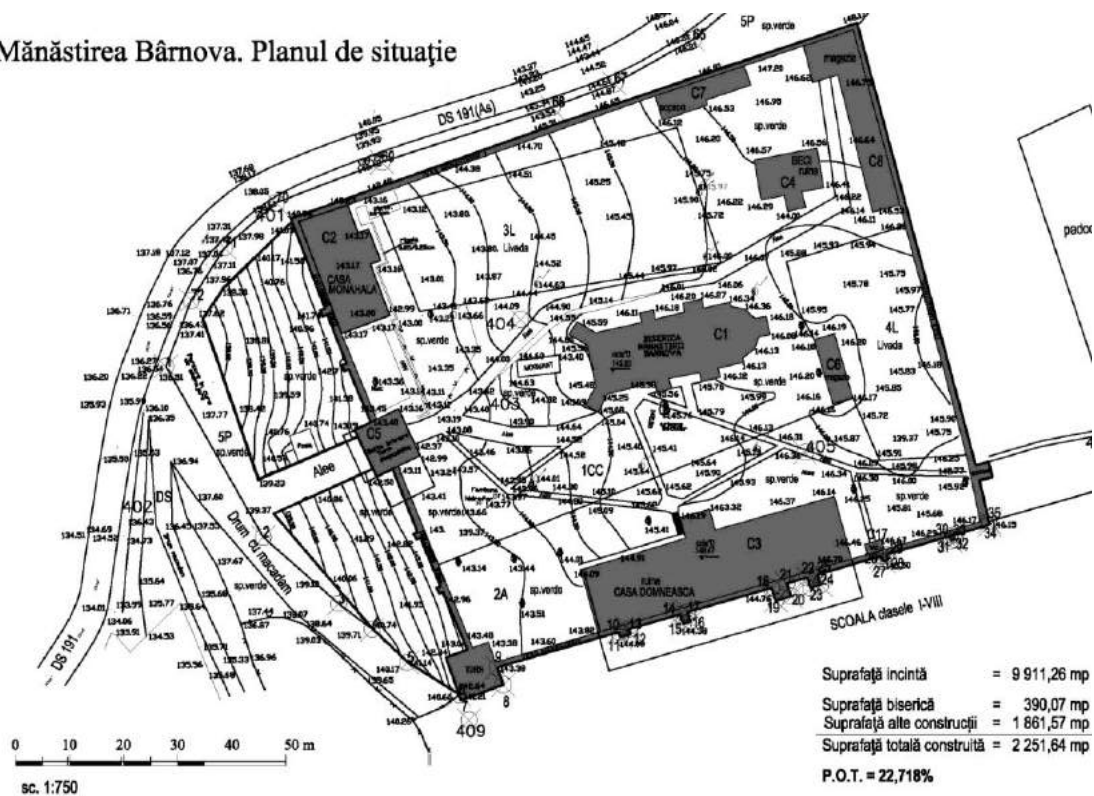

Foto 05-01-Ansamblul Mănăstirii Bârnova.
Vedere aeriană dinspre Nord-Vest (posibil anul 2005).

Foto 05-02-Ansamblul Mănăstirii Bârnova.
Vedere dinspre Nord – Vest (posibil anul 2005).

Foto 05-03-Biserica Mănăstirii Bârnova.
Vedere dinspre Vest (posibil anul 2005).

Foto 05-04-Ansamblul Mănăstirii Bârnova.
Vedere exterioară incintei dinspre Nord (posibil anul 2005).

Foto 05-05- Mănăstirea Bârnova.
Vedere exterioara Casa Egumenească dinspre Nord (posibil anul 2005).

Foto 05-06- Mănăstirea Bârnova.
Vedere exterioară a Ruinelor din incintă dinspre Sud (anul 2012).

IV.06 Mănăstirea Hadâmbu

Mănăstirea Hadâmbu, construită de boierul Iane Hadâmbul în anul 1659, este plasată la o distanță de 30 de kilometri de municipiul Iași.

Ansamblul Mănăstirii prezintă următoarele date :

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția - 2010, Județul Iași.
- b) Denumire - ANSAMBLUL SCHITUL HADÂMBU (DEALU MARE),
- c) Nr. crt.-1.483,
- d) Cod L.M.I. - IS-II-a-A-04242, destinația: MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Schitul Hadambu sunt:

- Nr. crt. 1484 , Cod - IS-II-m-A-04242.01.

„Biserica Nașterea Maicii Domnului”, Adresa: Sat Schitu Hadâmbului, Com. Mironeasa, Jud. Iași, Datare - 1659.

- Nr. crt. 1485 , Cod -IS-II-m-A-04242.02.

„Turn de intrare” , Adresa: Sat Schitu Hadâmbului, Com. Mironeasa, Jud. Iași,
Datare - sec. XVII.

- Nr. crt. 1486 , Cod -IS-II-m-A-04242.03.

„Zid de incintă”, Adresa: Sat Schitu Hadâmbului, Com. Mironeasa, Jud. Iași,
Datare - sec. XVII.

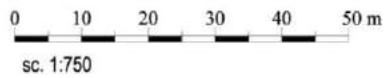
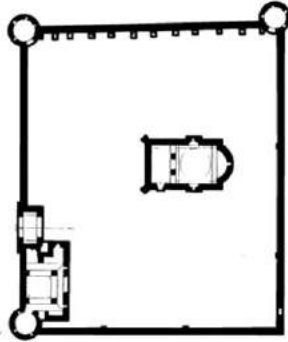
Caracteristici

- Incintă dreptunghiulară fortificată, cu ziduri de piatră și tunuri de colț de formă rotundă în plan;
- Accesul în incinta spre biserică este ascendent - conform tradiției (Golgota);
- Intrarea în biserică plasată pe latura Sud, în Pronaos;
- Biserica are elemente de apărare;
- Turn clopotniță pe latura de Vest, la intrare, cu gang boltit;
- Posibil chilii pe latura de Nord, în prezent – construcții noi, din anii 1995 - 2000.

Mănăstirea Hadâmbu are incintă fortificată, din secolul al XVII-lea, de plan dreptunghiular, prevăzută la colțuri cu turnuri circulare, cu funcții de apărare. Turnul de la intrare avea rolul de turn de intrare și de clopotniță.

Biserica mănăstirii, „Nașterea Maicii Domnului”, este de dimensiuni reduse și prezintă cu elemente de apărare.

Mănăstirea Hadâmbu Plan de situație

Suprafață incintă = 1 850,24 mp

Suprafață biserică = 92,52 mp

Suprafață turn, zid incintă = 269,72 mp

Suprafață totală construită = 362,24 mp

P.O.T. = 19,578%

Foto 06-01-Ansamblul Mănăstirii Hadâmbu.
Vedere interioară, incinta dinspre SudVest (anul 2012)

Foto 06-02-Ansamblul Mănăstirii Hadâmbu.
Vedere interioară a incintei dinspre Sud-Est (anul 2012)

Foto 06-03-Ansamblul Mănăstirii Hadâmbu.
Vedere exterioară incintă dinspre Vest (anul 2012)

IV.07 Mănăstirea Hlincea

Mănăstirea Hlincea este plasată în satul Hlincea din comuna Ciurea. Este o ctitorie a domniței Maria, fiica lui Petru Șchiopul și a soțului ei, spătarul Zottu Tzigara.

Ansamblul Mănăstirii prezintă următoarele date :

- a) Monument Înscris pe L.M.I., Ediția -2010, Județul –Iași.
- b) Denumire -MĂNĂSTIREA HLINCEA c) Nr. crt.-1.403
- d) Cod L.M.I.-IS-II-a-A-04180, destinația- MĂNĂSTIRE ORTODOXĂ
- e) Datare-sec.XVI-XIX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirii Hlincea sunt:

- Nr. crt. 1404, Cod - IS-II-m-A-04180.01.

„Biserica Sfântul Gheorghe”, Adresa: Sat Hlincea, Com. Ciurea, Jud. Iași, Datare - 1587.

- Nr. crt. 1405, Cod - IS-II-m-A-04180.02.

„Ruine chilii”, Adresa: Sat Hlincea, Com. Ciurea, Jud. Iași, Datare - sec.XVI.

- Nr. crt. 1406 , Cod - IS-II-m-A-04180.03.

„Turn Clopotniță”, Adresa: Sat Hlincea, Com. Ciurea, Jud. Iași, Datare - sec.XVII.

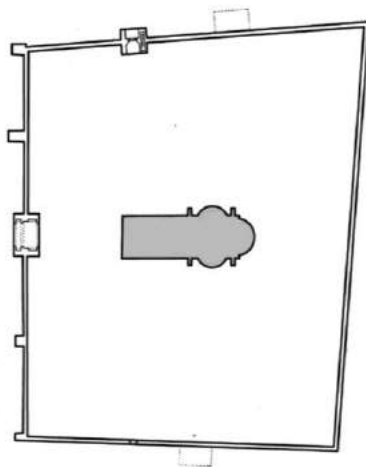
- Nr. crt. 1407, Cod - IS-II-m-A-04180.04.

„Zid de incintă”, Adresa: Sat Hlincea, Com. Ciurea, Jud. Iași, Datare - sec.XVII.

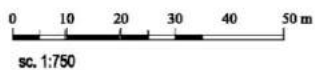
Arhitectura - Biserica Mănăstirii Hlincea impune prin proporțiile sale armonioase. Ea se înalță în mijlocul unei incinte spațioase, în formă de patralater (cu laturi de câte 60 m), înconjurată de ziduri înalte, sprijinite în partea de vest de contraforturi puternice.

- **Caracteristici**

- Incintă dreptunghiulară fortificată, cu ziduri de piatră;
- Accesul în incintă, spre biserică, este ascendent - conform tradiției;
- Intrarea în biserică plasată pe latura de Vest, în pronaos;
- Turn clopotniță pe latura de Nord la intrare, cu gang boltit;
- Posibil chilii pe latura de Nord, în prezent – construcții noi anii 1995 - 2000.

Mănăstirea Hlincea. Planul de situație

Suprafață incintă	=	4 639,25 mp
Suprafață biserică	=	201,15 mp
Suprafață alte construcții	=	283,97 mp
Suprafață totală construită	=	485,12 mp
P.O.T. = 10,457%		

Foto 07-01-Ansamblul Mănăstirii Hlincea.
Vedere exterioară dinspre Nord-Est (anul 2012).

Foto 07-02-Ansamblul Mănăstirii Hlincea.
Vedere interioară a incintei dinspre Nord (anul 2012).

Foto 07-03- Biserica Mănăstirii Hlincea.
Vedere exterioară a bisericii dinspre Nord-Vest (anul 2012)

IV.08. Mănăstirea Cetățuia

A fost construită în secolul XVII de domnitorul Gheorghe Duca (1665-1666, 1668-1672 și 1678-1683, ca un complex mănăstiresc întărit cu scopul protejării domnitorului și boierilor în cazurile unor atacuri armate.

a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția -2010, Județul Iași.

b) Denumire - MĂNĂSTIREA CETĂȚUIA c) Nr. crt.- 945,

d) Cod L.M.I. IS-II-a-A-03806, destinația: MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirea Cetățuia sunt:

- Nr. crt. 946, Cod - IS-II-m-A-03806.01.

„Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Adresa: Str. Cetățuia, nr.1, Iași, Dată - 1669-1672.

- Nr. crt. 947, Cod - IS-II-m-A-03806.02.

„Sala Gotică”, Adresa: Str. Cetățuia, nr.1, Iași, Dată - 1669-1672.

- Nr. crt. 948, Cod - IS-II-m-A-03806.03.

„Casa Domnească”, Adresa: Str. Cetățuia, nr.1, Iași, Dată - 1669-1672.

- Nr. crt. 949, Cod - IS-II-m-A-03806.04.

„Corp Chilii”, Adresa: Str. Cetățuia, nr.1, Iași, Dată - 1928.

- Nr. crt. 950, Cod - IS-II-m-A-03806.05.

„Turn Clopotniță”, Adresa: Str. Cetățuia, nr.1, Iași, Dată - 1770.

- Nr. crt. 951, Cod - IS-II-m-A-03806.06.

„Zid de incintă”, Adresa: Str. Cetățuia, nr.1, Iași, Dată - 1770.

Zidul de incintă - Mănăstirea are un zid de piatră de 1,40m grosime și înalt de 7 m, incinta fiind de aproximativ 120 x 60 de metri. Zidul avea „drum de strajă” executat din lemn.

Turnul plasat la Nord, are o înălțime mai mică oferind o panoramă a orașului Iași.

Turnul clopotniță – a fost construit în anul 1670, pe latura de sud; asigură și intrarea principală în mănăstire.

Clădirea egumeniei cu Sala Gotică - Clădirea are un parter ridicat și două rânduri de pivnițe boltite suprapuse.

Casa Domnească - Pe latura de nord-est a incintei se găsește casa domnească, care a fost un refugiu pentru domnitor.

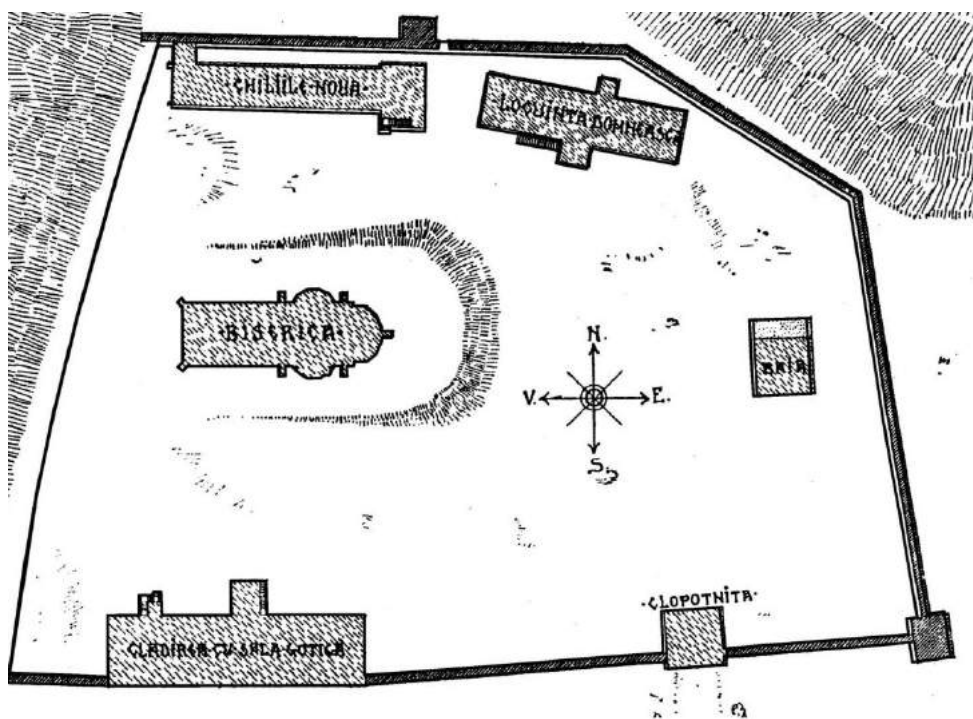
Cuhnea domnească - În incintă, pe latura de est, este amplasată o clădire din piatră, care a adăpostit bucătăria (cuhnea).

Corpul de chilii - este nou, construit la începutul secolului XX.

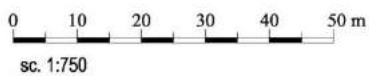
Caracteristici :

- Accesul spre mănăstire este ascendent, cu o vedere favorabilă din și spre municipiul Iași;
- Acces în incintă ascendant spre biserică;
- Incintă trapezoidală fortificată, cu o suprafață mare, de 12.088 mp;
- Biserica este plasată în incintă central stânga;
- Turnul clopotniță, cu gang boltit se află la intrare, pe latura de Sud a mănăstirii;

- Pe latura de Sud - trapezăria are 2 rânduri de pivnițe;
- Chiliile și Casa Domnească sunt plasate pe latura de Nord.

Mănăstirea Cetățuia Plan de situație

Suprafață incintă	= 12088,00 mp
Suprafață biserică	= 324,00 mp
Suprafață zid, alte construcții	= 1792,00 mp
Suprafață totală construită	= 2116,00 mp

P.O.T. = 17,50 %

Foto 08-01- Ansamblul Mănăstirii Cetățuia.
Vedere aeriană dinspre Sud (anul 2012).

Foto 08-02- Ansamblul Mănăstirii Cetățuia.
Vedere aeriană dinspre Est (anul 2012).

Foto 08-02- Mănăstirea Cetățuia -Casa Domnească.
Vedere dinspre Sud (anul 2012).

Foto 08-03- Mănăstirea Cetățuia - Sala Gotică.
Vedere dinspre Nord (anul 2012).

Foto 08-04- Biserica Mănăstirii Cetățuia.
Vedere dinspre Sud-Est (anul 2012)

IV.09. Mănăstirea Secu

Ansamblul Mănăstirii prezintă următoarele date :

- a) Monument înscris pe L.M.I., Ediția -2010, Județul – Neamț.
- b) Denumire - MĂNĂSTIREA SECU c) Nr. crt.- 502
- d) Cod L.M.I.: NT-II-a-A-10735 , destinația - MĂNĂSTIRE DE RIT ORTODOX.

Corpurile de clădiri cuprinse în Ansamblul Mănăstirea Secu sunt:

- Nr. crt. 489, Cod - NT-II-m-A-10735.01.

„Biserica Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - 1602-1605.

- Nr. crt. 490, Cod - NT-II-m-A-10735.02.

„Paraclisul Sf. Nicolae”,(NE), Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - sec. XVIII.

- Nr. crt. 491, Cod - NT-II-m-A-10735.03.

„Paraclisul Adormirea Maicii Domnului”,(SE), Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - 1844.

- Nr. crt. 492, Cod - NT-II-m-A-10735.04.

„Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”, Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - 1832.

- Nr. crt. 493, Cod - NT-II-m-A-10735.05.

„Chilii”, Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - 1825.

- Nr. crt. 494, Cod - NT-II-m-A-10735.06.

„Turn Clopotniță”, Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - sec. XVII.

- Nr. crt. 495, Cod - NT-II-m-A-10735.07.

„Incinta fortificată”, Adresa: Sat Vânători Neamț, Com.Vânători Neamț, Jud. Neamț, Dată - sec. XVII.

Mănăstirea a fost ctitorită de către vornicul Nestor Ureche în 1602. Bisericii i s-a adăugat în secolul al XVIII-lea pridvorul.

Zidurile incintei și turnurile de apărare, au avut intervenții și refaceri în timpul domniei lui Vasile Lupu. Celelalte clădiri ale mănăstirii, în forma lor actuală, cu excepția laturei de sud, datează din perioada care a urmat incendiului năprasnic din 1821.

În anul 1640 se construiește Paraclisul „Adormirea Maicii Domnului”.

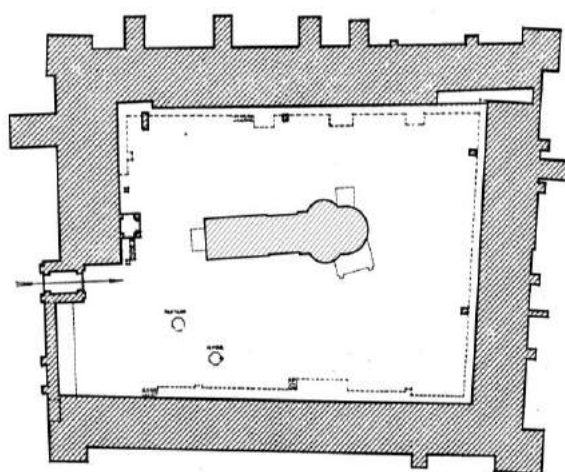
În anul 1821 s-au produs mari daune Mănăstirii Secu; aici s-au desfășurat lupte.

În perioada 1977-1984 s-au efectuat lucrări de restaurare a întregului complex monahal, lucrări care iau dat acestui așezământ înfățișarea pe care o are și astăzi.

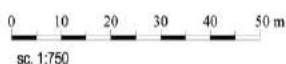
Caracteristici

- Accesul spre mănăstire este ascendent - conform tradiției;
- Incinta este dreptunghiulară, fortificată, cu tunuri de colț patrulate;
- Accesul în incinta se află pe latura de Vest;
- Intrarea în biserică la Vest - la cota curbei de nivel;

- Biserica inițială – are o extindere ulterioară spre Vest;
- Turn clopotniță de la intrare are gang boltit, cu forma în plan patrulater;
- Chilii și alte construcții anexe sunt laturile de Nord și Nord-Vest - parter și 2 etaje, la Est și Sud - parter,
- Amplasarea construcțiilor mai înalte pe latura Nord și Nord-Vest a fost făcută pentru o bună însorire a incintei.
- Paraclis - la etajul 1 în zona de Nord-Est.
- Ocuparea terenului în incinta mănăstirii și distribuția funcțiilor este foarte clară.
- Incinta are o bună dimensionare a proporțiilor între construcții și scara umană.

Mănăstirea Secu. Plan de situație

Suprafață incintă	= 7 700,25 mp
Suprafață biserică	= 267,13 mp
Suprafață construcție, zid incintă	= 3 371,83 mp
Suprafață totală construită	= 3 638,96 mp
P.O.T. = 47,258%	

Foto 09-01- Ansamblul Mănăstirii Secu.
Vedere aeriană dinspre Sud-Est (anul 2012).

Foto 09-02- Ansamblul Mănăstirii Secu.
Vedere aeriana dinspre Sud (anul 2012).

Foto 09-03- Ansamblul Mănăstirii Secu.
Vedere a accesului înspre incintă dinspre Sud (anul 2012)

Foto 09-04- Ansamblul Mănăstirii Secu.
Vedere interioară a incintei dinspre Est (anul 2012).

5) Caractere particulare

Caracterele particulare ale mănăstirilor din secolul XVII și de la începutul de secol XVIII constă în:

- Înșiruirea corpurilor de clădiri anexe pe una, două sau, mai rar, pe trei laturi ale incintei;
- Spațiile de cazare pentru pelerini erau plasate, de regulă, în imediata apropiere a Turnului clopotniță de la intrarea în mănăstire;
- La mănăstirile din Moldova apare „Clisiarnița” (cum este cea păstrată la mănăstirea Moldovița). Cu încăperi destinate exclusiv păstrării odoarelor și - în general - a întregului tezaur;
- Caracterul pregnant de „cetate” la unele mănăstiri - exemple fiind Mănăstirile Dragomirna (Jud.Suceava), Secu (Jud. Neamț), Bârnova, Galata, Cetățuia, Golia, Frumoasa (Jud. Iași);
- Dezvoltarea mare a încăperii denumită „Trapeză”, raportată la alte spații;
- Casele domnești sunt amplasate și executate de obicei distinct ca volum de celelalte construcții ale mănăstirii;
- În general, bisericile mănăstirilor din Moldova au mai puține turlor decât bisericile mănăstirilor din Țara Românească.

6) Diferențieri zonale

Se pot distinge anumite elemente specifice celor două Principate :

- Mănăstirile din Țara Românească :

- În marea majoritate, nu au turnuri de colț ale incintelor (excepție M-rea Comana);
- Au ca specific prezența galeriilor deschise, cu arcade, la zidul exterior al chiliilor care, uneori, sunt pe două niveluri;
- Sunt dotate, mai ales în a doua jumătate a secolului XVII, cu pivnițe încăpătoare, acoperite cu bolți cilindrice.
- Ansamblurile mănăstirilor, ridicate către sfârșitul secolului XVII, arată o tendință de căutare a unor simetrii, a unor reguli de compoziție și a unui stil unitar.
- Se construiesc mănăstiri la care se execută lucrări de adaptare și prelucrare a terenului, urmărind o compoziție arhitecturală - exemplul cel mai reprezentativ fiind ctitoria Sfântului Martir Constantin Vodă Brâncoveanu, Mănăstirea Hurez (zidită între anii 1690 - 1693).

- Mănăstirile din Moldova :

- Stilul de construire adoptat se diferențiază de cel din Țara Românească prin prezența contraforților exterior, atât la zidurile de incintă cât și la bisericile din cadrul mănăstirilor, prin folosirea bolților moldovenești și prin postamentele stelate ale tambururilor turelilor (la biserici).

- Prezența turnurilor de colț la mănăstiri este preponderentă, rezultând preocupări pentru elemente de apărare militară. Unele acoperișuri ale Bisericilor din Moldova au formă de “bulbi”, arătând influența ucraineană (la M-rea Golia sistemul de arce la turla este, de asemenea, de influență ucraineană).

- Bisericile din Moldova, au planul mai alungit pe direcția E-V (cu funcțiunile prevăzute - Pridvor, Pronaos, Gropniță, Naos, Sfântul Altar) iar turelele lor sunt mai puține, sau uneori lipsesc. Mănăstirile, amplasate în mare parte în zone subcarpatice sau deluroase, au planul de ansamblu adaptat reliefului. Dacă terenul permitea (la mănăstiri așezate la șes sau pe platou) zidul de incintă era construit, de obicei, după plan pătrat sau aproape pătrat.

7) Raporturi cu arhitectura mănăstirilor bizantine

Modul de constituire a mănăstirilor din Țara Românească și Moldova arată o influență directă a arhitecturii mănăstirilor bizantine. Amplasarea bisericii este aproximativ în centrul incintei mănăstirii, cu spațiile destinate funcțiunilor gospodărești distribuite pe perimetrul incintei.

Țările Române au avut, în secolul XVII și la începutul secolului XVIII, mari ctitori.

Țara Românească - domnitorul Matei Basarab (1632-1654) a ctitorit aproape 40 de mănăstiri și biserici iar, mai târziu, Sfântul Martir Constantin Vodă Brâncoveanu, urmând exemplul înaintașilor săi, a ridicat dar a și refăcut biserici și mănăstiri.

Moldova - domnitorul Vasile Lupu a zidit mai puțin, dar mai fastuos și mai scump, cu un ritm al execuțiilor mai mic, dar mai trainic.

Întărirea incintei este rezolvată cu ziduri de apărare perimetrare și turnuri de apărare (în Moldova). În incinta unor mănăstiri orășenești, au funcționat spitale (bolnițe) și școli (Școala Vasiliană de la Mănăstirea Trei Ierarhi din Iași). Dimensiunile incintei sunt în relație directă cu dimensiunile în plan și pe verticală ale bisericii, existând un raport optim între mărimea incintei și volumul bisericii. Arhitectura bizantină a folosit

ca teme dreptunghiul cu laturile înscrise în raportul $1/\sqrt{2}$ (1,4142) și pătratul cu raportul laturilor 1/1.

Din analiza traseelor realizate (raportul lungime/lățime la exterior) în planul incintei se pot constata următoarele :

- la ansamblurile mănăstirești din Moldova rezultă o medie L/l. = 1,270

Galata	= 1,44	Secu	= 1,28	Zamca	= 1,07
Dragomirna	= 1,30	Bârnova	= 1,35	Golia	= 1,26
Hadâmbu	= 1,15	Hlincea	= 1,29	Cetățuia	= 1,33

În general, la mănăstirile analizate, rezultă o încadrare a rapoartelor dintre laturi între coeficienții 1,27-1,34. Alături de construcțiile bisericești, mănăstirile și schiturile ridicate în secolul XVII și începutul secolului XVIII s-au bucurat de o deosebită atenție, fiind executate, în majoritate cu materiale rezistente.

Cele două Principate Române au avut izvoarele de influență, diferite, însă procesul evolutiv al arhitecturii din cele două Principate a fost similar, separarea politică nepunându-și amprenta în plan cultural și artistic.

Considerații istorico-arhitecturale asupra Mănăstirii Rogozu.

Com. Slobozia Bradului, Jud. Vrancea

Aurel Nicodei

Localizată în partea de nord-vest a localității Slobozia Bradului, mănăstirea Rogozu își are începuturile, conform tradiției orale, pe la mijlocul secolului al XVII-lea, în timpul de glorie al domnitorului Matei Basarab. Fără a fi atestată documentar, data de înființare a primului așezământ monahal este considerată a fi, conform unei inscripții târzii de deasupra ușii de la intrarea în actuala biserică de zid, anul 1647¹.

Această datare nu este susținută de nici o altă dovadă. Mai mult, dacă legăm înființarea schitului de venirea călugărilor ruși atrași de activitatea Starețului Vasile de la Poiana Mărului, considerăm că schitul este înființat ceva mai târziu, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea².

De altminteri, așezământul monahal este cunoscut din documente ca schitul Poiana Rusului sau Poiana Rușilor³. Acesta, pe la mijlocul secolului, în jurul anului 1760, este părăsit de călugării ruși datorită, credem, lipsei mijloacelor de întreținere, aceștia mergând probabil la schiturile din apropiere: Poiana Mărului, Vărzărești, Trestieni.

Unul dintre primii care a repertoriat bisericile și schiturile din România, Constantin Bilciurescu, considera că „mănăstirea a fost fondată la anul 1825 de către Constantin Ghimba (Robescu) și Maria Constantin Ghimba. Înainte de aceasta, a mai fost o biserică din lemn fondată de Preotul Manca și Armenca Presvitera”⁴ („preotul Manea și soția sa Armanda”, consideră Adrian Gabor⁵), atestată documentar prin secolul al XVIII-lea, ca fiind sub îngrijirea unor călugărițe⁶. Această biserică a fost dăruită parohiei Amara din județul Râmnicul Sărat⁷.

Alte informații despre schitul Poiana Rușilor din perioada secolului al XVIII-lea nu ne mai sunt cunoscute.

---

¹ Gabriel Cocora, *Mănăstiri din Eparhia Buzăului*, p. 253.

² Emil Lupu, *Ctitori și ctitorii la Curbura Carpaților în secolele XIV-XVIII*, Iași, 2011, p. 299.

³ Gabriela Borcea, *Mănăstirea Rogozu. Istorie, Credința, Arta*, Lucrare de licență, Iasi, 2005, pag.14.

⁴ Constantin Bilciurescu, *Monastirile și bisericile din România cu mici notițe istorice și gravure*, București, 1890.

⁵ Adrian Gabor, *Ctitoriile de biserici și mănăstiri ale dregătorilor domnești din județul Vrancea*, în „Glasul Bisericii”, anul XLVIII, nr. 6, 1989, p. 100.

⁶ Vasile Dumitrache Florești, *Mitropolia munteniei și Dobrogei. Eparhii, mănăstiri și schituri*, Editura Saeculum I. O., București, 2002, p265. (*apud* Gabriela Borcea, *op. cit.*)

⁷ Adrian Gabor, *op. cit.*

Pentru secolul al XIX-lea informațiile istorice se regăsesc în mai multe documente de arhivă dar și în însemnările preotului Stere Ștefănescu, duhovnic al mănăstirii prin anii 1870. Aceste informații au fost tipărite în anul 1873 în Sinodicul Eparhiei Buzăului, tipărit cu binecuvântarea Episcopului Inochentie⁸. Acestea argumentează ideea reconstruirii unui schit nou cu biserică din zid la începutul secolului al XIX-lea⁹.

Tot Bilciurescu amintește cel mai vechi document al schitului, un „hrisov dat de Grigorie Ghica Voevod în anul 1828, februarie 15, prin care înzestrează schitul cu șase scutelnici și șase poslușnici, recunoscând dreptul mănăstirii de a primi anual câte 30 bolovani de sare de la Salinele Slănicului”¹⁰

Schitul este refăcut cu biserica actuală din zid, între anii 1808-1825, având ctitori pe Serdarul Costache (Constandin) Robescu și pe soția acestuia, Maria. De remarcat asemănarea dintre biserica ridicată la schitul Rogozu și biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, ridicată de aceștia la Focșani în anul 1815¹¹.

Ajutată financiar de familia Robescu, stareța Nazaria (Zaharia) reconstruieste schitul, ridicând biserica din zid și clădirea stăreției¹². Hramul bisericii este păstrat de la biserica din lemn a schitului Poiana Rusului, „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”.

Schitul a fost înzestrat de ctitori săi cu: terenuri, moara, prăvălii, stupină și bani apoi a fost închinat altui schit, Poiana Marului, în anul 1830, de către urmașul ctitorilor, Constantin Robescu¹³. Fiul ctitorilor, Constandin (Câdea) Robescu (născut Paraschivescu, fiul fratelui Mariei, adoptat de Maria și Costache)¹⁴ împreună cu mama sa adoptivă, Maria Robescu Serdăreasa, închină schitul nou zidit, schitului Poiana Mărului, cu condiția ca acesta să respecte daniile făcute schitului Poiana Rusului: „moșia Vârâții, pe care era schitul, o moară pe apa Milcovului, 500 taleri anual, 150 stânjeni și jumătate de moșie la Căpoteasa, 100 măci de stupi și două prăvălii în Focșani”¹⁵.

În luna aprilie 1835, Maria Serdăreasa, văduva lui Constandin - Costache Robescu decedat în anul 1829, de comun acord cu fiul ei, Constandin, donează 3 pogoane și jumătate de vie la Tâmbioești schitului Poiana Rusului. În actul de donație se confirmă hramul bisericii

---

⁸ Gabriela Borcea, *op. cit.*, p. 17.

⁹ Anuar 1909, p. 239.

¹⁰ Bilciurescu, *op. cit.*, p. 201.

¹¹ A.C. Cozma, *Din trecutul bisericii Robescu din Focșani*, în „Glasul Bisericii”, anul XXV, nr. 3-4, martie-aprilie, 1966, p. 345.

¹² *Idem*, pag. 17.

¹³ *Idem*, pag. 19

¹⁴ Alexandru Robescu, *Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Focșani*, (manuscris, Anexa I, A).

¹⁵ G. Cocora, H. Constantinescu, *Poiana Mărului*, în „Glasul Bisericii”, anul XXIII, nr. 5-6, mai-iunie, 1964, p. 484.

de zid a schitului, „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, menținându-se același hram ca al bisericii de lemn anterioare¹⁶.

În această perioadă s-a impus și denumirea de Rogoz, ce a înlocuit-o pe cea de Poiana Rusului. Acest lucru se poate pune pe seama faptului ca schitul nu mai era locuit de călugări ruși de o lungă perioadă de timp, iar toponimia locului impunea denumirea de Rogoz, nume purtat de un pârâu și de un lac din apropiere¹⁷.

Refacerea schitului, construirea bisericii din zid, dar mai ales daniile făcute de ctitori, de enoriași sau chiar de stat, au creat premisele unei perioade de stabilitate și prosperitate a vieții monahale a călugărițelor trăitoare la schitul Rogoz¹⁸.

În anul 1863 se repara acoperișul bisericii, acesta fiind refăcut cu șindrilă. Turla din zidărie, care suferise degradări majore, probabil în urma cutremurului din 1830, este înlocuită cu o turlă ușoară din lemn, acoperită cu tablă.

În 1865 se fac lucrări de reparații la stareție care avea un număr de 7 încăperi. Se reface acoperișul și zidul surpat, înlocuindu-se ușile și ferestrele.

În anul 1867, biserica a fost pictată în ulei de către Ghiță Stoenescu din Râmnicu Sărat¹⁹, elev a lui Gh. Tătărescu, după ce, probabil a fost înlăturată vechea pictură. Această pictură se mai păstrează în altar și pe catapeteasmă²⁰. Informațiile notate de preotul Stere Ștefănescu se opresc la anul 1874, când stareță a schitului era monahia Marina Rădulescu. La 1 iulie 1898 este numit duhovnic al schitului arhimandritul Vichentie Ionescu, stareță fiind Domnica Titulescu²¹.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, biserica a suferit degradări ale acoperișului, care au permis apei să degradeze zidul și fundația.

Începutul secolului al XX-lea aduce neplăceri locuitoarelor mănăstirii, prin conflictul administrativ deschis asupra proprietăților deținute de schit și revendicate de moșierul Șuțu. Acest conflict capătă în anul 1912 aspecte dramatice prin asasinarea arhimandritului Vichentie Ionescu, care deținea arhiva schitului, ce cuprindea și actele de danie făcute către schit. Asasinarea are loc în urma unui jaf asupra preotului Ionescu, săvârșit la comanda administratorului moșiilor boierului Șuțu. În urma jafului, au dispărut și actele deținute de preot²².

---

¹⁶ Gabriela Borcea, *op. cit.*, p. 18.

¹⁷ *Idem.*

¹⁸ *Idem.*, p. 20.

¹⁹ Adrian Gabor, *op. cit.*, p. 101.

²⁰ Gabriela Borcea, *op. cit.*, p. 23.

²¹ *Idem.*, p. 24.

²² Gabriela Borcea, *op. cit.* p. 25.

Cu toate dificultățile întâmpinate, biserica a fost reparată în anul 1926, făcându-se intervenții majore la fundații prin consolidarea soclului și a fundației pe o „adâncime de un metru și o grosime de 30-40 cm”²³.

(N.B.: Considerăm că aceasta informație trebuie verificată prin cercetare arheologică)

Tot în acest an se construiesc trei case noi pentru viețuitoarele schitului.

O radiografie a asezământului o face Zosima Târălă în lucrarea „Scânteeri din lăcașuri uitate de lume”, în anul 1932. Acesta descrie schitul Rogoz, pe care îl vizitează personal, la fel ca și pe alte schituri din zona județului Râmnicu-Sărat: Vărzărești, Cotești și Dălhăuți.

Pe scurt, iată cum arăta schitul în anul 1932: patru case în fața bisericii cu câte patru camere, spre altar trei, spre sud cinci iar spre nord: vechea stărație care stă să se dărâme. În rând cu stăreția alte trei case iar în spatele lor vreo patru mai mărunte. Mănăstirea mai are 10 hectare de pământ arabil, roditor, lângă Slobozia Bradului. Călugărițe sunt 24 dintre care 20 au întreținere de la stat, surori sunt 13 dintre care 4 merg la atelierul de covoare, înființat „de curând”²⁴.

Despre biserică referirile sunt puține: are o singură turlă, este „fără sânnuri”, adică fără abside pe naos, vopsită de curând cu ulei pe dinafară „iar sfinții apostoli ce sunt pictați sus pe zid, în raclele înadins făcute, par o zugrăveală nouă, ca și cea din biserică”²⁵. Unele reparații au avut loc în anul 1936 când s-a refăcut tencuiala bisericii și s-au construit clopotnița și casa preoțească²⁶.

Anii celui de al doilea război mondial nu au adus prejudicii schitului iar după instaurarea regimului comunist, viața monahală a cunoscut o perioadă de regres, dar totuși, după 1953 s-a adăugat pridvorul, s-a acoperit biserica cu tablă și s-a pictat în frescă pronaosul și naosul de către pictorul Adolf Cantini²⁷. S-a construit un atelier pentru covoare și s-au plantat brazii în jurul bisericii.

În 1958 s-au executat noi lucrări de întreținere. După doi ani, mănăstirea este închisă de autoritățile comuniste iar cele 100 de monahii care locuiau aici s-au risipit pe la alte schituri sau obligate să se retragă din monahism.

---

²³ *Idem*, p. 28.

²⁴ Zosima Târălă, *Scânteeri din lăcașuri uitate*, București, 1932, p. 81-82.

²⁵ *Idem*, p. 83.

²⁶ Gabriela Borcea, *op. cit.*, pag. 31.

²⁷ *Idem*, pag.37.

În anul 1978 biserica, cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, este înscrisă pe Lista Monumentelor Istorice de importanță locală, având codul LMI: VN-II-m-B-06557.

Mănăstirea nu a mai suferit intervenții majore decât după anii 1990, când s-a revigorat viața monastică și s-au făcut investiții mai ales în construirea unui paraclis, a unui muzeu și a stăreției. Paraclisul a fost sfințit în anul 1995, purtând hramul „Naștere Maicii Domnului” apoi a fost pictat și resfințit în 1997.

Considerații istorico-arhitectonice asupra bisericii „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” a schitului Rogoz

Biserica mănăstirii Rogoz este construită la începutul secolului al XIX-lea, având ca și ctitor un dregător local, Costache Robescu. Acesta este ctitor și la o altă biserică, situată în Focșanii munteni - biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” (Fig. 1, 2, 3), construită în anul 1815²⁸.

Observând planurile celor două biserici, constatăm că sunt asemănătoare. Considerăm că ambele au avut ca model de inspirație biserica „Sfânta Treime” a schitului Cotești, construită la începutul secolului al XVIII-lea, în anul 1724.

Din punct de vedere arhitectonic biserica din Rogozu prezintă următoarele elemente: planul dreptunghiular, de navă, cu absida altarului poligonală, cu naosul lărgit prin absidare în grosimea zidului, cu cupole semisferice pe pandantivi, cu cele două compartimentări de o parte și alta a intrării în pronaos, care susțin turnul clopotniță. Este posibil ca biserica Rogozu să fi avut și cafas precum cea din Focșani. Remarcăm totuși existența catapetesmei din zid a bisericii „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” (Fig. 4) spre deosebire a celei din Focșani care nu are catapeteasma din zid.

Referitor la golurile de uși și ferestre, remarcăm ușa exterioară pe latura sudică a altarului, comună celor două biserici.

Ferestrele bisericii Rogozu, actualmente dreptunghiulare, considerăm că au fost inițial, în forma de arc de cerc la partea superioară, cum sunt și cele de la „Sfinții Împărați”.

De asemenea decorul exterior este oarecum asemănător: panouri casetate, separate prin benzi verticale, cu diferența brîului median al bisericii din Focșani.

---

²⁸ Aurel Nicodei, *Construcții religioase realizate din zid în perioada Evului Mediu (secolele XVII-XVIII-lea) în județul Vrancea*, Lucrare de doctorat, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, 2011.

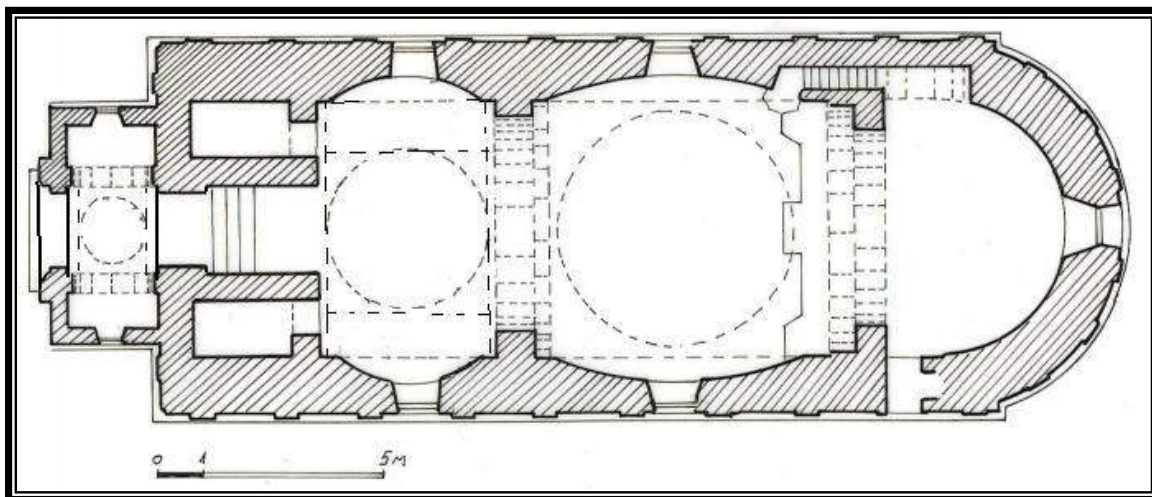

Fig.1. Planul bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena”

(după M. Alexandru)

Plecând de la această idee, considerăm că bisericile **au** avut și aceeași structură verticală. Acest fapt conduce la ideea refacerii din zidărie a turlei-clopotniță a bisericii schitului Rogozu.

Este de amintit totuși faptul că, fiind biserică de mănăstire, turnul clopotniță poate fi separat de biserică.

Importanța istorică și canonică a schitului este accentuată în anii '90 ai secolului trecut, prin găzduirea arhimandritului cărturar Paulin Lecca, care își petrece ultimii ani din viață în acest așezământ, fiind înmormântat aici în anul 1998²⁹. Cărțile lăsate de acesta, ca și celelalte obiecte de cult și icoane care alcătuiesc muzeul, au îmbogățit patrimoniul mănăstirii.

---

²⁹ Gabriela Borcea, op. cit., p. 44.

Fig. 2. Biserica Sfinții Împărați, fosta Capela militară, secțiune longitudinală

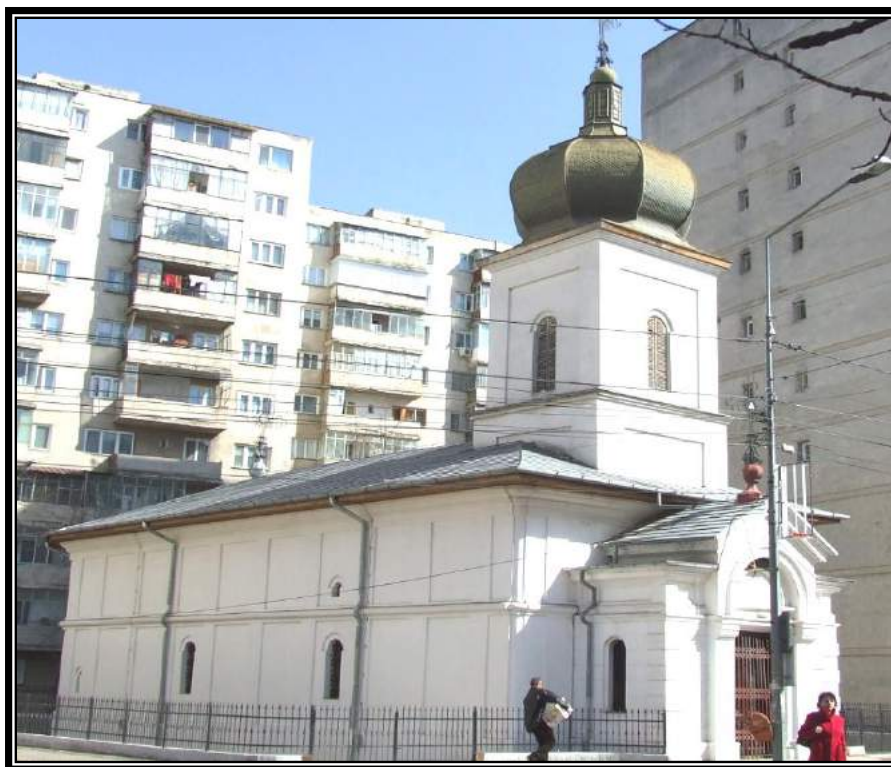

Fig. 3. Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Focșani

Fig. 4. Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” a mănăstirii Rogzu

Arhitectura și restaurarea mănăstirii Curchi

Mariana Șlapac

Complexul monastic Curchi (Fig. 1), unul din cele mai reprezentative ansambluri arhitecturale din Republica Moldova, este situat în satul omonim, la 12 km de orașul Orhei. Așezat la liziera unei păduri din valea râului Vatici el a avut mai multe edificii eclesiastice: biserica de lemn Sf. Dumitru, construită la finele anilor '60 ai secolului al XVIII-lea de Iordache Curte (astăzi inexistentă); biserica Nașterea Maicii Domnului (1808-1810) (Fig. 2), ctitorită de Theodor Sabău (astăzi inexistentă); biserica Sf. Dumitru, zidită în 1844; biserica de vară Nașterea Maicii Domnului, edificată în 1865-1872; biserica de iarnă Sf. Nicolae (Fig. 3), ridicată în 1936 dar finisată în 2005 și biserica cimiterială cu hramul *Tuturor Sfinților* (1910). Un spațiu pentru oficierea cultului a existat și în trapeza mănăstirii. Pe teritoriul complexului sunt amplasate: stăreția, casa arhiereului, casa mitropolitului, biblioteca, muzeul, arhondaricul, trapeza, bucătăria, corpurile de chilii, poarta-clopotniță și o serie de construcții auxiliare.

Planul general al ansamblului monastic este dezvoltat în sens longitudinal. Amplasarea edificiilor s-a realizat cu respectarea a două axe majore, reciproc perpendiculare, orientate pe direcțiile nord-sud și est-vest. Partea centrală a terenului a fost rezervată principalelor locașuri de cult: catedrala cu hramul Nașterea Maicii Domnului și biserica de iarnă Sf. Nicolae. Împreună cu turnul-clopotniță ele constituie dominantele arhitectonice ale întregului complex. Pe latura de est, care dispune de cele mai puține edificii, se află gardul de piatră și poarta-clopotniță ce constituie accentul vertical al zonei de intrare. Ansamblul monastic are o deschidere spre punctul de acces, accentuat printr-o axă transversală individualizată de alei și scări în cascadă. Pe aceeași axă se află izvorul amenajat împodobit cu mozaicuri, havuzul și Răstignirea, ambele lucrate din piatră, precum și clădirea stăreției. În fața complexului monastic se găsește un spațiu plantat cu arbori și un lac artificial de o rară frumusețe.

Prima biserică de piatră, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, care a înlocuit vechea biserică de lemn a schitului, a fost cercetată în mod detaliat de arhitectul Sergius Ciocanu¹. Ea a beneficiat de un plan tetraconc, cu patru sânnuri de dimensiuni egale: unul adăpostind

---

¹ S. Ciocanu, *Theodor Sabău – ctitor al mănăstirii Curchi din județul Orhei*, în „Arta – 1998”, Chișinău, 1998, p. 58.

altarul, două naosul și unul pronaosul². În partea centrală era înălțată o turlă susținută de patru arce. Analogii ale acestei soluții spațial-planimetrice pot fi găsite în arhitectura religioasă de factură barocă din țările învecinate, unde formula cvadrifoliului era frecvent utilizată³. În Ucraina modelul tetraconc a fost importat din arhitectura moscovită, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Printre exemplele reprezentative figurează biserica Sf. Pantelimon din Poltava, biserica Înălțarea Domnului din Korop, biserica Sf. Treime din Dikanka⁴ ș.a.

Noul locaș sfânt al mănăstirii Curchi, care a preluat hramul Nașterea Maicii Domnului, a apărut după demolarea ctitoriei lui Theodor Sabău. Proiectul actualei biserici de vară a fost elaborat de arhitectul Comisiei basarabene a construcțiilor și drumurilor, Lavrenti Lozinski⁵, care a utilizat desenele tehnice ale bisericii Sf. Andrei Întâiul Chemat din Kiev, edificată de renumitul arhitect Francesco Bartolomeo Rastrell⁶. Ultimul obiectiv de cult este o replică a Catedralei mănăstirii Smolny din Sankt Petersburg construită după planurile aceluiași autor⁷.

Planul edificiului combină nucleul octogonal al navei, flancat de patru turnuri dispuse diagonal, cu două spații amplasate pe aceeași axă longitudinală: altarul și pronaosul⁸. Altarul este însoțit de două pastoforii aflate la primul nivel al turnurilor estice, iar turnul de nord-vest găzduiește scara spiralică, care urcă în cor și în camera clopotelor. Centrul de interes spațial major, delimitat de patru pile angajate, este dominat de un înalt tambur cilindric, acoperit cu o cupolă sferică, iar pridvorul dispune de o boltă încrucișată. Arhitectura clădirii ilustrează apartenența la stilul baroc rus. În interiorul turlei, între volutele capitelurilor pilaștrilor gemați, sunt plasate reprezentările sculpturale ale heruvimilor. Aceleași ființe cu chip de copii cu aripi se regăsesc în decorația exterioară a bisericii incluse în cartușe reliefate, împodobite cu frunze, flori și vrejuri. Fațadele edificiului de cult sunt ritmate printr-o succesiune de elemente verticale: pilaștri de colț cu capiteluri corintice din primul registru, pilaștri gemați cu imposte pe tamburul turlei principale și coloane cu capiteluri de ordin toscan pe cele patru turnuri. O cornișă amplă, denticulată, supraînălțată cu frontoane în arc subînălțat, încununează edificiul eclesiastic. Sunt utilizate câteva tipuri de ferestre și

---

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem*, p. 57.

⁵ *Ibidem*, p. 58.

⁶ *Памятники русской культуры и истории в Молдове*, Кишинев, 2009, стр. 14.

⁷ L. Ilvițchi, *Mănăstiri și schituri din Basarabia*, Chișinău, 1999, p. 79.

⁸ A se vedea documentele grafice păstrate în arhiva mănăstirii Curchi. Ținem să mulțumim starețului mănăstirii, arhimandritul Siluan, pentru mai multe materiale de arhivă puse la dispoziție.

deschideri: unele fiind împodobite cu pilaștri și arhivolte cu un bogat decor vegetal, încoronate cu cornișe curbiliare sau cornișe cu volute, altele având ancadramente profilate modeste, deasupra cărora este plasat un ornament vegetal mai modest. Sub plăcile pervazurilor se pot vedea elemente sculpturale simetrice, în care unduiesc linii curbe și contracurbe. Toate învelitorile turlilor, în două registre, sunt de inspirație barocă. Atât volumul bisericii, cât și partea inferioară a învelitorii turlei principale sunt străpuse de ferestre circulare, cu elemente de tâmplărie care imită „roata norocului”. Coloristica edificiului de cult propune o tratare bicromă contrastantă, specifică barocului rus: fondalul roșu-închis, pe care se evidențiază detaliile arhitecturale și decorative albe. Amintim că un alt proiect al bisericii de vară, elaborat în 1911, elaborat de arhitectul basarabean Nicolae Țiganco, care nu a fost acceptat la Sankt Petersburg⁹.

Biserica de iarnă Sf. Nicolae reprezintă o construcție de plan cruciform, compusă din altar, naos și pronaos. Între brațele crucii sunt plasate încăperile auxiliare: în partea de est – proscomidia și diaconiconul, iar în cea de vest – casa scării și anexele. Intrarea principală este încadrată de două coloane cu pedestale peste care se suprapune fronton circular. Spațiul central este încoronat de o turlă sprijinită, prin intermediul pandantivilor triunghiulari sferici, pe patru arce în plin cintru, reciproc perpendiculare. Tamburul acesteia, perforat de ferestre alungite arcuite, este acoperit cu o cupolă sferică. În exterior, formele rotunjite ale ferestrelor sunt preluate de cornișă și partea inferioară a învelitorii, iar brațele crucii sunt puse în evidență prin frontoane circulare. La joncțiunea brațelor se află patru turlă cu învelitori în formă de coif. Arhitectura edificiului este subliniată prin detalii de inspirație neobizantină: capitulurile sfero-cubice, cornișa turlei principale alcătuită dintr-o suită de muluri arcuite, ferestrele grupate câte trei – cea de mijloc depășind în înălțime cele laterale, toate plasate în aceeași nișă –, arhivoltele masive reliefate ș.a.

Biserica de iarnă Sf. Dumitru se găsește vizavi de biserica de vară. Ea poate fi inclusă în categoria bisericilor-sală, de plan dreptunghiular. Dinspre nord i se alătură un șir de spații auxiliare. Decorația clădirii se remarcă prin utilizarea coloanelor inspirate din ordinul doric și a ancadramentelor de ferestre încheiate în arc în acoladă. Biserica cimiterială Toți Sfinții beneficiază de o arhitectură destul de modestă.

Pe teritoriul complexului monastic se pot vedea construcții de natură clasicistă, eclectică și neoromânească. Arhitectura trapezei vechi se îndreaptă spre formele

---

⁹ L. Ilvițchi, *Mănăstiri și schituri...*, p. 61.

neoromânești, iar stăreția și casa arhiereului preiau elemente din arhitectura românească interbelică.

Turnul-clopotniță cu poarta de intrare (1927), care se aseamănă cu clopotnița Catedralei Unirii din Alba Iulia, însumează funcția de apărare și cea de observare¹⁰. El reia în compoziția fațadelor elemente inspirate din arhitectura medievală românească: foișor cu coloane robuste la ultimul nivel, volumele laterale simetrice cu aspect de locuință fortificată de tip culă ș.a. Mănăstirea poate fi comparată cu o adevărată cetate: zidurile ei sunt flancate de turnuri. În general, prin exploatarea configurației terenului, prin efecte arhitecturale și plastice, a fost creată o operă de excepție.

Un interes deosebit prezintă restaurarea mănăstirii¹¹. Primele lucrări de consolidare și reparație a bisericii de vară au fost realizate în anii 1942-1943 de arhitectul român V. Lupu-Ulinici sub oblăduirea egumenului Teofilact Diaconu. În urma cutremurului din 10 noiembrie 1940 o turlă a acestui obiectiv de cult a fost ruinată, iar celelalte trei erau în stare avariată. Autoritățile sovietice au transformat mănăstirea în sanatoriu pentru bolnavi de tuberculoză, iar biserica de vară a fost reamenajată cu destinația de cămin cultural¹². Lupu-Ulinici a propus inițial demontarea tuturor turnulețelor de colț din registrul superior al edificiului, dar, ulterior, a fost demontată doar unul, celelalte fiind consolidate cu ajutorul unor tiranți. După proiectul arhitectului român a fost reconstruită cupola dispărută, probabil din cauza unei lovituri de fulger. Într-o fotografie din 1948 biserica Nașterea Maicii Domnului apare doar cu două turnulețe de colț¹³. Lupu-Ulinici a reparat tencuiala fațadelor și a tencuit din nou interioarele locașului de cult. Toate soluțiile de proiect erau examinate și aprobate de un consiliu interdepartamental specializat.

În timpul lucrărilor de reconstrucție mănăstirea Curchi a fost vizitată de două ori de regele Mihai I al României, însoțit de mareșalul Ion Antonescu, care au donat așezării monahale sume mari de bani. În semn de recunoștință, în partea stângă a peretelui de vest al pronaosului, a fost pictat portretul regelui Mihai I iar în partea dreaptă a aceluiași zid portretul mitropolitului Efrem (Tighineanu) al Chișinăului și Hotinului (astăzi dispărute). Lucrările de reparație s-au încheiat în 1943 iar sfințirea bisericii de vară a avut loc de

---

¹⁰ S. Ciocanu, *Theodor Sabău...*, p. 59.

¹¹ Ținem să mulțumim arhitectului-restaurator Eugen Smolin pentru mai multe informații utile.

¹² *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p. 271.

¹³ *Ibidem*, p. 260.

sărbătoarea Sfânta Maria, la 8 septembrie 1943. Atunci a apărut deasupra accesului principal al edificiului de cult următoarea inscripție (astăzi inexistentă):

„Această Sfântă biserică, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, ziditu-s-a în anul 1864 pe locul vechii biserici a monahului Ioan Curchi, ctitorul mănăstirii. Năvălind însă păgânii bolșevici în anul 1940 peste Basarabia, au pustiit mănăstirea și au dat foc acesteia. Dar, milostivindu-se Dumnezeu, armatele românești, cu ajutorul Sfintei Cruci, gonit-au păgânitatea și astfel biserica a fost înnoită, pictându-se pe de-a-ntregul în zilele MS Regelui Mihai I, conducătorul statului fiind Mareșalul Ion Antonescu, Arhipăstor al Chișinăului ÎPS Efreim Tighineanu, guvernator al Basarabiei, General Olimp Stavrat, iar stareț al Sfintei Mănăstiri Curchi, protosinghelul Teofilact. Anul mântuirii 1943, septembrie 8”¹⁴.

Mănăstirea Curchi a fost închisă de autoritățile sovietice în toamna anului 1953, devenind un azil pentru bolnavi psihici, și doar în 1992 Guvernul Republicii Moldova a adoptat hotărârea prin care comunității monahale i se retrocedau clădirile și pământurile. La această vreme starea bisericii de vară, transformată în perioada sovietică în depozit, era pur și simplu deplorabilă: a fost pierdută pictura murală, lipseau două turlle de colț, într-o stare de degradare avansată era și turla principală. Pictura murală a bisericii Sfântul Dumitru, reamenajată în sală de cinema, era ascunsă sub un strat gros de var. Biserica Tuturor Sfinților a fost transformată în morgă. Între 1993-1995 călugării de la Curchi au întreprins unele încercări de a reconstitui pictura murală și a reconstrui turllele dispărute ale catedralei. Ei au acoperit cu tablă de cupru cupola principală a bisericii Nașterea Maicii Domnului, consolidând-o cu un arc de beton. De asemenea, cu forțele proprii, au montat câteva ferestre. Mai târziu, prin 2001, administrația complexului monastic a început reparația bisericii de vară.

Lucrări constructive de proporții au avut loc la mănăstirea Curchi în anii 2006-2009. Puterea centrală, prin intermediul mass-media, a inițiat campania de renaștere a acestui complex monastic sub genericul „Mănăstirea Curchi. Din ruine spre înălțare”, în urma căreia au fost colectate mijloacele financiare necesare. La prima etapă au fost realizate lucrările de proiectare, expertiza tehnică a clădirilor și investigațiile arheologice. Această etapă includea construcția unor drumuri și alei, curățarea lacului, construcția instalațiilor de epurare și a conductelor rețelei de alimentare cu apă, precum și restaurarea bisericilor Nașterea Domnului și Sfântul Dumitru, a casei arhierelui, stăreției, bibliotecii, muzeului, turnului-clopotniță, a

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 272.

unor chilii ale călugărilor și a altor construcții, sub supravegherea unui consiliu de observatori instituit printr-o hotărâre de Guvern în frunte cu Ala Popescu. Arhitect-șef al restaurării întregului complex a devenit Eugen Smolin. Autorii proiectului au antrenat la construcție mase mari de executați: în anumite perioade pe șantierul de construcție erau prezenți până la 400-450 de oameni.

Pentru restaurarea zidăriei din piatră brută a bisericii de vară s-a utilizat metoda de injectare cu mortar din beton cu adaos de masă plastică și armarea pereților după metoda lui Burovenco. Edificiul de cult a fost restaurat după desenele tehnice originale păstrate în orașul Sankt Petersburg. Pentru înlăturarea efectelor cauzate de prezența apelor subterane și prevenirea declanșării altor fenomene negative cauzate de umiditatea solului pe perimetrul clădirii a fost instalat un sistem de drenaj. În pardosele au fost montate instalațiile de încălzire, iar în cupola centrală a apărut un sistem original de ventilare. Dat fiind că edificiul de cult a suferit de mai multe ori de loviturile fulgerului, a fost prevăzut paratrăsnet.

Zidul de est al bisericii Sfântul Nicolae, care până în prezent păstrează urmele obuzelor din timpul celui de-al doilea război mondial, a fost restaurat cu o deosebită acuratețe. A fost reconstruită biserica cimiterială, grav ruinată. În casa starețului s-a efectuat restaurarea foișorului de lemn cu înlocuirea unor detalii uzate pe parcursul timpului. Structurile de lemn nivelate cu ajutorul cricurilor și suporturilor speciale au fost strânse cu tiranți. Vechile clădiri, aflate în spatele casei arhiereului, au fost adaptate pentru atelierele pictorilor. De asemenea, s-au realizat lucrări de restaurare în trei pivnițe boltite.

S-a apelat și la ajutorul specialiștilor din afara țării; astfel iconostasul bisericii de vară a fost sculptat în lemn de meșterii întreprinderii „Sofrino” a Bisericii Ortodoxe Ruse. Mozaicurile multicolore de lângă izvor și din nișele unor clădiri monumentale aparțin artiștilor plastici din Odesa. Inițial, la pictarea bisericii de vară, era planificată participarea specialiștilor din Kiev, dar, ulterior, edificiul de cult a fost pictat de artiștii plastici autohtoni. Biserica de iarnă a fost pictată în stil neobizantin de o echipă din Republica Moldova în frunte cu artistul plastic Iurie Lungu.

Materialele de construcție au fost selectate cu o deosebită atenție: mortarul era pregătit după rețete de epocă, iar piatra se aducea din cariere vechi. Pentru interioare a fost utilizată marmura de Ierusalim, de culoare bej iar pavajul exterior a fost executat din granit și piatră de Cosăuți.

Un grup de experți-structuriști din Republica Moldova a propus o soluție originală pentru ușurarea noilor turle de colț. Astfel, aceste elemente verticale au fost reconstruite nu din piatră de calcar, ci din beton armat ușor și liant din argilă expandată. Printre arhitecții-restauratori trebuie numiți: Eugen Smolin, Olga Smolina, Rita Garconiță, Alexandru Garconiță, Eleonora Prodan, Ala Nanu ș.a., iar printre ingineri Valeriu Verstiuc, Mihail Barbăneagră, Iurie Liunenco ș.a. Remarcăm că astăzi există mai multe opinii ale istoricilor și criticilor de artă privind calitatea lucrărilor de restaurare și reconstrucție.

Amenajarea peisagistică a teritoriului s-a efectuat în anii 2007-2010 sub conducerea academicianului Alexandru Ciubotaru, fost director al Grădinii Botanice a Academiei de Științe a Moldovei, care a utilizat mai mult de 70 de specii provenite din Republica Moldova și din afara țării¹⁵. Au fost sădiți circa 100 de copaci din specii de foioase și 82 de brazi care au creat, împreună cu parterul verde și relieful terasat, un cadru peisagistic absolut inconfundabil. În satul Curchi a apărut un nou castel de apă, iar pe teritoriul mănăstirii a fost instalat un sistem de irigare cu alimentare directă din apa lacului. Astăzi parcul dendrologic al complexului monastic reprezintă un unicat.

Următoarea etapă de renovare a complexului monastic s-a început în toamna anului 2013. Astăzi se realizează lucrări de restaurare și reconstrucție în blocurile seminarului și trapezei, precum și în alte construcții auxiliare mănăstirești. O clădire de pe latura de est a complexului, care a găzduit anterior poșta și policlinica, a fost adaptată necesităților sătenilor, cumulând actualmente funcțiile de punct medical, magazin bisericesc, poștă și grup sanitar public modern. Mai rămân de restaurat unele chilii ale călugărilor, atelierul, garajul, depozitele, curtea cu căsuțe pentru câini și alte câteva dependențe. Actualmente este conservată clădirea vechiului hotel care va fi reconstruită după relevee de epocă. Rămâne de reconstituit și prisaca, de sistematizat și întinerit livada de prăsade/gutui de lângă lac, atestate în documente, precum și de întinerit livada de pe teritoriul complexului monastic.

Merită toată lauda efortul organizatoric constant depus în toți acești ani de comunitatea monahală, în frunte cu starețul mănăstirii, arhimandritul Siluan (Șalaru). Acțiunile constructive ale specialiștilor sunt conjugate permanent cu inițiativele autorităților centrale și locale.

---

¹⁵ Ținem să mulțumim academicianului Alexandru Ciubotaru pentru mai multe informații utile.

Astăzi revitalizarea complexului monastic Curchi, monument de o mare valoare arhitecturală și istorică, continuă.

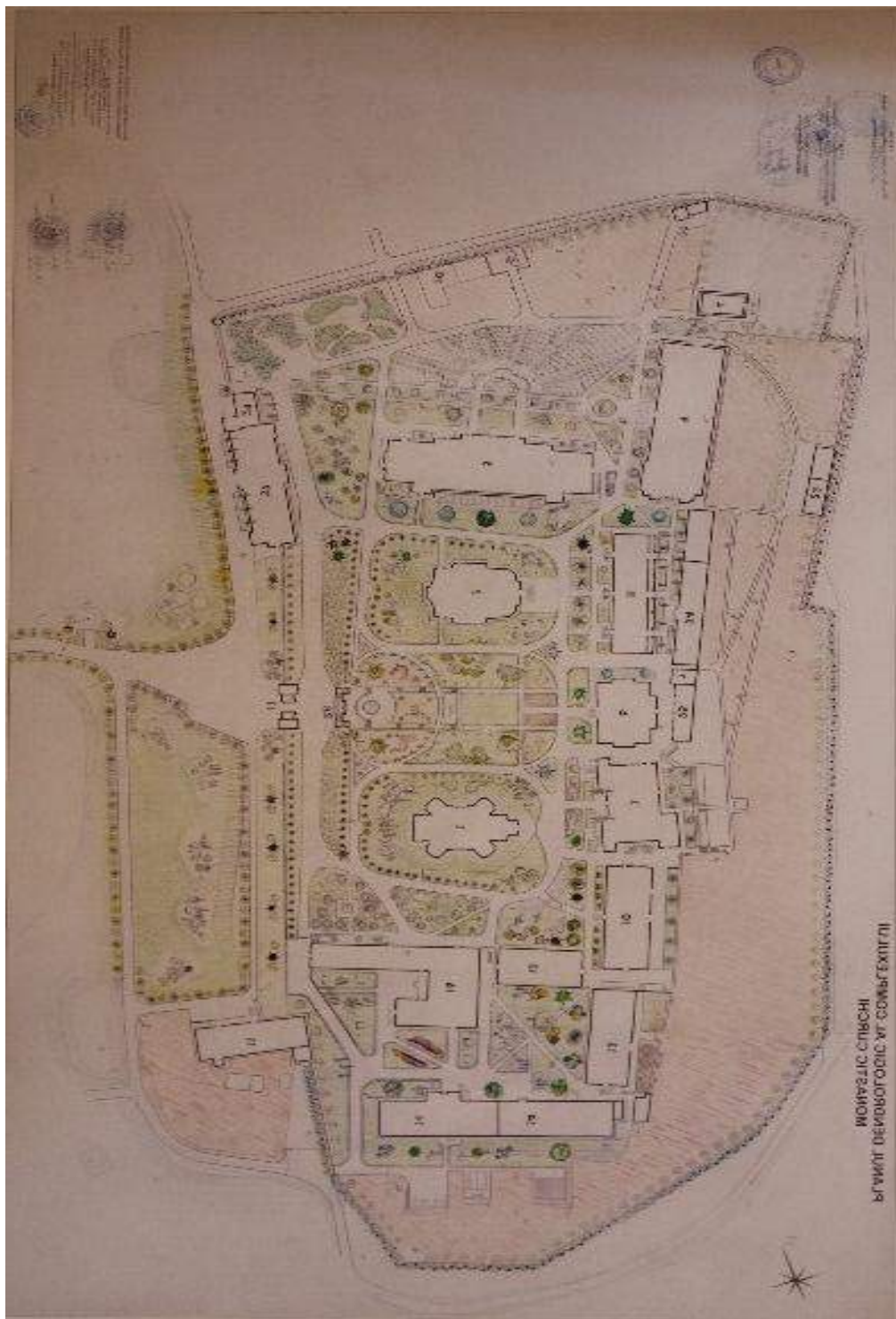

Fig. 1. Planul general al complexului monastic Curchi (arhiva mănăstirii Curchi).

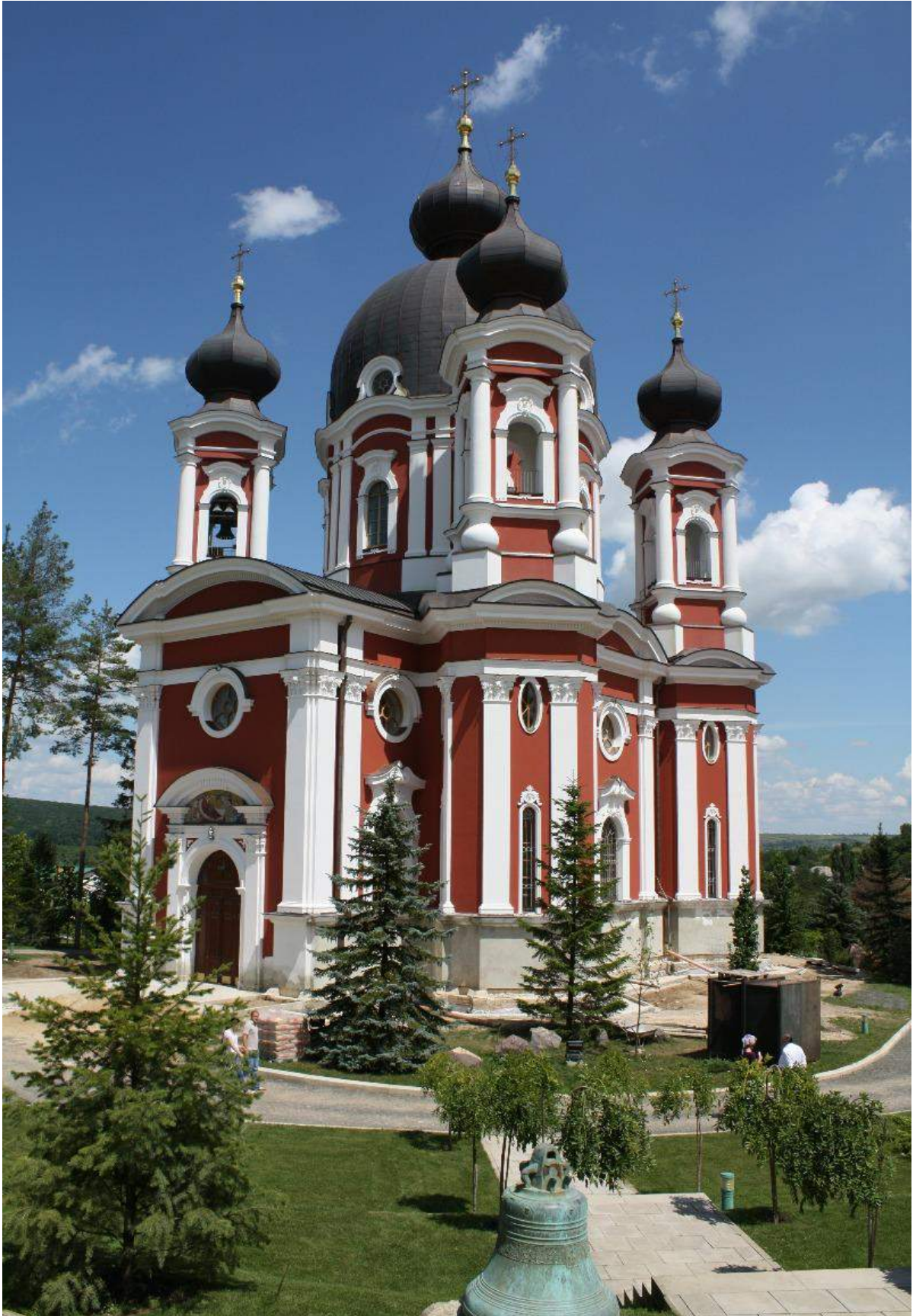

Fig. 2. Biserica de vară Nașterea Maicii Domnului înainte de restaurare (arhiva mănăstirii Curchi).

Fig. 3. Biserica de iarnă Sf. Nicolae, 2011 (foto Oleg Cebotariov).

Prigoana armenilor vizavi de imaginea celuilalt

în Țara Moldovei (sec. XVI)

Valentin Arapu

În anul 1929 Nicolae Iorga a ținut patru conferințe despre armeni la Teatrul Național din București,¹ preferând să vorbească despre istoria Armeniei de după adoptarea creștinismului „fiindcă Armenia este foarte strâns legată de creștinism”². Adoptarea creștinismului, elaborarea alfabetului armenesc și acceptarea propriei ere³ au loc în secolul IV, anume, de aici „începe adevărata istorie a poporului armenesc”⁴. Autorul nu lasă neobservată istoria milenară a armenilor, astfel „în partea cea mai veche a istoriei lor, înainte de secolul al III-lea, s-a făcut foarte multă istorie, nu însă *pentru* poporul armenesc, ci *cu* poporul armenesc”⁵. Totuși, N. Iorga ia ca punct de reper adoptarea creștinismului, prezentând argumente istorice în favoarea constituirii poporului armean și a „întemeierii națiunii armenesti”⁶.

În primii ani ai erei noastre pe teritoriul Armeniei propovăduiau învățătura lui Cristos apostolii Bartolomeu și Tadeu⁷. În anul 301 regele Tiridates al III-lea⁸ s-a convertit la creștinism, fiind botezat de către Grigore Luminătorul⁹. Armenia este astfel prima țară în care creștinismul a fost proclamat „ca religie de Stat”¹⁰. Decizia suveranului avea și o conotație politică, fiind și un protest la adresa împăratului Dioclețian care, inițial, l-a ajutat să obțină tronul pentru ca peste zece ani, în anul 297, să-i răpească o parte din provinciile vestice ale

¹ Titlurile conferințelor erau: „Țara”; „Rasa”; „Istoria”; „Literatura și arta”.

² N. Iorga, *Patru conferințe despre Armenia ținute la Teatrul Național din București*, București, f.e., 1929, p. 35.

³ Era armeană începe la 11 iulie 552.

⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 36.

⁵ *Ibidem*, p. 37.

⁶ N. Iorga, *Armenii și românii: O paralelă istorică*. Extras din „Analele Academiei Române”, Seria II, Tom XXXVI, „Memoriile secțiunii istorice”, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, p. 7.

⁷ H. Zohrabian, *Istoria Bisericii Armene. De la introducerea creștinismului în Armenia până în zilele noastre*, în românește de V. Mestugean, București, Tipografia ziarului „Universul” – Brezoianu, 23-25, 1934, p. 10-11.

⁸ Numele acestui rege poate fi întâlnit în următoarele transcripții: Drtad / Tiridates / Tiritad.

⁹ Sfântul Grigore Luminătorul (cca. 239-325/326) a fost supranumit „Bartev” – „Partul”, fiind așadar de origine iraniană. Conform tradiției, ar fi fost fiul lui Anak care l-ar fi ucis pe regele de viță partă al armenilor Khosrov. Anak a fost prins lângă orașul Ardașad, fiind omorât cu întreaga-i familie. A scăpat cu viață numai pruncul Grigore care a fost dus de doica sa în Caesarea din Capadocia. Aici a studiat mai târziu, însușindu-și cultura elenă. Regele Tiridates, fiul lui Khosrov asasinat de Anak, îl întemniță pe Grigore când a aflat că este fiul asasinului părintelui său, supunându-l și la încercări groaznice. Peste un timp Tiridates le-a martirizat pe fecioarele Ripsime, îmbolnăvindu-se grav din cauza remușcărilor ce-l cuprinseseră. Regele evita prezența oamenilor, trăia în pădure, printre sălbăticiuni. Printr-o minune cerească, Grigore (care încă se afla în închisoarea subterană) l-a vindecat pe Tiridates care a hotărât să devină creștin. Grigore Luminătorul a devenit mai întâi episcop iar – ulterior – arhiepiscop-patriarh al Armeniei, fiind sacrat „Catilgoe al Armenilor” la Caesarea din Capadocia de către mitropolitul grec Leontie.

¹⁰ H. Zohrabian, *op. cit.*, p. 11.

Armeniei. Regele Tiridates a renunțat la persecutarea creștinilor, preferând – împreună cu regina Așkhen, suita sa, nobilii și populația simplă – să accepte religia creștină,¹¹ fiind cu toții botezați de către Grigore Luminătorul în orașul Pacavan, pe malul râului „Arazani, afluent al Eufratului armenesc”¹². Sf. Grigore Luminătorul a întemeiat în orașul-capitală de atunci, Vaharșabat, pe ruinele unui templu păgân, Catedrala din Ecimiadzin care reprezenta centrul religios al Bisericii armene¹³. Regele Tiridates, cu sprijinul lui Grigore Luminătorul, avu grijă „să dărâme toate templele păgâne”¹⁴. Următorul pas pe calea emancipării spirituale a armenilor a fost făcut de către regele Bab (369-373) care, împreună cu ierarhul bisericesc Nerses I Partul (353-373), au renunțat la tradiția de consacrare a Patriarhului suprem, a catolicosului, la Caesareea, actul însemnând și înființarea Bisericii Apostolice Armene autocefale¹⁵. În urma Conciliului ecumenic de la Așdișad (365), regele Bab și Nerses cel Mare au elaborat normele juridice necesare pentru buna funcționare a clerului, bisericilor, mănăstirilor, școlilor ecleziastice și ale așezămintelor sociale¹⁶. Pentru a pune capăt obiceiurilor păgâne a fost legiferată căsătoria, fiind întemeiate după modelul bizantin așezăminte pentru tratarea bolilor molipsitoare, inclusiv a râiei¹⁷. Catolicosul sprijinea material activitatea așezămintelor sociale administrate de către diaconul Khat, iar bogățiile și proprietățile sale erau comparabile cu cele ale palatului regal.

Numeroși armeni, în epoca medievală, fiind supuși atacurilor persane și turcești, au fost nevoiți să-și părăsească patria de origine și să emigreze într-un număr destul de mare în Polonia, Italia, Moldova, Olanda, Franța. Sursele istorice semnalează câteva valuri de emigrare masivă a armenilor din țara lor de origine pe parcursul secolelor XI, XIV, XVII.

În istoriografie au fost lansate numeroase opinii referitoare la stabilirea cronologică a armenilor pe teritoriul Moldovei. Pentru H. Dj. Siruni reprezenta o certitudine faptul „că armenii erau deja așezați în Principat în mod compact înainte chiar de descălecare”, așezându-se în cele șapte orașe ale Moldovei – Suceava, Cetatea Albă, Galați, Vaslui, Iași, Botoșani și Hotin. Autorul era convins că armenii veniți pe teritoriul Moldovei erau originari

---

¹¹ M. Poladian Ghenea, *Epoca de aur a culturii armene*, București, Tipărit și legat la Tipografia Gerom-Design S.R.L. Editura „Holding Reporter”, 1995, p. 13.

¹² H. Zohrabian, *op. cit.*, p. 18.

¹³ S. Tavitian, *Armenii dobrogeni în istoria și civilizația românilor (125 de ani de la revenirea Dobrogei în cadrul statului național românesc)*, Constanța, EX PONTO, 2003, p. 32.

¹⁴ H. Dj. Siruni, *Erzânga – orașul zeilor (Extras din anuarul „ANI”. Revistă de Cultură Armeană)*, București, Tipografia „Carpați”, 1941, p. 12.

¹⁵ I. Veress, *Strategiile de reproducere culturală ale minorității armene din România*, p. 12. În: http://www.ispmn.gov.ro/uploads/ISPMN_33_x_to%20web.pdf [Accesat: 03.09.2016].

¹⁶ M. Poladian Ghenea, *op. cit.*, p. 14.

¹⁷ H. Zohrabian, *op. cit.*, p. 24.

din Ani* - „locul de pornire a pribegilor”; o parte au venit prin Crimeea și Polonia, iar ceilalți „au venit pe mare, în Moldova și bazinul danubian, spre a trece în Galiția, Podolsk și celelalte regiuni ale Poloniei”¹⁸. Nicolae Iorga aprecia că armenii din Moldova erau atestați în documentele din sec. XIV. Ei se aflau, înainte de formarea principatului, în Suceava și Siret, ulterior stabilindu-se și la Iași, Botoșani și Roman, ajungând ceva mai târziu la Focșani, la frontiera cu Muntenia¹⁹. În viziunea noastră, primii armeni sosiți pe teritoriul moldav, fiind în mare parte negustori și meseriași, descendenți din mediul urban, s-au stabilit în acele localități care le ofereau garanții de trai și securitate, unde deja își exercitau puterea autoritățile locale sau regionale, autorități care le asigurau noilor veniți o desfășurare pe măsură a activităților economice, a vieții sociale și religioase.

După stabilirea armenilor în Țara Moldovei, unii reprezentanți ai comunității lor aveau restricții de ordin profesional. Astfel, „din motive rituale”, le era interzis să practice meseriile „de brutar, măcelar și proprietar sau vânzător de băuturi spirtoase”; „în schimb ei se îndeletniceau cu marele comerț de import, export și tranzit” sau îndeplineau rolul de călăuză a caravelor comerciale. Negustorii armeni practicau un comerț de tranzit, aducând în Liov, din Turcia și Persia, țesături și covoare într-un sortiment vast, pentru ca mai apoi să ducă aceste mărfuri la iarmaroacele din Polonia și cele de peste hotarele ei. În consecință, multe dintre mărfurile orientale comercializate de negustorii armeni au căpătat denumirea de mărfuri armenesti. În calitate de iscusiți oameni de afaceri, luau în arendă vămile, practicau camăta și efectuau diverse operații bancare, stabilind astfel colaborări cu boierii, dregătorii și domnii țării²⁰.

În anul 1445 armenii din Suceava „formau o lume aparte – cu șoltuzul lor Serchiz și cu sfetnicul lui”²¹. Având legături genetice în țările Orientului, cunoscând tradițiile, obiceiurile, limbile, subtilitățile diplomatice, armenii – de cele mai multe ori – îndeplineau rolul de călăuză a caravelor comerciale. În primele secole de stabilire a armenilor în Țara Moldovei printre târgurile cele mai populate de armeni erau Suceava, Hotin, Botoșani, Dorohoi, Vaslui, Galați, Iași, Cetatea-Albă, Siret și Roman²².

---

* Ani era considerată capitala „cu o mie și una de biserici”.

¹⁸ H. Dj. Siruni, *Armenii în România. (Cu prilejul unui centenar)*, București, Editura Fundației Culturale Mihail Kogălniceanu, 1940, p. 5; Idem, „ANI” – *Titlul Revistei*. În: „ANI. Revistă de cultură armeană”, Anul I, Vol. I, decembrie, București, 1935, p. 8.

¹⁹ N. Iorga, *Choses d'art arméniennes en Roumanie. Conférence donnée au Collège Mora ten mars 1934*, Bucarest, Vălenii de Munte, Imprimerie „Datina Românească”, 1935, p. 6.

²⁰ I. I. Nistor, *Istoria românilor*, Vol. I, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2002, p. 384.

²¹ N. Iorga, *Armenii și românii: O paralelă istorică*, p. 25.

²² H. Dj. Siruni, *Armenii în viața economică a țărilor române*. În: „Balcania. Revista Institutului de Studii și

Armenii au suplinut golul creat în cadrul comerțului de tranzit cu Orientul după înlăturarea italienilor din această postură de către turcii otomani, prin cucerirea Constantinopolului, la 1453. Armenii, ca „agenți ai schimbului”, jucau un rol important în viața economică a orașelor din Moldova, orașe care-și păstrau „mereu fizionomia lor străină”²³.

La începutul sec. XVI numărul armenilor din Țara Moldovei era atât de mare „încât unele orașe, Vaslui bunăoară, se păreau a fi curat armenești”. Până la finele sec. XVI armenii stăteau în fruntea tuturor tranzacțiilor comerciale în ambele țări române extracarpătice²⁴.

În mentalitatea colectivă a locuitorilor Principatului numele de armeni ajunsese sinonim cu „prăvăliași” sau „negustori”, elocvent fiind în acest sens vechiul proverb românesc „Armeanul plătește gloaba”²⁵. Un călător străin, predicatorul iezuit Giulio Mancinelli, aflându-se la Iași în anii 1585-1586, constata starea materială prosperă a comunității armene, de altfel una foarte numeroasă: „A mers la biserica armenilor care, în toate acele țări, sunt cu mult mai bogăți și mai înlesniți decât toți ceilalți, mulțumită negoțului pe care îl fac cu mirodenii ...”, fiind invidiați în acest sens de negustorii greci²⁶. Avuțiile armenilor stârneau nu numai invidie, dar și un vădit interes din partea haiducilor, reflectat în creația populară: „*Vom coborî noi la țară / Ș-om îmblăți la secară / Până-n mândra primăvară, / Și-om ieși la codru iar, / La marginea șesului, / La capătul codrului, / În calea armeanului...*”²⁷.

B. P. Hașdeu arată că românii, în general, s-au dovedit a fi toleranți față de armeni, care erau o „naționalitate pacifică și industrioasă”²⁸. În același context, Simion Tavitian remarca faptul că armenii „nu au avut niciodată atitudini provocatoare și au manifestat

---

Cercetări Balcanice”, II-III, București, 1939-1940, p. 9.

²³ Ș. Zeletin, *Burghezia română. Neoliberalismul*. Ediție alcătuită de Cristian Preda, Iași, Editura Nemira, 1997, p. 434; T. Grigorian, *Istoria și cultura poporului armean*, București, Editura Științifică, 1993, p. 385.

²⁴ B. P. Hașdeu, *Armenii în România (Partea II)*. În: „Columna lui Traian”, Anul I, nr. 33, 8 iulie 1870, p. 3.

²⁵ Idem, *Istoria toleranței religioase în România*, București, Editura Saeculum; Chișinău, Î.E.P. Știința, 1992, p. 53.

²⁶ *Călători străini despre țările române*, Vol. II, Volum îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Paul Cernovodeanu, București, Editura Științifică, 1970, p. 524; N. Iorga, *Armenii și românii: O paralelă istorică*, p. 27; *Iași – oraș al diversității. Categorii etnice și minorități în secolele XV-XX: Aspecte sociale, economice și culturale*, Coordonator Laurențiu Rădvan, Iași, Ars Longa, 2015, p. 24; Marius Chelcu, *O biserică și o comunitate: Armenii din Iași*, p. 2. În: http://www.monumentul.ro/pdfs/Marius_%20Chelcu_%202003.pdf, [Accesat: 18.11.2015].

²⁷ B. P. Hașdeu, *Armenii în România (Partea I)*. În: „Columna lui Traian”, Anul I, nr. 30, 27 iunie 1970, p. 3; Grigore Goilav, *Bisericile armene de prin Țările Române (urmare și sfârșit)*. În: „Revista pentru istorie, arheologie și filologie. Organ al Societății Istorice Române, vol. XIII, Partea I-II, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1912, p. 154.

²⁸ B. P. Hașdeu, *Armenii în România (Partea I)*, p. 3.

întotdeauna recunoștință față de țara ospitalieră care i-a primit”²⁹. Ilka Veress susține că „armenii formează una dintre minoritățile naționale cele mai vechi și cele mai loiale din România. Din punctul de vedere al vechimii rivalizează cu maghiarii, însă în ceea ce privește loialitatea reprezintă chiar un contraexemplu”³⁰.

Pe parcursul secolului XVI în Țara Moldovei au fost constatate câteva episoade de manifestare a intoleranței față de comunitatea armenescă din Principat. Dimitrie Dan scria că armenii din Moldova au „îndurat și multă supărare, nu de la poporul român însuși, dar poate de la câțiva dintre domnitorii lui”³¹. Primul episod de prigoană a armenilor este atribuit lui Ștefăniță cel Tânăr sau Crunt (1517-1527), care „și el, ca și tatăl său Bogdan, semăna lui Ștefan cel Mare, însă prin părțile cele rele ale caracterului său: iute și pornit, crud în mânie, autoritar și nesupus”³². În anul 1526, întorcându-se din Muntenia, Ștefăniță cel Tânăr a dat curs plângerilor „deputăției cetățenilor din Vaslui” care se jeluiră domnului „de păgubirile comerciale pricinuite de armenii de acolo”. Ștefăniță cel Tânăr a devastat comunitatea armenilor din Vaslui, distrugându-le și bisericile³³. În spatele prigoanei armenilor din Vaslui a stat armeanca Serpega, „convertită la legea greacă”, fiind și amanta lui Ștefăniță cel Tânăr; ea l-a instigat pe domn „să persecute pe foștii ei coreligionari, spre ai sili să-i urmeze pilda”³⁴. Personalitatea Serpegăi este una controversată, H. Dj. Siruni o numește „figură cam legendară”, Serpega „ar fi numele soțului femeii cu care trăia Ștefăniță Vodă și de la care el a avut pe Ion cel Cumplit”³⁵. Convertirea Serpegăi la ortodoxie putea fi determinată de interdicția, aplicată în Principat, în privința încheierii căsătoriilor mixte „din cauza diferenței religioase (armenii fiind „nestorieni” și „antiohieni”)”³⁶. H. Dj. Siruni constata că Serpega „nu este un nume armenesc de botez ci este un nume de familie” iar cronicarii poloni consemnează, în scrierile lor, familiile armenesti Seripcov, Serebcovici. Este amintită domnișoara Anuș, fiica banului Seripcov³⁷, în limba armeană existând și numele patronimic Surpic³⁸.

²⁹ S. Tavitian, *op. cit.*, p. 14.

³⁰ I. Veress, *op. cit.*, p. 15.

³¹ D. Dan, *Etnii bucovinene. Armenii, Evreii, Lipovenii, Rutenii, Țiganii*, Suceava, Editura Mușatinii, 2012, p. 23; Idem, *Armenii ortodocși din Bucovina*, București, Editura Zamca, 2010, p. 31.

³² A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Vol. II. *De la întemeierea Țărilor Române până la moartea lui Petru Rareș, 1546* (Ediția a IV-a), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 436.

³³ D. Dan, *Etnii bucovinene. Armenii, Evreii, Lipovenii, Rutenii, Țiganii*, p. 23.

³⁴ H. Dj. Siruni, *Cronica armenilor din România. Partea VII. Anul 1551*. În: „ANI. Revistă de cultură armeană”, Anul II, Vol. III, București, 1938, p. 71-72.

³⁵ Idem, *Legenda Serpegăi*. În: „ANI. Revistă de cultură armeană”, Anul I, Vol. III, București, 1936, p. 81.

³⁶ C. Opaschi, *O diplomă de înnobilitare – noi date despre familia Prunkul*. În: „Cercetări numismatice”, Vol. 8, București, Editura Nereamia Napocae, 2008, p. 473.

³⁷ Władysław Łoziński, *Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku*, Lwów, Księgarnia H.

Al doilea episod de prigoană a armenilor a avut loc în timpul domniei lui Ștefan Rareș (1551-1552) care, la 16 august 1551, în ziua de duminică, când armenii serbau Adormirea Maicii Domnului,³⁹ dorind „să facă un act de pravoslavie și să-și asigure un bun renume”⁴⁰, a poruncit ca toți supușii din țară „trebuie să se întoarcă la credința ortodoxă”, altfel „cei eterodocși erau persecutați ca eretici”. Armenii, fiind percepuți ca eretici, urmau a fi convertiți la ortodoxie. Pe unii armeni i-a botezat de bună voie, „cu giuruințe și cu daruri”, pe alții cu de-a sila „i-a botezat”⁴¹. Refuzul armenilor l-a determinat pe Ștefan Rareș să poruncească dărâmarea sau închiderea bisericilor armenesti din principalele orașe ale țării. În „Cronica armenilor din Camenița” acțiunile întreprinse de domnul țării sunt exagerate, afirmându-se eronat că „voievodul Ștefan al Valahiei” „le-a dărâmat toate bisericile”⁴². Minas Tocatti⁴³ scrie că „Vodă porunci să se aducă tunurile și să se dărâme bisericile armenesti”⁴⁴. Printre măsurile represive care au urmat se enumeră: confiscarea sfintelor vase sau veșminte; arderea cărților bisericești; prinderea episcopului armean cu reședință în Suceava, „împreună cu preoții”⁴⁵. Persecuțiile față de armeni s-au manifestat prin execuții, mutilări, schingiuri, printre bisericile devastate și parțial dărâmate se enumeră cele din Hotin, Siret, Iași, Vaslui, Botoșani, și Roman, preoții de aici fiind întemnițați⁴⁶. În același timp Ștefan Rareș nu a atentat la clopotele și icoanele din bisericile armene, toate fiind duse în alte biserici⁴⁷.

Altenberga, 1902, s. 286. În: <http://pbc.biaman.pl/dlibra/doccontent?id=6889> [Accesat: 20.05.2016].

³⁸ V. Mestugean, *Istoria armenilor de la căderea Regatului până în zilele noastre*, București, Institutul de Arte Grafice „Speranța”, 1926, p. 59.

³⁹ H. Dj. Siruni, *Cronica armenilor din România. Partea VII. Anul 1551*, p. 66.

⁴⁰ V. Mestugean, *op. cit.*, p. 56.

⁴¹ B. P. Hașdeu, *Armenii în România (Partea I)*, p. 3.

⁴² *Mărturii armenesti despre România*. Extrase din „Cronica armenilor din Camenița”, Partea I (1430-1611), cu o Prefață de H. Dj. Siruni, București, Imprimeria Națională, 1936, p. 5.

⁴³ Preotul Minas din Tocat, cunoscut și ca Minas Tocatti (Մին Կառն Թոկատցի, 1510- 1621/22), s-a născut în Tocat, în 1540 a emigrat în Camenița, apoi în Suceava din 1563 a activat în Lemberg în calitate de secretar al arhiepiscopului armenilor. Între anii 1572 și 1619 a fost secretar al tribunalului armean din Lemberg. Era pasionat de transcrierea manuscriselor scria și versuri. A decedat la vârsta de 111 ani. În opera sa „Cânt de Jelire asupra Armenilor din țara Vlahilor” descrie într-o formă literară persecuțiile la care au fost supuși armenii în Țara Moldovei pe timpul domniei lui Ștefan Rareș al VII-lea (1551-1552). În timpul prigoanei armenilor autorul versurilor se afla la Suceava, fiind astfel martor ocular. În urma acestor evenimente Minas a părăsit Moldova, stabilindu-se la Lemberg, unde a și scris poemul său. Balada este scrisă într-o limbă armeană semivulgară, conține termeni românești și polonezi. Poemul cuprinde 110 catrene în care autorul deplânge soarta armenilor persecutați de domnul Țării Moldovei „pentru că erau de rit gregorian”. În cântul său dramatic, Minas Tocatti și-a exprimat durerea și indignarea „pentru distrugerea obiectelor sfinte aduse din Armenia”. Emotivitatea expunerii, atitudinea părtinitoare, relevarea subiectivă, fac parte din stilul literar al scrierii preotului Minas Tocatti, care, nu este exclus, ar fi exagerat în relatările sale. (N. Rusu, *Însemnări despre comunitatea armeană din Roman*, București, Ararat, 2013, p. 17; V. Mestugean, *op. cit.*, p. 59; H. Dj. Siruni, *Cronica armenilor din România. Partea VII. Anul 1551*, p. 67-69).

⁴⁴ V. Mestugean, *op. cit.*, p. 57.

⁴⁵ D. Dan, *Etnii bucovinene. Armenii, Evreii, Lipovenii, Rutenii, Țiganii*, p. 24.

⁴⁶ N. Rusu, *op. cit.*, p. 17; V. Mestugean, *op. cit.*, p. 58.

⁴⁷ V. Mestugean, *op. cit.*, p. 57.

În balada diaconului pribeag Minas Tokațți, este pomenit episcopul armean din Suceava. Cercetătorul Edvard Jeamgocian consideră că „este fără îndoială Episcopul Hovhannes Suceveanul, amintit în *Cronica* lui Ghevont Alișan”⁴⁸. Minas Tocățți scria următoarele: *Pe Episcop l-au prins, / Părul, barba i-au ras, / Din legea lui l-au scos, / și cu gâtul în jug l-au pus*⁴⁹.

Cronicarul și poetul Eremia Celebi Keomurgian (1656-1695) a scris despre acest eveniment următoarele rânduri: „În anul armenesc 1000 în orașul Suceava a Valahilor, regele Ștefan, de religie ortodoxă, a silit să se convertească 1000 de familii armenesti de sub stăpânirea sa. Acei care n-au consimțit au fost martirizați. Unuia din ei, preotului Haciadur i s-au scos ochii, iar mâinile, picioarele, limba, nasul și buzele au fost maltratate”⁵⁰. Minas Tocățți completează acest tablou sinistru de schinguire a preotului Haciadur din Roman, astfel la porunca domnului țigani i-au legat mâinile și picioarele, apoi călăii au tăiat „pe femeia și pe copii preotului Haciadur”, care în cele din urmă a cedat presiunilor, convertindu-se „la religia greacă”⁵¹.

Semnificativă în scrierea lui Eremia Celebi Keomurgian este cifra 1000, anul 1551 corespunde anului 1000 al erei armenice, socotit de la scindarea din 551. În anul 1853, Părintele Alișan a repus în circuitul istoriografic atât cele 1000 de familii convertite „cu silă”, cât și prigonirea celorlalți armeni, omorârea multor dintre ei „prin tortură” și devastarea averilor⁵².

Autorul „Cântului de Jelire asupra Armenilor din țara Vlahilor” a încercat să explice cauzele prigoanei armenilor. Cu multă pietate, diaconul Minas Tocățți, în concordanță cu postulatele istoriografiei medievale, a pus toate atrocitățile comise din porunca lui Ștefan Rareș față de armeni „pe seama voinței divine și a păcatelor celor martirizați”: *Păcatele noastre cele multe / Ne-au adus mânia lui Dumnezeu, / Care a lăsat ca trupul lui / Să fie călcat în picioare, / Casa lui să fie prădată / Sfântul mir să fie vărsat*⁵³.

Istoricul Dimitrie Dan explică măsurile întreprinse de către Ștefan Rareș prin următoarele considerente: a) încercările de convertire au fost întreprinse „din cauza spiritului secolului de atunci, pus în mișcare de reformă”; b) caracterul „crunt al lui Ștefan”; c) intenția

---

⁴⁸E. Jeamgocian, *Catedrala armeană din București*, București, Ararat, 2008, p. 175.

⁴⁹Ibidem.

⁵⁰H. Dj. Siruni, *Cronica armenilor din România. Partea VII. Anul 1551*, p. 67.

⁵¹V. Mestugean, *op. cit.*, p. 58.

⁵²H. Dj. Siruni, *Cronica armenilor din România. Partea VII. Anul 1551*, p. 67.

⁵³V. Mestugean, *op. cit.*, p. 58.

lui Ștefan Rareș „să stoarcă bani de la armenii bogați”⁵⁴. Caracterul „crunt”, „nesăbuit”⁵⁵ al „crudului voievod al Valahilor” a fost nuanțat pe fundalul acțiunilor întreprinse. Minas Tocatti arată că „după ce se ospătă bine” Vodă Ștefan a intrat în biserică, „suindu-se cu picioarele pe altar”, a aruncat și călcat în picioare sfintele taine, a vărsat pe jos „Sfântul mir adus din Ecimiadzin”. Preoții și călugării au fost „legați cot la cot și aruncați în temniță”. A doua zi, în prezența domnului, au fost schingiuiți preoți și călugări „ca să-și lepede religia”. „Vodă, așezat pe un loc înalt, ocărea legea armenilor și privea răsând”. La porunca domnului, armenii fugari au fost prinși și „schingiuiți la poarta visteriei”. Refuzul armenilor de a se converti l-a înfuriat și mai tare pe Ștefan Rareș care a poruncit „să se construiască case de șindrițe și nuiele, în care vâra pe armeni, dându-le foc spre ai arde de vii”⁵⁶.

Cruzimea lui Ștefan Rareș întrecea desfrânarea lui, dar nu depășea cu mult normele acceptate în epoca sa. Pentru Europa medievală era caracteristic tipul de suveran impulsiv, emotiv, necontrolabil, pentru care politica reprezenta – în primul rând – o activitate personală, de familie, de clan, activitate marcată și de un anume ascetism religios. Emotivitatea omului medieval este caracterizată de schimbarea bruscă, diametral opusă, stării de spirit a persoanei, deviind de la fascinație la ură, de la închistare la euforie, de la starea de nesiguranță la complacere. Fiind și o fire sensibilă, omul medieval avea preferințe pentru reprezentările multicolore, dramatice, deseori sângeroase; astfel, asistarea la execuțiile publice făcea parte „din hrana spirituală a poporului”⁵⁷.

A. D. Xenopol invocă argumentul că Ștefan Rareș tindea să șteargă „numele cel rău al fratelui său”, Ilie al II-lea Rareș, care trecuse la mahomedanism. Ștefan Rareș „se purta cu mare evlavie către religia și bisericile creștine”, încercând să elimine orice suspiciune a poporului că ar fi capabil să meargă pe urmele fratelui său turcit. În acest sens, a poruncit „să se întoarcă, fie prin blândețe și făgăduieli, fie prin silă, ereticii” care trăiau în Moldova, armenii pomenindu-se printre ei, fiind și „mai îndărătnici”⁵⁸. Același argument era adus și de Nicolae Iorga care credea că Ștefan, fiul lui Petru Vodă, i-a prigonit pe armeni, având ca motiv intim „turcirea fratelui său Ilie”⁵⁹.

⁵⁴ D. Dan, *Etnii bucovinene. Armenii, Evreii, Lipovenii, Rutenii, Țigani*, p. 24; Idem, *Armenii ortodocși din Bucovina*, p. 33.

⁵⁵ N. Iorga, *Istoria românilor. Vol. IV. Cavalerii*. Ediția a II-a. Volum îngrijit de Stela Cheptea și Vasile Neamțu, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 310.

⁵⁶ V. Mestugean, *op. cit.*, p. 57.

⁵⁷ В.А. Шкуратов, *Историческая психология*, Москва, ”Смысл”, 1997, p. 285-287.

⁵⁸ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 53.

⁵⁹ N. Iorga, *Armenii și românii: O paralelă istorică*, p. 27.

Ion I. Nistor remarcă că „nesocotitul și desfrânatul principe” Ștefan Rareș, „în zelul său” credea că îi va putea sili pe armeni să se convertească la ortodoxie „supunându-i la cele mai grele cazne”. Actul în sine avea să-i surprindă pe mulți deoarece „țările românești erau vestite pentru toleranța lor religioasă”. Armenii se bucurau de „protecția domnului, care respecta autonomia comunității lor naționale”⁶⁰.

Cercetătorul Virgil Pâslariuc a accentuat două aspecte importante ale prigoanei armenilor de către Ștefan Rareș. Primul ține de invocarea unui „păcat mai vechi, conform căruia armenii ar fi agenți ai Imperiului Otoman”, în condițiile declanșării de către domn a unei puternice campanii anti-turcești. Al doilea aspect ar fi cel economic: Ștefan Rareș intrase în mari datorii pentru a obține scaunul țării, promițând și o majorare a tributului; înainte de plecare Iliș a strâns dările, inclusiv de la categoriile sociale privilegiate, provocând astfel tulburări în societate; Ștefan nu putea recurge la noi colectări de impozite, risca să piardă sprijinul boierilor și clerului; opțiunea primirii unui împrumut extern nu era posibilă în condițiile în care relațiile cu vecinii erau tensionate; „Rămânea singura soluție – spolierea comunității eterogene, folosindu-se de valul xenofob care, de obicei, se mărește în perioadele de tranziție”⁶¹.

Aspectul economic, prin jefuirea bisericilor armene, este reflectat în scrierea lui Minas Tocății. Autorul pune accentele necesare pe următoarele fapte întreprinse de Ștefan Rareș: în prima zi de prigoană toate bisericile armene din Suceava au fost închise și pecetluite; în zilele următoare acțiuni multiple de persecutare și schingiuire s-au desfășurat la poarta visteriei domnești; obiectele de valoare, cărțile adunate din biserici, „icoana cea mare de la altar, cruci, potire și discuri poleite cu aur și de mare preț” au fost transportate la visterie⁶².

În contextul prigoanei armenilor, Natalia Rusu consideră că măsurile întreprinse de către Ștefan Rareș „reprezintă unicul caz de persecuție religioasă”, nefiind „motivată religios decât parțial”, dar având „un evident substrat economic, indicând lăcomia domnului și a boierimii, dorința de a acapara averile armenilor”. Autoarea susține că „această atitudine fără noimă, explicabilă doar prin rapacitatea domnului și a boierilor”, va face parte din politica

---

⁶⁰ I. I. Nistor, *op. cit.*, p. 384.

⁶¹ V. Pâslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, Pontos, 2005, p. 129-132; Idem, *Unele considerații privind prigoana armenilor în timpul lui Ștefan Vodă Rareș(1551-1552)*. În: „Conferința corpului didactico-științific „Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002, 30 septembrie-6 octombrie 2003, Rezumatele comunicărilor, Științe socioumanistice”, Vol. II, Chișinău, CE USM, 2003, p. 146.

⁶² V. Mestugean, *op. cit.*, p. 57.

promovată de către domnii Ștefan Tomșa, Alexandru Lăpușeanu și Gheorghe Duca⁶³. Totuși, domnii menționați nu au persecutat armenii pe motive religioase, explicațiile sunt cu totul de altă natură. Vlad Bănățeanu remarca : „armenii aveau talente și calități politice”, știind „să unească odinioară, sub dinastii naționale, întinderi enorme de țări în Asia Mică”, au „dat Imperiului Bizantin o dinastie armenescă”, dar intrând în politica Principatelor române „au făcut o greșală de a lua partea unuia sau altuia în cercurile noastre politice”⁶⁴.

Comunitatea armeană, fiind una prosperă economic, prin reprezentării săi de vârf, se implica în treburile politice, în special în perioadele de *interregnum*. Emergența în viața politică a Principatului atrăgea după sine și riscuri majore nu numai pentru armenii implicați direct, dar și pentru întreaga lor comunitate. Armenii l-au susținut pe Despot Vodă la domnie dar, la revenirea lui Duca Vodă, au trecut de partea serdarului Mihail Hâncu, refuzând a plăti birurile impuse. Armenii, participând activ la aceste evenimente, au fost ulterior persecutați, o parte dintre ei fiind nevoiți să se refugieze în Transilvania.

Despre implicarea armenilor în viața politică a Țării Moldovei relatează explicit înșiși reprezentanții acestei comunități stabiliți în Polonia. În 1595, armeanul David Serebcovici (Dawid Serebkowicz), în fața tribunalului din Lemberg, i-a înaintat lui Aron Vodă „diferite chitanțe” (100.000 aspri; 668 zloți; 3.257 taleri și 8.000 taleri)⁶⁵, accentuând că „armenii din Lwow au jucat un mare rol în urcarea și coborârea gospodarilor moldavi pe tron și au ajutat mult bănește pe gospodarii care simțeau totdeauna multă nevoie de bani”⁶⁶.

Coloniile armenesti din Țara Moldovei se bucurau de o viață diferită de „bazele sociale” existente în Principat. Multiplele privilegii de ordin politic, economic, social și cultural de care se bucurau armenii în Țara Moldovei „îi făceau refractari la asimilare”⁶⁷. Este semnificativ faptul că armenii din întregul spațiu românesc „au continuat să prezerveze limba (scrisă într-un alfabet propriu și unic) și cultura, constituindu-se oarecum într-o comunitate închisă, până la începutul secolului XIX”⁶⁸.

Comunitatea armenilor din spațiul românesc s-a constituit odată cu formarea entităților statale medievale, formându-și totodată la, nivelul imaginarului, propriul sine și

---

⁶³ N. Rusu, *op. cit.*, p. 17.

⁶⁴ V. Bănățeanu, *Armenii în istoria și în viața românească*, București, Tipo Lito Țaranu & Co S.A., 1938, p. 39.

⁶⁵ Władysław Łoziński, *op. cit.*, p. 286.

⁶⁶ H. Dj. Siruni, *Legenda Serpegăi*, p. 82.

⁶⁷ V. Pâslariuc, *Unele considerații privind prigoana armenilor în timpul lui Ștefan Vodă Rareș(1551-1552)*, p. 146.

⁶⁸ E. Antonian, M.-S. Cazazian, *Comunitatea armeană*. În: „Istoria minorităților naționale din România”, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2008, p. 39.

identitate proprie. Edificarea imaginii proprii era realizată în dialog, dar și în contradicție cu ceilalți. Fiecare comunitate etnică în parte își alimenta „identitatea cu elemente valorizate pozitiv”, iar „aspectele negative ale aceluiași valori erau atribuite celorlalți”⁶⁹.

Imaginea inițială a armenilor reprezenta de fapt imaginea *Străinului*. În epoca medievală paradigma de percepție a *Străinului* se manifestă prin renunțarea la componenta etnică a străinului dar, totodată, delimitarea dintre „al Nostru” și „Străin” este realizată după criteriul religios – creștini ortodocși vis à vis de ne-ortodocși⁷⁰. În acest sens sunt relevante judecățile privitoare „la celălalt” sau „străin”, provocând diverse reflexe: „de preferință sau de respingere, mâni, fobii sau filii”. Apariția mâniilor și fobiilor era explicată „prin viața posomorâtă și ascunsă a acestui popor”⁷¹. În unele cazuri, reprezentările colective asupra „celuilalt” devin clișee „și sunt chiar mai tenace și mai persistente decât cunoașterea realității”⁷². Stereotipurile create față de străini sunt legate de „tradiții și de propria poziție în societate”⁷³. Totodată, imaginea *Străinului* sau a *Celuiilalt*, în cazul nostru a armenilor, purtători ai unei culturi proprii, marcate de deprinderi și tradiții, de o mentalitate diferită de cea a băștinașilor, de fenomene socio-economice străine, aduse din „ținuturi îndepărtate”, nu poate fi pe deplin pozitivă, nici pe deplin negativă, imaginea *Străinului* având o conotație ambivalentă⁷⁴.

Dintre valorile străine ieșea în evidență vestimentația orientală a armenilor, astfel încât atacurile contra portului oriental au constituit o parte componentă a persecuției armenilor. Minas Tocatti relevă că femeile armenice au fost scoase cu sila din case, duse la Divan și botezate. Pe urmă le-au scos „legătura din cap”, fiind dezbrăcate „până la cămașă” și îmbrăcate „ca Vlahii”⁷⁵. La fel s-a procedat cu călugării și preoții armeni, care au fost

⁶⁹ T. Nicoară, *Românii în sensibilitatea săsească și austriacă la sfârșitul sec. XVII și în sec. XVIII: clișee și stereotipuri*. În: „Identitate și alteritate. Studii de imagologie”, Reșița, Editura Banatica, 1996, p. 34; C. Budeancă, *Imaginea celuiilalt în Transilvania după 1918, în comunitățile mixte româno-germane din județele Hunedoara, Alba și Sibiu*. În: „Cum scriem istoria? Apelul la științe și dezvoltările metodologice contemporane”. Actele simpozionului „Tinerii Istorici”, ediția a IV-a, Alba Iulia, 28-30 noiembrie 2002, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2003, p. 274.

⁷⁰ О.С. Якушенкова, *Образ чужого в гетеротопных пространствах фронта*, Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата философских наук, Астрахань, 2014, с. 13. // <http://asu.edu.ru/images/File/dissertacii/dissovet21200912/Avtoreferat%20Yakushenkovoy.pdf> [Accesat: 22.05.2016].

⁷¹ B.P. Hașdeu, *Istoria toleranței religioase în România*, p. 53.

⁷² L. Trenard, *Mentalités et stereotypes. Voyageurs français en Italie au XVIIIe siècle*. Congres internațional des sociétés savantes, Limoge, nr. 1, 1978, p. 67; S. Nicoară, T. Nicoară, *Mentalități colective și imaginar social*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană/Mesagerul, 1996, p. 199-200.

⁷³ E. M. Szekely, *Depășirea stereotipurilor culturale. Imaginea celuiilalt în jurnale și note de călătorie*, p. 156. În: http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari2/Eva%20Szekely.pdf [Accesat: 03.09.2016].

⁷⁴ О.А. Довгополова, *Амбивалентность как характеристика образа чужого*, с. 26, 28. // [http://www.culturalresearch.ru/files/open_issues/01_2011/IJCR_01\(2\)_2011_Dovgopolova.pdf](http://www.culturalresearch.ru/files/open_issues/01_2011/IJCR_01(2)_2011_Dovgopolova.pdf) [Accesat: 22.05.2016].

⁷⁵ V. Mestugean, *op. cit.*, p. 58.

îmbrăcați ca mireni⁷⁶.

Nuanțăm și diferențele de ordin lingvistic. Astfel, în Lemberg, și în general în Polonia, armenii întrebunțau, de la anul 1500, limba tătarască; aceasta era introdusă, mai târziu, și în judecățile din Galiția, chiar condica de decrete din Lemberg a fost scrisă pentru armeni, de la anul 1630 până la anul 1641, în limba tătarească⁷⁷. Armenii care trăiau în Moldova de Jos veniseră din Constantinopol și întrebunțaseră limba turcească, însă armenii care viețuiau în Țara de Sus veniseră direct din patria lor și întrebunțaseră limba armeană⁷⁸. Graiurile străine în care comunicau armenii veniți în țară – tătarăsc, turc, armenesc - alimentau fobiile existente în cadrul anumitor comunități pământene, a unor grupuri de interese politice etc.

Indicatorul cel mai important în ce privește apartenența etnică a armenilor îl constituie „botezul în religia armeană”⁷⁹. În Biserica Apostolică Armeană botezul „este taina prin care credinciosul este eliberat de păcatele sale; născut din nou din Duhul Sfânt, el devine creștin și fiu al lui Dumnezeu”; botezul „se săvârșește în două feluri: după sfințirea apei prin semnul crucii și prin sfântul mir, fie se scufundă copilul de trei ori în apă, fie apa se toarnă de trei ori peste capul adultului care urmează să se boteze și care își spală și fața cu aceasta”; există numai un singur botez, el nu se repetă, fiind și o naștere spirituală; „Creștinul din Bisericile ortodoxe, catolice sau alte Biserici, care dorește să devină membru al Bisericii armene, nu este botezat, așadar, a doua oară”; „Botezul este prima taină. Cel care nu este botezat nu poate primi altă taină. Imediat după botez se săvârșesc Mirungerea și Sfânta Împărtășanie”⁸⁰.

Identitatea confesională a armenilor era trăită „prin asumarea comuniunii cu primul popor care a fost creștinat și în mod oficial”⁸¹. Totodată, grecii i-au taxat pe armeni „de eretici și au umplut cărțile lor de calomnii”, multe dintre acestea au pătruns în Țările române, inclusiv aceea „că armenii nu sunt creștini, că botezul lor nu e nici drept, nici curat, că ei sunt păgâni”⁸². În acest sens, Minas Tocății mărturisea că Ștefan Rareș, „văzând că armenilor nici de foc nu le este frică”, i-a adunat la un loc pe „Voit, părgari, și preoți, femei, fete la un loc, îi dezbracă până la piele și-i boteză pe toți cu sila”: *Eu sunt Domn, / Și pe voi rău am să vă*

---

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ D. Dan, *Etnii bucovinene. Armenii, Evreii, Lipovenii, Rutenii, Țigani*, p. 16.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ I. Veress, *op. cit.*, p. 12.

⁸⁰ H. Martikyan, *Biserica Apostolică Ortodoxă Armeană*, București, Editura Zamca, 2009, p. 48-49.

⁸¹ I. Veress, *op. cit.*, p. 13.

⁸² V. Mestugean, *op. cit.*, p. 56.

chinuiesc, / Măinile am să vi le tai, / Ochii am să vii scot, / Pe toți din nouă am să vă botez⁸³. Călugărilor și preoților armeni le-au fost rase pletele, fiind botezați⁸⁴. În același timp, Ștefan Rareș a fost îngăduitor cu armenii care s-au convertit la ortodoxie de bună voie, fiind convinși „cu giuruințe și cu daruri”, casele acestor armeni „fură sfințite cu agheasmă de preoți anume trimiși”⁸⁵. Cronicarul Eremia Celebi Keomurgian învinuiește preoții ortodocși de complicitate, ei fiind uneltele domnului Ștefan”⁸⁶. În acest context, faptele „respectatului și chiar temutului episcop de Rădăuți, Macarie” (readus din exil), „care avea, se pare, un ascendent asupra tânărului domn”, reprezentau „o acțiune de expresie religioasă, în febra unei frenezii isihaste”, „dirijată și inspirată de episcopul de Roman Macarie”⁸⁷.

Dintre măsurile represive întreprinse împotriva armenilor se evidențiază arderea cărților bisericești, măsuri similare fiind aplicate în mai multe țări europene, pe fundalul persecuțiilor de ordin religios. Încercând să identifice cadrul temporal de stabilire a primelor comunități de armeni în Moldova, H. Dj. Siruni accentuează că primii refugiați din Ani, în marea lor majoritate, erau reprezentanți ai aristocrației, aducând cu ei „tot ce poporul armean avea mai select fie ca moravuri, fie ca obiceiuri și datini” și „formând un nucleu ales”⁸⁸. Armenii săraci și țăranii „au rămas lipiți de glebă”, pe când cei „cu dare de mână au plecat din țara lor pentru a-și salva viața, credința strămoșească și averea”⁸⁹. Armenii, fiind o comunitate urbană, „s-au răspândit în Europa pe rutele căilor comerciale care legau răsăritul de apusul continentului”⁹⁰. Mesrob Maștoț a inventat alfabetul pentru a traduce Biblia în limba armeană⁹¹. În anul 1512, cu stăruințele lui Hakob Meghapart, la Veneția, a fost tipărită prima carte în limba armeană⁹². Armenii, la fel ca și evreii, erau percepuți ca purtători ai unor informații și cunoștințe ascunse, tănuite în cărțile lor, fapt care, în mare parte, explică

⁸³ *Ibidem*, p. 57.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 58.

⁸⁵ B. P. Hașdeu, *Armenii în România (Partea I)*, p. 3; V. Mestugean, *op. cit.*, p. 58.

⁸⁶ H. Dj. Siruni, *Cronica armenilor din România. Partea VII. Anul 1551*, p. 67.

⁸⁷ V. Pâslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, p. 129; S. Ulea, *O surprinzătoare personalitate a evului mediu românesc: cronicarul Macarie*. În: „Studii și Cercetări de Istoria Artei (artă plastică)”, XXXII, 1985, p. 14-48.

⁸⁸ H. Dj. Siruni, *Armenii în România. (Cu prilejul unui centenar)*, p. 5.

⁸⁹ Gr. Goilav, *Armenii ca întemeietori de orașe în partea de răsărit a Europei*. (Extras din „Revista de Istorie, Arheologie și Filologie”, Vol. X, Fasciculul pe trimestrul II, 1909), București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1909, p. 5.

⁹⁰ A. Nersesian, *Armenii în istorie și cultură*, București, Ararat, 2003, p. 53.

⁹¹ S. Tavitian, *op. cit.*, p. 32.

⁹² *500 de ani de țipar armean*, București, Ararat, 2012, p. 77. Actualmente în diferite instituții din România sunt păstrate într-un număr destul de mare, cărți armenesti vechi. Procesul de conservare și restaurare a colecțiilor de carte a casei de Cultură Armeană „Dudian” a demarat cu stăruințele și cu participarea nemijlocită a doamnei Arshaluys Paronyan, muzeograf și bibliograf la instituția în cauză. Colecția „Multiculturalitatea bucureșteană: Comunitatea armeană” cuprinde circa 670 de titluri de cărți armenesti vechi, unele dintre ele reflectând diferite episoade din trecutul istoric al românilor (<http://www.digibuc.ro/colectii/multiculturalitatea-bucuresteanacomunitatea-armeana-c1469>)[Accesat: 04.09.2016].

atacurile și distrugerile premeditate ale cărților, ce erau păstrate în bisericile armenesti din Principat.

În plan european este semnificativ exemplul comunității evreiești din Anglia. Astfel, în anul 1290, iudeii au fost izgoniți din țară, restabilindu-și comunitatea în Londra abia în secolul XVII. Ei erau percepuți drept un element străin, reapărut pe neașteptate, iritându-i prin aceasta pe locuitorii de rând. Bineînțeles că în toată această îndelungată perioadă, evreii nu au dispărut din Anglia unii, dintre cei botezați, au ajuns să ocupe și funcții importante în ierarhia statului. Dar, apariția neașteptată a unui popor necunoscut, perceput în mod firesc drept unul străin, a condiționat formarea unei viziuni dihotome despre evrei: iudeul reprezintă o sursă de înțelepciune necunoscută în lumea noastră; totodată, el prezintă o emanație mai mare, comparativ, de pericole în societate cu epocile trecute⁹³.

Prigoana armenilor nu a fost totală, pe timpul domniei lui Ștefăniță cel Tânăr, în anul 1521. „Armeanul Christo Hanco (Hacic Hancoian) a clădit”, „pe un loc unde era mai înainte deja o biserică armenescă din lemn, biserica Sf. Cruci, biserica parohială de azi, în mijlocul orașului Suceava, unde, cum se zice, el era și înmormântat”. În anul 1551, un armean înstărit pe nume Agopșin (Iacov) Vartan, edifica o biserică în Suceava, cunoscută ulterior drept Zamca, unde ctitorul menționat a și fost ulterior înmormântat⁹⁴.

În plan politic, este semnificativă domnia lui Ioan Vodă cel Cumplit (1572-1574), fiul natural al lui Ștefăniță Vodă, mama sa fiind armeană, soția unui Serpega. Originea armeană a domnitorului este confirmată de sursele narrative și epistolare, inclusiv de către Grigore Ureche, Nicolae Costin, Bogdan Lăpușneanu⁹⁵.

Se poate trage concluzia că problema prigoanei armenilor vis à vis de „ imaginea celuilalt” în Țara Moldovei, pe parcursul secolului XVI, include multiple componente de ordin istoric, politic, economic, confesional, psihologic și cultural. În reprezentările colective ale românilor, armenii apar într-o imagine complexă: sunt o „naționalitate pacifică și industrioasă”; îndeplinesc rolul de „agenți ai schimbului”; apar în postura de călăuze ale caravelor comerciale; numele de armeni este sinonim cu „prăvăliași” sau „negustori”; bogățiile lor devin ținta atacurilor haiducești; în creația populară este răspândit proverbul „Armeanul plătește gloaba”.

⁹³ O. A. Довгополова *Указ. Соч.*, p. 30.

⁹⁴ Dimitrie Dan, *Armenii ortodocși din Bucovina*, p. 30.

⁹⁵ A. Nersesian, *op. cit.*, p. 113.

Percepția generală a parcursului istoric românesc reflectă o atitudine predominant tolerantă față de minoritățile etnice și confesionale, în special față de comunitatea armenilor, atestată în Moldova încă de la originile Principatului. Totuși, unele excepții în acest sens au fost oferite de către domnii Ștefăniță cel Tânăr și Ștefan Rareș care, din motive variate, au prigonit comunitatea armenilor din Țara Moldovei. Măsurile întreprinse de ei nu au avut un caracter general, fiind și de o scurtă durată. Însuși promotorul prigoanei, Ștefan Rareș, a fost îngăduitor cu armenii convertiți la ortodoxie, neatentând la icoanele și clopotele din bisericile armene.

Paradoxal dar, în condițiile de persecutare, armenii au inițiat și edificat biserici noi. Spre finele secolului XVI comunitatea armenească din Țara Moldovei și-a refăcut starea materială prosperă de altă dată. Prigoana armenilor a fost episodică, situația generală de toleranță, revenind la normalitate, mai elocventă în acest sens fiind domnia lui Ioan Vodă cel Cumplit, supranumit Armeanul.

Restituiri

Ion Chiru Nanov, *În preajma Ceahlăului. Mănăstirea Secu*

Ion Chiru-Nanov, scriitor, s-a născut la 7 ianuarie 1882 în comuna Nanov, județul Teleorman și a decedat în anul 1918. A făcut școala primară în satul natal, gimnaziul la Alexandria și cursurile superioare la București. A fost institutor în București apoi corector la „Monitorul Oficial”. A colaborat la revistele: „Ramuri”, „Luceafărul”, „Drum Drept”, „Flacăra”, „Adevărul”, „Literatura și arta română”, „Revista politică și literară”, „Țara Noastră”, „Noua revistă română”, „Biserica ortodoxă română” etc¹.

Fragmentul referitor la Mănăstirea Secu face parte din ciclul *In preajma Ceahlăului*, a fost publicat în revista „Noua revistă română”, nr. 7, 11 decembrie 1911, p. 103-106. Ciclul *În preajma Ceahlăului* a fost publicat în numerele 2-9 ale volumului XI, din anul 1911, în revista menționată și cuprinde relatări ale unei călătorii făcute în perioada 3-7 iulie, cel mai probabil în anul 1911. Aici sunt cuprinse descrieri privind unele locuri vizitate, precum: Vatra Dornei, La poalele Pietricicăi, Mănăstirea Văratice, Mănăstirea Agapia, Mănăstirea Secu și Mănăstirea Neamț. În aceste scurte relatări sunt prezentate detalii ale mediului înconjurător: peisaje, climă, istorie, monumente dar și diverse personaje întâlnite în călătorie.

Din această serie a fost preluată aici descrierea călătoriei la Mănăstirea Secu, petrecută în data de 6 iulie. În acest text se poate observa modul cum au fost întâmpinați vizitatorii, conversațiile cu călugării și ce obiective au văzut. De aceea s-a ales spre a fi reeditat, fragmentul integral privitor la acest periplu, după cum urmează:

După două ceasuri de drum, prin pădure, de la Agapia-Vale, purtați în voia cărării înguste, ba opriți în loc de umbra deasă și de fagii rumeni ce ne zâmbiau din iarbă, iată că ne pomenim la răspântia munților Arșița mare și Arșița mică, de o parte iar de alta culmea Văsanului. Ne deschide calea pârâul Secu, zglobiu ca un copil fără minte. Printre copacii îmbelșugați în frunze, lucește, la pripirea nămiezelui, turlele mănăstirii, ascunsă aici, în inima codrului. Nici o vale nu deschide împrejurimile. Un zid de munți cu brazi încinge Secu, răcorit de revărsarea pârâiașului.

---

¹ Ștefan Nemeșek, *Carte, literatură și presă la Orăștie (de la începuturi până în 1944)*, editura Realitatea Românească, Vulcan, 2011, p. 173.

Trecem apa. Tăcere ca de pustiu împrejur, doar vântul leagănă când și când frunzișul iar văcuța de la umbra fagului se trezește la auzul pașilor noștri și deschide ochii mari, blajini. Se uită câtva sfiasă, apoi lasă capul jos și rumegă înainte. Vițelușa o linge între coarne.

Tăiem colțul de livadă, înșiruiți pe cărăruia de un pas numai. Poarta închisă. Batem. Nu se simte nimeni. Batem din nou și așteptăm... Târziu, se trage zăvorul gros. Un călugăr tânăr, cu ochii aprinși, cu o bărbuță mică rotundă, deschide poarta sfiicios, ca cel care nu se așteapta la musafiri. Pe la ferestrele chiliilor încep să se arate, ca niște stufuri, capetele călugărilor, întâmpinându-ne mirați.

Aici, vara, cercetașii se numără pe degete, ne spune călugărul tânăr, după ce se mai dedă cu chipurile noastre.

În curtea largă, presărată cu troscot, ne iese înainte arhimandritul Partenie Antohe², starețul mănăstirii, un popă înalt cu barba lungă.

– Sântem așa de doșiți, că ni se pare o minune când ne cercetează cineva!

Intrăm în biserică. E răcoare, miroase a mucigai de piatră și a tămâie. Prin ferestrele lungi tăiate în piezișul zidului, năpădesc razele de afară dar pereți afumați și ponosiți de vreme, întunecă trâmba de lumină și o umbră fumurie umple toată biserica.

Mănăstirea Secu e veche. A trecut și ea prin vremuri grele și nevoi mari. Și aci, ca în toate lăcașurile noastre sfinte, a fost adăpostul strămoșilor, atunci când simțeau că începe să bată vijelia dușmană. Aci între zidurile înalte ca de cetate, a fost un colț de apărare a graiului și a datinilor noastre. În vremuri de bejenie se abăteau la Casa Domnului, Voevozii și boerii noștri pentru liniște și pentru închinare. Stăteau aci, îi învățau carte pe călugări, îi învățau cântările, rugăciunile, căci, pe atunci, mănăstirea era școală iar boerii cu cinste cu credință multă către Dumnezeu.

Nestor Ureche³ a stat trei ani și mai bine în acest lăcaș cu toată familia. L-a îmbunătățit și l-a mărit la 1595⁴ că nu mai semănă cu bisericuța mică, zidită de starețul Zosima pe la anul 1560.

---

² Arhimandritul Partenie Antohi a fost numit stareț al mănăstirii Secu după despărțirea mănăstirii Neamț de mănăstirea Secu, la 20 februarie 1910, apoi a fost înlocuit de către Calistrat Dima, în anul 1912. Acesta este de origine din Panciu, zona Putnei (Jud. Vrancea) și a absolvit Școala superioară de meserii. A avut metania la Schitul românească de la Podromu, la Muntele Athos. S-a reîntors în țară, la Mănăstirea Neamț, în anul 1910, unde îl întâlnește pe mitropolitul Pimen Georgescu, cel care îl numește stareț al Mănăstirii Secu în același an (Protosinghel Macarie Ciolan, *Mănăstirea Secu*, Iași, 1987, p. 86).

³ Nestor Ureche a deținut diverse funcții în conducerea Țării Moldovei, la sfârșitul secolului XVI – începutul secolului XVII, cum ar fi: vornic de poartă (1588-1589), logofăt (1591-1592), mare logofăt (1592-1593), mare vornic al Țării de Jos (1596-1611) și Mare Ban în Țara Românească (1601-1602). Înainte de moarte s-a călugărit cu numele de Nicodim, la Mănăstirea Secu (ctitoria sa), unde a și fost înmormântat în anul 1618

Pășim încet peste lepedele reci iar ochii se plimbă, în voie, în largul lăcașului. Mi se pare că aci e mai multă tihnă decât în toate celelalte mănăstiri pe cari le-am cercetat. Așa și este. Care mănăstire mai este răsniță de lume ca Secu și care are codrii ei împrejur! Cel mai apropiat sat de Secu e la depărtare de două ceasuri, cu piciorul.

Cad privirile pe o icoană prăfuită de vreme. E chipul Maicii Domnului. De sub geană pornește o dără adâncă până sub sân, pare că e o lacrimă, izbucnită într-o clipă de mare durere. Ne apropiem mai mult de ochii triști. E urma unei tăieturi.

E semnul păgânesc, de pe vremea zaverei, la 1821⁵, când au năvălit Turcii aci, ne spune părintele Antohie.

– Da, domnișorilor, atunci a fost mare prăpăd aici, se amestecă în vorbă un călugăr bătrân, tot potrivit-și trupul pe un picior de lemn, și-au bătut păgânii joc de toate lucrurile sfinte!

În vreme ce ieșim din biserică și tăiem curtea, în urma starețului, spre beciul cu oseminte, călugărul se ține după noi târându-și piciorul.

– Mult sânge s-a vărsat atunci! Au măcelărit Turcii pe cei adăpostiți aci până au stat de urât.

Arătând spre poartă:

– Acolo, deasupra zidului, era un turn înalt. Cât s-au luptat ai noștrii dar n-au putut birui. Erau mulți păgânii, tăiau fără suflet.

Coborâm în beci. Năvălește lumina după noi și deslușește o grămadă mare de oase. Țeste tăiate în două, șolduri frânte, jumătăți de fălci, tâmples sfredelite, coaste retezate, multe frânturi de oseminte stau movilițe aici.

– Rămășițele astea sânt din vremea zaverei, prinde vorba starețul, s-au dat peste ele acum de curând, în urma unor săpături.

– Da, de atunci, își face loc călugărul cu piciorul de lemn, vedeți ce jeale a fost! De-a-n călare se năpusteau păgânii și luau în țoghie copiii de la sânul mumelor.

Își scutură barba albă și se înfînge mai bine pe picioare:

– Eu sânt bătrân domnișorilor, am suta de ani și știu... mi-aduc aminte.

Încruntă sprâncenele:

(Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, București, 1971, p. 332-333).

⁴ Conform pisaniei, Nestor Ureche a zidit mănăstirea „...la anul 7110 (1602), iunie 7 și s-a isprăvit în același an, octombrie 5” (*apud* Protosinghel Macarie Ciolan, *Mănăstirea Secu*, Iași, 1987, p. 30).

⁵ Pentru mai multe detalii despre întâmplările de la Mănăstirea Secu din 1821 vezi: *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821. Documente interne*, vol. III, 1960, p. 174-179; *Documente... Izvoare narrative*, vol. V, 1962, p. 330-334, 441-445.

Spintecau femeile însărcinate și le scoteau copiii vii... Spurcată lege! Puneau pe bătrâni să îngenuche și să li se închine lor. Iar când ridicau ochii creștinii spre Milostivul de sus păgânii repezeau iataganele, le tăiau pleoapele cu lumini cu tot. Ba la unii le tăiau mâinile din umeri și apoi îi înțepau cu sulیțele pe tălpi, zicându-le să se închine.

Bătrânul tremură vargă iar ochii îi lucesc sub smocul de sprâncene, rari în fire:

– Le tăiau limbele și-i îmboldeau să vorbească. Țiu minte că acum... uite colo la turn, s-a repezit un păgân... Se înăbușe în gât, clipește ochii și i se umezesc genele. Pune mâna pe o spărtură de țeastă și ridică glasul din ce în ce mai tremurat:

– Uite așa i-a retezat capul... drept prin ochi... biata mama... săraca...

I se îneacă graiul și aduce măneca rasei la ochi.

La ieșirea din beci înconjurăm biserica cea mare. Aici, pe zidul vechi, slovenim numele celor cari zac sub bolovanii grei. Ctitorii, Nestor Ureche și soția sa Mitrofana, odihnesc în dosul stranelor. Neobositul în grai și luptătorul în condei, Mitropolitul Varlaam⁶, doarme de veci sub o piatră măcinată de vreme. Așa și Mitropolitul Sava⁷, Ghedeon⁸ și Vlădica Ioan⁹.

Cercetăm și odoarele sfinte, rânduite într-o chilie din zidul bisericii sf. Ioan până la gătirea noului muzeu. Aci se găsesc veșmintele, cusute cu fireturi de aur și argint, purtate de Mitropolitul Varlaam. O Evanghelie a Mitropolitului Ghedeon, adevărată podoabă în scrierea de mână. Apoi, multe cruci, potire, vase sfinte presărate cu pietre scumpe, toate făcute danie de vornicul Nestor Ureche.

Ne trece starețul în paraclisul sf. Nicolae. Parcă ar fi împletit acum, așa strălucește Sfântul Aer cu trupul Mântuitorului, în mijloc, înconjurat de îngeri și păzit de Maica Domnului cu ochii plânși. Acest prețios odor e lucrat de Mitrofana, soția lui Ureche, pe la 1642¹⁰.

L-a cusut numai în fir de aur, l-a împletit cu 7000 de mărgăritare.

Azi lipsesc multe boabe, căci a trecut odorul prin multe mâini. La 1821, ne spune părintele stareț, după măcel, au năvălit păgânii în biserică, au spart tot apoi au luat și această comoară sfântă.

---

⁶ Sfântul Ierarh Varlaam (Moțoc) al Moldovei (n. 1580, 1585? – d. 18 august 1657) a fost Mitropolit al Moldovei (1632 - 1653, în timpul domniei lui Vasile Lupu) scriitor și om de cultură.

⁷ Episcop de Huși (1653-1656), Rădăuți (1656-1658) și Huși (1653-1656). A fost Mitropolit al Moldovei în perioada 1660 – 1664.

⁸ Episcop de Huși (1645-1653) numit apoi Mitropolit al Moldovei în perioada 1653-1659 și 1664-1671.

⁹ Egumen al Mănăstirii „Sf. Nicolae” din Cetatea Neamțului (1641-1666), egumen al Mănăstirii Secu (1666-1667), episcop de Huși (1667-1674) și episcop de Roman (1674-1685).

¹⁰ Data este eronată, corect este anul 1608.

Au plecat păgânii, ca o furtună, încărcați cu prăzi, goniți din urmă de blestemul pământului nostru, care gemea sub sângele închegat.

Când au ajuns la Constantinople, Vizirul, ca să-și arate vitejia, a întins Sfântul Aer pe grebenii calului, a intrat cu fală în cetate. Doi boieri români, cari tocmai se găseau acolo, când au văzut în așa bătae de joc cinstea neamului, s-au repezit, cu viața lor, și au smuls odorul de pe cal.

Au trebuit să numere multe pungi de galbeni, până să-l răscumpere.

Azi, Sfântul Aer e cea mai prețioasă comoară a mănăstirii Secu.

*

Ne ridicasem de la masă. Parcă a intrat bejenia în mănăstire, așa ies călugării de prin chilii, aleargă, unii la toacă, alții la clopote. Bătrânul, cu piciorul de lemn, a ieșit cu Evanghelia în ușa bisericii.

– Vine ploaie cu piatră și se face rugăciune! ne dete deslușiri părintele Antohe.

Dinspre soare apune s-a ridicat un nor aprins, parcă e o gură de foc. A început să bată și vântul. În depărtare se simte o furtună, se aude și vâjâitul.

Toaca de lemn a prins glas. O urmează cea de fier și amândouă își unesc graiurile într-unul singur, înălțându-l în văzduhul turburat. Se roagă și clopotele în limba lor greoaie.

Călugării s-au rânduie toți în fața lăcașului sfânt. Bătrânul stă parcă înfipt în pământ și cu ochii pe carte. Doar barba îi joacă în piept iar când aduce mâna să se închine, ridică ochii, atunci trimite în slava Stăpânitorului tot cugetul lui.

Vijelia vine mereu. Își deschide brațele învăpăiate, se năpustește în munți, urlă, răscolește codrul, vără apele sub stânci, culcă brazii la pământ, rădăcinele trosnesc, crăcile pârâie, păsările croncănesc a moarte prin stușișuri iar câte un stol, apucat sus de vârtej, îl duce ca pe o ghiulea și-l zvârle de creasta muntelui, cum zvârle iarba de pușcă alicele. Și tot mereu se îndârjește văzduhul. Dă drumul fulgerilor, slobozește tunetele și apoi scapă și tartorul vânturilor.

Se opintește uraganul, fuge cu pădurea în piept și lasă drum în urmă iar tunul năpraznic aruncă limbi de foc, încinge pământul în trâmbe de vâlvoare, aprinde tot cerul, aruncă jăratice peste nimicurile de jos, și apoi buibuie de se dârdâie toată Firea.

A trăsnet aci, alături.

Călugării au căzut cu fața la pământ și se închină. Plecăm și noi capetele și ne facem cruce. Ne tremură tot trupul.

Un vânt puternic își face loc dinspre Cornul Caprii. Vine vâjâind și abate norii aprinși pe după culmea Măgurei. Fuge furtuna prin văgăuni, gonită ca de-un bici năsdăran și răvășește norii în văzduh.

Amortește totul împrejur. O ploaie liniștită începe să cearnă în picături mărunte.

Au tăcut și clopotele și toaca. Fețele toate se seninează iar ochii veseli trimit mulțumirile către Rânduitorul de sus.

Pe poartă intra în fugă un flăcăiandru:

– A trăznit în gura văiei o căpiță a lui Presură!

Călugării holbară ochii la flăcău. Bătrânul schimbând din piciorul de lemn:

– Care căpiță?!

– Cea mare de pe deal!

– Păi, când i-am spus eu să nu puie mâna sărbătoarea, n-a vrut să mă asculte.

Duminica trecută toată ziua a strâns fân și lucrătoarea sta cu mâinele în sân!

– Arde cu vâlvoare! grăi iar flăcăul.

– A nemerit săgeata în ucigă-l toaca! De lucrul făcut la zile mari se depărtează și

Dumnezeu. Deavolul e stăpân.

Bătrânul scuipe de trei ori în lături, își făcu cruce:

– Legea, băieți, trebuie s-o păstrăm, legea și credința, că ele ne țin viața!

*

La plecare ne oprim lângă un lac aproape de poartă. Aci pământul e mai scufundat.

– Pe locul ăsta a fost încăerarea, când cu zavera, grăește starețul. Uitați-vă ce iese după ploaie!

Călugărul bătrân, care se ținuse în urma noastră, prinde numai decât vorba:

– Cât sânge a curs aici! Nevinovat!

Apa bătea în sângeriu!

Și pe când se uitau toți în lacul înroșit de huma cărămizie, eu mă apropii de călugăr și mai mult în taină, îl întreb:

– Cum ți-ai pierdut piciorul părinte?!

Bătrânul se întunecă, aruncă o fulgerătură în lături și începe să-i tremure barba. Apoi, ca și cum s-ar împotrivi unei năvale urâte, scutură capul și pleacă repede târându-și piciorul de lemn.

Starețul, care tocmai era la spatele meu, zâmbi în barbă și-mi șopti, tot în taină:

– Numai de asta să nu i se aducă aminte!

Apoi, lângă ureche:

– *Cine mi-a fost!*

Mai tare:

– *Acum e foarte cumsecade! Drept și credincios!*

Mi-arunc ochii în urma bătrânului, dar nu-l mai văd, intrase în chilia lui...

Cosmin Niță

Recenzii și note bibliografice

Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, *Cuvânt înainte* de Sandu Miclescu, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, 569 p.

Volumul de față a fost întocmit pe baza unei arhive de familie, anume cea a ramurei Miclescu de la Șerbești (astăzi satul, purtând același nume, este arondat la comuna Ciortești, jud. Iași). Eforturile depuse pentru pregătirea editării acestui volum au început în anul 2007, nu fără a avea anumite antecedente (Ștefan S. Gorovei, *O pagină din istoria arhivelor noastre*, material cuprins în volum, p. 20).

După *Cuvânt înainte*, semnat de Sandu Miclescu (p. 7-18), *O pagină din istoria arhivelor noastre*, purtând semnătura lui Ștefan S. Gorovei (p. 19-22), *Introducere*, asumată doar de unul dintre îngrijitorii volumului – Petronel Zahariuc (p. 23-26), *Sigle – prescurtări bibliografice – abrevieri specifice – simboluri* (p. 27-32) și *Rezumatele documentelor* (p. 33-60) sunt redate textele a 371 de documente din perioada 1436-1833 sub diferite forme de păstrare. Regulile generale de publicare sunt cele respectate pentru editarea colecției *Documenta Romaniae Historica*.

Importanța apariției acestui volum, oarecum tematic, este relevată cel mai bine de mărturisirea seacă a lui Ștefan S. Gorovei: „Nu știu câte vechi arhive boierești s-au bucurat de privilegiul unei valorificări de acest gen” (p. 20 și coperta IV). Sunt puține, care au fost pierdute – total sau parțial – iar reminiscențe ale lor au căzut pe mâini nepotrivite științific și hrăpărețe. Relațiile de proprietate, vecinătățile și problemele de hotar, cutumele de construcție, patronimele și toponimele – dintre care multe s-au păstrat până astăzi, tentează cercetătorul dar îi provoacă și sentimentul puținului cunoscut. Același lucru sistematic ar trebui să se întreprindă și în privința documentelor privitoare la mănăstiri. În privința mănăstirii Secu, primii pași, șovăitori, au fost făcuți. Dar calea de urmat este aceasta și „călăuza” nu trebuie să se dezică; se așteaptă cu interes și oarecare nerăbdare *Documentele familiei Miclescu, II*.

Costică Asăvoaie

Prutul. Revistă de cultură, Huși, Serie nouă, Anul VI (XV), Nr. 1(57)/2016. Fondator Costin Clit.

În anul 2016 se împlinesc 15 ani de când, la Huși, avându-l ca fondator pe profesorul Costin Clit, apare revista *Prutul*. Inițial, a avut un format modest, reflectând mijloacele financiare (foarte) limitate ale „ctitorului” și colaboratorilor săi. Este acum al VI-lea an de când, în „Serie nouă”, revista apare într-un format care este pe măsura eforturilor depuse de către redacție și de către colaboratori, eforturi concretizate în materiale care, deși sunt variate ca tematică, sunt – în mare majoritate – de o bună calitate științifică. Datorită atenției Colectivului redacțional (Costin Clit, Gheorghe Gherghe, Lucian-Valeriu Lefter și tehnnoredactor Lucian Clit) și acribiei Colegiului științific (prof. univ. dr. Mircea Ciubotaru, cercetător dr. Silviu Văcaru), revista are un *Cuprins* bine echilibrat.

Buna colaborare dintre redacțiile „Buletinului informativ Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei” de față și „Prutul” este reflectată și de apariția – în „Prutul”, Serie nouă, Anul VI (XV), Nr. 1 (57)/2016, p. 155-174 – unui grupaj de *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț*, al IV-lea, sub semnătura lui Costin Clit. Dealtfel, mulțumită aceluiași neobosit „culegător” din câmpul arhivistic, se publică și în volumul de față un prim „calup” din documentele ce privesc și istoria mănăstirii Secu. Aceștia sunt primii pași spre o ediție, care să se apropie de integralitate, a mărturiilor scrise privitoare la mănăstirea Secu.

Prin tot ceea ce conține, revista „Prutul” se recomandă ca lectură fie și selectivă, pentru un număr mare de iubitori de știință istorică, lingvistică și istorie bisericească.

Costică Asăvoaie

Abrevieri

ANI	- Arhivele Naționale Iași
ANRM	- Arhivele Naționale ale Republicii Moldova
BAR	- Biblioteca Academiei Române
DIR	- Documente privind Istoria României, Seria A. Moldova
LMI	- Lista Monumentelor Istorice
MMS	- Mitropolia Moldovei și Sucevei
KEB	- Кишинёвские Епархиальные Ведомости

Informații utile pentru actualii și viitorii colaboratori

Textele trimise cu intenția de a fi tipărite în această publicație trebuie să ajungă, în fiecare an, până la data de 20 iulie (Sfântul Ilie Tesviteanul), la una dintre adresele: c.asavoai@gmail.com sau nitacosmin043@gmail.com.

Materialul va fi transmis în format *word* și va avea următoarele caracteristici:

- Textul va fi scris cu font Times New Roman, spațiere 1,5;
- Alinierea paragrafelor de tip stânga-dreapta (justified);
- În cazul textelor în limba slavonă sau cu caractere chirilice se vor trimite și fonturile necesare;
- Notele infra, numerotate continuu, în format clasic;
- Imaginile pentru publicat vor fi transmise separat, în format jpg, cu explicații și trimiteri în text;
- Textul va fi însoțit de un rezumat în *limba română* de 10 rânduri;
- Lista bibliografică* va fi în forma: nume, prenume, titlul lucrării, volumul sau numele publicației, locul apariției, editorul, anul și paginile articolului;

Greșelile gramaticale, de expresie și de interpretare, devierea de la forma solicitată mai sus precum și „onestitatea” materialului vor rămâne drept o „vinovăție” a autorului sau autorilor.

Pentru viitoarele ediții ale Simpozionului, care se desfășoară anual în luna septembrie, titlurile comunicărilor se vor trimite la adresele de mai sus, în fiecare an, până la 31 august.

Redacția (contact): Tel. 0741469212, 0727786127;

E-mail. c.asavoai@gmail.com sau nitacosmin043@gmail.com;

Mănăstirea Secu: web: <http://secu.mmb.ro>, Tel: 0233 251862, 0722 245864;

E-mail: manastirea_secu1602@yahoo.com.

Coperta I – Mănăstirea Secu în jurul anilor 1960.

Coperta III - IV - Vederi din colecția VIOREL NICOLAU.

Tipărit la:

Autograf
PIATRA - NEAMŢ TIPOGRAFIE
0233 234191; autograf2004@yahoo.com

Mănăstirea Secu Jud Neamț
în ziua Înălțării Domnului

(Jud Neamț) Mănăstirea Secu. Vedere din Polana lui Isachie

VEDERE GENERALĂ MEE SECU

Mănăstirea Secu. Vederea generală

MĂNĂSTIREA SECU
JUD. NEAMȚ
Foto - Băscu

Mănăstirea Secu

Mănăstirea Secu, jud. Neamțu

MĂNĂSTIREA
Sunt în bine și te salutăm la Cantemir
Mănăstirea Secu.